نرگس

الیون کابی

فانوس خیال

تورکك آلتون كتابی

غازینك حیاتی

و

بویوك خلاصكاریمز حقنده منورلریمزك ومشاهیریمزك

انطباعات وملاحظاتی

« تورکك آلتون كتابی » ایکی قسمی احتوا ایتمکده‌در : برنجی قسم ، بویوك غازینك چوجوقلغندن اعتباراً بوكونه قادارکی حیاتنك - برچوق رسملرله برابر - بوتون صفحه‌لرینی احتوا ایدر .

ایکنجی قسم ، متفکرلریمزك وگزیده‌لریمزك خلاصكاریمز حقنده منظوم ومنثور مشاهدات ، انطباعات وملاحظاتی احتوا ایتمکده‌در .

تورك نشریات یوردی

بو اثر « تورك نشريات بوردى » طرفندن احضار
و « جمهوريت » مطبعه سنده طبع اولونمشدر .
1928

بو اثرك احضار

ونشر ايدلمسنده

سائق نه در ؟

Digitized by the Internet Archive
in 2014

https://archive.org/details/turkunaltnkitab12unse

مقدّمه

اونك نامنه هيكللر ديكيورز ، اونك نامنه نشيده‌لر اوقويورز ، اونك نامنه مارشلر بسته‌ليورز ؛ اونى تجيل ايچون هيكلتراش آلچيسنى ، رسام خيرچاسنى ، محرر قلمنى ، بسته‌كار يانى ومضرابنى ألندن براقمايور ؛ بوتون ملت ، اونك ابدى اسمنى تقديس ايچون هر وسيله‌ده حسياتنى افاده ايده‌جك اك كوزه‌ل واسطه‌لره مراجعت ايدييور ؛ فقط ، بوكونه قادار ، آلديغمز هر نفسى كنديسنه بورجلو اولديغمز بو بويوك انسان ايچون برچوق رسملر ، يازيلر ، بسته‌لر ، هيكللر ، آبده‌لر ياپيلمش اولمقله برابر ، هنوز اونك بوتون حياتنى احتوا ايدن درلى طوپلو ، منتظم ، بويوك بر اثر وجوده كتيريله‌دى .

« تورك آلتون كتابى » ألبته بو بويوك بوشلغى تماميله دولدورابيلمك قناعتيله انتشار ساحه‌سنه چيقمايور . اونك غايه‌سى بويله بويوك بر ادعايى طاشيمقدن اوزاقدر . فقط ، غازينك سراپا محتشم بر تاريخ اولان حياتنك بوتون آناتيله و بوتون وثيقه‌لريله نشر ايديله‌جكى كونه قادار ـ شمديلك قيديله ـ ألده موجود وثائقه ، وبالخاصه كندى خاطراتيله نطقلرينه استناد ايدرك ممكن مرتبه مضبوط بر اثر وجوده كتيريلدى .

تورك نشريات يوردى ، برقاچ سنه‌دن برى ، خلاصكارينز حقنده بوتون منورلريمزك ومشاهيريمزك مطالعه‌لرينى‌ده بريكديرمكه وطوپلامايه چاليشه‌رق « تورك آلتون كتابى » نه ايكنجى بر قسم حالنده علاوه ايتدى .

تورك نشريات يوردى ، تركيه‌يى قورتاران اك بويوك آدام حقنده ايلك اثرى وجوده كتيرمكله افتخار و تورك تاريخنك بوآلتون ورقلرينى اونك يوكسك نامنه اتحاف ايدر .

غازینك حیاتی

برنجی قسم

برنجی فصل

چوجوقلغی ، مکتب حیاتی - سیاسی و عسکری حیاتنك ایلك صفحه‌لری - مشروطیتدن صوکرا .

ایکنجی فصل

عمومی حربه کیرکن - عمومی حربدن چیقارکن - متارکه‌یی تعقیب ایدن تاریخی کونلر .

اوچنجی فصل

ملی مجاهده‌نك باشلانغیچندن زمانمزه قادار ظفری وانقلابی تنویر ایدن بوتون وقایع .

برنجی فصلك مندرجاتی

چوجوقلغی ، مکتب حیاتی

چوجوقلغی ـ عسکرلکه مراقی ـ ریاضیه‌یه‌مراقی ـ « مصطفی‌کمال » اسمنك منشائی ـ فرانسزجه‌یه مراقی ـ ادبیاته مراقی ـ خطابته مراقی .

سیاسی وعسکری حیاتنك ایلك صفحه‌لری

ارکان حربیه صنفلرنده ـ مکتبده غزته‌جیلك ـ ایلك توقیف ـ ایلك نفی ـ حریت جمعیتنك تأسیسی ـ ماکدونیایه رسماً نقل ـ مشروطیت .

مشروطیتدن صوکرا

ایلك فعالیتلر ـ 31 مارت ـ محمود شوکت پاشا ایله برلکده ـ طرابلس وبالقان حربلری ـ « صوفیه » آتاشه‌میلیته‌رلکنده بر سنه .

جوجوفلفی ، مکتب حیاتی

غازی آ کلاتیور :

جوجوقلفی

چوجوقلغمه دائرایلك خاطرلادیغم شیٔ ، مکتبه کیتمك مسئله‌سنه عائددر . بوندن دولایی آنامله بابام آراسنده شدتلی برمجادله واردی. آننهم ، الّهیلرله مکتبه باشلامامی ایسته‌یوردی . رسوماتده مأمور اولان بابام ، او زمان یکی آچیلان شمسی افندی مکتبنه دوام ایتمه‌مه ویکی اصول‌اوزرینه اوقومامه طرفداردی . نهایت ، بابام ایشی‌ماهرانه اداره ایتدی :

اولا مراسم معتاده ایله محله مکتبنه باشلادم . [بوصورتله آننه‌مك کوکلی یاپیلمش اولدی .] بر قاچ کون صوکراده محله مکتبندن چیقدم . شمسی افندینك مکتبنه قید ایدلدم .

آز زمان‌صوکرا بابام وفات ایتدی . آننه‌مله برابر دایمك نزدینه یرلشدك .

دایم کوی حیاتی کچیریوردی .

بن‌ده بوحیاته قاریشدم . بکاده وظیفه‌لر ویریبور ، بن‌ده بونلری یاپیوردم .

باشلیجه وظیفه ؛ تارلا بکجیلکی ایدی . قرداشـمله برابر باقلا تارلاسنك اورته‌سنده‌کی قولوبه‌ده اوطوردیغمزی وقارغه‌لری قوغمقله اوغراشدیغمزی اونوته‌مام .

چفتلك حیاتنك دیکر ایشـلرینه‌ده قاریشیوردم . بویله‌جه برآز وقت کچنجه آننه‌م بنم مکتبسز قالدیغم ایچون اندیشـه‌یه باشلادی . نهایت سلانیکده بولونان تیزه‌مك اوینه کیتمه‌مه ومکتبه دوام ایتمه‌مه قرار ویرلدی. سلانیکده ملکیه اعدادیسنه قید اولوندم .

مکتبده (قایماق حافظ) اسـمنده بر خواجه واردی . برکون صنفمزده درس ویریرکن بن دیکر برچوجوقله قاوغا ایتدم . چوق کورولتو اولدی . خواجه بنی یاقالادی . چوق دوکدی . بوتون وجودم قان ایچنده قالدی .

بویوك والدم آرتق مکتبده اوقومامه علیهداردی .

بنی درحال مکتبدن چیقاردی .

عسکرلك مراقی

بیکباشی قدری بك اسمنده برقومشـومز واردی . اوغلو احمد بك عسکری رشدیه‌سنه دوام ایدییور ومکتب البسه‌سی کییوردی .

اونی کوردکجه بن‌ده بویله البسه کیمه‌یه هوسله‌نیوردم .

صوکرا سوقاقلرده ضابطلر کوریبوردم . بودرجه‌یه واصل اولمق ایچون تعقیب ایدلمه‌سی لازم کلن یولك عسکری رشدیه‌سـنه کیرمك اولدیغنی آکلایوردم .

اوصیراده آنلهم سلانیکه کلمشدی . عسکری رشدیه سنه کیرمك ایسته‌دیکمی سویله‌دم . والده عسکرلکدن متحاشی ایدی . عسکر اولمامه شدتله مخالفت ایدییوردی . قبول امتحانی زمانی اوکاسزدیرمه‌دن کندی کندیمه عسکری رشدیه‌سنه کیده‌رك امتحان ویردم . بویله‌جه والده‌یه قارشی برامر واقع احداث ایدلمش اولدی .

ریاضیه مراقی

رشدیه‌ده اك چوق ریاضیه‌یه مراق صاردم . آز زمانده بزه بو درسی ویرن خواجه قدر بلکه دها زیاده معلومات صاحبی اولدم . درسلرك فوقنده مسئله‌لرله اشتغال ایدییوردم . تحریری سؤاللریازییوردم . ریاضیه معلمی ده تحریراً جواب ویرییوردی .

[بوز اوق مبعوثی صالح بك دییورکه : « غازی ، اون ایکی یاشنده ایکن سکز یاشنده برقومشو قیزینه عاشق اولمش . آقشاملری مکتبدن چیقار چیقماز أوینه قوشار ، درحال اثوابلرینی أوتوله‌تیر ، اویون سیر ایتمك بهانه‌سیله ظیپ ظیپ اویناپان چوجقلرك یانه کیدرمش ، فقط اصل مقصد قومشوقیزینی پنجره‌دن کورمکمش . ایشته غازی‌یه ایی کیینمك مراقی‌ده بورادن کلمشدر . »]

مصطفی کمال اسمنك منشائی

خوجامك اسمی مصطفی ایدی ، بر کون بکا دیدی که :

ــ « اوغلم سنك‌ده اسمك مصطفی بنم‌ده .. بو ، بویله اولمایه‌جق آراده بر فرق بولونمالی . بوندن صو کرا آدك (مصطفی کمال) اولسون .

او زماندنبری اسمم ؛ فی‌الحقیقه (مصطفی کمال) اولدی .

خواجه سرت بر آدمدی . صنفده برنجی ، ایکنجی طانیمایوردی . بر کون بزه :

« آرا کزده کندینه کیملر کووه‌نیورسه قالقسینلر ، اونلری مذاکره‌جی یاپاجغم . » دیدی .

اولا تردد ایتدم. آیاغه اویله‌لری قالقدی که بن قالقمامغی ترجیح ایتدم . بونلردن برینك مذاکره‌سی آلتنه کیردم . مذاکره‌نك اورته‌سنده تحمل صوك درجه‌یه کلدی . آیاغه قالقارق :

ــ « بن بوندن أیی یاپارم » . دیدم . بونك اوزرینه خوجا بنی مذاکره‌جی یاپدی . اسکی مذاکره‌جی‌یی بنم مذاکره‌م آلتنه‌ویردی. عسکری رشدیه‌سنی اکمال ایتدیکم‌زمان ریاضیه مراقم ایچه‌ایلریله‌مشدی.

فرانسزجه مراقی

مناستر عسکری اعدادیسنده ریاضیه پك قولای دکلدی . بونکله مشغول اولمایه دوام ایتدم . فقط فرانسزجه‌ده گری ایدم . معلم بنمله چوق مشغول اولیور ، آجی اخطارلرده بولنیوردی . بو اخطارلر بنم چوق کوجه کیتدی . ایلك صله زمانندہ چاره آرادم . ایکی اوچ آی کیزلیجه نره‌رلر مکتبنك خصوصی صنفنه دوام ایتدم . بویله‌جه مکتب درسلرینه نسبتله فضله درجه‌ده فرانسزجه اوکرندم .

ادبیات مراقی

او زمانه قدر ادبیاتله چوق تماسم یوقدی . مرحوم (عمر ناجی) بروسه اعدادیسندن قوغولمش ؛ بزم صنفه کلمشدی . داها اوزمان شاعردی . بندن اوقویاجق کتاب ایسته‌دی . بوتون کتابلریمی کوسترمدم . هیچ برینی بکنمه‌دی . بر آرقداشك کتابلرمدن هیچ برینی بکنمه‌مسی کوجه کیتدی . شعر وادبیات دیبه برشیٔ اولدیغنه اوزمان مطلع اولدم . واوکا چالیشمه‌یه باشلادم .

شعر بابا جاذب کوروندی . فقط کتابت خوجاسی دیبه یکی کلن بر ذات بنی شعرله اشتغالدن منع ایتدی :

« بو طرز اشتغال سنی عسکر اولمقدن اوزاقلاشدیریر » دیدی . معهذا ؛ کوزل یازمق هوسی بنده باقی قالدی .

حربیه مکتبنده

اعدادیده ایکن معندانه برصورتده چالیشیوردق . صنفده برنجی، ایکنجی اولمق ایچون همپزده شدتلی برغیرت واردی. نهایت اعدادیی بیتیردم . حربیه یه کچدم . بوراده ده ریاضیه مراقی دوام ایدییوردی. برنجی صنفده صاف کنجلك خیاللرینه طوتولدم . درسلری اهمال ایتدم . سنه نك نصل کچدیکنك فرقنده اولمادم . آنجق درسلر کسیلنجه کتابلره صاریلدم .

ایکنجی صنفه کچدکدن صوکرا عسکرلك درسلرینه مراق صاردیردم . شعر یازمق حقنده ، اعدادی خواجه سنك وضع ایتدیکی ممنوعیتی اونوتمایوردم. فقط کوزل سویله مك ویازمق هوسی باقی ایدی.

خطابت مراقی

تنفس زمانلرنده خطابت تعلیملری یاپیوردق . ساعتی اللریمزه آلیور :

— « بو قدر دقیقه سن بو قدر دقیقه بن سویله یه جکم » دیه مسابقه ومناقشه لر ترتیب ایدییوردق .

سیاسی و عسکری حیاتنك ایلك صفحه‌لری

حربیه سنه‌لرنده سیاست فکرلری باش کوستردی. وضعیت حقنده هنوز نافذ برنظر حاصل ایده‌مه‌یوردق . سلطان حمید دوری ایدی . کمال بکك کتابلرینی اوقویوردق . تعقیبات صیقی ایدی . اکثریتله آنجق قوغوشده یاتدقدن صوکره اوقومق امکانی بولیوردق . بو کبی وطنپرورانه اثرلری اوقویانلره قارشی تعقیبات یاپیلماسی، ایشلرك ایچنده بربرباداتق بولوندیغنی احساس ایدییوردی. فقط بونك ماهیتی کوزلرمزی اوکنده تمامیله تبلر ایتمه‌یوردی .

ارکان حرب صنفلرنده

ارکان حرب صنفلرینه کچدك. معتاد اولان درسلره ایی چالیشیوردم. بونلرك فوقنده اولارق بنده وبعض آرقاداشلرده یکی فکرلر پیدا اولدی. مملکتك اداره و سیاستنده فنالقلر اولدوغنی کشف ایتمه‌یه باشلادق . بیکلرجه کشیدن عبارت اولان حربیه طلبه‌سنه بو کشفمزی آکلاتمق هوسنه دوشدك .

غازی غزته‌جی

مکتب طلبه‌سی آراسنده اوقونمق اوزره مکتبده أل یازیسیله بر غزته تأسیس ایتدك . صنف داخلنده اوفاق بر تشکیلاتمز واردی . بن هیئت اداره‌یه داخلدم . غزته‌نك یازیلرینی اکثریتله بن یازییوردم. اوزمان مکاتب مفتشی اسماعیل پاشا واردی ، بو حرکاتمزی کشف ایتمش ؛ تعقیب ایتدیریبیورمش .

مکتب مدیری رضا پاشا اسمنده برذاتدی . بوذات پادشاه نزدنده اسماعیل پاشا طرفندن تخطئه ایدلمش :

غازی ، اُرکانه حرب یوز باشسی

ــ مکتبده بویله طلبه وار ، یا فرقنده اولمایور ، یامساعه ایدیبور دینلمش .

رضا پاشا موقعنی محافظه ایچون انکار ایتمش . بر کون غزته‌نك ایجاب ایدن یازیلرندن بریی یازمقله مشغولدق . بیطر درسخانه‌لرندن برینه کیرمش ، قاپی‌یی قاپامشدق . قاپ آرقه‌سنده برقاچ نوبتجی دوریبوردی . رضا پاشایه خبر ویرمشلر . صنفی باصدی . یازیلر ماصه‌اوستنده واوك طرفده دوریبوردی . کورمه‌مزلکه کلدی . آنجاق درسدن باشقه شیلرله اشتغال وسیله‌سیله توقیفمزی امر ایتدی . چیقارکن :

ــ « یالکز اذنسزله ا کتفا اولونه‌بیلیر » دیدی .

صوکرا هیچ بر جزا تطبیقنه لزوم اولمدیغنی سویله‌مش ، بویله حرکت ایتمه‌سنده کندیسنه عطف ایدیلن قصوری میدانه چیقارمه‌مق غیرتنك دخلی اولمقله برابر حسن نیتی‌ده انکار ایدیله‌مزدی .

ارکان حربیه صنفلرینك نهایتنه قدر بو ایشلره دوام ایتدك .

ایلك توقیف

یوزباشی اولارق مکتبدن چیقدقدن صوکرا استانبولده کچیره‌جکمز مدت ظرفنده بو ایشلرله داها ایی اشتغال ایچون بر آرقداش نامنه

برآپارتمان طوتدق. آرا صیرا اوراده طوپلانیوردق. بوحرکتلرمزك هپسی تعقیب اولنیور وبیلنیوردی .

بو صیراده فتحی بك نامنده اسکی آرقداشلردن ضابط ایکن عسکرلکدن طرد اولونمش بر ذات قارشیمزه چیقدی . کندیسنك سفالت حالندن، معاونته محتاج اولدوغندن ، یاناجق یری بولونمه دیغندن بحثله بزه التجا ایتدی . بزده بو ذاتی مالك اولدیغمز آپارتمانده یاتیرمغه ومعاونت ایتمه یه قرار ویردك . ایکی کون صوکرا کندیسنك طلبی اوزرینه بر یرده ملاقی اولاجقدق .

کیتدیکم زمان یانمده مابیندن برده یاور کوردم . آپارتمانده یاتان اسماعیل حقی بك نامنده بر ذات واردی . درحال کوتورمشلر ، بر کون صوکراده بزی توقیف ایتدیلر . فتحی بك مکر اسماعیل پاشانك خفیه‌سی ایمش . برمدت منفرد صورتده محبوس قالدم . صوکرا مابینه کوتوردیلر . استجواب ایدلدم . اسماعیل پاشا ، باش کاتب ، برده صقاللی آدم حاضر بولنیوردی . استجوابدن آ کلادق که ، غزته چیقاردیغمزدن ، تشکیلات یاپدیغمزدن ، آپارتمانده چالیشدیغمزدن خلاصه بوتون بو ایشلردن دولایی مظنون بولنیوردق . دها اولکی آرقداشلر اعترافلرده بولونمشلر . بر قاچ آی بزی موقوف طوتدقدن صوکرا بیراقدیلر. بوصورت تخلیصمزك رضا پاشانك مساعیسی نتیجه‌سنده اولدیغنی کندیسی سویله‌دی . بر قاچ آقشام صوکرا چاغیردی . هر شیئی بیلدیکنی ، بزی مدافعه مجبوریتنده قالدیغنی ، بوندن صوکرا دقتلی داورانمامز لازمکلدیکنی صمیمی صورتده اخطار ایتدی .

بر قاچ کون صوکرا ارکان حربیه دائره‌سنه تکمیل ارکان حرب آرقداشلری چاغیردیلر . متساویاً ادرنه وسلانیکه یعنی او زمانکی

ایکنجی واوچنجی اوردولره کوندریلمز مقرردی. قرعه چکیله جکنی، فقط بینمزده آکلاشیرسه‌ق، قرعه‌یه لزوم قالمایه‌جغنی سویله‌دیلر. بن آرقداشلره اشارت ایتدم. بر آز قونوشدق، فی‌الحقیقه بر آکلاشما نتیجه‌سنده ایکنجی واوچنجی اوردولره کیده‌جکلری آیبردق.

ایلك نفی

بو طرز حرکتی آرامزده تشکیلات بولوندیغنه دلیل عد ایله‌دیلر. بنی سوریه‌یه نفی ایتدیلر. شامده بر سواری قطعه‌سنه ستاژ یاپمه‌یه مأمور اولمشدم. او صیرالرده درزیلرله بر طاقم مسئله‌لر واردی. درزیلر اوزرینه قطعات سوق اولنیوردی. بن‌ده بو میانده کیتدم. درت آی اورادە قالدم. قطعاتله لطفی بك اسمنده بر ذات قوماندا ایدییوردی. کندیسیله احباب اولدق. شامه عودتده بو لطفی بك بنی تجاردن مصطفی بك نامنده معروف برذاتله طانیشدیردی. بوذات حقیقةً اوفق بر دکانده تجارت یاپیوردی. تجار مصطفی (بویوك ملت مجلسنده قوزان مبعوثی مصطفی بك) مکتب طبیه‌نك صوك صنفلرنده سیاستله اشتغالدن دولایی اوچ سنه قلعه‌بندلکه محکوم اولمش، صوکرا شامه کلمش، تجارتله باشلامش دیکر بعض آرقداشلرله برابر تشکیلات یاپمه‌یه قالقمشلر، او زمانه قدر موفق اولامامشلردی. بو دفعه عینی ایشی برابر یاپمایی تکلیف ایتدی.

حریت جمعیتنك تأسیسی

(حریت جمعیتی) نامنده برجمعیت وجوده کتیردك. بونی توسیع ایچون آلدیغمز تدبیرلر میانده بنم مختلف صنوف عسکریه‌ده ستاژ یاپمق بهانه‌سیله (بیروت، یافه وقدس) ه کیتمه‌م واردی.

بویله‌جه حرکت ایتدم . اسملرینی صایدیغم یرلرده تشکیلات یاپیلدی . (یافه) ده داها فضله‌جه قالدم . اورادەکی تشکیلات داها قوتلی اولدی . فقط سوریه‌ده آرزو ایتدیکمز درجه‌ده ایشی تعضو ایتدیرمك غیر ممکن کورونیوردی .

بنده ایشك ما کدونیاده دها سریع کیده‌جکی قناعتی واردی . اورایه کیتمك ایچون چاره دوشونمکده ایدم. بنیه دائر حقمده‌چیقان اراده‌ده [وسائط سهیله ایله مملکتنه کیده‌میه‌جك بر یره کوندریلمه‌سی] قیدی واردی . بو اعتبارله (ما کدونیا) یه کیتمك مشکلدی. اوائناده بر یا کلشلق محصولی اولدوغنه شبهه اولمایان بر مأذونیت تذکره‌سی أله کچدی . بو کا یا کلشلق دینیله‌بیلیر . فقط بو یا کلشلق ، شورادە بورادە‌چالیشان قومیته ارکانك نتیجهٔ مساعیسی اوله‌رق ایجاد ایدلمشدی.

بو تذکره‌یه نظراً مأذوناً (ایزمیر) ه کیده‌بیله‌جکدم . ایشك ایچنده بریا کلشلق اولدیغنك میدانه چیقه‌جغندن أمیندم . فقط او أثناده (سلانیك) ده طوپجی‌مفتشی بولنان (شکری) پاشانك غایت‌وطنپرور بر ذات اولدیغنی حکایه ایدییورلردی . کندیسنه بر مکتوب یازدم . کندیمی ومقصدیمی آز چوق آچیقه‌جه آ کلاتدم . بو مقصدلرك سریع صورتده یاپیلماسی ما کدونیایه کیتمه‌مه متوقفدی . کندی اوصافی حقنده دویدیغم شیلر دوغرو ایسه دلالت ایتمه‌سنی رجا ایتدم . دوغرودن دوغرویه جواب ویرمه‌دی . فقط نه شکلده اولورسه اولسون (سلانیك) ه کیده‌رسه‌م ایشی تأمین ایده‌جکنی بالواسطه بیلدیردی . تذکره‌یی جیبمزه قویدق (ما کدونیا) یه کیتمك اوزره حرکت ایتدم . فقط حرکتی متعاقب مسئله‌نك میدانه چیقماسی احتمالنه قارشی ایزمی غایب ایتدیرمك ایچون اولا (مصر)ه،

صوکرا (یونانستان) ه کیتدم . شاید برمعلومات اولورسه اورالردن کچرکن (یافه) دن بیلدیره جکلردی. هیچ برشی یازمدیلر . متنکراً (سلانیك) ه کیردم . برکیجه (شکری) پاشایی کوردم ، بنمله تماسدن توحش ایدبیوردی . بن جدی برنقطهٔ استناد بولامقسزین درت آی قدر (سلانیك) ده قالدم . بوائناده مکتب مدیری (طاهر) بك ، خواجه (اسماعیل) افندی ، (عمر ناجی) ، (خسرو سامی) ، (حقی بها) کبی آرقداشلرله مقصدمی آکلاتدم . حریت جمعیتنك بر شعبه‌سنی تأسیس ایتدم .

ماکدونیایه رسماً نقل

(سلانیك) ده بولوندیغمی (استانبول) خبر آلارق تعقیبانه باشلامش . اورادن تکرارمتنکراً یافه‌یه کلدم. اوزمان برعقبه‌مسئله‌سی واردی . کندیمی درحال ، حدوده مأمور ایتدیردم. آراندیغم زمان حدود اوزرنده اثبات وجود ایتدم . جمعاً ایکی بچق ، اوچ سنه (سوریه) ده قالمشدم . بو مدت ظرفنده هر شی اونوتولمشدی . (ماکدونیا) یه نقل ایچون رسماً مراجعت ایتدم. مقصدیمه نهایت واصل اولدم، (سلانیك) ه کلدیکمده، بزم حریت جمعیتنك (ترقی واتحاد) نامنی آلدیغنی دویدم . دوقتور (ناظم) بك ، پارسدن سلانیکه کلش :

« ترقی واتحادجمعیتنك تاریخده یری وار. اونام آلتنده چالیشیلیرسه داها أیی تأثیر ایدر . » دیه آرقداشلری اقناع ایتمش ، جمعیت او نام آلتنده چالیشمقده دوام ایتدی .

رسمی مأموریتم ، معیت مشیری ارکان حربیه‌سنده ایدی . بن بو وضعیتده ایکن (324) سنه‌سی کلدی و (مشروطیت) اعلان اولوندی .

مشروطیتدن صوکرا

مشروطیتی متعاقب بوتون اشخاص میدانه چیقدی .

اوزمانه قدرصاف ونزیه چالیشیوردق . بن هرکسی اویله بیلیوردم. شخصی نمایشلری چرکینجه بولدم . بعض آرقاداشلرك حرکاتنی ایان تنقید کوردم . تنقیددن اجتناب ایتمه‌دم . بوفنالقلری بر طرف ایتمك ایچون ایلك دوشوندیکم تدبیر ، اوردونك سیاستدن چکیلمه‌سی نظریه‌سیدی . بونی دیکر آرقاداشلر جائز کورمه‌یورلردی . نهایت (31 ـ مارت) وقعه‌سی اولدی. بو وقعه اوزرینه ماکدونیادن کیدن قطعاتك وایلك دورده ادرنه‌دن بونلره التحاق ایدن قوتلرك ، ارکان حرب رئیسی اولارق استانبوله کیتدم . بدایتده قوماندان (حسنی) پاشا ایدی. حرکت اوردوسی اسمنی بن بولدم. اوزمان بونك معناسنی کیمسه آکلایامامشدی . مسئله شوندن عبارتدی :

« استانبوله خطاباً بر بیاننامه یازمق لازم کلدی. بونی بن یازدم، صوکره سفیرلره خطاباً ایکنجی بر بیاننامه یازدق . بوکا نه امضا قونولماسی مناسب اولدیغنی دوشوندك . بعض آرقاداشلر (حریت اوردوسی) دیدیلر . حالبوکه بوتون اوردو حریت اردوسی وضعیتنده ایدی . حرکت حالنده بولنان قوتلرك وضعیتنی کوسترمك ایچون ، (حریت اوردوسنك اوپراسیون قوتلری) دینلدی . بن بواوپراسیون کلمه‌سنك تورکجه‌یه ترجمه‌سنی موافق کوره‌رك (حرکت اوردوسی) تعبیرینی قوللاندم . »

31 مارتدن صوکرا

(31 مارت) مسئله‌سی حل ایدیلنجه تکرار سلانیکه دوندم .

اوردونك جمعیتدن آیریلمه‌سی وسیاسته اشتغال ایتمه‌مه‌سی نقطهٔ نظرینی بو دفعه داها قوتله اورته‌یه سورمه‌یه باشلادم . اعلان مشروطیتدن صوکرا تشکیلات یاپمق ایچون طرابلس غربه کوندریلمشدم . هردفعه اوراده (اتحاد وترقی) قونغره‌سنه مرخص انتخاب اولنیور ، فقط کیتمه‌یوردم . بر دفعه یالکز بو مقصدی آکلاتمق ایچون کیتدم . مقصدمی قبول ایتدیردم .

فقط موفقیت قونغره‌نك یالکز نظری قرارنده قالدی . تطبیق ایدیلمه‌دی. اتحاد وترقینك ، بعض اشخاصی ایله آرامزده مشروطیتدن صوکرا باشلایان اختلاف افکار نهایت درجه‌ده شدتلندی وبو آنه‌قدر دوام ایتدی .

بوندن صوکرا یکی اوردو تشکیلاتی یاپیلدی . (عزت پاشا) ارکان حربیه رئیسیدی. بن بوتشکیلاتده سلانیك قول‌اردوسی ارکان حربیه‌سنده کوچوك رتبه‌ده برضابط صفتیله داخل اولدم . هنوز قول آغاسی رتبه‌سنده ایدم . اوردونك تعلیم و تربیه‌سیله اوغراشیوردم . بو اعتبارله شفاهی وتحریری پك چوق تنقیدلر یاپمق مجبوریتی حاصل اولیوردی. بوتنقیدات بالخاصه اسکی قوماندانلری رنجیده ایدیوردی. بونك، بنم عملیاتدن زیاده نظریاتجی اولدیغمدن ایلری کلدیکنه ذاهب اولارق بنی مجازات قبیلندن (38) نجی پیاده آلاینه قوماندان یاپدیلر.

بو تعیین، غضب یوزندن رحمت اولدی. آلای قوماندانلغنی ایفا ایتدیکم صیراده سلانیکده بولونان تکمیل غارنیزون قطعاتی ، آلایك تطبیقاتنه کندیلکلرندن اشتراك باشلادیلر. ویریلن قونفرانسلره دیکر ضابطلرك اشتراکی کورولدی. اوزمان سلانیکده بوفعالیتلردن شبهه‌لندیلر. بنی محمود شوکت پاشا معرفتیله استانبوله چاغیردیلر ، ارکان حربیهٔ عمومیه‌ده بر وظیفه‌یه تعیین ایتدیلر .

صحیح .. سلانیکده بولندیغم زمان آرناوودلق حرکاتیله‌ده مشغول اولمشدم. اولا (شوکت طورغود) پاشا مأمورایکن (محمودشوکت) پاشا بالذات آرناوودلق حرکاتی اله آلمشدی. نی‌ده ارکان‌حربیه رئیسی دیبه برابر کوتوردی. (پرزرین)و(ایپك)ه قادار حرکاتی برابرجه تعقیب ایتدك .

طرابلس وبالقانه حربلری

استانبوله چاغیرلدیغم زمان ایتالیانلر طرابلس‌غربه هجوم ایتدیلر. بن‌ده تبدیل نام وقیافتله بعض آرقاداشلرله برابر (مصر)ه و اورادن (بنغازی) طرفلرینه کیتدم . برسنه قادار دوام ایدن حرب اثناسنده قوتلرینه قوماندا ایتدم . اصل مملکتده‌ده بالقان حربی باشلامشدی.

بولغار اوردوسی، (چتالجه) خطنه و (بولایر)ك شمالنه کلدیکی بر صیراده (استانبول) ه عودت ایتدم ، (کلیبولی) ده قوای مرتبه نامی آلنده بر اوردو واردی. اونك ارکان حربیه‌سنه مأمورایدلدم. برآز صوکرا (بولایر قول اوردوسی) دنیلن بر قوتك عینی زمانده ارکان حربیه رئیسی اولدم .

اوردومز (ادرنه ـ دیمتوقه) استقامت عمومیه‌سنجه حرکته کچدی. قوای مرتبه اولا شماله ، (ادرنه) یه قدر کیتدی. صوکرا (بولایر) قول اوردوسی، باش قوماندانلغك امریله (دیمتوقه)یه توجه ایتدی. بوندن صوکرا (استانبول) ه کلدم . قوای مرتبه‌نك ارکان حرب رئیسی اولان آرقاداشم (فتحی) بك عسکرلکدن استعفا ایتمش ، (اتحاد وترقی) کاتب عمومیسی اولمشدی ، چوق کچمدی . صوفیه‌یه آتاشه‌میلیته‌ر اولدم . برسنه بووظیفه‌ده قالدم .

غازی طرابلسده

ایکنجی فصلك مندرجاتی

عمومی حربه کیرر کن

او دورك حالت روحیه‌سی ـ غازینك طرز تفکری ـ دولت رجالنی ایقاظ ایچون توصیه‌لر ـ حربك قورقونج نتیجه‌لرینی درپیش ـ آنافارطه قهرمانی ـ ایلك ییلدیرم اوردوسی قوماندانلغی ـ آلمانیایه کیدرکن ـ غازی و ولی عهد ـ غازی وقیصر ـ غازی وهیندنبورغ ، غازی ولوده‌ندورف ـ آلمان آتش خطنده .

عمومی حربدن چیقارکن

استانبوله دونوش ـ شامدن رایاقه ـ « حمص » ده « فون ساندرس » له ملاقات ـ حلبده قانلی سوقاق محاربه‌سی ـ قابینه‌نك سقوطی ـ غازینك ملی مدافعه‌یه دائر فکرلری ـ اوردو باشنده متارکه .

متارکه‌یی تعقیب ایدن تاریخی کونلر

متارکه‌نامه‌یی تدقیق ـ تورك منورلری ـ وحیدالدینله اسرار انکیز ملاقات ـ غازی شیشلیده‌کی أونده ـ یکی وضعیتی ملاحظه .

عمومی حربه کیدرکه

قائممقام « مصطفی کمال » ، صوفیه‌ده آتاشه‌میلیته‌رکن بویوك حرب اعلان اولونمشدی . عثمانلی دولتی‌ده آلمانیایه التحاق ایدرك حربه کیردی . غازی اووقت ، عثمانلی اوردوسنده آنی بر سفر برلك یاپیلمه‌سنی بیله‌تدقیقه لایق‌مهم برمسئله تلقی ایدرکن، قره‌دکیزده، نصل جریان ایتدیکی‌حالا بیله آکلاشیلامایان برحادثه اوزرینه بزم حربه کیریشمزه شدتله اعتراض ایتمش واطرافنده کیلره فکرلرینی‌ایضاحه کیریشمشدی. صوفیه‌دن استانبوله مکتوبلریاغدیریبور، حرب عمومی‌به قاریشمه‌مزك چیلغینجه برسرکذشتدن باشقه هیچ برقیمتی اولمادیغنی، باشمزه فلاکتلر یاغدیره‌جغنی آکلاتمایه چالیشیوردی .

حالبوکه ، عمومی حربه کیریشمز دکل ، صوفیه آتاشه میلیته‌ری مصطفی کمالك دوشونجه‌لری « چیلغینجه » تلقی ایدلمشدی . چونکه ، حادثاتك دائما سطحی کورونوشنه کوره مملکت ایشلرینی دوشونمکه آلیشمش بر چوق انسانلر ، او صیراده ، آلمان اوردولری پارسه دوغری آقین ایدرکن ، قائممقام مصطفی کمالك سیاسی وعسکری بدبینلکنی بوتون معناسیله عبث ، معناسز ، کولونج بولویورلردی .

غازی ، او دورده ، عثمانلی دولتنك حربه اشتراکنه شدتله معارض‌اولمقله برابر ، صوفیه‌ده (قور دیپلوماتیك) آراسنده برصالون حیاتی کچیرمکله جداً مضطربدی . نه اولورسه اولسون اوردوده فعال بروظیفه، آملق ، مملکتنه قارشی حقیقی وظیفه‌لرینی ایفا ایتمك ایسته‌یوردی .

باش قوماندانلق وکالتنه برتحریراتله مراجعت ایتدی . اوردو ایچنده ،

رتبه‌سیله متناسب هرهانکی بروظیفه‌نك کندیسنه تودیعی رجا ایدییوردی .
باش قوماندان وکیلی طرفندن شویله برجواب ویرلمشدی :
« سزك ایچون اوردوده دائما بر وظیفه موجوددر ، فقط صوفیه آتاشه میلیته‌رلکنده قاله‌کز دها مهم تلقی ایدلدیکی ایچوندرکه سزی اوراده براقیورز. »
مصطفی کمال ، باش‌قوماندانلق وکالتنك بوجوابنه اعتراض ایتمکده برلحظه تردد ایتمه‌یه‌رك شو جوابی یازمشدی :
« وطنك مدافعه‌سنه عائد فعلی وظیفه‌لردن دها مهم و مبجل بر وظیفه اولاماز . آرقاداشلرم محاربه جبهه‌لرنده ، آتش خطلرنده بولونورکن بن صوفیه‌ده آتاشه میلیته‌رلك یاپامام . اکر برنجی صنف ضابط اولمق لیاقتندن محرومسه‌م ، قناعتکز بوایسه ، لطفاً آچیق سویله‌یکز . »
غازینك بوتحریراتنه اوزون مدت جواب کلمه‌مشدی . وضعیتدن نه درجه مضطرب اولدیغنی ایضاحه لزوم یوقدر . بویوك وطنپرور ، ایجاب ایدرسه برنفر کبی جبهه‌یه قوشمایه تشنه وآماده ایدی .
بونك ایچون حرکته قرار ویردی . صوفیه‌دکی بوتون اشیالرینی صوفیه سفیری آرقاداشی فتحی بکك رضاسیله سفارتخانه‌یه نقل ایتدیردکدن صوکرا لزومی اشیاسنی کوچوك برباووله یرلشدیردی . آرتیق أوینده ترك ایتمك اوزره ایکن « اسماعیل حقی » امضاسیله برتلغراف آلدی . بوامضانك اوستنده [حربیه ناظری وکیلی] اشارتی واردی .
تلغرافك مألی شو ایدی :
« اون دوقوزنجی فرقه قوماندانلغنه تعیین بویورولدیکز ، همان استانبوله حرکت ایدیکز . »
غازی بو تلغرافی آلدیغی وقت باش قوماندان وکیلی وحربیه ناظری انور پاشا ، صاری قامیش حربنی یاپدیغی ایچون لوازمات عمومیه رئیسی اسماعیل‌حقی پاشا نظارت ایشلرنده اوکا وکالت ایدییوردی .
غازینك بو « اون دوقوزنجی فرقه قوماندانلغنه » تعیینی ، برباقیمه کولونیم وبرباقیمه چیرکین برحکایه‌در . بونی بالذات بویوك غازینك آغزندن دیکله‌مکی ترجیح ایده‌لم . غازی ، « ملیت » غزته‌سنده انتشارایدن خاطراتنده بومنقبه‌یی شویله حکایه ایدییور :

« صوفیه‌دن استانبوله کلدیکم زمان انور پاشاده صاری قامیشدن

عودت ایتمش بولونیوردی ؛ اولا کندیسنی زیارت ایچون مقامنه کیتدم . خبر کوندردم ، کله‌جك جوابه قاپوده انتظار ایدییوردم ؛ بو آرالق معاملات ذاتیه مدیری عثمان شوکت بکی [شیمدی پاشا] ، ألنده‌کی دوسیه‌سیله اوراده کوردم ؛ کندیسنه صوردم :

ــ بنی اون دوقوزنجی‌دینلن فرقه‌یه تعیین ایدن حربیه ناظری وکیلی اسماعیل حقی پاشامیدر ؟

عثمان شوکت بك چوق جدی وبرآز محرم برلسانله :

ــ خایر ، دیدی . دوغریدن دوغری‌یه باش قوماندان وکیلی انور پاشا حضرتلریدر ؛ ارضرومدن تلغرافله أمر بیوردیلر ؛ أمین اولوکز بك افندی ...

برآن صوکرا انور پاشا ایله قارشی قارشی‌یه بولونیوردق . انور برآز ضعیف دوشمش ، رنکی صولمش بر حالده ایدی . سوزه بن باشلادم :

ــ برآز یورولدك ، دیدم .

ــ یوق ، اوقادار دکل ، دیدی .

ــ نه اولدی ؟

ــ چارپیشدق ، اوقادار ....

ــ شیمدیکی وضعیت نه‌در ؟

ــ چوق أییدر ، جوابنی ویردی .

بن دها فضله انور پاشایی اوزمك ایسته‌مه‌دم . مکالمه‌یی کندی وظیفه‌مه انتقال ایتدیردم :

ــ تشکر ایدرم ، بنی نومروسی اون طقوز اولان بر فرقه‌یه

قوماندان تعیین بویورمشسکز. بو فرقه نره‌ده‌در، هانکی قول اوردو واوردونك أمرنده بولونیور ؟

جواب ویردی :

ـــ ها أوت! بلکه بونك ایچون ارکان حربیه ایله کوروشسه کز دها قطعی معلومات آلیرسکز .

انوری چوق مشغول ویورغون کوریبوردم ؛ سوزی اوزاتمادم :

ـــ پك ایی ، اوحالده فضله سزی راحتسزایتمیه‌یم ، ارکان حربیه ایله کوروشورم ، دیدم .

باش قوماندانلق ارکان حربیه‌سنه مراجعت ایتدم ، ایجاب ایدن رؤسایه کندیمی شو یولده تقدیم ایدبیوردم :

ـــ اون دوقوزنجی فرقه قوماندانی قائمقام مصطفی کمال !

کندیلرینه کندیمی تقدیم ایتدیکم هرذات حیرتله یوزومه باقیور، بنم کیم اولدیغمی آکلامقده مشکلات چکیوردی. نهایت باش‌قوماندانلق ارکان حربیه‌سنده بویله بر فرقه‌نك موجودیتندن خبردار اولان بولونمادی . شیمدی حاله باقیکز، نه غریب موقعه‌یم ؛ کمال جدیتله هرکسه اون دوقوزنجی فرقه قوماندانی اولدیغمی سویلیورم ؛ حالبوکه بویله بر فرقه‌نك موجودیتندن کیمسه‌نك خبری یوق، عادتا ساخته‌کار وضعیتده ایدم ....

حربك قورقونج نتیجه‌لرینی دریسه

غازی استانبوله کلدکدن صوکرا ، دولت رجالیله تماسلرنده حربه کیریشمه‌مزك قورقونج نتیجه‌لرینی تخمین خصوصنده‌کی دوشونجه‌لرینی آکلاتمقدن کری قالمایوردی .

بو قیمتلی فکرلرك بهاسنی آکلامق ایچون تورك ملتی الك دهشتلی تجربه‌لرك چنبرندن کچدی واستقلالنی غائب ایده‌جك راده‌لره واردی .

دولت رجالنی ایقاظ ایچون توصیه‌لر

غازینك، او دورده‌کی رجاله حقیقتی آکلاتمق ایچون نه اهمیتلی مناقشه‌لره کیردیکنی بنه کندی لسانندن دیکله‌یه‌لم و خاطراتندن اقتباس ایده‌لم :

« — بن حرب عمومینك متفقلرمز ایچون ابی نتیجه ویره‌جکنه اعتماد ایتمه‌یوردم . فقط امر واقعدن صوکره بولوندیغم جبهه‌لرده حربی موفقیته ایصال ایتمکه چالیشدم . دیکر جبهه‌لرده ایسه صانکه عکسنه مسابقه واردی . باش قوماندان وکیلی هر حرکتنده بر اوردو محو ایدردی : صاری قامیشده اولدیغی کبی ... او وآرقداشلری ذاتاً دها اول تورك ملتنی واردوسنی غیر طبیعی بر وضعیته صوقمشلردی : بو غیر طبیعی وضعیت اوردونك اجنبی بر هیئت عسکریه الله ترك وتودیع ایدلمسیدر . بو نقطهٔ نظردن المانلری وآلمان هیئت عسکریه‌سنی تنقید ایتمك ایستهم ، اصل تنقیده لایق اولانلر بالطبع بزم دولت رئیسمز وبالخاصه دولت آدملرمزدر . تورك اوردوسنك عاجز وقابلیتسز اولدیغی قناعتی ایله ، او هیئتی آیاقلرینه قدر کیدرك ورجا ایدرك مملکتمزه دعوت ایدن اونلر ایدی . بو هیئته تورك ملتنك قابلیتسزلکندن وبجریکسزلکندن صریح صورتده بحث ایدلمش ، کندیلرینه عادتا کلوب بزی آدم ایتملری تکلیف اولونمشدر . بویله بر مراجعت اوزرینه کلن بو هیئت ، داخل اولدیغی محیطی واو محیطه حاکم اولانلری عاجز ، حتی حیثیتسز تلقی ایدرسه معذور کورولهبیلیر .

بن اوردونك بلا قید وشرط ، بوتون اسراری ایله، آلمان هیئت عسکریه‌سنه تودیع وتسلیم ایدلمسندن چوق متأثردم. داها قرار ویرلمزدن اول ، تصادفاً بو وقعه‌یه مطلع اولدیغم وقت ، سسمك ایریشه‌بیله‌جکی مقاماته قدر اعتراضاتده بولونمق وظیفه عد ایتمشدم . اعتراضلرمه‌هیچ کیمسه جواب ویرمه‌دی ، جواب ویرمکه لزوم دخی کورمه‌دی .

یالکز بالمناسبه بوزمین‌اوزرنده مداولهٔ افکار ایتدیکم دوستلرمدن بری، که اوزمان ارکان حربیهٔ عمومیه‌ده اك یوکسك مقاملرندن برینی اشغال ایدییوردی. بکا کویا صوك درجه صمیمی داوراه‌رق دیدی که :

— « آرقداش بزم تجربه‌مز سندن چوقدر ؛ واقعا سنی حسیات وخیالاته سوق ایدن شی ، مملکت و ملتکه عشقکدر ، اما دوشونمه‌یورسك، که بو مملکت و خلق سنك حرارتلی عشقکه ظن ایتدیکك قدر لایقمی‌در ؟ بزم باشمزده یك بویوك آدملر وار : سن هنوز اونلرله قیاس‌ایدیلهجك قوتده دکلسك ، اونلرك تجربه‌دیده نظرلرینه نظرلریکی توجه ایتمه‌مش و مملکتك هر طرفنده‌کی موفقیتلرینك اسراری آکلایه‌مامشسك. اکر بر دفعه کندیلرینه کوروشه‌ك ، عینی فکرلری قبول ایتمکده بزدن دها ایلری کیده‌جکك شبهه یوقدر ! »

کیملردن بحث ایدلمك ایسته‌نیلدیکنی پك اعلا آکلامشدم ؛ فقط تایید ایتدیرمکه لزوم کورمه‌دم . بویوك بر خطا ایچنده بولوندقلرینی سویله‌مکه اکتفا ایتدم . مخاطبم، که حرب عمومیده وفات ایتمشدر ، اوزمان کندیی یوکسك خیالاتك فاعلی کبی تصور ایتمکدن متولد بر هیجان ایچنده ایدی ، دییوردی، که :

— کمال ، کمال ، بزی راحت براق ، صوکره وجداناً مسئول اولورسك؛ بز اویله شیلر یاپاجغز که نتیجه سندن سن ده ممنون اولاجقسك، دنیاده حیرتده قالاجقدر .

چوق کوزل قونوشان ونام مستعار ایله « طنین » ه یازی یازان مخاطبمه اهمیت ویرنلر چوقدی ، بن ایسه بو چوق صمیمی ، چوق وطنپرورانه وخیالپرورانه سوزلردن تأثر دویمادم ، فقط نه سویله سه‌م بوتون سوزلرمك مخاطبسز قالاجغنه قناعت ایدرك صوصمغی ودوشونمکی ترجیح ایتدم . یالکز بو محاوره‌یه قیصه بر جمله علاوه ایتمکدن کندیمی آلامادم :

— اوت چوق شیلر یاپاجقسکز؛ فقط یاپاجغکز شیلر قورقارم، که مملکتی چیقلماز بر کردابه صوقمقدن باشقه بر شیئه یارامایه‌حقدر . اکر بن وبنم کبی دوشونانلر اوکون برحیات بولونورسه‌ق ، سزك بوکونکی سوزلریکزی تقدیر ایله یاد ایتمیه‌جکز . تمنی ایدرم، که بزی چیقلماز مشکلات ایچنده ترك ایتمیه‌سکز .

مخاطبم، سوزلرمدکی جدیتی وصمیمیتی آکلامامش کورونه‌رك :

« ـ مزاق ایتمه قرده‌شم ! دیدی ... »

بویوك غازی ، مشئوم براستقباله عائد حس قبل الوقوعلرینی یالکز اودورك علی العاده رجالانه دکل ، دولتك مقدراتنی دوغرودن دوغرویه ألنه آلانلره ، حتی بالذات طلعت پاشانك کندیسنه‌ده آکلاتمقدن چکینمه‌مشدی . ینه غازی دییورکه :

— « زواللی طلعت پاشا ؛ کندیسنك برچاپقین ارمنی قورشونیله برلین سوقاقلرنده یره سریلدیکنی ایشیتدیکم زمان نه قادار متأثر اولمشدم! صدراعظم اولدیغی کونلردن برنده صدارت مقامنده کندیسنه

بعض حیاتی مسئله‌لردن بحث ایتمشدم . ویردیکی جوابلرله بنی کوزلجه آتلاتدیغنه قانع اولمش . حتی بومنونیتنی بر ساعت صوکرا ملاقات ایتدیکی یقین بر آرقداشمه حکایه ایتمشدی . فقط ایکی کون صوکرا کندینی تلاشه دوشورن بر وضعیت حاصل اولماسی اوزرینه بنی کیجه یاریسنده أوینه دعوت ایده‌رك ، چاره وتدبیر صورمق لزومنی حس ایتدی . اوکیجه تلاشلی صدر اعظمك مجلسنده عینی آرقداشمده حاضردی . شوسوزلری سویله‌مکه کندیمی تسلی ایتدم :

ــ بندن فکر ومطالعه صوریورسکز ، سویله‌مکده معذورم . چونکه بن سزه داها اوچ کون اول چوق حیاتی برمسئله حقنده فکر ومطالعه‌می سویله‌مشدم . سز ایسه بنی آتلاتدیکزه ذاهب اولمش ، حتی اعلان شادمانی ایتمشدیکز .

ــ اصلا ! دیدی .

ــ سویله‌دیککز ذات یانکزده اوطوریور ، دیدم . »

آنافارطه‌لر قهرمانلغی

عمومی حربه بو درجه معارض اولان مصطفی کمال ، برطرفدن‌ده آتش خطنده خارقه‌لرکوسترمکه حاضرلانمشدی . برآی‌ایچنده ، حربه قدرتلی کزیده برفرقه تشکیل‌ایتدی. اولا « تکیرداغی » ندہ بولونان فرقه‌سنی وضعیت‌ایجابی « مایدوس » ه نقل ایتدیلر . أمرینه یکی قوتلرده التحاق ایتدی وکندیسی، « سدالبحر ، آری بورونی ، آنافارطه‌لر ، ئه‌جه لیمانی » نی احتوا ایدن [مایدوس] منطقه‌سنه قوماندان تعیین ایدلدی .

میرآلایلغه ترفیع‌ایدیلن مصطفی کمال ، آز زمان‌صوکرا منطقه قوماندانلغندن آیریله‌رق فرقه‌سیله « بیغالی » کوینه اقامه ایدیلدی . ائتلاف دولتلرینك « کلیبولی » یاریم آداسنه یویوك قوتلر اخراج ایتدکلری نیسان 1331 تاریخنه قادار اوراده قالدی .

آری بورونده اخراج باشلار باشلاماز، مصطفی کمال کندی تشبثیله درحال یتیشه‌رك تعرض ودوشمانی ساحله تثبیت ایتدی . یاریم آدانك تخلیه‌سنه قادار دوشمانك ایلریله‌مك ایچون یاپدیغی متعدد تعرضلر، عقورانه هجوملر عثمانیه‌محکوم اولدی . آوستراليالیلر ویکی زه‌لاندالیلر یاپیشوب قالدقلری آری برونلرینك یاخین قایالرندن بر آدیم ایلری آتامادیلر .

19 مایس 1331 تاریخنده رتبه‌سی میرآلایلغه ترفیع ایدلمشدی. تورك جبهه‌سنی یانندن ، آنافارطه‌لردن چویرمك ایچون چیقان [24 تموز 1331] کیچه‌ر اوردوسی‌ده‌قارشیسنده ینه مصطفی کمالی بولدی. آنافارطه‌لر قوماندانی مصطفی کمال بك 26 ، 27 ، 28 تموز کونلری (سوولا) لیمانی استقامتنده ، « جونق بایری » و « قوجه تپه » ده یاپدیغی معجزه‌کارانه ، قدرتلی وشانلی تعرضلرله (کیچه‌ر) اوردوسنی مغلوب ایتدی ؛ یالکز اوردومزی دکل، مرکزی ودولایسیله بوتون وطنی فلاکتدن قورتاردی .

جونق بایری محاربه‌سنده بر مرمی پارچه‌سی تام قلبنك اوزرینه کلمش، فقط جیبنده‌کی ساعتك پارچه‌لانمه‌سیله حیاتی قورتیلمشدی . (بو ساعت انقاضی مشیر لیمان فون ساندرس پاشاده خاطره اولارق محفوظدر.) آنافارطه‌لرده اوغرادقلری مغلوبیتدن صوکرادر کاتتلاف دولتلری کلیبولی شبه جزیره‌سنی تخلیه‌یه مجبور اولدیلر .

تورك اردوسنك کلیبولی شبه‌جزیره‌سنده احراز ایتدیکی پك یوکسك ظفر ، مستولیلره قارشی کوسترديکی قهرمانانه مقاومت ونهایت دنیانك اك‌منتظم اردولرینك ودونانمالرینك رجعته مجبور اولمه‌سی تورك نفرینك وتورك ملتنك فطری فدا کارلغی وبو یوکسك خصائلی اك ایی آکلایان واوندن استفاده ایتمسنی بیلن مصطفی کمالك یوکسك دهاسی سایه‌سنده اولمشدر .

آنافارطه‌لردن صوکرا

دوشمان چاناق قلعه‌دن چکیلدکدن صوکرا ، مصطفی کمال ، تعیین ایدلدیکی

اون آلتنجی قول اوردو ایله بر مدت ادرنه‌ده بولوندی ، صوکرا ، قافقاس جبهه‌سنده عینی نومرو آلتنده باشقه قطعاتدن مرکب بر قول اوردویه تعیین ایدلدی ودیار بکرده میرلوالغه یوکسه‌لدی .

اوراده (بتلیس) و (موش) ك استردادیله نتیجه‌له‌نن حرکت‌عسکریه پك مهمدی؛ روس چارلغنك کیفیت وکمیت‌اعتباریله تفوق ایدن بر اوردوسنی اولا رجعت‌مانوراسیله وصوکرا ، تصور ایتدیکی‌نقطه‌دن مقابل تعرضه کچه‌رك مغلوب ایتمشدی .

7 مارت 1333 تاریخنده، ینه‌قافقاس جبهه‌سنده وکالةً ایکنجی‌اوردو قوماندانلغنه تعیین ایدلدی. اوندن صوکرا اوردو قوماندانی اولەرق حجاز قوۀ سفریه‌سی قوماندانلغنه نقل ایدلمشسه‌ده شامه قادار کیدرك اوراده حجازك وسوریه‌نك عمومی وضعیتنی مطالعه وتدقیق ایتدکدن صوکرا بویوك وعمومی تهلکه‌یی کورمش وشامده دوردنجی اوردو قوماندانلغنه واوکا التحاق ایدن باش قوماندانلغه مشاهده‌سنی ونقطۀ نظرینی واضح وقطعی صورتده افاده ایتمشدر .

درحال‌حجازك تخلیه‌سیله، قوت جلب‌ایدرك سوریه جبهه‌سنی قوتلندیرمکی تکلیف ایتدی . بوکا نظراً کندیسنه تکلیف ایدیلن یکی وظیفه‌نك‌ده بالطبع حکمی قالامشدی .

بو تکلیفی اوراده قبول ایدلمش ایکن ، صوکرالری بعض شخصی‌دویغولر غالب کلەرك تطبیق اولونمامش وفلاکت وقوعه کلمشدر .

یلدیرم اوردوسی قوماندانلغی

شام‌ملاقاتندن‌صوکرا اصالةً ایکنجی اوردوقوماندانلغنه‌تعیین‌ایدلدیکندن اورایه دونمشدر .

بوصیرالرده‌بغدادی استردادمقصدیله برعراق‌سفری ترتیب‌اولونوبوردی. بو قوتك باشنه معروف آلمان جنرالرندن (فالکنهاین) کتیریلمشدی . مصطفی‌کمال پاشاده 5 تموز 1333 تاریخنده (فالکنهاین) اوردولری‌غروپنی تشکیل ایدن اوردولردن (یدنجی اوردو) یه نقل وتعیین ایدلدی .

بو دور ، آلمانلرك تورکیه‌ده مداخله‌لرینی وتحکملرینی آرتدیردقلری زماندی .

مصطفی کمال پاشا فالکنهاینك تصورات واجرا آتنی ، بالخاصه عشایرله مناسباتنی هیچ بکنمه‌یوردی . عراقده یاپیلاجق حرکتلردن هیچ بر نتیجه چیقمایه‌جغنه قانعدی . بو سفری اختیار ایتمکله یکی بر (قانال) فلاکتنه معروض قالاجغمزه‌اشارت ایتدی وحقیقتی اسماع ایده‌مه‌یجه پروتستوماهیتنده واوردوسی حلب اطرافنده ایکن استعفا ایتدی .

خاطراتنده بویورویورلرکه :

« — یدنجی‌اوردو ، یعنی بیلدیرم‌اردوسنك ایلك دفعه قوماندانی اولدیغم صره‌ده ، ـ زیرا معلومدرکه عینی‌اوردویه بالآخره تکرارقوماندا ایتدم ، ـ بواوردونك ده داخل اولدیغی غروپ قوماندانی جنرال فالکنهاینك عسکرلك وسیاست داخلیه‌مز نقطهٔ‌نظرندن تعقیب ایتدیکی اصول وطور وحرکت آرامزده مهم برمناقشه‌یه سبب اولدی ؛ بومناقشه نهایت دها بویوك مقاماته عکس ایتدی . بن‌چوق اهمیت ویردیکم مطالعاتمه التفات ایدلمه‌دیکنی کورونجه ، سکوت ایده‌مه‌دم .

هرتورلو عاقبتلری اولدن قبول ایده‌رك اصول وتعامل خارجی ، دینه‌بیلیرکه برآزعصیانکارشکلده ، کندی کندیمی اردوقوماندانلغندن عفو وحتی وکیلمی‌ده بالذات تعیین ایده‌رك [قول‌اردو قوماندانلرندن علی رضا پاشا ایدی] وظیفه‌مه ختام ویردم ، وبو امرواقعی بویوك مقاماته بیلدیردم . بنی‌بوحرکتدن وازکچیرمك ایچون جنرال‌فالکنهاین خصوصی برمکتوبله ، باش قوماندانلق وکالتی وبووضعیتله علاقه‌دار دردنجی‌اردو قوماندانی خیرخواهانه ودوستانه توسطلرده بولوندیلر . بوحال ، حقیقتك‌حالا بوذوات ومقامات‌طرفندن نه‌قدرآکلاشیلامامش اولدیغنه یاخود آکلاشلمش ایسه حقیقتی صاقلامق ایچون نه‌حزین شرائط ومجبوریتلر ایچنده قالمش اولدقلرینه دلالت ایتدیکندن ، بنی ، آنجق ، تأثرلریمی دها شدید افاده‌یه سوق ایتدی . نهایت امر واقعی

قبول ایتدیلر . فقط بو استعفامك ، عالی مقاماته وبلکه بوتون ملته آ کلاتمق ایسته‌دیکم حقیقی معناسنی کوزدن قاچیرمق وقوماندانلقدن علی العاده برسببله چکیلمش اولدیغمی اشاعه ایتمك ایچون ، بنی مرکزی دیار بکرده بولونان اسکی اوردومه، ایکنجی اوردو قوماندانلغنه تعیین ایتدیلر ؛ ظاهری بعض معذرتلر کوسترەرك اونی‌ده رد ایتدم . قوتله احساس ایتمك ایسته‌دیکم فجیع « وضعیت » ی ، بسیط ایشلردنمش کبی تلقی ایتدکلرینی کوسترر برحرکتله ، « برآی قدر برمدتله مأذون اولدیغمی » بیلدیردیلر .

بوراده خاطرمه کلن حزین برنقطه‌یی‌ده ، علاقه‌دار اولورسه کز اشارت ایده‌یم : بن حلبده موقع ووظیفه‌مه نهایت ویرن بو تشبثی آلدیغم و الك صوك تکلیف اولونان ایکنجی اردو قوماندانلغنی‌ده رد ایتدیکم صره‌ده ، حلبدن استانبوله کیتمك ایچون شمندوفر اجرتی ویرەجك قدر پاره اولمادیغنی بیلمه‌یورمشم .

واقعا ، بیلدیریم اردوسی قوماندانلغنی درعهده ایدوب استانبولدن حلبه حرکت ایده‌جکم کونك کیجه‌سی ایدی ، فالکنهاین قرارکاهنده بولونان بر تورك ارکان حرب ضابطنك رفاقتنده ، برکنیج آلمان ضابطی عقارتلرده کی 76 نومرولو اقامتکاهمه کلدی ، اوفاق وظریف صندوقلر ایچنده فالکنهاین طرفندن بکا بعض شیلر کتیردیکنی سویله‌دی ؛ او « شی » لرك کندیلرینی قبول ایتدیکم اوطه‌یه نقل ایدلمسنی امر ایتدم . صالون قاپیسنك یانه اوفاجق صندوقلر استیف ایدلدی.

— بونلر نه‌در ؟ دیدم .

آلمان ضابطی دیدی، که: — استانبولدن مفارقت ایدیورسکز،

سزه مارشال فالکنهاین طرفندن برمقدار آلتین کوندرلمشدر .

کیمسه یه هیچ براحتیاجمدن بحث ایتمه‌مشدم ؛ فقط ظن ایتدم، که مارشال بوپاره‌یی اردونك احتیاجنه صرف ایدلمك اوزره کوندرمشدر. اونك ایچون ترجمانلق ایدن تورك ضابطه دیدم ، که :

ــ بوصندقلر بکا یاکلش کلدی. اردونك لوازم رئیسنه کوندرلمك لازمدی ؛ بم ایچون فضله کلفتدر .

مخاطبم سوزلریمی آلمان ضابطه نقل ایتدی . ضابط درحال :

ــ افندم اوده باشقه ! دیدی .

بزم ضابطمزه ــ پاره‌نك مقدارینی بوضابطدن ایی تحقیق ایت، حضورنده آلندیغنه دائر برسند یاز ، ویر ، امضا ایده‌یم ، دیدم .

بوذات امریمی یاپدی ، فقط ضابط امضالی سندی قبول ایتمك ایسته‌مه‌دی ، تکرار :

ــ بوضابط بیلمه‌یور ، دیدم ، سندی آلسین ومارشاله ویرسین وسزده‌بوپاره‌لری کلوب آلماسی ایچون لوازم رئیسمه خبر کوندریکز .

بالطبع ایش بویله بر جریان تعقیب ایتدی .

بوصندقلر ومحتویاتی اردونك لوازم ریاستنده ، وبنم بونلره مقابل ویردیکم سنده فالکنهاینك محرم دوسیه‌سنده برقاچ آی بربرلرینه منتظر قالدیلر. ایشته یوقاریده سویلدیکم اوزره ، یدنجی اوردوقوماندانلغندن کندیمی عفو ایتدکدن صوکره ، قوماندانلغه توکیل ایتدیکم علی رضا پاشایه بوصندقلری تسلیم ایتدم وکندیسندن آلدیغم سندی اووقت یاورلرم بولونان جوادعباس [شیمدی بولی میعوثی] وصالح [شیمدی بوزاوق میعوثی] بکلره تودیع ایدرك ، کندیلرینه شو امری ویردم:

ــ همان فالکنهاینك قرارکاهنه کیده‌جکسکز . بالذات کندینی

کوروب بوسندی ویره‌جکسکز وبنم کندی نزدنده بولونان سندیمی آلاجقسکز .

یاورلرم بالذات فالکنهاینی کورمك خصوصنده بر آز مشکلاته معروض قالمقله برابر امریمی حرفیاً یاپمشلر. بر آز صوکره یانمه کلهرك دیدیلر که :

ــ مشیر فالکنهاین سزه بویله برپاره ویرمش اولدیغنی خاطرلامایور وبوپاره ایچون سزك امضا کزی حاوی هیچ بر وثیقه‌نك کندیسنده موجود اولدیغنی بیلمه‌یور ؛ بناءً علیه علی رضا پاشا امضالی سندی‌ده قبول ایتمه‌یور .

تکرار یاورلرمه دیدم ، که :

ــ شیمدی سزه چوق جدی امر ایدییورم . ایکیکز تکرار فالکنهاینك اوطه‌سنه کیره‌جکسکز ودییه‌جکسکز که ویردیککز آلتونلر اولدیغی کبی محفوظدر . بوکا مقابل سزه سند ویرلمشدر ، سند اولمادیغنی ادعا ایتمك ، آلتونلرك موجودیتنی نفی ایده‌مز . وثیقه‌یی غیب ایتمش اولابیلیرسکز ، او حالده ویردیککز آلتونلری سزه اعاده ایده‌جکز ، آلدیغکزه دائر سز بزه وثیقه ویریکز . ودییه‌جکسکز ، که بزی بورایه کوندرن قوماندانك آلتون مقابلی مملکت منفعتلری حقنده مساعده کوسترمه‌جك انسانلردن اولمادیغنی چوقدن اوکرنملی ایدیکز. حالا بونده تردد کز وارسه قوماندانمز بونی سزه وافکار عمومیه‌یه دها باشقه درلو دخی اثبات ایده‌بیلیر . پاره‌لریکز دوریبور ، فقط بو پاره‌لردن دها چوق قیمتلی اولان « مصطفی کمال » امضاسی سزده قالاماز . ومثبت نتیجه آلمادقجه قارشیمه کلمه‌یه‌جکسکز .

امر ویردیکم آرقداشلر غروب قوماندانی فالکنهاینی طانیان آدملر دکلدی ؛ فقط بنی چوق ایی طانیورلردی . اونك ایچون بر ساعت صوکره فالکنهاینك الندن بنم امضامی حاوی کاغد پارچه‌سنی آلوب عودت ایتمشلردی .

قولایجه تخمین ایتمك ممکندرکه مارشال فالکنهاین بنی ، بلکه بندن باشقه برچوقلرینی بویله صندقلرله آلتون ویره‌رك اغفال ایتمك یولنده ایدی ! »

آلمانیایه سیاحت

نهایت ، استانبولده برآز استراحت ایدییوردی . او زمانك ولیعهدی « وحیدالدین » ایله برلکده ، آلمان قرارکاه عمومیسنه وآلمان جبهه‌لرینه سیاحت ایتدی ، آلمان قرارکاهنده قیصر « ویلهلم » ، « هیندنبورغ » ، « لوندندورف » ایله کوروشدی . اونلره‌ده حربك دهاش صوکی حقنده‌کی فکرلرینی سویله‌مکدن هیچ کری قالمادی .

بویوك غازینك بو آلمانیا سیاحتنه عائد خاطره‌لری ، کندی حیاتنك ، تاریخنك وتورك تاریخنك عسکرلك ، سیاست ، اجنبی اعاظمك ذهنیتلری اعتباریله اك مهم صفحه‌لرندن برینی تشکیل ایتدیکی ایچون بو قیمتلی خاطراتدن آلمانیا سیاحتی قسملرینی اقتباس ایدییورز :

مصطفی کمال و وحیدالدین

« پنجشنبه آقشامی غاره کیتدم . یالکز دها اول وحیدالدینك اطرافنده‌کی آدملره خبر کوندرمشدم، که بزم سیاحتمز نوعما عسکری بر سیاحت اولاجقدر ؛ ذات عالی اونیفورمه‌سنی کییملی‌در . غاره کلدیکم‌وقت وحیدالدینك سیویل کیینمش‌اولدیغنی کوردم. ولیعهدك تشریفاتچیسی اولان احسان بك اسمنده بر آدم واردی . کندیسنه دیدم ، که :

« بن ولی عهد حضرتلرینك اونیفورمه کیمسی ایچون خبر یوللامشدم . سویله‌مه‌دیکزمی ؟ » بکا سرای عنعنه‌لرینك ویردیکی بر غرور ایله :

— سز کیم اولیورسکز ؟ دیدی .

— بن سکا کیم اولدیغمی ایضاح ایده‌جك وضعیتده دکلم . یالکز صوریبورم : بن سکا ولی‌عهد حضرتلرینك اونیفورمه کیمسی لازم اولدیغنی سویله‌تدم ، کندیسنه سویله‌دکمی ، سویله‌مه‌دکمی ؟ بوجمله‌لری برآز سرت تلفظ ایتدم . او زمان بکا جواب ویرمکه مجبور قالدی :

— بن سویله‌دم ، فقط یاپمادی .

— نیچون یاپمادی ؟

— مساعده ایدرسه کز ، ایضاح ایده‌یم ، دیدی .

آ کلاتدیغنه کوره ولی عهده فریقلق رتبه‌سی توجیه اولونمش ؛ صوکره میرلوا اولدیغنی بیلدیرمشلر ؛ اوده بوندن مغبر اولارق ، مادام که بندن ایلك رتبه‌یی نزع ایتمشلر ، ایکنجی رتبه‌یه تنزل ایتمم دیمش وهیچ بر رتبه‌یه لایق اولمایان وحیدالدین ایشته بو سببله غاره سیویل کلمکی ترجیح ایتمش . احسان بك دینیلن آدمله فضله مشغول اولمغه لزوم کورمه‌دم. بینه‌جکمز تره‌ن حاضردی . بر عسکری‌مفرزه صف حرب نظامنده ، ولی عهدی تشییعه منتظردی . ولی عهدك یانه یاقلاشدم ، باش قوماندان وکیلی انور پاشاده اوراده ایدی .

— بوعسکرسزی تشییع ایچون حاضردر، کندیلرینی سلاملایکز، دیدم . وحیدالدین یوزمه باقدی ، بوباقیشی ایله :

— « نصل ؟ » دیمك ایستیوردی . اشارت ایتدم : « — سز

یوروییکز ، آرقه کزدن بزکله جکز . » وحیدالدین عسکرك اوکندن کچرکن ، ایکی اللری یوقاریده ، غیر طبیعی و غیر شعوری سلام ویره‌رك یورودی . کری‌یه دونوب تره‌نه بیندك . ایچنه کیردیکمز صالونك پنجره‌لرینی آچدیرارق ، تره‌ن حرکت ایده‌جکی صیراده ، وحیدالدینه : « — بو پنجره‌دن عسکری واهالیی سلاملایکز ! » دیدم .

— نیچون ، لازمیدر ؟ دیدی .

— أوت لازمدر .

وحیدالدین بنم بی پروا اخطارامه رام اولمش کبی کورونه‌رك ، دیدیکمی یاپیوردی . تره‌ن استانبولی ترك ایتدی . وحیدالدین برابر بولوندیغمز صالونك کریسنده‌کی دیکر برصالونده کندینه حاضرلانان قومپارتیمانه کیتدی . بنی براقدیغی صالون بکا عائددی ؛ بن بوراده یاناجقدم . فقط صالونك هرطرفنه بر طاقم باووللر ، سپتلر و سائره بیغیلمش اولدیغنی کوردم . دها اول ، وحیدالدینك چوق یاقینی رفیق اسمنده برذاته دیمشدم که :

— ایسته‌یورم ، وحیدالدینك یاقینده‌یاتایم ، اونکله برابر بولونایم وکندیسنی مطالعه ایده‌یم . » بو آدم بکا اولا سوز ویرمشکن ، صوکره اویله برترتیب یاپمش ، که وحیدالدینك یاقین آدملری هرطرفی دولدیرمش و بکا بحث ایتدیکم صالون قالمش . « — نیچون بویله یاپدیکز ؟ » دیدم . بکا کوزل برجواب ویردی ؛

— افندمز بندکانی ایله هم قرین اولمق ایستر . ذات عالیکز افندمزی واوده سزی راحتسز ایده‌بیلیر . بو سببله سزی اونك

واغونته متصل بر یرده بولوندیرمنی ترجیح ایتدم . رفیق بکك سوزینی غیر معقول بولمادم . اوت لازمدی ، که وحیدالدین یاقینده اوشاقلر ورفیق بك‌ده اواوشاقلرك باشنده بولونسون .

تره‌نمز استانبولدن خلی اوزاقلاشمش ، تراکیا طوپراقلرنده ایلریله‌یوردق . برذات کلدی :

ــ افندمز سزی صالونته دعوت ایدیور ، دیدی . دوغروسی بودعوت بنی ممنون ایتدی . پارینکی پادشاهی یاقیندن تدقیق ایتمك فرصتلرندن برنجیسی بخش‌ایدیلیور ، دیمکدی . وحیدالدینك صالونته کیردیکم وقت ، کندیسنی آیاقده ، بکا منتظر بولدم . اوطوردی ؛ بکاده اوطورمق ایچون یر کوسترددی . بودقیقه‌ده ، سرایننده اکثریا کوزلری قاپالی قونوشان ذاتی بوسبوتون باشقه بر وضعیتده بولدم . بالعکس کوزلرینی چوق قوتله آچمش ودقتله بکا باقیوردی . بر نطق ایراد ایدر کبی ، شو طرزده بیاناتده بولوندی :

ــ عفو ایدرسکز پاشا حضرتلری ، برقاچ دقیقه اولنه قادار کیمکله سیاحت ایتمکده اولدیغمی بکا ایضاح ایتمه‌مشلردی . آنجق تره‌نك حرکتندن صوکره آلدیغم معلومات اوررینه غیاباً چوق طانیدیغم وتقدیر ایتدیکم بر قوماندانمزله برابر بولوندیغمی آکلادم . بن سزی چوق ایی بیلیرم ؛ آری برونندده وآنافارطه‌لرده یاپدیغکز بوتون اجراآت وقازاندیغکز موفقیتلر تماماً معلومدر . سز استانبولی وهرشیئی قورتارمش برقوماندانمزسکز ، برابر سیاحت ایتمکده اولدیغم ایچون چوق ممنون ومفتخرم .

وحیدالدین بو سوزلری چوق آغیر ، فقط منتظم سویله‌یوردی ،

حیرت ایتدم . ایجاب ایتدیکی کبی جوابلر ویردم ؛ آرامزده مکمل، جدی وصمیمی مصاحبه‌لر اولدی .

اوکیجه ایچون کوروشدکلریمزی کافی عد ایده‌رك کندیسنی فضله راحتسز ایتمك ایسته‌مدیکمی سویله‌یوب مساعده آلدم . صالونه عودت ایتدیکم زمان انشراح حس ایدیوردم. دوشوندم، که بوذات عقللی اولمالیدر . استانبولده ایلك بولوشدیغمز وقت ، او دوری بیلنلرجه آکله‌شیلمسی قولای اولان اسباب وشرائطك تأثیری آلتنده غریب برحال کوسترن ولی‌عهد، استانبولی ترك ایتدکدن ، کندیسنی تماماً سربست کوردکدن و بالخاصه مخاطبلرینك شایان امنیت آداملر اولدیغنی آکلادقدن صوکرا ، شخصیتنی اولدیغی کبی کوسترمکده آرتق بأس کورمیور ، بوکا کوره بنده کندیسنه بوتون احوالی وضرورتلری آکلاته‌بیلیرم، حتی کندیسنجه پاپیله‌بیله‌جك بعض زمینلر اوزرنده فعالیته کچیره‌بیلیرم . امیدینه قاپیلدم ...

سیاحت کونلری بربری تعقیب ایدییور ، هرکون بر قیصه ویا اوزون برملاقات یاپیوردق بنده حاصل اولان قناعت شوایدی، که بو آدامله کندیسنی تنویر ایتمك وکندینه یاقیندن وصمیمی مظاهرت ایتمك شرطیله ، بعض ایشلر یاپمق ممکندر . بو نقطهٔ نظریمی کرك ناجی پاشایه ، کرك دیکر ذواته سویله‌دم وولی‌عهدی بو شکلده حاضرلامق ، مملکت منافعی نامنه بر وظیفه اولدیغنی اشارت ایتدم . آرقاداشلر وبن بونوع تماسلرده بولونارق سیاحتمزه دوام ایدیوردق.

مصطفی کمال وقیصر ویلهلم

بویوك آلمان قرارکاهنك بولوندیغی کوچوك برقصبه‌یه کلمشدك . بزی

ایمپراطور قرارگاهنك مدخلی قارشیسنه دیزیلمش هیبتلی بر آلمان قطعه‌سی سلاملادیغی اثناسنده ، بالذات قیصر مدخلك صحنلغنده بو استقباله اشتراك ایدییوردی. مدخلدن بویوجك بر هوله کچدك اوراده ایمپراطور، هیندنبورغ ، لودندورف و بوتون قرارگاه ارکان وامراسی، ولی عهدی واونك رفاقتنده بولونانلری قبول ایدییوردی. قیصر ولی عهدله مصافحه ایتدکدن وناجی پاشادلالتیله برقاچ کلمه قونوشدقدن صوکرا وحیدالدینه ده‌نیلدی ، که :

ــ رفاقتکزده بولونانلری ایمپراطوره تقدیم ایتمه کز لازمدر . ولی عهد بنی ایمپراطوره تقدیم ایتدی . بر آلی کوکسی اوزرنده کی دوکمه‌لرینك آراسنه صوقولمش اولان ایمپراطور ، دیکر آلیله بنم آلمی طوتدی . وچوق یوکسك سسله ، آلمانجه اولارق :

ــ اون آلتنجی قول اوردو .. آنافارطه! سوزلرینی تلفظ ایتدی:

بوتون حاضر بولونانلر ایمپراطورك بواخطاری اوزرینه بکا توجه ایتدیلر . بن قیصرك نه دیمك ایسته‌دیکنی آکلادیغمدن برآز صیقیلدم واوکمه باقدم .

ایمپراطور بنم بوحجوب ومتواضع وضعیتمدن شهه‌لنه‌رك ، یاکلش برخطابده بولونمش اولمسی احتمالنی دوشونمش اولسه کرك ، بکا صوردی:

ــ سز اون آلتنجی قول اردو قوماندانلغنی وآنافارطه‌لری یاپمش اولان مصطفی کمال دکلیسکز ؟

آلمانجه صورولان بو سؤاله فرانسزجه جواب ویردم :

ــ أوت ، أکسه‌لانس ..

بوکلمه‌لر آغزمدن چیقنجه درحال آکلادم ، که بویوك بر خطا یاپمشدم .

سیر یاخود قایغدر دیمك لازمدی . نه یالان سویله‌یه‌یم ، انسان دیلنی آلیشدیرمادینی شیلری سویله‌مکده مشکلات چکیور . بو ، بنم ارتکاب ایتدیکم برنجی خطاده دکلدر . بولغارستان قرالی فردیناندله ایلك دفعه قارشی قارشیه کلدیکم زمان ده عینی خطاده بولوندیغمی خاطرلارم .

مصطفی کمال ، هیندنبورغ ولوده‌ندورف

قرارکاهده چوق کوزل و راحت یرلشدیریلمشدك . ولی عهد طرفندن بعض زیارتلر یاپیلمق لازمدی ؛ مثلا هیندنبورغی ، اوندن صوکرا لوده‌ندورفی زیارت ایتدك . بن وناجی پاشا ولی‌عهده رفاقت ایدییوردق . هیندنبورغك اوفاجق بوروسنده ایدك . مارشال ، ماصه‌سنك باشنده وصولی ایلریسنده‌کی قولتوقده وحیدالدین ، اونك یانده‌دیلی مثابه‌سنده‌اولان ناجی‌پاشا اوطوریوردی. بن هیندنبورغك صاغنه تصادف‌ایدن صاندالیه‌ده ایدم. ولی عهد وهیندنبورغ بربرلریله کوروشیورلردی . قیصا ومراسم قبیلندن اولان بویله بر ملاقاتده چوق مهم شیلر قونوشولمق معتاد اولمامقله برابر ، هیندنبورغ ولی‌عهده وبالطبع اونك دلالتیله بوتون تورك ملتنه چوق تسلی بخش سوزلر سویلیور، ولی‌عهددده بو تسلی بخش بیاناته تشکر ایدییوردی .

بن هیندنبورغك آغزندن ایشتدیکمز سوزلرك أك نهایت کبار ومسافرپرور اولدیغی ایچون بزا کة صرف ایدیلمکده اولدیغنه قانع اولمق ایسته‌یوردم . یوقسه بیاناتك مدلولی ، بنی مأیوس ایده‌جك ماهیتده ایدی . مکالمه‌یه اشترا کی مناسب کورمه‌دم ؛ بالعکس ملاقاتك قیصه کسیلمه‌سنه انتظار ایدییوردم . اویله اولدی .

وحیدالدینی لودندورف‌ده بویوك نزاکت واعتنا ایله قبول ایتدی. دینه بیلیرکه اوده ، مارشالك تماس ایتدیکی موضوعلر اوزرنده تسلی بخش ایضاحاتده بولوندی . بالخاصه او کونلرده شمال غربی جبهه‌سی اوزرنده متفقین اردولری علیهنه باشلادقلری پارلاق تعرضدن بحث ایتدی. بو تعرضی اساساً بیلیوردق. فقط تعرضك واصل اولا بیله‌جکی نتیجه‌یی لودندورفك لساندن ایشیتمك ایچون صبرسزلانیوردم . کوردم، که مکالمه‌نك هدفی بو دکل، آلمان اردوسنك تعرض ایتمکده اولدیغنی سویله‌مکه ، آلمان ملت واوردوسنك وبوتون منقلرك قوهٔ معنویه‌لرینی یوکسلته‌بیله‌جك تأمینات ویرمکدن عبارتدی. شبهه‌می حل ایتمك ایچون اولمق ، جنراله قیصه بر سؤال صوردم :

— اك نهایت تعرض قوتلری هانکی خطه قدر کیده‌بیله‌جکلردر ؟

بویله ولی‌عهد رفاقتنده بولونان بر ضابطك دامدن دوشه‌رکی صوردیغی سؤاله مخاطب اولان لودندورف نزاکت ایچنده دوام ایدن بیاناتنی توقیف ایتدی؛ بر آز دوشوندی ، برآزده یوزیمه باقدی. دیدی، که

— بز تعرض ایدییورز ، نتیجه‌سنی حادثات کوسترەجکدر . جواب ویردم .

— یاپیلمقده اولان تعرض نتیجه‌سنك نه‌اولا بیله‌جکنی آکلامق ایچون حادثاته و طالعك تجلیسنه انتظار ایتمه‌یه لزوم اولمادیغنی ظن ایدییورم . چونکه یاپیلان تعرض ، اك نهایت « پارسیه‌ل » برتعرضدر.

لودندورف ، تکراریوزیمه باقدی ، نه دیمك ایسته‌دیکمی پك ایی آکلادی . مثبت منفی جواب ویرمه‌یه‌رك صوصدی .

مکالمه بوراده قالدی وزیارته ختام ویرلدی .

لوندندورفك خاطراتنی باشدن نهایته قادار اوقودم . خاطراتده چوق بویوك اساسلردن چوق بویوك مهارتله بحث ایدیلمشدر . طبیعی بوقادار قیصه برملاقاتده کندیسی ایچون مجهول برزائرك چوق قیصه سؤالندن واو سؤالك موجب اولدیغی توقفدن بحث ایتمش اولماسنی کندیسندن طلب ایتمك حقمز دکلدر . لکن بزده بوزیارتدن بحث ایتدیکمز صیراده بوتون دنیا اردولرنده بویوك عسکر وبویوك ارکان حرب طانمش برذات ایله آنی دینه بیله جك قدرقیصا تعاطی افکاریمزك خاطره سنی کومك ایسته مدك .

ایمپراطورلق قرارکاهی اتخاذ اولونان اوتلك ایچنده ، ولی عهدك اوداسنده وحیدالدین ، بن وناجی پاشا قونوشبورز . بوتون سیاحتمز اثناسنده ولی عهده یاقالرینی آچدیغم عمومی وحیاتی بحثلر اوزرنده یز . باش قوماندانلق وکالتنك ، آلمان اردوسنه استناد ایدیلهرك اختیارینه دوام ایده جکمز فداکارلغك مطلقا پارلاق برموفقیتله نهایت بولاجنی حقنده کی فکری ایله بوفکری مملکتده تعمیمه چالیشمقده کی منطقسزلغی ایضاح واثباته چالیشیوردم . بنی بو بیاناته سوق ایدن وسیله ، قیصه سؤالم قارشیسنده لوندندورفك بوعاقبتلری اللهه تودیع ایدن برمتوکلی آکدیریر وضعیتی ایدی . چوق آرزو ایدیبیور وچالیشیوردم که یارینك پادشاهی تام یرنده بنم دیدکلریمی چوق أیی آکلایه بیلسین ! بیلمم نه دن بویله برتشبثدن امیدوار اولمق ایسته یوردم . ویردیکم ایضاحات ولی عهدك تصدیق وتیقظنه دلالت ایدن اشارتلرله قارشیلانمقده ایدی .

بو اثناده یوکسك بر طاقم صدالر اوتلك بوتون بوشلقلرینی دولدیرارق بزم اوطوردیغمز صالونك ایچنه قادار کلدی :

ـــ قایزه‌ر .. قایزه‌ر ..

قاپی ووروللدی ، قیصرك ولی عهد حضرتلرینی زیارته کلمکده اولدقلری بیلدیرلدی . ایمپراطورك استقبالنه شتاب ایتدك ؛ قیصر صالونه داخل اولدی . هپ برار اوطوردق ، ایمپراطور حقیقةً جنتلمنجه قونوشویور ، صادق و وفاکار عثمانلی دولتنك چوق قیمتلی برآلمان متفقی اولدیغندن و بالخاصه باش قوماندان وکیلی اولان انور پاشا حضرتلرینك بو دوستلغك قیمت وبوکسکلکنی آکلایارق چالیشدیغندن ، آلمان باش قوماندانلق و ارکان حربیه‌سنك بوکزیده ذاته فوق‌العاده امنیت واعتماد بسله‌مکده اولدیغندن بحث ایدییوردی.

بن‌وحیدالدینك صاغنده ایدم. ناجی‌پاشاتام قارشیمزده بولونیوردی. ایمپراطورصولنده ایدی. تقریباً شوسؤال ناجی‌پاشا لسانیله‌وحیدالدین طرفندن ایمپراطوره صوروللدی :

ـــ تورکیانك آلمانیایه قارشی صداقت ووفاسندن ، یاقین آتیده آلمان متفقلرینك سعادتله قاووشاجقلرندن بحث‌ایدن بیانات شاهانه‌لری عثمانلی دولتنك یارینی دوشونمك وضعیتنده بولونان عاجزلرنده بویوك بر انشراح و تسلی اویاندیردی . آنجق وضعیت عمومیه‌یی مطالعه وتدقیقدن صرف نظر ایدرك ، بر نقطه‌یی داها وضوحله آکلامق احتیاجنده‌یم : تورکیانك قلبکاهنه توجیه اولونان ضربه‌لر توقیف اولونامامقسزین ایلریله‌مکده‌در. أکر بوضربه‌لر موفق‌اولورسه تورکیا محو اولاجقدر ؛ بوضربه‌لری توقیف ایچون کافی تأمینات افاده ایده‌ن بیاناتکزی دیکله‌یه‌مدم . لطفاً بوخصوصده بنی برآز تنویر و تطمین بویورمیسکز ؟

بو سؤال اوزرینه ایمپراطور اوطوردیغی صندالیه‌دن درحال آیاغه قالقدی . شویله برخطابده بولوندی :

ــ تورکیانك محترم ولی‌عهدی ، آکلایورم که سزك ذهنکزی تشویش ایده‌نلر واردر. بن آلمانیا ایمپراطوری سزه آتیدن، موفقیات آتیه‌دن بحث ایتدکدن صوکرا شبهه کز قالیرمی ، قالمالیمی ؟

یانده بولوندیغم ولی عهد درحال مثبت جواب ویرمکله برابر اندیشه‌سنك زائل اولمادیغنی‌ده علاوه ایتدی .

ایمپراطور ، قالقدیغی صاندالیه‌یه آرتیق اوطورمادی و بزی ترك ایده‌جکنی نزاکتله ایما ایتدی ؛ صالونك قاپوسنه دوغری یورودی. وحیدالدین و آرقاسندن بزلر، قیصری صالونك قاپیسندن دیشاری چیقاردق. قیصر صوله دوغری کیده‌ن برقوریدوردن یوروبه‌جکدی. بن قیصرك خوشنه کیتمدیکمی آکلادیغم ایچون معکوس قوریدوره دوغری وبرآز اوزاقده دوردم. ایمپراطور ولی‌عهدك ومتعاقباً اوکا یاقین بولونان ناجی پاشانك آللرینی صیقارق، اوزاغنده بولونان بکا باقدی. ومتوجه‌اولدیغی قوریدور استقامتنده یورومکه باشلادی .

بنم آلمی صیقمامشدی . ایمپراطورك حقی واردی . ولی عهدك رفاقتنده بولونان هرهانکی برجنرالك آلنی صیقمق ایچون اونك آیاغنه‌می کله‌جکدی؟ لازم دکلیدرکه بوجنرال ایمپراطور طرفندن آلی صیقیلمق شرفنی احراز ایچون برآز استعجال ایتسین .

بو قصوریمی اعتراف ایدرم . بیلمم نه‌دن دورغون ، حرکته اقتدارسز ، ثابت ودالغین بروضعیت آلمشدم . ایمپراطور ایکی اوچ آدیم یورودکدن صوکرا تکرار کیری دوندی ، بکا یاقلاشدی :

ــ عفو ایدرسکز ، دیدی . سزك ألکزی صیقمامشدم .
ألمی اوزاتدم ، چوق نازك وعالیجنابانه التفاتلرینه مظهر اولدم .

قیصر ویلهلمك ضیافتنده

ایمپراطورك صوفراسنه آقشام یمکنه دعوتلی ایدك . قیصرك قارشیسنده بر پرنس ، صاغنده وحیدالدین ، صولنده برلین سفیری حقی پاشا مرحوم وپرنسك صولنده‌ده بن بولونیوردق . بنم صولمده لودندورف‌وار ایدی. لودندورف فرانسزجه‌سیله بنمله کوروشیوردی. ایمپراطور لودندورفه آلمانجه :

ــ صاغکده‌کی آدمله قونوش ! دیدی . لودندورف :

ــ اونی یاپیورم . جوابنی ویردی .

بالطبع بو مکالمه‌لری آکلایاجق قدر آلمانجه بیلدیکم ایچون ایمپراطورك اخطارینه ولودندورفك جوابنه انتقال ایتمشدم . دماغی چوق بویوك حرکاتك اداره‌سندن متولد یورغونلقله مشبوع بولونان لودندورف ، بنمك اثناسنده خاطرمده یرطوتاجق قادار جدی برمکالمه موضوعی بولامادی .

بنمك بیتدی ، بو صالونه بیتشیك ، عادتا اونك بویوك پارچاسنه بکزه‌ین دیکر برصالون واردی. صوفراده‌حاضر بولونانلردن برقسمنی اورایه کچدك . ایمپراطور ، هیندنبورغ ، لودندورف ، آلمان باش وکیلی اولدیغنی ظن ایتدیکم بر ذات ، بزم طرفدن‌ده ولیعهد ، حقی پاشا مرحوم وبزلر ..

ایمپراطور بر کوشه‌ده آیاقده وحیدالدین ایله طاتلی طاتلی قونوشیور؛ بن ، آرقاسنی ایکی صالونك فصل مشترکی اولان قوسك دیوارینه

دایامش ، چوق هیبتلی وجانلی ، اصیل نظرلرنده حقایقی آ کلادیغی کورولن ، فقط آ کلادقلرینی هرمخاطبه سویله‌مکدن محترز ، بوکسك بر شخصیت قارشیسنده : هیندنبورغ ! هیندنبورغله کوروشمك ایستیور ، کندیسنی بالخاصه ولی عهدله برابر زیارته کیتدیکمز وقت تماس ایتمش اولدیغی طاتلی مصاحبه زمینه سوق ایتمکه چالیشیوردم .

مارشال ، زیارتمز اثناسنده سوریه وضعیتنك اصلاح اولوندیغنی صوك کونلرده یکی وتازه بر سواری فرقه‌سنك محاربه میدانته ادخال ایدلدیکنی سویله‌مشدی . حال بوکه بو بویوك آدمك بحث ایتدیکی ، بالطبع اوراده‌کی قوماندانلرك ویردیکی راپور محتویاتیدی . حقیقت حالده موضوع بحث اولان بو سواری فرقه‌سی ، بن هنوز ایکنجی اردو قوماندانی ایکن بیلدیرمغرونی تقویه ایچون بوغروبه کوندریلمه‌سی طلب اولونان فرقه ایدی . بن بدنجی اردو قوماندانی اولمادن اول بو سواری فرقه‌سنك تشکیل وتأمینه چوق چالیشیلمشدی . آنجق طوپلانه‌بیلن بو سیار قوت او قادار بی مجال ایدی که ، اولا لاغر حیوانلرینی رأس‌العین جوارنده‌کی اوتلاقلرده بسلهمك واوندن صوکرا قابل استفاده برحاله کلوب کلمه‌دیکنی یکیدن تدقیق ایتمك لازمدی . بن آیلرجه صوکرا بدنجی اردو قوماندانی اولدیغم زمان بوفرقه‌دن استفاده ایدوب ایده‌میه‌جکمی تحقیق ایتدم . آلدیغم جدی بر راپور فرقه‌نك بر قوت اولمادیغنی ماهیتنده ایدی . آلمان بویوك قرارکاهنده هیندنبورغك آغزندن ایشتدیکم شو ایدی که ، بو فرقه‌محاربه میدانته داخل اولمش و وضعیت اصلاح ایدیلمشدر . مارشاله بو ماجرایی حکایه ایتدم ودیدم که :

— بنم سویله‌یه‌جکم سوزلر سزك آلدیغکز راپورلر محتویاتنه اویمایابیلیر . فقط امنیت ایده‌بیلیرسکز که حقیقتدرلر . سوریه‌ده وضعیت اصلاح اولونمش دکلدر ، بونی قبول ایدیکز . صوکرا مارشال ، سز مهم برتعرض یاپیورسکز وظن ایتمکه بوکا چوق بل باغلامش اولاسکز ، یالکز بکاسویله‌رمیسکز ، امنیتله امیدایتدیککز هدف ومقصد نه‌در ؟

بویوك واحتیاطلی عسکر بنم بوسؤاله جواب ویره‌بیلیرمی ایدی ، ذاتاً کندیسندن بونی بکله‌مه‌ملی ایدم . بو ، بلکه‌ده بر آز لاابالی وضعیتم احتمال ، ایمپراطور حضرتلرینك صوفراسنده بزه اکرام‌ایدیلن نفیس شاه‌پانیالرك تأثیریله اولمشدی .

مارشال سویله‌دکلریمی دقتله دیکلر کبی کوروندی . فقط چوق بسیط وشیرین برجواب ویردی ، صالونك‌اورتاسنده دوران واوزرنده مختلف سیغار وجیغاره‌لر بولونان اوفاق برماصه واردی :

— أکسه‌لانس ، دیدی ، سزه برجیغاره تقدیم ایده‌بیلیرمیم ؟

هیندنبورغ‌هرشیئه جواب ویرمشدی . اورته‌ده‌کی ماصایه کیتدك ، کندی ألی ایله بکا برجیغاره ویردی .

مکر وحیدالدین ایله قونوشان ایمپراطور بزم تماس ومکالمه‌مزله علاقه‌دار اولیورمش . آلمانجه اولارق مارشاله صوردی :

— نه دییور ؟

مارشال جواب ویردی :

— برشیئلر !

بن جیغاره‌می یاقدقدن‌صوکرا هیندنبورغی براقدم ، ایمپراطورله قونوشان وحیدالدینك یانه کیتدم :

ــ حقیقتی آکلییورمیسکز ، دییه صوردم . مخاطبکز آلمانیا ایمپراطوری‌در . بنم سزه عرض ایتدیکم اندیشه‌لری ایضاح ایده‌جك برتك کلمه سویله‌دیمی ؟

ــ خایر ، دیدی .

ــ قونوشمغه دوام ایدیکز ، دیدم وجدی قونوشکز ، بوتون اندیشه‌لری ایمپراطوره سویله‌مکده تردداتمه‌یکز ، بن امینم که اوسزدن ممنون اولمایه‌جقدر . فقط هیچ اولمازسه تورکیه‌ده حقیقتی کورمش اولانلرك موجودیتنه اینانماجقدر .

ولی عهد معصوم برطور طاقینارق :

ــ اویله یاپیورم ، دیدی .

سوزده نهایت بولدی .

آلمانه آنسه خطبه‌سی

آرتق غرب جبهه‌سنده بزه قناعت ، ایمان وامنیت ویره‌جك قوتلی وعظمتلی منظره‌لری کورمك اوزره مختلف جبهه‌لره کوندریلیوردق . جبهه‌ده برقرارکاهه واصل اولدق ؛ بویوجك برقرارکاهدی . جبهه‌نك اك یوکسك قوماندانی ، بالذات ، بوتون ترتیباتك چوق طاتلی رنکلرله کوسترلمش اولدیغی برخریطه اوزرنده هیمزه وضعیتی ایضاح ایدییوردی . سوزلر ، ایضاحات ، پارلاق وصنعتکارانه ایدی . وحیدالدین بو بیانات قارشیسنده صارصیلدی ویقینندن بولوبان بکا ، قولاغمه دینه‌جك صورتده :

ــ یا بوکا نه دیرسك ؟

دیدی . درحال جواب ویردم :

— خریطه‌ده کوسـتریلن بو وضعیتی محلنده کورمك آرزوسنی اظهار ایدیکز .

اویله اولدی ؛ اصل آتش جبهه‌سـنه تماس ایتدك . اورادەده بزی استقبال ایدن، بزه حرمتکارانه معامله‌لرده بولونان بویوك، کوچك قوماندانلرله قارشیلاشـدق . بزم نره‌سنی کوره‌جکمز واورایه نره‌دن کیده‌جکمز لازم کلدیکنه دائر همان پلان حاضرلانمش . بو پلانی کوردکدن صوکره دیدم ، که :

— جبهه‌نك بویوك قوماندانی بزه وضعیت عمومیه‌یی ایضاح ایتدی. ایچنده بولوندیغمز محاربه جبهه‌سی ایشته بزه اوایضاحاتك اوکرتدیکی جبهه‌در . مسـاعده ایدیلیرمی ، بو سزك یاپدیغکز پلانی براقه‌لم ونم کوستره‌جکم یره کیده‌لم .

او آنده برقارغشه‌لق اولدی . وحیدالدین ، حاضرقروکی‌یه تابع سوق اولوندیغی استقامتده یورودی . بنده برعسکر عنادی اوبابدی، اونلری تعقیب ایتمه‌دم . ایدینمش اولدیغمز خریطه‌نك دلالتنه کووه‌نه‌رك ، آتش خطنك بر نقطه‌سنه یورودم وآتش خطی کریـسنده برآغاجك دیبنه کلدم . اورادە کنیج برضابط آغاج اوزرندن ترصد یاپیوردی . بکا رفاقت ایدن آلمان ضابطلرینده واردی . ترصد یاپان ضابط آشاغی‌یه ایندی ، مشهوداتنی آکلاتدی :

— مساعده ایدرمیسکز ، بن‌ده اوآغاجه چیقه‌یم ، دیدم .

— های های ، جوابنی ویردیلر .

چیقدم ، ضابطك سویلدکلرینی عیناً کوردم . فقط اصل موضوع بحث اولمق لازم کلن نقطه ، بومشاهده اولنان وضعیته قارشی اولان وضعیتدی . اونك ایچون صوردم :

— بو دشمن وضعیتی قارشیسنده‌کی قوتکز ، ترتیباتکز ، احتیاطلریکز نه‌در ، لطفاً بکا سویلرمیسکز ؟

آتش خطك صاف اولان ضابطلری و قوماندانلری ، تورك متفقلرینك بر قوماندانینه حقیقتی سویله‌دیلر. حقیقت شوایدی : پیاده قوتلری همان همان غیرکافی درجه‌یه کلمشدی . سواری ایکن پیاده کبی استعماله مجبور اولدقلری برقوتدن بحث ایتدیلر ؛ اوده برنجی خطك استنادلرندن صوکره ، احتیاط دینه‌جك کیفیت وکمیتدن چیقمشدی.

بو معلوماتی آلدقدن صکره ، چوق متحیر اولارق ، کندیلرینه بی‌پروا دیدم که :

— او حالده نهلکه‌ده‌سکز !

— اویله ، دیدیلر .

○ ○ ○

بو آتش قرارکاهنی ترك ایدرکن ، وحیدالدینك ایمپراطور طرفندن رفاقتنه مأمور ایدیلن برقول اردو قوماندانی بنی تعقیب ایدییوردی . کونلردن بری تماسده بولوندیغمز بو ذات بنمله ایلك دفعه علاقه‌دار کوروندی . اوتوموبیللره بینه‌جکمز نقطه‌یه قدر آتله کیدییوردق . آلمان قول اوردو قوماندانی یانمه یاقلاشدی ، صوردی :

— سز ولی‌عهدك یاوری‌میسکز ؟

— خایر ، دیدم .

— نه مناسبتله رفاقتنده بولونیورسکز ؟

— بویله بر وظیفه آلدیغم ایچون ...

— عسکری وضعیتلردن چوق أیی آکلایورسکز ، تورکیاده هرهانکی بر قوته قوماندا ایتدیکزمی ؟

مثبت جواب ویردم : « ـ مطلقا آلایه قدر قوماندا ایتمش اولاجقسکز ! » دیدی. آلایه اولجه قوماندا ایتمش اولدیغمی سویله‌دم: « ـ فرقه‌یه‌ده قوماندا ایتدیکزمی ؟ » دیدی . سؤالنه تکرار أوت ، جوابنی آلنجه :

ـ بنی معذور کوریکز ، بن قول اردو قوماندانی‌یم و سزك بابا کز یاشنده‌یم . لطفاً اکصوك قوماندا ایتدیککز قوتی سویلرمیسکز؟

بوتمیز قلبلی آدمی مراقدن قورتارمق ایسته‌دم : « مخاطبکز فرقه و قول اردویه قوماندا ایتدکدن صوکره ، متعدد اردولره قوماندا ایتمش برآرقداشکزدر . »

بو جواب آلمان قول اردو قوماندانی بنم هیچ تخمین ایتمه‌دیکم بر زمین اوزرنده متحسس ایتدی : « عفو ایدرسکز بز شیمدی‌یه قدر سزه یاکلش خطاب ایدییورمشز. دیمك سز « اکسه‌لانس »سکز!

وآلمان اردوسنده قول اردودن بویوك قوتلره قوماندا ایدنلره اکسه‌لانس دینلدیکنی‌ده ایضاح ایتدی . بو کوزل قلبلی عسکرك مسافرلك مدتنك صوکنه قدر ، یاش دعواسنی اونوتمرق بزه چوق حرمتکار اولدیغنی ذکر ایتمك ایسترم .

عمومی حربده چیقارکن

غازی آلمانیا سیاحتندن عودت ایتدکدن صوکرا عمومی حربك مشئوم نتیجه‌سی‌ده یاقلاشیوردی .

جنرال فون « فالکنهاین » ك سوق واداره‌ده‌کی موفقیتسزلکلری آلمان قرارکاهنك‌ده نظر دقتنی جلب ایتمش وآلمان جنرالی کری‌یه چاغریله‌رق یرینه ، ییلدیریم اوردولری غروپی قوماندانلغنه مشیر « لیمان فون ساندرس » تعیین اولونمشدی .

او صیراده سلطان محمد خامسك وفاتی اوزرینه یرینه کچن وحیدالدین اصرار ایدرك ، مصطفی کمال پاشایی آغستوس 1334 ده ، فلسطین‌جبهه‌سنده بولونان یدنجی اوردو قوماندانلغنه ایکنجی دفعه اوله‌رق تعیین ایتدیردی .

فقط ایش‌ایشدن کچمشدی . وضعیت صوك درجه‌علیهمزه انکشاف ایتمش بولونیوردی . آلمان جبهه‌سنده بوزغون علامتلری کورونورکن فلسطین جبهه‌سنده‌ده تورك اوردوسی فات فات فائق ، مدهش بر دوشمان تعرضنه دوچار اولدی .

اوردونك باشنه هنوز التحاق ایدن بویوك قوماندان مصطفی کمال ، صاغنده‌کی ، صولنده‌کی اوردولرك داغیلمش و اسیر ایدلمش اوله‌لرینه رغماً داهیانه مهارتیله اوردوسنی انحلالدن قورتاردی .

عمومی حربك بو مهم عسکری صفحه‌سنی ینه بویوك غازینك خاطره‌لری تنویر ایتمکده‌در :

« نابلس قرارکاهنده ، ایکنجی دفعه یدنجی اردو قوماندانیم .

ایلك ایشم ، چوق اوزوجی و یوروجی سیاحتلرله جبهه‌یی دولاشمق ووضعیتی تدقیق ایتمك اولدی . بو تفتیش نتیجه‌سنده‌کی قناعتم شو ایدی که هرشی بیتمشدر ؛ یاقین فلاکته مانع اولمق ایچون اساسلی تدبیر بولمق مشکل ایدی .

دوشونکز ، یوزلرجه کیلومتره امتدادنده برجبهه اوزرنده اوچ اردو واردی ، اسملری اوردو؛ ضعیف ، داغنیق بر طاقم قوتلر ... دها استانبولدن حرکتدن اول دوشوندیکم شی بو شکلدن چیقمق وحقیقته داخل اولمق ایدی . یعنی بتون بو قوتلر کثیف برکتله ، اوفاقده اولسه قیمتلی برکتله حالنده تك براوردو تشکیل‌ایتملی ایدی ومادام که بن بورایه مأمور ایدیلیوردم ، اعتماد نفس ایله لازم کلنلره دها اول استانبولدن حرکتمدن اول بیلدیردم، که بوقوت بنم امرمه ویرلمیدر . بویولده‌کی تکلیفلرم استهزایه معروض قالدی .

بیلیورسکز ، که بن قارلسبابدن تماماً ایی اولارق کلمش دکلدم . استانبوله واصل‌اولدقدن صوکرا کرك اورادہ ، کرك قرارکاهه قدر سیاحتمده چکدیکم اوزونتولر وبالخاصه جبهه‌نك چوق صیقی وآز زمانده تفتیشی یوزندن تکرار راحتسز اولمشدم ؛ استانبولدن چیقه‌لی دها اون بش کون اولمامشدی ؛ یاتاغمده یاتیوردم .

برکون ارکان حربیه رئیسی برمعتاد بکا اوکونك راپورلرینی اوقودی ، بسیط راپورلر ، هر زمانکی کبی ... یالکز بوراپورلر ایچنده برنقطه نظردقتمی‌جلب ایتدی : برانکلیزاسیرینك افاده‌سی .. اونك دلالتیله کشف ایتدم ، که بر ویا ایکی کون صوکرا انکلیزلر بتون جبهه اوزرنده جدی تعرضلرینی یاپه‌جقلردر .

— برآز صوکرا ارکان حربیه‌می طوپلو اولارق کوره‌جکم ، دیدم .

یاناقدن قالقدم . کیندم ؛ ایش اوطه‌سنه کیدرك برمحاربه امری یازدیردم . بو امرده : « دشمن ۱۹ ایلول کونی آقشامی عمومی تعرض یاپاجقدر » دییور و بوکا قارشی اردوجه آلنه‌جق تدبیرلری ذکر ایدییوردم .

بو امری برای معلومات غروپ قوماندانی بولونان لیمان فون ساندرس پاشایه‌ده کوندردم . چوق حرمت ایتدیکم بو ذات بنم راپورلردن چیقاردیغم نتیجه‌یی بعید کورمش و کولمش . مع‌هذا احتیاطدن برضرر کلمز دییه‌رك بکاده فضله برشی سویله‌مکه لزوم کورمه‌مش .

بن ویردیکم امرك اوغرایه‌بیله‌جکی سوء تلقیلری تخمین ایتمشدم؛ بو سببله دشمنك اشارت ایتدیکم زمانده‌کی تعرضنی چوق دقتله‌تعقیب ایدییوردم . ۱۹ — ۲۰ ایلول کیجه‌سی ، قول اردو قوماندانلرینی (عصمت وعلی فؤاد پاشالر) تلفون باشنه چاغیردم وصوردم :

— ویردیکم امری واوکا کوره ایجاب ایدن‌تدبیرلری آلدیکزمی؟

— امر کز یاپیلمشدر ، جوابنی ویردیلر .

بن دها تلفون مکالمه‌سنی بیتیرمه‌دن ، دشمن طوپچیسی محاربه خطلرمز اوزرینه آتش ایتمکه باشلادی . کیجه محاربه ایله کچدی ؛ بنم اوردومك صاغ جناحنده‌کی اوردو یارلدی ، اسیر اولدی . وبوش قالان بوجبهه‌دن کچن دشمن‌سواریلری لیمان فون ساندرسك قرارکاهنی باصدی ، حقیقت آ کلاشلمشدی ، فقط نه‌یه یارار ؟

بن‌اوزون تفصیلات‌ایله ایضاح اولونه‌بیلیر مشکلات ایچنده‌نهرلردن

کچه‌رك ، چوللردن آشارق اوردومی شامه قدر کتیره‌بیلدم . اوردوم شام جوارنده استراحت ایچون طوپلادیغی صراده یانمده کوچوك بر معیتله شامه کیریبوردم . شامك ایچنده بر غیر طبیعیلك واردی ، بونك معناسنی آکلامق کوجدی . لکن بن مکتبدن ارکان حرب یوزباشیسی اولارق چیقدقدن صوکره، ایللك منفام اولان شامی طانیمش اولدیغم ایچون ، قولایلقله آکلادم ، که شهری ، بزه قارشی بارد بر خشونت قاپلامشدر .

شامده لیمان فون ساندرسی بولاجغمی تخمین ایدیبوردم ؛ مشارالیه شامی ترك ایتمش ، اورایه دها اول کوندردیکم ارکان حربیه رئیسم سداد بکه بر تعلیمات براقمشدی . بوتعلیماته کوره بن اوردومی شامك مدافعه‌سی ایچون دردنجی اوردو قوماندانی مرسینلی جمال پاشایه ترك ایده‌جکم وکندم رایاق جوارنده قوماندانسز قوتلری امرمه آلمق اوزره درحال حرکت ایده‌جکم .

ویقتوریا اوتلنده دردنجی اردو قرارکاهی اولان اوطه‌یه کیردم ، جمال پاشایی بولدم ، بنم آلدیغم تعلیماتدن اونك‌ده معلوماتی واردی . یدنجی اوردو قوتلرینی کاملاً ، قول اوردو قوماندانلرندن عصمت بکك امرینه ویره‌رك کندیسنه تسلیم ایتدم؛ بن‌ده او کیجه بر ترن مخصوصله رایاقه کیتدم . حرکتمدن اول دیکر قول اوردو قوماندانم علی فؤاد پاشانك بکا التحاق ایتمه‌سنی بیلدیرمشدم . »

بویوك غازی رایاقده وضعیتی اعظمی درجه‌ده برباد بولمشدی . موجود پریشان قوتلری مهما امکن تنسیق ایتدیرمش، برطرفدن‌ده رایاق استاسیونی کاملاً آتشه ویردیرمشدی. فقط اوردوده ضبط وربطاوقادار زائل اولمشدی که

مصطفی کمال پاشادن امر آلان برقوماندان بیله « بعلبك » ه کیده‌جکی یرده استانبوله کچمشدی .

غازی خاطراتنده بویورویورکه :

« او آقشام بنده تیقظ حاصل اولدی : بوتون جبهه‌لرده وبوتون قوتلر اوزرنده امر وقوماندا قالمامشدر . عادتا دلیجه برامر ویردم ؛ بوامرك اساسلی نقطه‌لری شونلردر : « شامده بولنان بوتون قوتلر بنم اوراده براقدیغم عصمت بکك [باش وکیل عصمت پاشا] امری آلتنده، رایاق حوالیسنده‌کی قوتلر علی فؤاد پاشا قوماندانی آلتنده شماله حرکت ایده‌جکلردر . »

امرك برصورتی بوتون قوتلرك قوماندانی اولان لیمان فون ساندرس پاشایه برای معلومات کوندردم . علیهمده برعصیان اولمش .

— بو آدم کیمدر ونه یاپیور ؟

بن ذاتاً بوکا انتظار ایدیبوردم. یاپدیغم ایشك معنا وماهیتنی ایضاح ایده‌جکمدن امین اولارق رایاق استاسیونی یاقدقدن صوکرا ، ایرتسی کون یرلی اهالینك آتشلری ایچنده (بعلبك)ه کلدم. بعلبك ده بنی بکله‌ین قول اردو قوماندانی علی فؤاد پاشایه ، شماله حرکته دائر اولان امرك ایفاسنه دوام اولنمق لازم کلدیکنی تکرار ایده‌رك تره‌له لیمان فون ساندرسك بولوندیغی « حمص » ه واصل اولدم . کیجه ایدی. چوق صمیمی برلسانله لیمان فون ساندرسه ، بووضعیت قارشیسنده ویریلمسی لازم کلن قرارك بوندن عبارت اولدیغنی ایضاح ایتدم . لیمان فون ساندرس چوق حالیجنابانه برطرزده :

— قرار بودر ، دیدی . فقط بن نهایت براجنبیم . بو قراری ویره‌مم . بونی آنجق مملکتك صاحبلری ویره‌بیلیر .

اوحالده ، دیدم ؛ قرار تطبیق اولنه‌جقدر .

جواب ویردی :

ــ یالکز رجا ایده‌رم، بنم ارکان حربیه رئیسنی ده اقناع ایدرمیسکز؟

لیمان فون ساندرسك ارکان حربیه رئیسی کاظم پاشا (دیاربکرلی) ایدی . کاظم پاشا خسته ایدی . لیمان فون ساندرس ایله برابر اولك یاتدیغی اوطه‌یه کیتدك . سویلنمسی ایجاب ایدن شیلری آکلاتدم . کاظم پاشا درحال لیمان فون ساندرسله برابر ، بنمله هم فکر اولدیلر. بنم عملی قرارم شو ایدی : [اورته‌ده قالان یدنجی اردو عنوانی و برچوق انقاض !.. بونلری حلبده ، سوریه‌نك منتهای شمالیسنده طوپلامق، اوندن صوکرا یکی قرار آلمق.] وبونی بالذات بن‌یاپه‌جقدم. لیمان فون ساندرس متسلی بروضعیتده بوتکلیفمی قبول ایتدی .

ــ بحث ایتدیکم قوتلری حلبده طوپلادم . الك ایلریده براقدیغم قوماندان فرقه قوماندانی کاظم بك ایدی . [شمدی کاظم پاشا] اوردومك قول اردو قوماندانلری عصمت وفؤاد پاشالردی .

حلبده ، متمادی یورغونلقلر سببیله اسکی راحتسزلغم تکرر ایتدی، اوچ بش کون تداوی اولوندم .

یاتاغمدن قالقدیغم کون قرارکاهم اولان بارون اوتلنه کیتدم ؛ اوتلده اوطوربیوردم ؛ یانمده سوریه والیسی فخری بیکباشی تحسین بك واردی . حلبك شرق جبهه‌سندن اشغال ایدیلش اولدیغنه دائر قاریشیق بر معلومات کلدی . چوق یاقین بر تهلکه‌یی اشارت ایدن بو خبری تحقیق ایچون ، بالذات او استقامته کیتمکی ترجیح ایتدم . اوتوموبیلده تحسین بکله یاورم جواد عباس بك واردی . شهرك شرق

مدخلنده بر غلبه‌لعك ایچنه کیردك ؛ بونلر عسکری قیافتنی طاشیان عربان وبدویلردی ، اسیر اولمشدق . یانمده قوت اولارق بر تك نفر یوقدی ؛ مهاجم بدویلر اوتوموبیلك اطرافنی صاردیلر وهر طرفنه یوکلندیلر . تهاجمی کورونجه شوفوره !

— دور !

امر ینی ویردم. المده تحسین بکك ویردیکی قیرباجله آیاغه قالقه‌رق، اونلره آکلایه‌بیله‌جکی لسانله صوردم :

— رئیسکز نره‌ده‌در ؟

جواب ویردیلر : — همز رئیسز !

درحال قرار ویرمك لازمدی ؛ قیرباجله وورمغه باشلایه‌رق :

— چکیلك ! دیه باغیردم .

غیر اختیاری چکیلدیلر ؛ امر ایتدم :

— چابوق رئیسکز قارشیمه کلسین ؟

رئیسلری کلدی ؛ اوکا دیدم ، که :

— بن سزك یاردم ایتدیکمکز وضعیته غلبه چالدم ؛ هرکس مغلوبدر ، فقط سزك اشترا ککزی‌ده معذور کوریبورم ؛ بو آقشام یانمه کلیکز ؛ سزکله کوروشه‌جکلرم وار .

— امر ایدرسکز ، دیدی .

شوفوره : « — چابوق کری‌یه ! » امر ینی‌ویردم. حالبك ایچنده‌کی قرارکاهمه دوندم ؛ برآز صوکرا شیخ کلدی . کندینی اونك آکلایه‌بیله‌جکی مراسمله قبول ایتدم وصوردم :

— بندن نه ایستیورسکز ؟

ــ شمدیلك بیك آلتون ، سلاح ، جبخانه ، دیدی .

بیك آلتونی اوآقشام ویردم ؛ سلاح وجبخانه ایچین وعدایتدم.

ایرتسی کون بنه راحتسزاولارق قرارکاهده اوزانمش، یاتیبوردم. بر آره‌لق حلب‌شهرینك ایچنده بر آتش‌قوپدی ؛ بالقونه چیقوب‌سوقاغه باقدم : هرکس هیجان ایچنده‌در وبر غایه‌لق اوتله هجوم حالنده‌در ؛ هرکس بکا دوغرو کلیور... وضعیتی قاورادم ؛ قیرباجله اولاغلبه‌لغی اوتل خارجنه چیقاردم . آلت قاتده‌کی تراچه‌یه ایندیکم وقت ، حلب قوماندانی هیجاندن اوقویامادیغی بر راپوری بکا تودیع ایتدی ؛ سکونتله اوقودم . راپوردن آکلاشیلیوردی، که حلب هجومه‌معروض قالمشدر .

بولوندوغم اوتلك قاپسندن صاغه صاپارق بوروندیکی زمان بر درت یول آغزینه تصادف اولونور ، اونقطه‌یه قدر کلدم . بوتون یوللری طوتدورمشدم ؛ دشمن طیاره‌سندن آتیلان بومباله بعض داملردن آتیلان بومبالر انضمام ایدییوردی . بو بنی کولدوردی . چونکه بن حلبی محافظه ایتمکی دوشونیوردم . آقشام وقتی ایدی . بولوندوغم یردن‌ایلریده‌برچوق آداملرك یره سریلدیکنی کوریبوردم؛ بونلرن یالکز ظن ایده‌رك‌هجوم ایدن زوالیلردی. بن حلب شهرنده تعیین مخصوص ایله سوقاق محاربه‌سنی اداره ایتدم . هجوم ایدنلر تماماً مغلوب ومنهزم اولارق طرد وتعقیب اولوندیلر. شهرده وضعیته تماماً حاکم اولدق وسکونت عودت ایتدی . آقشام تقرب ایتمشدی. سوقاق محاربه‌سنی اداره ایتدیکم نقطه‌نك یاقینده شوفور بکلیوردی . اشارت ایتدم ، بولوندیغم نقطه‌یه یاناشدی . اوتوموبیله بینمه‌دن اول حلب

قوماندانه امرلریمی وتعلیماتی ویردم. ویردیکم تعلیماتده اسرار اولان شو نقطه واردی : [ـ بو آقشام حلب ایلریسنده کی قوتلری کری یه چکه جکم ؛ یارین حلبك غرب شمالیسنده انکلیز و عربلرله محاربه ایده جکم . بوکا کوره حرکتکزی تنظیم ایدیکز .]

وقایع دیله دیکم کبی جریان ایتدی . ایرتسی کون صباحلین بنم قوتلرمك رجعت ایتدیکنی ظن ایدن عرب وانکلیزلر مسرتله تعرضه باشلادیلر وطرفمزدن آلنمش اولان ترتیبات ایله مغلوب ومنهزم اولدیلر. ایشته اوراده بوظفر نتیجه سی برخط، تثبیت وتحدید ایتدم وقوتلرمه امر ویردم که ، دشمن بوخطك ایلریسنه کچمیه جکدر. نته کیم کچمه مشدر.

کرك ارضروم قونغره سنده ، کرك سیواس قونغره سنده تورکیه‌نك حدود ملیسنی تثبیت ایچون براصطلاح مدنی یه استناد ایتمك لازم کلدیکی وقت بن [تورك سونکولرینك اشارت ایتدیکی بو خطی] اساس قبول ایتدم . معلومکزدرکه میثاق ملی یی الك نهایت آنقره ده تثبیت ایتمشدم . مسئله‌نك یابانجیسی اولان برطاقم ذوات ، بونده عامل اولمق ایستدیلر وحدود ملی موضوع بحث اولدیغی زمان حقیقتی بیلمدکلری ایچون تورلو تورلو ذهابلره قاپیلدیلر .

اوردو باشنده متارکه

غازی برطرفدن ، جبهه ده ، ألی آلتنده بولونان قوتلری تنسیق ایتمه‌یی ، حقیقی برقوت وجوده کتیرمه‌یی دوشونورکن دیکر طرفدن استانبولده قابینه دوشویور ، « موندوروس » متارکه‌نامه‌سی امضالانیوردی .

نته کیم غازی وآرقاداشلری ، اوردوباشنده ، استانبولدن شوأمری آلدیلر:

بیلدیریم اوردولری غروپ قوماندانلغنه

قرارگاه عمومی

2729

دول ائتلافیه ایله عقد ایتدیکمز متارکه شرائطی بروجه‌زیر مندرجدر . معلومات حصولیله هراوردونك کندینه عائد خصوصاتی درحال تطبیق لازمدر. بوبابده لزوم کورولدکجه ایضاحات وتعلیمات ویریله‌جکدر .

صدراعظم وباش قوماندانلق
ارکان حربیه رئیسی

عزت

بویوك غازی متارکه شرائطنی اوقونجه دولت عثمانیه‌نك کندینی‌دوشمانلره « بلا قیدوشرط » تسلیم ایتمکه موافقت ایتدیکنه قانع اولمشدی . حتی یالکز موافقت‌ده دکل ، دوشمانلرك مملکتی راحتجه استیلا ایتمه‌لری ایچون اوکا یاردیم‌ده وعد اولونمش اولویوردی . غازینك بویوك روحی ، بو متارکه‌نامه‌یه عصیان ایتمشدی . استانبول حکومتنه بو شرائطك قبولندن متولد بوتون تهلکه‌لری ، بوتون فلاکتلری ایضاح ایتمکه چالیشدی . فقط هیچ برشیئی آ کلامایان باب عالی ، بونی‌ده ادراك ایده‌میوردی .

بویوك غازی نهایت عزت پاشانك دعوتیله استانبوله دونمکه قراردی .

استانبولده ، شیشلیده‌کی تاریخی أونده‌وطنی قورتارمق ایچون او بویوك قارینی ویردیکی تاریخه قادار جریان ایدن وقایعی ، غازی بالذات شویله نقل ایتمکده‌در .

« بر کون عزت پاشا طرفندن ما کنه باشنه دعوت اولوندم .

مشارالیه قابینه‌دن استعفا ایتدکلرینی بیلدیردکدن صوکره ، بنم استانبولده بولونمقلغم مناسب اولاجغنی سویله‌دی. بن بو ایمادن استانبولده بحرانلی وضعیتلر جریان ایتدیکنی آکلایه‌رق ، ذاتاً قوماندا ایتدیکم غروپ‌ده لغو ایدلمش اولدیغندن ، استانبوله حرکت ایتدم .

خاطره‌مده یا کیلمایورسه‌م، عزت پاشا ایله ایلك دفعه هنوز ترك ایتمه‌مش اولدینی ، فؤاد پاشا تربه‌سی قارشیسنده‌کی صدارت قوناغنده کوروشدك . عزت پاشا قابینه‌دن نیچون چکیلدکلرینی ایضاح ایتدی : بو نهایت بر عزت نفس مسئله‌سی ایدی .

بن چکیلمش اولمرینی دوغرو بولمادم ؛ کندیسنه صدارت توجیه اولونان توفیق پاشا قابینه‌سنی تشکل ایتدیرمه‌مك ، وتکرار عزت پاشا ریاستنده یکی بر قابینه تشکیل ایتمك لزومنه قانع اولدیغمی بیلدیردم . وضعیت مناقشه اولونارق ، تکلیفم قبول ایدلدی . حتی یکی بر قابینه لیسته‌سی‌ده یاپیلدی . اساسلی بر نقطه‌یی آتلادم غالبا ، بن استانبوله کلدیکم زمان آرتق حرب‌قابینه‌سی رجال مهمه‌سی اورادہ دکل‌ایدیلر.

صدارت قوناغنده ویریان قراردن صوکرا ، هر بریمز برتورلو چالیشمغه باشلادق . ایلك هدف قابینه‌یی‌اسقاط ایتمك اولدیغنه نظراً ، بن درحال مجلس مبعوثانله تماس آرادم ؛ اوته‌دنبری آرقداشم اولان مبعوثلرله قونوشدم ؛ نقطهٔ نظریمی اونلره ایضاح ایتدم و بنی دها بیوك مبعوث کتله‌لریله تماسه کتیرملرینی کندیلرندن رجا ایتدم . بو آرقداشلرك دلالتی ایله ، ایلك دفعه اولارق و سیویل قیافتله ، فندقلیده‌کی مجلس مبعوثان بناسنه کیردم .

اوکونلرده توفیق پاشا قابینه‌سنه اعتماد موضوع بحث ایدی ؛ بن

عدم اعتماد رأیی ویرلمسی فکرنده ایدم . ایشته مجلس مبعوثان بناسنه کیردیکم کون ، اعتماد مسئله‌سنك مجلسده رأیه وضع اولنه‌جغی کوندی. قناعتمی ممکن اولدیغی قدر سرعتله ، طانیدیغم ویا اوراده بکا طانیتیلان مبعوثلره ایضاحه چالیشیوردم . برقسم مبعوثلرده شو تردد واردی : « اکر عدم اعتماد رأیی ویره‌جك اولورسه‌ق مجلسی طاغیداجقلردر؛ فقط توفیق پاشا قابینه‌سنه اعتماد رأیی ویروب برآز زمان قازانارق ، بوانناده بلکه فائده‌لی ایشلر کورمك ممکن اولور . »

بن ایسه مجلسك ذاتاً بهمه‌حال طاغیتیلاجغنه قانع‌ایدم وداغیتاجق اولان‌ده یکی صدراعظم‌دی . بو قراری تطبیق ایچون بالطبع اولا مجلسك اعتمادینی آلارق مقام صدارتی اصولی دائره‌سنده اشغال ایتمسی لازمدی . بونی تأمین ایتدکدن صوکره بعض ذواتك دوشونديکنك عکسنه‌اوله‌رق ، هیچ برزمان وفرصت ویرمکسزین مجلسی‌داغیتاجغنه شبهه یوقدی. اوحالده نتیجه مادامکه بواولاجقدی ، قابینه‌یه عدم‌اعتماد رأیی ویره‌رك وبونی تکرر ایتدیره‌رك زمان قازانمق دها موافقدی . ایشته بلکه بوقازانیلاجق زمان ظرفنده تکرار عزت پاشا ریاستنده برقابینه وجوده کتیرمك اسباب وشرائطی حاضرلایه‌بیلیردك .

مجلس صالونلرنده ، قوریدورلرده ، آیاق اوستی ، آنی منطقلرله پاپیلان بومناقشه‌لرشویله‌برنتیجه‌ویردی : مهم برقسم مبعوثلرصالونلردن برینه طوپلاندیلر و بنی‌ده اورایه دعوت ایدرك ، هیئت عمومیه‌سنه ایضاحات ویرمکلکمی تکلیف ایتدیلر . وضعیتی ، ایچنده بولوندقلری شرائطی وپاپیلمسی لازم کان حرکتی مقتدر اولدیغم قدر کندیلرینه ایضاح‌ایتدم ؛ بهمه‌حال قابینه‌یه عدم‌اعتماد رأیی ویرملرینی‌توصیه ایتدم.

تکلیفم اوراده حاضر بولنانلرجه قبول اولوندی وموفق اولاجقلری حقنده قطعی امیدلرینی سویلیه رك بولوندیغمز صالوندن چیقوب مجلس رئیسنك اجتماع اشارتنه شتاب ایتدیلر .

وحیدالدینله اسرارانگیز بر ملاقات

جمعه کونی سلاملغه کیتدم ؛ نمازدن صو کرا بنی اوراده کی صالونه دعوت ایدن وحیدالدینله ، خارجده بکله ینلر طرفندن چوق اوزون اولارق تفسیر ایدلمش ، برملاقاتده بولندق . حقیقةً ملاقات ، زمان اعتباریله چوق دوام ایتدی ؛ لکن فکر تماطیسی اعتباریله پك قیصه اولمشدر . بن ، تخمین ایده بیله جککز زمین اوزرنده اونی تنویر وایقاظ ایچون مقدمه یاپارکن ، او چوق ماهرانه برطرزده ایضاحاتمه تقدم ایتدی ؛ دیدی ، که :

— اردونك قوماندان وضابطلری امینم ، که سنی چوق سورلر؛ بکا تأمینات ویرمیسك که اونلردن بکا رفنالق کلیه جکدر .

بردن بره بوبله برسؤالك مقصدومعناسنه انتقال ایده مدم؛ صوردم:

— اردوطرفندن علیهده حرکته عائد معلومات ومحسوساتکزمی وار ، افندم ؟

کوزلرینی قاپادی . مثبت ویا منفی جواب ویرمدی ، عینی سؤالنی تکرار ایتدی . جواب ویردم :

— واقعا بن استانبوله کلهلی بر قاچ کون اولدی ، بوراده کی احوالی یقیندن بیلمه یورم؛ فقط اردو رؤسا وضابطانك ذات شاهانه کزله قارشی قارشیه بولونمسی ایچون برسبب اولابیله جکنی ظن ایتمه یورم. اونك ایچون تأمین ایدرم ، که هیچ برفنالغه انتظار بیورمایکز .

چوق مهم طرزده علاوه ایتدی :

— یالکز بوکوندن بحث ایتمه یورم ؛ بوکوندن ویارینکن ...

صوك جمله بنده برشبهه اویاندیردی ؛ دیمك ، که یارین پادشاهك اویله برحرکت یاپمق احتمالی واردر ، که اوردونك وطنپرور قوماندان و ضابطلری متأثر اولابیلیرلر . ذات شاهانه بنی اغفال ایده‌رك ، واسطه‌ملة اونلردن امین اولمق ایسته‌یور. فقط بودوشونجه‌می کندیسنه نصل ایضاح ایده‌بیلیردم ؟ وبویله برایضاحده بولونمق کندم ایچون ومقصد ایچون فائده‌لی اولورمی ایدی ؟

قارشیمده‌کی آدام قرارینی چوقدن ویرمش کورونیوردی ؟ بز ایسه بوقرارك نه‌اولدیغنی آکلایامایان ویا آکلامق ایسته‌مه‌ین کیمسه‌لرله تماسده قالمش ، مقابل هیچ بر تدبیر آلمغه زمان وفرصت بولامامش وضعیتده ایدك . پادشاه کوزلرینی آچارکن آیاغه قالقدی وشوسوزلرله شرف مثوله نهایت ویردی :

— سز عقللی برقوماندانسکز؛ آرقداشلریکزی تنویر وتسکین ایده‌جککزدن امینم .

چوق امیدسز ومتأثر، فقط تأثرمك حقیقی سببنی دخی آکلایه‌مامش حالده وحیدالدینك صالونندن چیقدم .

طیشاریده، بر ساعتی متجاوز زماندن بری قاپیلرده، قوریدورلرده، شوراده بوراده آیاقده بکله‌ین بر چوق رجال وسائره‌نك بو اوزون ملاقاتدن بزکین ویورغون ، فقط بر آز معنیدار نظرلرله بکا باقمقده اولدقلرینی حس ایتدم . اعتراف ایدرم ، که او آنده بو نظرلرك معنالرینی آکلایامامشدم؛ آنجق بر ایکی کون صکره آرتق هر سری اوکرنمشدم . بوکچن کونلر ظرفنده نه اولمشدی ، اونی جمله کز بیلیرسیکز : مجلس مبعوثان فسخ ایدلمشدی !

صوکره‌لری ایشیتدم، که کویا اواوزون ملاقاتده پادشاه مجلس مبعوثانی داغیتمق لزومی اوزرنده بنمله مداوله افکاری ایتمشدر.

وبن کندیسنی تصویب ایده‌رك اوردونك عینی فکرده اولدیغنی سویلمشمدر. وکندمله آرقاداشلرم نامنه اوکا سوز ویرمشمدر.

آرتق بویله دیدی قودیلره اهمیت ویره‌جك حالده دکلدم؛ متأثردم. عزت پاشا وبعض رفقا ایله صدارت قوناغنده ویردیکمز قرار چوقدن صویه دوشمشدی.

شیشلیده کی أومده یکی وضعیتی ملاحظه ایدیبوردم.»

بویوك منجینك شیشلیده کی أونده، استقبالك قارا کلقلرینه ایشله‌ین نامتناهی بر نفوذ نظرله وضعیتی او ملاحظه ایدیشندن نه بویوك معجزه‌لر

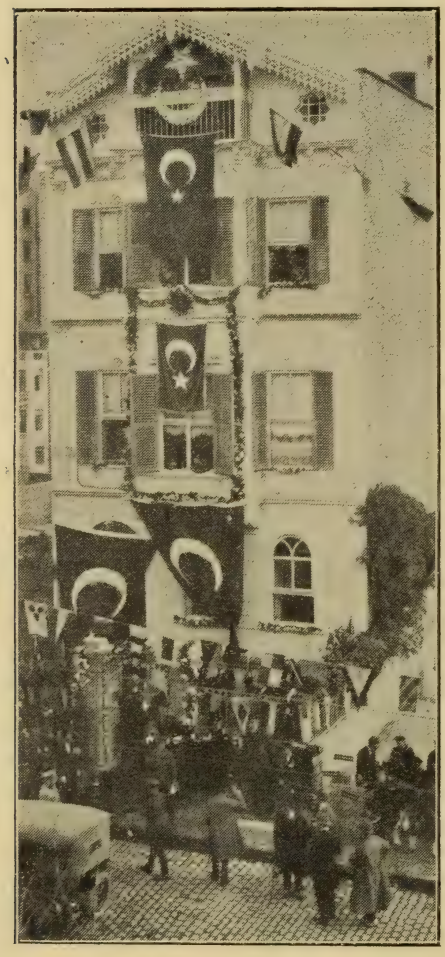

شیشلیده بویوك دره جاده‌سنده ظفری حاضرلادیغی أو

[1341 تاریخنده مراسم یاپیلارق أو کندیلرینه هدیه ایدلشدر]

دوغدیغنی هر تورك بیلیر ؛ بوراده غازینك حیاتنده بر صفحه دها قاپانیور وتورك ملتنك یکیدن دوغوشنی انتاج ایدن معظم ، قانلی ، قورقونج ، فقط شانلی ، یوکسك ، محتشم بر یکی صفحه آچیلیور . آرتق ملی مجاهده تاریخنه کیریبورز .

اوچنجی فصلك مندرجاتی

ملی مجاهده‌نك ایلك صفحه‌سی

غازینك صامسونه چیقیشی - أرضرومده - أرضروم قونغره‌سی مقرراتی - آمریقان ماناسی - استانبول ایله قطع مناسبت - مصطفی کمالك شرطلری - صالح پاشا ایله تماس - استانبول باصقینی - سعید مثلا قجه‌سی - یالانجی پیغمبر - تاریخی بر قرار .

غازی مجلس رئیسی اولدقدن صوکره

دوشمان تعرضی - یشیل اوردو و ماهیتی - ارمنی تهلکه‌سنك ازاله‌سی - تراکیاده کیلر - عصمت پاشا جبهه قوماندانی - برنجی این اوکی ظفری - ادهمك تنکیلی - لوندره قونفرانسنه دعوت - ایکنجی این اوکی ظفری - مهم بر دونوم نقطه‌سی - غازی پاشا قوماندان - ساقاریا ظفری - تعرض حاضرلقلری - اك یویوك ظفریمز - لوزان قونفرانسی - آنقره مقرحکومت - جمهوریت اعلانه حاضرلقلر .

جمهوریت دورنده

جمهوریتك اعلانی - غازیمز رئیس جمهور - جمهوریت و خلقك سونجی - خلافت لهنده تحریکات - خلافتك الغاسی - ترقی پرورلر - ازمیر سوء قصدی - غازی حضرتلرینك کنجلکه ایراد ایتدکاری مشهور خطابه .

ملی مجاهده‌نك ایلك صفحه‌سی

آرتیق بویوك غازینك بر ملتك تاریخی قادار احتشاملی وقدرتلی حیاتنده معجزه‌لر یاراتدیغی دوره‌یه کیریبیورز : بو دوره‌ده‌درکه اك بویوك تورك ، ملی مجاهده‌نك خارقه‌سی ظفرلرینی قازاندی ؛ مملکتك ایچنده پسپایه‌لرله ودوشمان عضولریله ، خارجنده غرب تسلطیله اوغراشدی ؛ یونانلیلری تورك طوپراغنده قهر ایتدی وبقیه‌سنی آق ده‌کزه سوکوب آتدی ؛ خلافتی الغا ، جمهوریتی اعلان ، انقلاب اداره‌سنی تأسیس و انقلاب مفهومنی خلقه تلقین ایتدی . حیاتنك بو اك معظم ، شرفلی ، هیجانلی صفحه‌سنی بوراده نقل ایدرکن ، اك مهم منبع و وثیقه اولارق مجلسده ایراد بویوردقلری صوك بویوك وتاریخی نطقی مأخذ اتخاذ ایتدیکمز کبی ملی مجاهده وبالخاصه 26 آغستوس ظفری حقنده شیمدیه قادار طوپلانان بوتون معلوماتی‌ده مضبوط بر صورتده تلخیص ایتدك :

عثمانلی حکومتنك‌ده التحاق ایتدیکی دولتلر غروپی عمومی حربده مغلوب اولدقدن صوکرا اردوسی هر طرفده انحلال حالنده بولونویوردی ونه آغیر شرائطله متارکه یاپیلدیغنی بیلیورز .

اوزون حرب‌سنه‌لری ، تورك‌ملتنی أزیك ، بیتکین ، یورغون ،پریشان، خراب ، فقیر برحاله کتیرمش ومملکتی عمومی‌حربه سوروکله‌ینلر یالکز کندی جانلرینی قورتامق اندیشه‌سیله قاچمشلردی .

سلطنت وخلافت مقامنده بولنان متردی وحیدالدین ، شخصنی وتاجنی

قورتارمقدن باشقه بر مفکوره صاحبی اولمادیغی ایچون ، بواوغورده شناعتك هرتورلوسنی یاپمایه آماده ایدی .

داماد فریدپاشا ریاستنده‌کی وکلاهیئتی عاجز، حیثیتسز، قورقاق ؛ یالکز پادشاهك آرزوسنه تابعدی .

ائتلاف‌دولتلری متارکه‌شرائطنه رعایته‌بیله لزوم کورمه‌یورلر ، دونمالری، عسکرلریله مملکتی باصیورلردی: آطنه فرانسزلر ، اورفه ، مرعش ، عینتاب انکلیزلر طرفندن اشغال اولونمش ، آنطالیه و قونیه‌ده ایتالیان عسکرلری مرزیفونده وصامسونده انکلیز عسکرلری وار .

اجنبی ضابط ومأمورلری واونلرك، آژانلری ، هر طرفده فعالیتده ... نهایت 25 مایس 1919 ده یعنی بو نطقه مبدأ اتخاذ ایتدیکمز تاریخدن درت کون اول یونان اردوسی ائتلاف دولتلرینك‌مساعده‌سیله ازمیره اخراج اولونیور . بوکا علاوةً مملکتك هر طرفنده خریستیان عناصر خفی وجلی خصوصی تمایللرینی تحقق ایتدیرمکه و بو صورتله دولتی بر آن اول بیقمغه چالیشیورلر. بوکا مقابل بو مدهش وضعیت قارشیسنده تورکیه‌نك هرطرفنده تراکیا جمهوریتی ، طرابزون مختاریتی ، مستقل بر کورد دولتی تشکیلی کبی اساس اعتباریله منطقوی مقصدلر تعقیب ایدن کوچوك تشکللر میدانه کلدی. شرقده ، ولایات شرقیه مدافعهٔ حقوق جمعیتی تشکل ایتدی . هرکس ، مقصدلرینه‌یالکز انکلتره‌یاخود فرانسه‌نك معاونتیله واره‌بیله‌جکنی ظن‌ایدییور وبونك ایچون معنوی وفکری بر پروپاغاندایی مناسب بولیورلردی . بوتون بو غروپلرك مرکزی استانبولده ایدی . بوراده اك متخالف استقامتده غروپلر ، حزبلر بربرلریله ویکدیکرینه قارشی چالیشیورلردی. بالخاصه بوتون بونلردن ملی مساعی ومجادله ایچون اك تهلکه‌لیسی ، پادشاهك ، صدراعظم داماد فرید پاشانك وبر چوق ذوات عالیه‌نك منسوب اولدیغی انکلیز محبلر جمعیتی ایدی . بو جمعیت انکلیزلره حقیقةً محب اولانلرك تشکیل ایتدیکی بر جمعیت دکلدی، منسوبلری شخصی منفعتلری ایچون بو اسمی سپر یاپمشلردی.

آشکار فعالیتندن بشقه بو جمعیت مجادلهٔ ملیه‌یی باصدیرمق ایچون أل آلتندن دخی چالیشیوردی . عثمانلی دولتنی پارچالامق و محو ایتمك ایسته‌ین دشمن ، دولتلرك آرزوسی قارشوسنده تورك ملتی باشدن محروم، برقاراکاق ایچنده کبی تماماً متردد بر حالده، ملت وقوعه کلمجك حادثاته منتظر بر حالده

فلاکتك وسعتی ودهشتی آکلامغه باشلایانلر کندی وضعیتلرینه وحسلرینه کوره خلاص چاره‌لری دوشونمکده . . . اردو آنجق اسماً موجوددی . یوکسك قوماندانلر، ضابطلر حرب عمومینك مشقتلری وألملریله زبون.. قلبلری وطنك محقق انقسامی قارشوسنده قانامقده ، کوزلری اوکنده تجسم ایدن اوچورومك کنارنده بر خلاص واسطه‌سی دوشونمکله بیلری پارچالانیور . ملت واردو پادشاه ـ خلیفه‌نك خیانتنه‌واقف دکللر. عصرلردن بری تأسس ایتمش دینی وعنعنوی براعتقادله تخته واونی اشغال‌ایده‌نه صادق بولونیورلر. آرادقلری هر هانکی بر خلاص چاره‌سنده کندیلرندن اول ، اولا خلیفه‌نك وسلطانك امنیتنی آرایورلر . مملکتك خلیفه‌سز وپادشاهسز قورتاریله‌بیله‌جکی فکری آکلایامیه‌جقلری بر فکر حالنده.. غکسنی ادعا ایدنلرك وای‌حالنه... بویله‌لری درحال دینسز ، وطنسز وخائن عد ایدیلیور .

یرلشمش اولان ایکنجی فکر ، غالب اولان بویوك دولتلردن برینك معاونتی اولمادن هیچ بر خلاص چاره‌سی اولمدیغی ایدی. بو دولتلردن برینی اغضاب وتحریك ایتمك عمومجه بر جنت تلقی اولونیوردی . بو فکر ، یالکز خلقده دکل ، مدیرانده‌ده واردی. بونك ایچون وطنپورلرك امیدلری اوچ احتمال داخلنده تبدل ایدییوردی :

1 ــ انکلتره حمایه‌سی ،

2 ــ تورکیه‌نك تمامیتی محافظه ایچون آمریقا حمایه‌سی ،

3 ــ اولجه‌ده ذکر اولوندیغی کبی قسماً استانبول ایله مشترکاً قسماً محلی منافع تحتنده منطقوی تمایللر .

غازینك صامسونه چیقیشی

اوچنجی اردو مفتشی صفتیله 1335 سنه‌سی مایسنك 15 نجی کونی صامسونه‌چیقان مصطفی کمال‌پاشانك امرلرنده‌سیواسده‌کی‌اوچنجی وارضرومده‌کی اون بشنجی قول اردولر واردی. بوندن ماعدا دیاربکر وآنقره‌ده‌کی مجاور قول اردولره و مقامات ملکیه‌یه امر ویرمکه و دها اوزاقده‌کی قوماندا مقاماتیله ارتباطده بولونمغه صلاحیتدار بولونیوردی[*] فقط صلاحیت‌وقدرتی

[*] مصطفی کمال پاشا آناطولی‌یه کندیسنی استانبولدن اوزاقلاشدیرمق ایسته‌ین خصمامی طرفندن کوندرلمشدی .

کندیسی وقسماً بیله‌رك ویا بیلمیه‌رك دوستلری تأمین ایتدیلر . او ، کندی خط حرکتی کندی کندیسنه تعیین و تقرر ایتدیرمشدی . بوامیدسز وضعیت قارشیسنده مصطفی کمال‌پاشانك فکری وطنداشلرینکندن بوسبتون باشقه ایدی . او ، آکلامشدی که شیمدی‌یه قدر اولان عثمانلی ایمپراطورلغی ، سلطنت ، خلافت واستقلال آرتق معناسز بررمفهوم حالنده قالمشلردر. آنجق برشی‌ممکندی. خارجاً تماماً مستقل، بوسبتون یکی برتورك دولتی تأسیس‌ایتمك. بوپروغرامی تطبیق قرارینی مصطفی کمال پاشا ، استانبولدن حرکتندن اول ویرمش و صامسونده قره‌یه چیقار چیقماز تطبیقنه باشلامشدی . وظیفه پك مهمدی. رئیس جمهور حضرتلری تاریخی نطقلرنده ، خلافت وسلطنته تماس ایده‌رك :

« عثمانلی حکومتنه ، عثمانلی پادشاهنه ومسلمینك خلیفه‌سنه عصیان‌ایتمك» لازم کلدیکنی سویله‌مش وبو غایه‌نك استحصالی ایچون تورك ملتنی وتورك اردوسنی‌ده عصیان ایتدیرمك لازم کلدیکنی علاوه ایتدکدن صوکره دوام ایتمشدر :

« ــ ملتك استقبالنده و وجداننده طانیدیغم و بالذات کندی وجدانمده بر ملی سر کبی طاشیدیغم ملتك ، بویوك تکامل استعدادیله متناسب برحالده بوتون اجتماعی بنیه‌سنك تدریجاً تبدیلی ایجاب‌ایدییوردی. بویك مشکل اولمغله برابر مجادله‌یه کیریشمك لازمدی . الك فنای محو اولمقدی. فقط، هیچ مقاومت ایدلمدیکی حالده دخی بوتهلکه‌واردی. فقط دوکوشه‌رك، مجادله ایده‌رك أولمك ، هیچ اولمازسه شرفلی‌ایدی. حریتی غصب ایدیلن برملت نه‌قدر زنکین و مرفه اولورسه اولسون متمدن انسانیت نظرنده بر اوشاقدن دها ایی معامله‌یه لایق دکل . تورکك شرفی ، حیثیتی وبویوك بوکسك قابلیتلری واردر . مستقبل هدفلرك درحال کاملاً اعلان واظهاری مناسب اولامازدی. چونکه بونلرك آکلاشیلمسی مشکل اولدیغی کبی مخالفتی آرتیرمه‌مق ایچون

آنجق صره‌سی کلدکجه صفحه ، صفحه تطبیق و اعلانی ایجاب ایدیوردی . »

مصطفی کمال پاشا هدفه دوغری ایلریله‌مش و کندیسنی آکلایامایان آرقداشلری بعض دونوم نقطه‌لرنده اونی تعقیب ایده‌مه‌رك ترك ایتمشلردر.

مصطفی کمال پاشانك ایلك وظیفه‌سی اردو ایله ارتباط تأسیس ایتمکدی. شرقی واورته آناطولیده وتراکیابه قادار اولان بوتون قوماندانلره وضعیت ایضاح اولونه‌رق ایقاظ ایدلدیلر ، ازمیر اوکنده یونان قطعاتی قارشیسنده‌کی قطعاتله یکرمنجی قول اردو واسطه‌سیله تماس اولوندی . ائتلاف پلانلری علیهنده وازمیردن قره‌یه چیقان یونانلیلره قارشی بر مقاومت تشکیل وتنظیم ایچون ملت ایقاظ اولوندی. مصطفی کمال پاشا تراکیاده‌برنجی قول اردو قوماندانلغنه خصوصات سائره میانینده : « فراغت کامله ایله ملتله برابر استقلال تامزی استحصال ایدینجه‌یه قادار چالیشه‌جغمه یمین‌ایتدم. آناطولیی ترك ایتمه‌مك عزم قطعیسنده‌یم » دیوردی .

مقاومت تشکیلی ایچون ایلك تشبثات یاپیلدی . اول امرده یونانلیلرك مظالمدن شکایت ضمننده پادشاه و ائتلاف دولتلرینه تلغرافلر وپروتستولر یاغدیران اجتماعلر و متینغلر عقد اولوندی . بونکله أل أله اولارق بالخاصه انکلیز محلر جمعیتی و بوکا استناد ایده‌ن پادشاهك حکومتی طرفندن عجز ومسکنت و قوتسزلك اعتقادلرینه قارشی مجادله‌یه کیریشلدی . ملتی ایقاظ ایچون بوتون مهم خبرلر بالخاصه یونانلیلرك ازمیرده‌یاپدقلری مظالم، استانبول وقایعی بوتون ملت آره‌سنده نشر و تعمیم اولونیوردی . مصطفی کمال پاشا عسکری وملکی مقاماته یازدیغی امرنامه‌لرده وطن محبتنی وحیثیت ملیه‌یی‌قوتلی کلمه‌لرله نشر ایدییوردی . اجراآتنده ، درحال استانبول حکومتیله اختلافه دوشه‌جکنی ، مصطفی کمال پاشا پك‌اعلا بیلیوردی. بونك ایچون ملی حرکتك نفی نامنه حرکات ملیه‌یی منفرد بر عسکری قوماندان صفتیله‌ادارە ایتمه‌یوب بالعکس بواداره‌یی، برقوهٔ تمثیلیه ایله تأییدایتمکی مناسب بولدی. بونك‌ایچون مصطفی کمال پاشا 20-21 حزیران 1919 کیجه‌سی آماسیه‌ده ، 10 تموزده ارضرومده بروولایات شرقیه قونغره‌سنك اجتماعی و متعاقباً هر ولایتك اوچ

اعضا کوندره‌جکی سیواسده بر عمومی قونغره‌نك عقدی ایچون بر بیانناممه نشر ایتدی . بوبیانناممه‌ده ملتك وظائف عالیه‌سی و استانبول حکومتنك کفایتسزلکی ایضاح اولوندی . مصطفی کمال پاشا عین زمانده یازدیغی بر تحریراتده دییوردی که :

« آرتق استانبول آناطولیه حاکم دکل تابع اولمق مجبوریتنده‌در . »

بوصره‌لرده استانبولده‌کی انکلیز قوه‌سری ، مصطفی کمال پاشانك ابراز ایتمکده اولدیغی فعالیتك اهمیتنی تقدیر ایده‌رك استانبول حکومتندن کریه چاغیرلمسنی طلب ایتدی . داخلیه ناظری علی کمال بك 23 حزیرانده آناطولی‌ده‌کی مأمورین ملکیه‌یه یازدیغی بر تعمیمده مصطفی کمال پاشانك عزل اولندیغنی اخبار ، مشارالیهك فعالیتنی تنقید وکندیسیله تشریك مساعیی منع ایدییوردی . بوتعمیم تأثیرسز قالمادی. فقط مصطفی کمال پاشانك خصملری ، اویانمقده اولان حسیات‌ملیه‌یه قارشی کلمه‌دیلر .

أرضروم‌ده

3 تموزده اهالینك صمیمی تظاهراتیله قارشیلاندیغی حالده مصطفی کمال پاشا ارضروم‌ه کلدی. مصطفی کمال پاشا، آرقاداشلرینی طوپلایارق کندیسنك استانبولجه‌عزل وتعقیب‌ایدلمکده اولدیغنی‌وبرابرنده چالیشمقده دوام‌ایتدکلری حالده کندیلرینك دخی معروض قاله‌جقلری تهلکه‌لری ایضاح وبرابرچالیشوب چالیشمه‌مق حقنده قرار ویرمه‌لرینی طلب ایتدی. هیچ بریسی کندیسنی ترك ایتمه‌دی . مصطفی کمال پاشا اولجه اولدیغی کبی حرکات ملیه‌نك ریاستنده قالدی . عسکری ، ملکی مقامات کندیسنه و دعوای ملیه صداقتلرینی تأیید ایتدیلر . دها مارتده ولایات‌شرقیه مدافعهٔ حقوق جمعیتی تشکل وارضروم‌ده بر قونغره عقد ایتمکه تشبث ایتمشدی . پك عظیم مشکلات دولایسیله بوقونغره آنجق 23 تموزده انعقاد ایتدی . بومیانده مصطفی کمال پاشانك استانبول ایله مناسبتی توضح ایتمشدی . پادشاه ، مصطفی کمال پاشایی تعطیل فعالیته واستانبوله عودته اجبار ایچون بر آی نافله یره اوغراشدی . موفق اولامادی . مصطفی کمال پاشا ، اك نهایت 8 - 9 تموز کیجه‌سی استعفاسنی ویردی . بوندن صوکره بوسبوتون سربست اولمشدی . یالکز کندیسنه

ووجدانله قارشی مسئولدی . یالکز ملتك محبتنه وبویوکلکنه امین ایدی . 23 ایلولده ارضروم قونغره‌سی آچیلدی ومصطفی کمال پاشا قونغره‌نك ریاستنه انتخاب ایدلدی . قونغره اون‌درت کون دوام ایتدی وبعض اساسات تثبیت ایتدی . بواساسلره کوره ، بالجمله اقسام وطن بر کل‌در . هر هانکی اجنبی اشغال وحاکمیتی رد وبونلره مقاومت ومدافعه فکری اظهار ایدلمکده ایدی. عثمانلی حکومتنك اهانتی حالنده بر حکومت موقته‌نك درعهدهٔ امور ایتمسی قونغره‌نك جملهٔ مقرراتندن ایدی . طوپلاناجق اولان مجلس ملی حکومت مرکزیه‌یی مراقبه ایده‌جکدی .

بو قرار ایله مهم بر خطوه آتیلمش ایدی . فقط وضعیت هنوز تأمین ایدلمه‌مشدی . مصطفی کمال پاشانك توقیفی امر ایدن استانبول حکومتندن باشقا دیکر تهلکه‌لرده باش کوسترمشدی . بر چوقلری مصطفی کمال پاشانك وضعیت ممتازه‌سنی چکه‌میورلردی .

مصطفی کمال پاشا ، بویوك نطقلرنده بو منافرتلری ، بو مجادله‌لری ایضاح ایده‌رك دیورکه :

— افندیلر تاریخ ، بویوك ایشلرده مقتدر ، صارصیلماز وشدید بررئیسك موجودیتی موفقیت‌ایچون شرط اولدیغنی آشکار برصورتده کوسترمکده‌در . هیچ بر وقت بویله بحرانلی آنلرده استشاره‌لرله هدفه واصل اولونامماز .

ارضروم قونغره‌سی مقرراتی

ارضروم قونغره‌سی مقرراتی بوتون مملکتده تعمیم واجنبی دولتلر ممثللرینه‌ده تبلیغ ایدلدی . عین‌زمانده مصطفی کمال پاشا ، صدر اعظمی حرکات ملیه‌یه ایقاع موانع ایتمه‌مکه وبالعکس آرزوی ملی‌یی سیاستنه اساس اتخاذ ایتمکه دعوت ایدیوردی . ملت هر حالده یولنی بولاجقدی . وموجودیتی اثبات ایچون اك قیصه بر زمانده مجلس مبعوثانك طوپلانمسنی ایستیوردی . بعض

مشکلاتدن وتهلکه‌دن صوکرا مصطفی کمال پاشا 2 ایلول 1919 ده سیواسه عودت ایتدی . دها اول سیواسه کلن قوت وشدتله حرکات ملیه‌یی تنکیل ایده‌جکنی ظن ایدن برفراکسیون ضابطنك تهدیدکار بیاناتنه شو صورتله جواب ویرمشدی . « سیواسی اشغال ایتمك قولای دکلدر . فرانسه ویاخود باشقه بر دولت تورکیه‌ده حرکات ملیه‌یی باصدیرمق ایسترسه ، بونك ایچون یکی آغیر وقانلی بر حربی کوزه آلدیرملیدر . »

4 ایلول 1919ده سیواس قونغره‌سی آچیلدی . مملکتك هرطرفندن کلن اعضالر مشکلاتله التحاق ایده‌بیلدیلر . مصطفی کمال‌پاشا بعضیلرینك مخالفتنه رغماً ینه رئیس انتخاب اولوندی . اجتماعك بدایتنده پادشاهه تعظیمات تلغرافی یازمه‌یی موافق بولدی. ولایات شرقیه ایچون ارضرومده اتخاذاولونان‌قرارلری بوتون مملکت ایچون قبول ایتدی . بونکله دول ائتلافیه‌یه قارشی بر وضعیت آلنمش اولیوردی . زیرا ارضرومده مملکتك دول ائتلافیه طرفندن اشغالی موضوع بحث دکلدی . اولجه بو تهلکه ، ارمنیلر لهنه ملحوظ اولدیغی حالده سیواسده هرنوع اشغال ، مداخله وبالخاصه روم ویاارمنی افتراقی استهداف ایدن هر حرکته شدتله مقابله اساسی قبول اولنمشدر .

بوندن باشقه ، آمریقا مانداسی مسئله‌سنك موجب اولدیغی مشکلات‌ده پك بویوکدی . بو مسئله داها اول استانبولده‌ده موضوع بحث اولمشدی .

آمریقانك مانداسی

براوون اسمنده برآمریقان‌غزته‌جیسی سیواس‌قونغره‌سنه کلمش‌ومصطفی کمال پاشا طرفندن قبول اولونمشدی. مصطفی‌کمال پاشا آمریقا مانداسنه متعلق اولمق اوزره بالاخره خصما صیراسنه کچن خالده ادیب خانم ، رأفت پاشا ورؤف بك کبی ذواتك مکتوب وقونغره اثناسنده‌کی بیاناتلرینی‌وثائقه‌مستنداً ذکر ایتمکده‌در . بوتون خطیبلر آمریقا مانداسنك استحصالی لهنده‌ایدیلر. چونکه تورکیه‌نك خلاصنی آنجق اونده کورییورلردی . مذاکرات چوق اوزادی؛ مصطفی‌کمال پاشا نهایتنده تهلکه‌یی برطرف وقراری تأخیر ومسئله‌یه بالفعل نهایت ویرن بر قرار اتخاذ ایتدیردی . قونغره‌نك مذاکراتی 11

ایلولده ختام بولدی. 12 ایلولده‌سیواس اهالیسنك اشتراکیله علنی برجلسه عقداولوندی . قونغره‌ملی حرکت اداره‌سی ایچون بر هیئت تفریق و ریاستنه مصطفی کمال پاشایی انتخاب ایتدی .

استانبول‌حکومتی ایله داخل‌مملکتده‌کی طرفدارلرینك وائتلاف دولتلرینك مقابل حرکتی شدتلی برفعالیته کچیلمه‌سنی مستلزم بولوندیغی ایچون ، سیواس قونغره‌سی مذاکراتی نتیجه‌لندیرمك زمانی ، چوقدن‌حلول‌ایتمشدی. استانبول حکومتی . حرکت ملیه‌یه قارشی ، شیمدی‌یه قدر اتخاذ ایتدیکی تدابیر ایله اکتفا ایتمه‌یوب ، شدید برضربه ایله بو حرکته ختام ویرمك ایسته‌یوردی . بو مقصده وصول ایچون العزیز والیسی علی غالب بکی استخدام ایدییور ، علی‌غالب‌بك ، استانبول حکومتنك امریله ، رفاقتنده براجنبی‌ضابطی بولوندیغی حالده، شرقی آناطولوده‌کی کورد اهالی‌یی حرکت‌ملیه‌علیهنه تحریك‌ایدییوردی. علی غالب بك ، سرعتله‌حرکت‌ایده‌رك ، سیواسده ، حکومتی آله‌کچیره‌بیله‌جك ظننده ایدی . حالبوکه ، سیواسده مصطفی کمال‌پاشا ، متیقظ وبو تحریکاتدن وقت وزمانیله خبردار اولمش ایدی . تهلکه، وضوح ایله باش کوسترنجه ، مصطفی کمال پاشا ، ایشه کیریشدی و لایتزلزل اولان عزم ومتانتی سایه‌سنده تهلکه‌یی بر طرف ایتدی وتدابیر شدیده‌سی ایله ، آتشی سوندوردی . حکومت ملیه‌نك مفرزه‌لری طرفندن تعقیب اولونان مجرملر ، دول ائتلافیه‌نك حمایه‌سنه التجا ایتدیلر . (مصطفی کمال پاشا ، بو مناسبتله ، سامعلرینه ، سلطنت حکومتنك طور وحرکت خائنانه‌سنی مثبت بر چوق وثائق ارائه ایتمکده‌در . مشار الیهك دول ائتلافیه‌یه قارشی نه قادار متانت کوسترد کلری بووثائقدنده مستبان‌اولمقده‌در.) مصطفی‌کمال‌پاشا، قوای‌ملیه‌قوماندانلرینه‌تعمیماً کوندردکلری تعلیماتده براجنبی ضابطنك علی‌غالب بکی حمایه ایتمك‌اوزره‌اورفاده بولونان براجنبی‌فرقه‌سنك حرکت ایده‌جکی‌حقنده‌کی تهدیدینی « بلوف » اولارق توصیف ایتمکده وبالاخره بر اجنبی ضابطی ، کوردستان حوالیسنك ملکی واداری مأمورین ومعتبراتی زیارت ایتمك بهانه‌سیله توره‌یجه ، مشارالیه شو تعلیماتی اعطا ایتمکده‌در .

« کیم اولورسه اولسون ، وثیقه‌سی اولمایان بر اجنبی ضابطنك عثمانلی طوپراغنده ، هیچ بر ایشی یوقدر . بو جهتی کندیسنه نازکانه وفقط ،

بر عسکره یاراشان قطعی بر لسان ایله سویله‌یکز ونره‌دن کلدیسه ، اورایه درحال دونمه‌سنی اخطار ایدیکز . مملکتدن چیقنجه‌یه قدر ، رفاقتنه ، ذکی ومقتدر بر ضابط ویره‌رك معتبران ومأمورین ایله سیاسی تماسلرده بولونماسنه مانع اولوکز . فراری والینك خیانت وطنیه ایله متهم بولندیغنی ودردست ایدیلنجه کندیسندن حساب صورولمق مقرر بولوندیغنی وبو بابده باشقه برشی یاپمق امکانی اولمادیغنی‌ده نظر دقتنه وضع ایدیکز ! »

کمال پاشا ، سیواس قونغره‌سی نامنه ، پادشاهه ، تکرار بر تلغراف چکه‌رك ، خیاتی تحقق ایدن قابینه‌نك اسقاطنی و آمال ملیه‌نك تطمینی طلب ایتمشدر. صدراعظم داماد فرید پاشا، بوتلغرافنامه‌نك استانبول تلغرافخانه‌سنجه قبولنه مخالفت ایتمیله ، حکومت ملیه، اولجه بر اولتیماتوم ویردکدن صوکرا، 12 ایلول 1919 تاریخنده استانبول ایله هردرلو مناسبات ومخابراتی قطع ایتمش واستانبولدن تلغرافله ویاصور سائره ایله ورود ایده‌جك بالجمله تبلیغاتك، نه قبول ونه‌ده تبلیغ ایدلمه‌مسی ایچون ایجاب ایدنلره تعلیمات ویرلمشدر . بو، آچیقدن آچیغه ، انقطاع مناسبات ایدی . یوقاریده بیان اولوندیغی وجهله، مصطفی کمال پاشا ، قطعی بر نتیجه‌یه واصل اولارق ، بونی بوتون مملکته اعلام ایده‌بیلمك ایچون، سیواس قونغره‌سنك مذاکراتی ختامه ایردیرمش ایدی . وضعیتك جدیتنه بناءً مشارالیه قونغره اعضاسنك سیواسده قالوب مقررات مهمه اتخاذینه آماده بولونمالرینی رجا ایتمشدر .

یکیدن فوق العاده برقونغره‌نك عاجلاً انعقادی دائرهٔ امکانده کورونیوردی. فقط جریان احوال ، بوکا لزوم براقمامش وقونغره اعضاسی ، ایلول نهایتنده سیواسدن مفارقت ایده‌بیلمشلردر .

استانبول ایله قطع مناسبت

استانبول ایله قطع مناسبت اولوندقدن صوکرا ، مصطفی کمال پاشا ، نظر دقتنی ، بالخاصه مجلس مبعوثان انتخاباتی ایچون ایجاب ایدن حاضرلقلرك سرعت اجراسنه نصب وحصر ایتمشدر . کرچه استانبولده ، قابینه بویله بر مجلسی انعقاده دعوت ایده‌جکنی چوقدن وعد ایتمش ایدیسه‌ده ، بو بابده‌کی

استحضاراتك جدیتسزلکی ، مجلسك تأخیر اجتماعی آرزو ایتدیکنی واضحاً کوسترمکده ایدی . ملتك رأیی استفسار ایدلمکسزین ، بادیٔ فلاکت بر صلحك عقد ایدلهسندن قورقولویوردی .

شو سببله مصطفی کمال پاشا ، انتخابات حاضرلقلری یاپیلماسنی ، بالجمله مأمورلرینه امر ایتمشدر . عین زمانده [ایلولك 14 - 15 نجی کیجهسی] مصطفی کمال پاشا، هنوز سیواسده بولونان قونغره اعضاسنجه اتخاذ اولنهجق مقرراتك خطوط اساسیهسنی احضار ایتمشلردر . بو مقرراتك باشلیجهسی ، اك مهمی ، ملتك آمال ومطالبنی پادشاهه ابلاغ ایتمکه موفق اولوبده ، امن واعتمادملی بیحائز برحکومت مشروعهنك تشکلنهقدر، سیواس قونغرهسنك انتخاب ایدهجکی بر هیئت تمثیلیهنك قونغره نامنه ، ایشلری تمشیت ومراقبه ایتمسی ایدی . بو خطوط اساسیهنك قبولی ، خیلی مشکلاته اوغرادی .

خطیبك بر تفصیل یاد وتذکار ایلهدیکی بر چوق اندیشهلر ، اعتراضلر درمیان ایدلمش وفقط نهایةالامر ، اساسات مذکوره قبول اولونمشدر . هر طرفدن، بینهایه مشکلات باش کوستریبوردی. پاشانك ایضاحاتی سیاسةً متین براستقامت ویرمهنك نه قدرمتعسر اولمش اولدیغنی کوسترمکدهدر. پاشانك غایهسنی احاطه وادراك ایدهمهین ویا ایتمك ایستهمهین کندی طرفدارلری آراسندهکی سوء تفهملر ، محاسدهلر بر طرف ایدلمك، علنی وخفی دوشمانلرك ازالهٔ مضراتنه چالیشمق ایجاب ایدییوردی .

حرکت ملیهیه مخالف مأمورلردن ، وقت وزمانیله فرار ایدهمهینلر عزل وتوقیف اولونیوردی. مملکتك هرطرفندن یاغدیریلان تلغرافنامهلرله پادشاهدن، قابینهنك اسقاطی استرحام ایدیلیوردی. قوای ملیهنك غرب جبههسنده اسکی شهردهکی انکلیز قوتلری ایله غرب جبههسی قوماندانی علیفؤاد پاشا آراسنده برطاقم اختلافات تحدث ایدییوردی. بونلر، مصلحانه برصورتده حل ایدلمشدی. آنادولودهکی انکلیز عسکرلری، قوای ملیهیه قارشی، نسبةً بیطرفانه حرکت ایتمش وحتی تحت اشغالالرندهکی مرزیفونله صامسونی تخلیه ایلهمشلردر .

ایلولك یکرمی بشنده حرکات ملیهنك تأثیراتنی کیتدکجه حس ایتمکده بولونان استانبول حکومتی، سیواسله اوزلاشما مذاکراتنه کیریشمك مجبوریتنی

حس ایتمشدر. 27 - 28 ایلول کیجه‌سی ساعت اون بردن صباحك یدیسنه قدر تام سکز ساعت ، مصطفی کمال پاشا ، تلغراف ماکنه‌سی باشنده ، استانبول‌ایله آنادولونك آکلاشماسی‌ایچون توسطده بولنان‌مرحوم‌عبدالکریم پاشا ایله مخابره ایتمش وبو توسط معلوم اولدیغی وجهله ، عقیم قالمشدر . هر تشبثنده عدم موفقیته دوچار اولان داماد فرید پاشا قابینه‌سی، او چ کون صوکرا استعفاسنی ویرمشدر . طربزونده دعوای ملیه قارشی شبهه‌لی بر طرافدارلق کوسترن بعضیلرینك ، استانبوله بر هیئت کوندرمه‌رك مذاکراته کیریشمك تشبثلری‌ده‌عقیم براقدیرلمش وطربزون والیسی توقیف اولونمشدر.

بر طرفدن بومذاکرات‌اجرا ایدیلمکده ایکن، دیکر طرفدن‌ده تشکیلات ملیه‌یه ، مملکتك هر طرفنده کرمی ویرلمشدر . استانبولدن کوندریلن شبهه‌لی‌ذوات، حکومت ملیه‌نك ساحهٔ‌اداره‌سندن بالدفعات، کری‌چه‌وریلمشدر. هیئت تمثیلیه ، استانبول حکومتنك افکار ملت اوزرنده اجرای تأثیر ایتمك امرنده‌کی تشبثات عدیده‌سنی عقیم براقمغه، اولانجه قوتیله چالیشیوردی. عین زمانده ، مفرط طرفدارلرکده اوزرنده بر تأثیر معتدلانه اجراسنه غیرت اولونیور ، همان استانبول اوزرینه حرکت ایدیلمرك آرادمکی اختلافك سلاح قوتیله حلنه معطوف فکر، اعتداله سوق ایدیلیوردی. ملتی، حادثات احوالدن ، حرکات ملیه‌نك ترقیاتندن ، مخالفلرك تحریکاتندن خبردار ایتمکه وعینی زمانده استانبولده‌کی ائتلاف ممثللری اوزرنده‌ده اجرای تأثیره مستمراً اهتمام ایدیلیوردی . 2 تشرین اول 1919 ده پادشاه ، اعیاندن علی رضا پاشایی مسند صدارته نصب ایتدی . صدر لاحق ایله تشکیل ایتدیکی قابینه ، هیچ شبهه‌سز سابق داماد فرید قابینه‌سندن اولدقجه فرقلی ایدی . داماد فرید پاشانك قوای ملیه‌یه قارشی متمادیاً کوسترديکی بارز خصومت یرینه ، ائتلافجویانه بر وضعیت قائم اولدی و یکی قابینه ، ظاهراً اولسون ، بویله کوروندی

مصطفی کمالك شرطلری

هیئت تمثیلیه علی رضا پاشا قابینه‌سی ایله تماسنده مصطفی کمال پاشا ، شو شرطلری درمیان ایلر :

1 — یکی قابینه ، مقاصد ملیه‌یی التزام و تمثیل ایدرسه ، هیئت تمثیلیه‌نك مظاهرتنه مظهر اولاجقدر .

2 — حاضرلقلری اجرا ایدلمکده بولونان مجلس مبعوثان انعقادایدوب اجرا آت حکومت اوزرنده سربستئ تام ایله اجرای مراقبه‌یه باشلامایانجه یکی قابینه ملتك مقدراتی حقنده هیچ بر قرار اتخاذ ایده‌میه‌جکدر .

3 — صلح قونفرانسنه کوندریله‌جك مرخصلر ، ملتك آمال ومطالبنی تمثیل ایتمه‌لی وملتك امنیت واعتمادینی حائز بولونمالیدر .

استانبول حکومتی ، بواساسلر حقنده صریح بر وضعیت آلمغه دعوت ایدلمشدر . عین زمانده آناطولینك هرطرفنده‌کی مقامات عسکریه وملکیه‌دن یکی قابینه‌یه ـ تعلیماته توفیقاً ـ مراجعتلر واقع اولارق ، خائن وطن مأمور و ضابطلرك عزلی وتعقیبی و آناطولی‌یه حرکت ملیه‌یه طرفدار ذواتك اعزامی مصراً طلب ایدلمشدر . بوصره‌ده حرکت ملیه‌نك مصونیتی تأمینه معطوف اولان بالجمله تدابیر ـ استانبول ایله آناطولی آراسنده‌کی تلغراف مخابره‌سنك ممنوعیتی ـ بالطبع کما کان ابقا ایدلمشدر . مذاکرات کونلرجه دوام ایتدی، یکی قابینه ، حرکت ملیه‌نك مطالبنه قارشی ، فوق‌العاده متمایل کورونیوردی . حتی یکی حربیه ناظری جمال پاشا، حرکت ملیه‌نك یکی قابینه‌ده ممثلی اولارق کچینیوردی . فقط بوخط حرکت ، حقیقی برآرزوی ائتلاف ثمره‌سی اولمقدن زیاده قوته انقیاد ایتمه‌ین حکومت ملیه‌یی صورت آخرله مغلوب ایتمکه معطوف بر مانوره ایدی. علی رضا پاشا قابینه‌سی ، آراده ائتلاف تام اولدیغی حقنده تأمینات ویرمکله برابر دیکر طرفدن‌ده حرکت ملیه‌نك مسندینی سکته‌دار ایتمکه وبو حرکتی کندی طرز تلقیلرینه کوره ، اداره ایتمك اوزره ، کندی الینه کچیرمکه چالیشیوردی . ذاتاً قابینه داخلنده اتحاد تام یوقدی . داخلیه ناظری داماد شریف پاشا ، مدافعهٔ ملیه‌نك آچیقدن آچیغه خصمی ایدی . بوندن ماعدا ، ساقط قابینه کبی بوقابینه‌ده دول ائتلافیه‌جه متخذ تدابیر، عکسی‌حالی‌مؤید بولوندیغی حالده،دول غالبه‌نك آنجق مدبرانه وعاملانه بر خط حرکت تعقیبی تقدیرنده تورکیه ایله شایان قبول بر صلح عقد اده‌جکلری فکرمجنونانه‌سنده بولونیوردی. بو وضعیتده بولونان برقابینه‌نك

صمیمی بر صورتده بر سیاست ملیه تعقیب ایتمسی عدیم‌الامکان ایدی. هیئت تمثیلیه ، بعض اسباب مدبرانه سوقیله استانبول حکومتی ایله غایت دوستانه مناسبتده بولونمش ایسه‌ده تشکیلاتنك قدرت وقوتنه ذره‌جه دوقوندیرمادی . پادشاهك حکومتی ایله ملت ایکی دوشمان کبی یکدیکرینه قارشی عدم امنیت کوستریبوردی . بوانناده حرکت ملیه‌نك سرآمدانی ملی تورکیه‌نك تشکیلات سیاسیه‌سنی اکماله ، یورولمق بیلمه‌ین برعزم وغیرتله چالیشیورلردی. حقیقت‌حالی ادراك ایده‌میه‌رك استانبول ایله سیواس آراسنده بی طرفانه بر وضعیت آلمق ایسته‌ین ایزمیت متصرفنك دائرهٔ مأموریتی ایله بروسه‌ده حکومت ملیه‌نك حکم وقوتی تأسس ایتدی . استانبولده کیزلی تشکیلات وجوده کلدی . حتی یونانلیلرك تحت اشغالنده بولونان ازمیر و اطراف حوالی ایله بیله پیدای ارتباط ایدلدی . دردست اجرا بولونان انتخابات ترتیباتی، غیورانه اکمال ایدیلیور، حرکت‌ملیه‌نك انفراده اوغراماسی کبی ، هر حرکات ، مناسب تدبیرلرله عقامته محکوم اولویوردی .

دول‌ائتلافیه‌نك مادی‌ومعنوی تأثیری آلتنده بولونان استانبول‌حکومتنك وضعیتنه وپادشاهك اطرافنده‌کی محافلنده حکم سوره‌ن ذهنیته مبنی حکومت ملیه دردست انعقاد اولان مجلس ملینك استانبولده دکل ، آناطولیده‌اجتماع ایتمه‌سنی ایسته‌یوردی .

صالح پاشا ایله تماس

یکی قابینه‌نك بحریه ناظری صالح پاشا آماسیه‌یه کلدرك مصطفی کمال پاشا ورفقاسیله ملاقات ایتدی . 20 الی 22 تشرین اولده مشترك بر پروغرام تثبیتی ایچون مذاکرات جریان ایتدی. بومذاکراتك نتیجه‌سی موجب ممنونیت کورونیوردی . سیاست خارجیه حقنده آطنه داخل اولدیغی حالده ادرنه‌دن وازمیردن شرق منتهای حدودیمزه قدر تورك اراضیسنك غیر قابل انقسام برکل قالماسی وتورکیه‌نك تماماً مستقل بردولت اولاجغی‌خصوصاتنده‌اتفاق ایدلدی. سلطنت وخلافتك محافظه‌سی‌حقنده‌ده ائتلاف اولوندی. تشکیلات‌ملیه‌نك دوامی مسئله‌سی مجلس‌مبعوثان‌اجتماعندن‌صوکره‌تقرر ایددجکدی. انتخابات سربست اولاجق فقط اتحادوترقی ارکانك انتخاب ایدلمه‌مسنه دقت اولوناجقدی . صالح پاشا ،

مجلسك استانبولدن باشقه بر یرده اجتماعی لزومنه شخصاً قانع اولمقله برابر قابینه‌نك موافقت ایدوب ایده‌میه‌جکنی بیلمه‌دیکندن قابینه‌یی بوخصوصه اماله ایده‌جکنی وعد ایتدی . مذاکرات صلحیه ایچون کوندریله‌جك هیئتك اعضاسی حقنده‌ده ائتلاف اولوندی . ازمیرك یونانلیلر طرفندن اشغالنی پروتستو کبی ایکنجی درجه‌ده بعض‌تدابیر اتخاذ اولوندی. آماسیه‌مذاکراتی مساعد برصورتده جریان ایدرکن دیکر یکی برمشکلات ظهور ایتدی. بعض مخالفلر مصطفی کمال پاشانك غیبوبتندن استفاده ایده‌رك سیواس‌تلغرافخانه‌سنی باصدیلر وپادشاهه وصالح پاشایه حکومت ملیه علیهنده تلغرافلر یازدیلر . حرکات ملیه‌نك خصماسی طرفندن تسلیح و نقداً معاونت کورەن چته‌لر آناطولینك شمال غربیسنده پادشاه نامنه حرکت و ایقاع مشکلات ایتدیلر . مصطفی کمال پاشا شدتله حرکت و متجاسرلری شدتله تجزیه ایتدی وچته‌لردن دولایی استانبوله شکایتده بولوندی . مصطفی کمال پاشا علی رضا پاشا قابینه‌سی حقنده موجود بوتون عدم اعتماد اماره‌لری مواجهه‌سنده بیله بوقابینه‌نك محافظه‌سنی اهونشر بولویوردی . مناسبات خارجاً ایی ایدی . مجلس مبعوثانك محل اجتماعنی تعیین و آناطولینك اتخاذ ایده‌جکی طرز حرکتی تثبیت ایچون عسکری و سیاسی ذواتك اشترا کیله سیواسده 16-19 تشرین‌اولده براجتماع عقد ایدلدی .

اوزون مذاکراتدن صوکره استانبولده اجتماعه مخالف‌اولانلر فکرلرندن صرفنظر ایتمك ضرورتنده قالدیلر . مجلس مبعوثانك استانبولده اجتماع ایتمسی قبول اولوندی . ملی اعضا مجلسده متساند وملی‌پروغرام اطرافنده طوپلانمش بر بلوق تشکیل ایده‌جکدی . بومیانده تشکیلات عسکریه و سیاسیه کمال غیرتله تقویه اولنه‌جقدی . هیئت تمثیلیه مملکتك هرطرفندن کلن اعضالردن تقویه واسکیشهره نقل ایده‌رك مجلس مبعوثانك سربستجه وتماماً ایفای‌وظیفه ایتدیکی قناعتی حاصل اولونجه‌یه قادار ایفای وظیفه‌ده دوام ایله‌یه‌جکدی . بونك حصولنی متعاقب بر ملی قونغره ، متعاقب تدابیر حقنده قرار ویره‌جك پارس صلح قونفرانسی تورکیه‌یه غیرقابل تحمل برصلح تکلیف ایتدیکی‌وبونی استانبول حکومتی قبول ایتدیکی تقدیرده حکومت‌ملیه ، سیواس اساساتنه نظراً ملتله برابر مقاومت ایده‌جکدی . مبعوثلر بوخصوص حقنده تنویر

اولوندیلر ومطالعه‌لری صورولدی . حکومت ملیه تشکیلات ملیه‌نك ترقیسی نسبتنده آطنه وجوارنده انکلیزلری استخلاف ایدن فرانسزلره قارشی مسلحاً مقابله ایتمکه قرار ویردی . اجنبی ضابطانك جاسوساق و پروپاغاندا فعالیتی ممکن مرتبه منع اولوندی . 919 تشرین ثانیسنده دوشمان تشکیلاتنك تحریکاتی و داخلیه ناظری شریف پاشانك مخالف سیاستی دولایسیله بعض اویغونسزلقلر ظهوره کلدی . مصطفی کمال پاشا نطقنك بوراسنده « انکلیز محبلر جمعیتی » نك افساداتنی تنویر ایده‌ن پك جالب مراق وثائق تعداد ایتمکده‌در . مصطفی کمال پاشا ، عثمانلی حکومتنك او وقت طالع و مقدراتنی یوکلنمش اولان حکومت مرکزیه‌نك حیثیت وقوتدن تماماً محروم اولدیغنی ذکر و دول ائتلافیه‌یه قارشی مطاوعت پولتیقه‌سی تعقیب ایتدیکنی اثبات ایتمکده‌در . دشمنلرك عصیانلر ایقاع ایتمك ایچون صرف ایتدکلری مساعی عقیم قالدی . آناطولیده خرستیانلرك دوچار تضییق اولدیغی فکرینی دول ائتلافیه نزدنده حاصل ایتمك ایسته‌ین ومملکتده آسایشسزلك حصوله کتیره‌ن چته‌لر قوای ملیه طرفندن داغیدلدی . بونلره قارشی ، قوای ملیه طرفندن یحیی قپودان قوماندانسنده مقابل چته‌لر تشکیل اولوندی . (یحیی قپودان بالآخره حکومت مرکزیه طرفندن تعقیب وشهید ایدلمشدر .)

مصطفی کمال پاشانك ، اك مهم فعالیتی ، مجلس مبعوثانك اجتماعه دعوتی مسئله‌سنه معطوف ایدی. 27 کانون‌اولده، یوالارده‌اهالینك صمیمی تظاهراتیله هیئت تمثیلیه آنقره‌یه نقل ایتدی . هیئت تمثیلیه ، بر چوق پروپاغاندالره وتهدیدلره معروض یونان جبهه‌سنه یاقین بولونمق ایستیوردی . استانبولده طوپلانه‌جق مجلس‌مبعوثانه‌ده یاقین بولونمق لازمدی. ائتلاف دولتلری‌طرفندن تعطیل‌ایدلمش اولان آنقره- اسکیشهر شومندوفرلری‌ایشله‌تیلدی. آناطولیدن استانبوله کیده‌جك مبعوثلر 29 کانون اولده آنقره‌ده مذاکره‌یه دعوت اولوندی .

بوکا درحال استانبول وآنك تحت تأثیرنده بولونان مبعوثلر طرفندن مخالفت اولونمغه تشبث اولوندی. مصطفی‌کمال پاشا بوراده ، آناطولیده مجادلهٔ ملیه‌ده چالیشمقده اولان و قابلیتلری تحقق ایدن قوماندانلر یرینه استانبولدن قوماندانلر کوندرمك ایسته‌ین حربیه ناظری جمال پاشا ایله مجادله‌سنی تفصیل

ایتمکده‌در . بوصراده استانبولده‌کی ائتلاف دولتلری قومیسرلری، یونانلیلره توسیع اراضی ایچون تخصیص ایتدکلری منطقه‌یی اشغال ایتدیره‌مه‌ین حربیه ناظری جمال پاشایی مؤاخذه ایدیبورلر . حالبوکه حربیه ناظری ، طبیعی چکیلمه‌ین وقوماندانسنه تابع اولمایان قوای ملیه‌دن دولایی بوامری ایفا ایده‌مزدی . مصطفی کمال پاشا تاریخی نطقلرنده ایی و فنا سیاستی حقیقةً جاذب برطرزده تصویر ایتمکده ودیمکده‌در که :

— رجالیمز، مرحمت ویه نمکله ملت ایشلری دولت ایشلری کورولمز، برملتك ودولتك شرف واستقلالی تأمین ایدیلمز، تورك ملتی وتورکیه‌نك مستقبل چوجوقلری یونی بر آنه خاطرده جیقارمامالیدر ...

مصطفی کمال پاشانك ، آنقره‌یه کلن مبعوثلره ویردیکی تعلیمات بالاده‌کی خطابدن باشقه ، تساند وملی مجادله‌ده اتحاد ایتدی . آناطولی و روم ایلی مدافعهٔ حقوق‌جمعیتی پروغرامی، میثاق‌ملی حالنده تلخیص اولوندی.مع‌التأسف مصطفی کمال پاشانك مبعوثلر حقنده‌کی امیدی بوشه چیقمشدی . مبعوثلر استانبول مجلسنده ، آناطولی دعواسنی قوتله مدافعه ایتمه‌یی عمدهٔ اساسیه اتخاذ ایده‌ن قوتلی بر غروپ حالنده طوپلانامدقلری کبی کندیسنی رئیس انتخابنه‌ده جسارت ایده‌مدیلر . مصطفی کمال پاشا ، یونی ، مجلس استانبولده داغیلدقدن صوکرا آناطولیه مجلسی دها قولایجه دعوت ایده‌بیلمك ایچون آرزو ایدیبوردی . چونکه یونی داها اولدن کورمشدی. 19 کانون‌ثانیده، مجلس آچیلدی . 21 شباطده حربیه ناظری ائتلاف دولتلرینك کندیسنك وارکان حربیهٔ عمومیه رئیسنك قرق سکز ساعتده عزللری طلب اولوندیغنی وبوطلبك اسعاف اولنه‌جغنی بیلدیرمشدی . مصطفی کمال پاشا ائتلافجیلرك بوطلبلرینك اسعاف اولونماسی ایچون صدراعظم وحربیه ناظرینه شدتلی اخطاراتده بولندیسه‌ده موفق اولامادی . مصطفی کمال‌پاشا بویله بر مطاوعتك تورکیه ایچون موجب اولاجغی فلاکتلری ایضاح ایتدی ، مبعوثلره‌ومملکتده بوتون مقاماته وضعیت حقنده معلومات ویرلدی . بوکا رغماً حربیه ناظری

وارکان حربیهٔ عمومیه رئیسی استعفا ایتدیلر . مصطفی کمال پاشا استانبول قابینه‌سنك اسقاطی ایچون مجلس مبعوثانده‌کی آرقاداشلرینه تعلیمات ویردی . ومتساند بولونمالرینی واستانبولك تأثراتنه قاپیلمامالرینی یازدی .

دول ائتلافیه‌نك استانبولده‌کی ملیتپرورلری توقیفه تشبثی احتمالنه قارشی آنادولیده‌کی ائتلاف ضابطانك توقیفی ایچون حاضرلق یاپیلدی . استانبول مجلس مبعوثان رئیسنك بعض بهانه‌لرله دول ائتلافیه طرفندن توقیفی تکلیف ایدلش اولدیغندن بویله برتهلکه موجود ایدی .

علی رضا پاشانك بیاننامه‌سی مجلسده ضعیف اولمقله برابر اعتماد رأیی قازانمش اولدیغندن حقیقةً ملتك اعتمادینی احراز ایلهمش اولدیغنی ظن ایده‌رك آناطولینك دلالتی رد ایتمك ادعاسنده ایدی. 18 شباطده انکلیزفوق‌العاده قومیسری ائتلاف اردولرینه ومملکتی اشغال ایتمش اولان یونان اردوسنه استعمال سلاح اولونمادینی تقدیره استانبولك تورکاره براقیلابیله‌جکنی استانبول حکومتنه تبلیغ ایتدی . بوتبلیغات یونانلیلرك جبهه‌لرینی تقویه ایتدکاری . فرانسزلرله آطنه جبهه‌سنده محاربات جریان ایتدیکی و شرقده مرعشده وغربده ارمنیلرك قتل عام یاپدقلری بر صیراده وقوع بولیوردی .

مصطفی کمال پاشا استانبولده ملیتپرور مبعوثلرك لیده‌رلکنی یاپمقده‌اولان رؤف بکه 21 ایلول 921 ده یازدیغی بر تلغرافده پادشاه قابینه‌سنك بر موفقیت عد ایتدیکی بوتبلیغك قیمتسزلکنی یازیوردی . موضوع بحث اولان یالکز استانبول دکل ، بوتون تورکیه سلاحلرینی براقمادن تمامیله‌قورتارملری ایدی . شاید فرانسزلر آطنه‌یی تخلیه ایتمزلرسه ، حرکت ملیه‌نك سوریه‌یه سرایتی محققدی . دشمنلره و حکومت مرکزیه‌یه قارشی تساند وصلابت کوسترلمك ایجاب ایدردی . 3 مارتده یونانلیلر ایلری حرکته کچدیلر وبعض مواقعی اشغال ایتدیلر . بوآرالق آنقره‌دن استانبوله کیدن عصمت پاشا انکلیزلرك علی رضا پاشا قابینه‌سنی اسقاط ومیثاق ملیی و ارضروم سیواس مقرراتنی قبول ایدن مجلسی فسخ ایده‌رك قوای ملیه‌یه قارشی یورویه‌جکارینی بیلدیردی . حقیقتده علی رضا پاشا قابینه‌سی استعفا ایتدی . مصطفی کمال‌پاشا اعتماد ملیی حائز بر قابینه‌نك تشکلی ایچون تشبثاتده بولوندی: بونك‌اوزرینه

محریه ناظری صالح پاشا قاینه تشکیلنه مأمور ایدلدی. فقط ملیتپرورلر بوقابینه نك ده موقت اولدیغنی وتکرار داماد فرید پاشانك کله جکنی بیلیورلردی .

استانبول باصقینی

11 مارتده رؤف بك دول ائتلافیه نك ملیتپرور مبعوثلری بوقیف ایده جکنی خبر ویرییور . عین زمانده آنقره ده کی انکلیز ارتباط ضابطی استانبوله کیدییور . مصطفی کمال پاشا مبعوثلره یاقالانامالرینی تنبیه ایدییور. رؤسانك آنقره یه کلسنی اخطار ایدییور. 16 مارتده انکلیزلر باصقین طرزنده استانبول طرفنه عسکر چیقاریورلر و بعض تورکلری شهید ایدییورلر یارالایورلر . صادق بعض تلغرافچیلر بوخبری سریعاً آنقره یه ویردکدن صوکره بوتون خطلر کسیلیور . مصطفی کمال پاشانك دعوتی قبول ایتمین بعض ملی رؤسا توقیف ایدیلیور و مجلس داغیلیور . مصطفی کمال پاشانك اتخاذ ایتدیکی تدابیر شونلردی: بو وقایعی بوتون مملکته اخبار ایتمك، سکونتی محافظه ایده ن عناصر خریستیانیه یی حمایه، حرکات ملیه رؤسانسنی قصداً اتحادجی کوسترمن وتورکلری تسلیم سلاحه دعوت ایدن ائتلاف قوۀ اشغالیه بیاننامه سنك مملکتده نشر ایدلمکده اولمسنی تأمین ایتمك ، بوتون ولایتلردن ومملکتك هر طرفندن ائتلاف قومیسرلرینه ، بیطرف حکومتلره وائتلاف مبعوثان مجلسلرینه پروتستو تلغرافنامه لری کشیده ایلهمك ـ بو تلغرافنامه لرده استقلال وحریت آرزوسی شدتله اظهار اولونمقده در ـ مصطفی کمال پاشا ملته توجیه ایتدیکی بر بیاننامه سنده ، ملتی حرتی ایچون مقدس حربه دعوت ایتمکده و (وطنك استقلالی ایچون کیریشدیکمز مقدس حربده جناب الله بزمله برابردر) دیمکده در . عالم اسلامه ده بیاننامه لر نشر ایتدی . بوندن بشقه اسکیشهر وآفیون قره حصارده کی ائتلاف قطعاتی تبعید وائتلاف ضابطانی توقیف وشمندوفرك مهم نقطه لری تخریب اولوندی. ودیکر بعض حاضرلقلر یاپیلدی. اك مهمی صلاحیت فوق العاده یی حائز یکی بر مجلس ملینك انعقادینی تأمین ایدی. 19 مارتده انتخابات امری ویریلدی. استانبولدن فرار ایده ن مبعوثلر حسن قبول ایدلدی .

مصطفی کمال پاشا یکی مجلسك اسکیسنك دوامی اولیه‌جغنی تصریح ایدییور وبوسبتون باشقه ماهیتده وانقلاب واختلالك تصور ایتدیکی صفحات مختلفه‌سنی برابر یاپاجق بر مجلسی دعوت ایده‌جکنی سویلیور . انتخابات هر طرفده موفقیتله جریان ایتدی . یالکز بعض یرلرده بعض کونا سوءتفهملر اولدی. عینی زمانده بر چوق یرلرده مجادلهٔ ملیه خصمانی باش کوسترمدی. وضعیت تهلکه‌لی ایدی. مصطفی کمال پاشا مجلسك کشادینی تعجیل ایتدی. بعض اسباب ملاحظه سیله حکومت ملیه‌نك پادشاهه محافظهٔ صداقت ایتدیکی حسنی ویرمك ضرورتی‌ده واردی . 22 نیسانده فی‌مابعد اك یوکسك حکومت قوتی بویوك ملت مجلسی طرفندن تمثیل اولنه‌جغنی وهیئت تمثیلیه‌نك مجلسه‌دور وظیفه‌ایتدیکنی مصطفی کمال پاشا تعمیم ایتدی. 23 نیسان 1920ده بویوك ملت مجلسی آنقره‌ده کشاد ایدلدی .

* * *

سعید منلا قیصه‌سی

بو میانده سعید منلانك پاپاس فروو ایله آنادولیده یاپمش اولدقلری خیانت تشکیلاتنه دائر اله مکتوبلر کچمشدی .

خائن ، قوای ملیه‌جیلکه فرانسز محبلکی اسناد ایدرك پاپاس فرووننك نظر دقتنی جلب ایدییور ، کندی تشکیلاتنه منسوب چته‌لرك بوز قیر، قاراجه بك وآطه پازارنده اغتشاش چیقاراجغنی بیلدیریبوردی. سعید منلا خائنی‌نك بوتون بو تشبثاتده داماد فریدله علاقه‌دار اولدیغنی آشکاردی. پولیس مدیری نورالدین بوتون بو خائنلرك حامیسی اولدیغندن ابقاسنی پاپاس فروودن ینه او ایسته‌یوردی . علی کمال بونلرله چالیشیور، زین‌العابدین پارتیسیله‌ده تشریك مساعیلری موضوع بحث بولونیوردی . سعید منلا پاپاس فروویه: « علی‌کماله بر هدیه تقدیمی ایچون اك مساعد زمان ، بو زماندر . » دییه ذاتاً معلوم اولان بدمایه‌لکلرینی بر کره داها اورتایه ووریبوردی .

سعید منلا ، اوغراشیبوردی‌که ؛ « مصطفی کمال پاشا ایله طرفدارلرینه انکلیزلر مساعد کورونسونلر ، اونلر بورایه کلنجه ... »

سعید منلا ، تأمین جرو منفعت ایچون نه‌لر یاپمایوردی ؟ احمد رضا آوروپایه بر سیاحته چیقمشدی . او فرانسز رجالنك دوستیدی . معاذالله انکلیز تسلطی یرینه بر فرانسز تسلطی تأمین ایدردی . بوده پاپاس فروویه کوندریلن مکتوبلره اهمیت مخصوصه ایله قونمشدی .

نهایت سعید منلا ، بر مکتوبنده استادی پاپاسه دیبوردی که :
« ـــ داخلیه ناظری محمدعلی‌یه امنیت ایته‌یکز. بوتون ترتیبات داخلیه وخارجیه کزده بنی قوللانیکز ....»

ایشته ملی مجادله‌یی سوندورمك ، اونك رهبری ، مدیری وناظمی اولان بویوك غازی‌یه ووطنك استقلال وحیاتنه قصدایتمك ایسته‌ینلرك ایچ یوزی...

خائن استانبول اداره‌سنك قراری واستانبولده‌کی هیئت تمثیلیه عضولرینك غفلت و عادتا تشریك مساعیلری یحیی قاپودانك أولومنی انتاج ایتمشدی . بر کیجه عموم ژاندارمه قوماندان معاونی میرآلای حلمی بکك قوماندا سی آلتنده باندیرما واپوریله هرکه‌یه کوندریلن برقاچ یوزعسکره یحیی قاپودانی یاقالاتدقدن صوکره کوی خارجنده اوزرینه آتش ایدرك أولدیرتمشلردی .

استانبول حکومتی بو جنایتی متعاقب تحقیقاتی ألنه آلمشدی . کندی یاپدیغی جنایتی کندی تحقیق ایدن بر هیئت خائنه عجبا دوشونمیدی که ، برکون کله‌جك حرتورکیه وطننده کندی خیانت وجنایتلرینك بوتون اسراینی تمامیله میدانه قویاجق ؟..

قارا بکر پاشا ، هیئت تمثیلیه‌نك آنقره‌یه نقلنه دکل ، سیواسك برآز غربنه بیله کیتمه‌سنه طرفدار کورونمه‌مشدی . قارا بکر پاشا حالا هیئت تمثیلیه‌یی شرقی آناطول ولایتلرینك ممثلی عد ایدیوردی .

بویوك غازی تاریخی نطقلرنده بویوردیلرکه :

« هیئت تمثیلیه یالکز شرقی آناطولینك دکل بوتون ملتك الك مشروع ممثلی وملی مجادله‌نك ناظمیدر . مجلس مبعوثان استانبولده طوپلانه‌جغنه کوره هیئت تمثیلیه شرقدن زیاده استانبوله یاقین بر یرده

بولنمليدر. غرب ولايتلريمزی اشغال ايدن دوشمانلره قارشی آلنه‌جق جبهه‌يه دهاياقين بولونماليدر ! » قارا بكرپاشا ، دوشمانلرك بونی حسن تلقی ايتميه‌جكلرندن انديشه ايدييوردی . بويله بر انديشه‌نك نه‌قيمتی اولابيليردی ؟ دوشمانلر هيئت تمثيليه‌نك هانكی تشبثنی ايی كوره‌بيلير - لردی كه ، بويوك غازی اوكا كوره حركت ايتسين ؟ . .

غازی حضرتلری بو آنقره‌يه نقل مسئله‌سنده اون بشنجی قول اردو قوماندانلنك زعميله كندی يوكسك مطالعه‌سی آراسنده‌كی فرقی شويله افاده بيوردیلر :

« ــ هيئت تمثيليه ايله كاظم قارا بكر پاشا آراسنده غيرقابل املا بر خندك واردی . . . »

غازی‌حضرتلری آناطوليدن هيئت‌تمثيليه‌نك پروغرامنی قبول ايتدكلرندن دولايی خلق طرفندن انتخاب اولنان مبعوثلر استانبوله كيتمزدن اول آنقره‌يه اوغرامالرينی تبليغ ايتمشدی . استانبول غازی‌حضرتلرينك بودعوتنی حكمسز بيراقمق ايچون تشبثاته كچمشدی .

غازی ، بركون بوردور مبعوثلغنه انتخاب اولونان حسين باقی بكدن بر تلغراف آلمشدی . آيدين مبعوثی حسين كاظم بك حسين باقی بكی درحال دارالخلافه‌يه چاغيرييوردی . آرقادن داخليه نظارتنك بر تلغرافی‌ده بو دعوتی تأييد ايدييوردی . آق‌طاغ معدنندن مبعوث انتخاب ايديلن بحری‌بك‌ده بويله بر تلغراف آلديغندن بحثله غازی حضرتلرندن تعليمات ايسته‌يوردی ، بونلر توالی ايتدی . غازی داها بدايتده بو تشبثلرك ماهيتنی سزمش اولديغندن مراجعت ايدنلره وعمومه ؛ « حسين كاظم بكك بويله بر اشعاراتندن بزم بر كونا علاقه‌مز يوقدر ، بوندن اولكی تلغرافه كوره حركت ايديكز ! » شكلنده بر تبليغاتده بولونديلر وبو وضعيتی نقل ايتديلر .

حسین کاظم بکك بوتشبثی ، استانبولدن اداره ایدیلن و یکی مبعوثلرك بویوك غازیدن دیره کتیف آلمالرینه مانع اولمق ایچون استانبول حکومتنك یاپدیغی منفی وخائنانه فعالیتك تاکندیسی ایدی .

بو صیراده حربیه ناظری جمال پاشادن‌ده بر تلغراف کلیور . دول ائتلافیه، حکومته بعض مطالبات ایسته‌سی ویرمش. بونلرك مذاکره‌سی ایچون مجلسك‌طوپلانمسی الزمش. اکر مبعوثر آنقره‌یه کیدرلرسه اجتماع کچیکه‌جك، عینی زمانده آنقره تماسلری اغیار مجلسك تأثیر آلتنده بولوندیغی فکرینی ویره‌جکمش . اونلرك استانبوله کیتمه‌لرینی و استانبولده کیلره‌ده آنقره‌یه کله‌ملرینی‌غازی حضرتلری‌تبلیغ ایتمه‌لی‌ایمش وبرده‌هیئت تمثیلیه‌نامنه‌صلاحیتدار بر مرخص یوللامالی ایمشلر ...

غازی حضرتلری :

ـــ بو طرز تحریر وحرکتده بر صمیمیت ونجابت دویویورمیسکز ؟

سؤالی ایله چوریلمن انتریقه‌نك نه قادار بایاغی اولدیغنی آکلاتدیلر . . جمال پاشا بر تلغرافنده مبعوثلرك بو خصوصده بر تقریر ویردکلرندن بحث ایتمشدی . غازی حضرتلری ، « صاحب تقریر مبعوثلر کیملر وبونی کیمه ویردیلر » دییه صورمشدی . کلن جواب شویله ایدی : « حسین کاظم ، تحسین ، جلال‌الدین عارف ، حامد بکلر . »

بو تقریر صدراعظم طرفندن ایکی مبعوثه دیکته ایتدیرلمشدی . بو بر انتریقه وحیله اثرندن باشقه بر شی دکلدی ..

یالانجی پیغمبر

بو اثناده بایبورددده بریالانجی پیغمبر چیقیور ... شیخ اشرف اسمنده بریسی اوجوارده شیعیلك‌تلقیاتنده بولونیور. بایبوردعلماسی شیخی‌چاغیرارق بو تشبثاتندن واز کچیرمك ایسته‌یورلر . کله‌یور . اوزرینه اللی نفرلك مفرزه کوندریلیور .

شیخ ومریدلری مفرزه‌نك سلاحلرینی آلیور . افراد وضابطانی اسیر وبعضیلرینی شهید ایدییور. اونك اوزرینه بایبورددن بر هیئت کوندرییورلر.

یالانجی پیغمبر :

« ـــ آلله بنی شریعت اعلانه مأمور ایتدی. صاحب شریعت ومهدیٔ منتظرم ، هپکز کافرسکز .. » دییور .

غازی حضرتلری، قائمقام خالد بکی تنکیله مأمور ایدییور، اوده کیدوب شیخی ومریدلرینی تپه‌لیور .

حربیه نظارتیله هیئت تشکیله آراسنده مزمن حاله کلن برمسئله‌واردی. جمال پاشا علی فؤاد پاشایی وفخرالدین پاشایی قول‌اردولرینك باشندن آییرمق ویرلرینه قوماندانلر تعیین ایتمك ایسته‌یوردی . غازی حضرتلری ملی مجادله‌یه آتیلمش اولان بو قوماندانلرك یرلرینه داهاقدملی قوماندانلر تعیینی کبی واهی بر پره‌نسیپك اصلاحروحی اولامشلر وجمال پاشایه اول والاخر نقطهٔ‌نظرلرینی ابلاغ ایتمشلردی .

یکرمنجی قول اردویه 54 نجی فرقه قوماندانی مرحوم محمود بك وکالةً قوماندا ایدییورسه‌ده علی فؤاد پاشا بالفعل قول اردوسنك باشنده دیمکدی. فخرالدین پاشاده قونیه‌ده بولونیور و ازمیر جبهه‌سنه یاردیم ایدییوردی . جمال پاشا بونی برعزت نفس مسئله‌سی یاپارق استعفا ایتمه‌یه اوغراشیوردی. غازی حضرتلری استانبول حربیه نظارتی صندالیه‌سی هیئت تشکیله مرخصی دییه اشغال ایدن بوذاتك نظردقتنی اهمیتله جلب ایتدی ؛ « تشکیلات‌ملیه‌نك باشنده بولونان بو قوماندانلرك قالقماماسی لازمدر، بوحرکت وحدت ملیه‌یی تزلزله اوغراتیر ، سز اطبا وکوچوك ضابطان کوندرمه‌یه غیرت ایدیکز.. » غازی بو فکرنده مصردی ...

جمال‌پاشا معهوداستعفا مسئله‌سنده عنادجیلق ایدییور وباقیکز نه‌دییور:

آنجق هیئت تشکیله‌نك مصر و جسورانه مساعیسی سایه‌سنده مجلسك آچیلماسی قابل اولدیغی بر حقیقت ایکن جمال پاشا بر تلغرافنده : « اکر استعفا ایدرسه‌م مجلسك آچیلماسی خیال اولاجقدر ... » دیه یازییور .

غافل ناظر بو سوزلریله اشتراك ایتدیکی قابینه‌یی نه مشکل بر وضعیته صوقمشدی . بویوك غازی جمال پاشایه شو اخطارده بولوندیلر :

ـــ استعفا کزحالنده مجلس مبعوثانك کشادینك برخیال اولاجغی قیدندن صدراعظم‌ده‌داخل اولدیغی‌حالده بوتون‌هیئت‌حکومتکزك مشروطیتك علیهداری اولدیغی آ کلاشیلیر ..

تاریخی بر قرار

بو اثناده غازیمزك دعوتنه اجابت ایدن مبعوثلر آنقره‌یه کلمکه‌باشلایور. غازی بونلرله کوروشیور وشو قرار ویریلیور :

« بر هیئت اجتماعیه‌نك بقا وسلامتنك تأمینی امل وافعالده اشتراك تام بولنمسنه متوقفدر . بونك ایچون مجلس مبعوثان طوپلانجه اوراده بر مدافعهٔ حقوق‌جمعیتی غروپی‌باپیلاجق وملتك‌مقدس آمالی‌جسارتله مدافعه ایدیله‌جکدی» غازی حضرتلریله کوروشن هر مبعوث بوخصوصده کندیلریله متحد اولارق آیریلشلردی . غازی حضرتلری نطقلرنده بویورویورلرکه :

« کوروشـدیکمز ذوات بزمله متحد اولارق آیریلدیلر . فقط استانبول‌مجلسنده برمدافعهٔ‌حقوق غروپی‌تشکیل ایتدکلرینی ایشتمه‌دم. بونی یاپمایانلر ایمانسز ایدیلر ، جبین ایدیلر وجاهل ایدیلر .

چونکه آمال ومقاصد ملیه‌نك قطعیتنه وبو آمالك مسندی اولان صلابتنه اینانمایورلردی. جبین‌ایدیلر، چونکه تشکیلات‌ملیه‌طرفدارلغی اونلرجه داعیهٔ مهالك کورولیوردی .

جاهل ایدیلر ، چونکه ملتك کندی آرقه‌لرنده اولدیغنك بیله فرقنده دکللردی. نانکور وخودپرست ایدیلر، فکرملی‌یی، تشکیلات

ملیه‌نك قیصه بر زمانده وجوده کتیردیکی شرف موجودیتی وبونك اثرلرینی استصغارایدیبورلردی ونهایت افندیلر، اونلرایچون ارضرومده، سیواسده تشبث اولونان آناطولی وروم‌ایلی مدافعهٔ حقوق جمعیتی عنوانی قبول ایتمك ذل اولمازمیدر ؟ »

غازی حضرتلری استانبول مجلس مبعوثانك دوچار تجاوز اولاجغنه وداغیتیلاجغنه امیندیلر ، بووضعیته قارشی آنقره‌ده حاضرلقله مشغول ایدیلر. ایلریده آنقره‌ده بر مجلس طوپلامایه قالقدقلری وقت بر سوء تفهمه محل قالمامق اوزره داغیتیلان مبعوثلری مجلس مبعوثان رئیسی صفتیله دعوت ایتمك ایچون مبعوثان رئیسی اولمق ایسته‌مشلردی .

حقیقتده غازی حضرتلری استانبوله کیتمیه‌جك، مجلس رئیس وکیللری واسطه‌سیله اداره‌اولوناجقدی. بونه‌عالی‌برکوروشدی، یالکزمجلس مبعوثانك رئیسی دکل ، تورك ملتنك کوز بیکی ، تمثالی اولان غازی مصطفی کمالله بو وضعیتی چوق کوردیلر . استانبول مجلسنه کیدن مبعوثلردن برویا ایکیسندن ماعداسی بو فکری تلفظ بیله ایتمه‌دیلر .

بو حرکتی تحلیل ایچون فضله دوشونمه‌یه‌بیله لزوم یوقدر. استانبولده‌کی خودبینلر کندیلریله غازی‌حضرتلرینی برحذاده حتی یوقاریده کوریبورلردی . بر باشقاسنی رئیس یاپدیلر . . .

فقط بوحرکت بالآخره بویوك ملت‌مجلسی طوپلانیرکن غازی حضرتلرینی کوچوك بر مشکل ایله قارشیلاشدیرمشدی . بویوك غازینك عزم وارادەسی بو مشکلی‌ده قولایلقله أزدی . . .

انکلیزلرك ارکان حربیه رئیسی جوادپاشا ایله حربیه ناظری جمال‌پاشانك قوای ملیه طرفدارلغی دولایسیله درحال چکیلمه‌لری حقنده علی رضا پاشا حکومتنك ویردیکی نوطه دوغریدن دوغریيه شرف ملی‌یی مخلدی .

غازی حضرتلری استانبول حکومتنه هیچ بر زمان بو طلبك اسعاف ایدلمه‌مسنی امر ایتمشلردی . بونه‌یوکسك برکوروشدی ، استانبولده حکومت

اولدیغنی ادعا ایدن قابینه حقیقتده بر اوشاقدن باشقه بر شی دکلدی . فقط انکلیزلرك داها جبری بر حرکتی البته داها مرجحدی ، او زمان استقلال ملی اوغرنده مجاهده اعلان ایدیلهرك ایلریلهنه جکدی، غازیمزبونی علی رضا پاشا حکومتنه قطعیتله بیلدیردی ولازم کلن تدبیرلری آلمقده کجیکمدیلر .

استانبول حکومتی مجلس مبعوثان طوپلاندقدن صوکرا هیئت تمثیلیهنك بر وضعیتی اولمایاجغنی و تشکیلات ملیهیه لزوم قالمادیغنی زعم باطلنی بر بیاننامه ایله تبلیغه قالقیشمشدی .

کویا ارادهٔ ملیه استانبول مجلسنده تجلی ایدییورمش وملی تشکیلات فضولی ایمش . . .

نهغریبدرکه، بوفکره اینانانلر میانده اون بشنجی قول اردو قوماندانی ده واردی. قارا بکرپاشا ارضرومدن غازی حضرتلرینه کوندردیکی بر شیفره‌لی تلغرافده :

« آرتق هیئت تمثیلیه داغیلمالی وظهوراته تابع ومنتظر اولمالی. » شکلنده بر مطالعه درمیان ایدییوردی . توکل ایله ظهوراته تبعیتله بر ملتك خلاص بولامیه‌جغنی اك بسیط انسانلربیله پك اعلا بیلیرکن قارا بکرپاشانك بوسوزلرنده یالکز غفلتك صاقلی اولدیغنی سویلهمه‌یی صافدللك عد ایده‌رز . کاظم پاشا ملتك اراده عزمنك یکانه تجلیکاهی اولان بویوك غازینك ریاست بویوردیغی هیئتك لزومنه قانع اولمادیغنی ادعا ایده‌رك عجبا نهلر ایسته‌یوردی . . . بونی سنهلر بزه پك آچیق اولارق کوسته‌ردی . . .

مصطفی کمال پاشا بویوك ملت مجلسنك ایاك اجتماعلرنده ایراد ایلهدیکی بویوك بر نطقده حکومت ملیهنك تعقیب ایتمسنی موافق کوردیکی سیاستك پروغرامنی تشریح ایتدی . پان اسلامیزم وپان تورانیزم تمایلاتنی بر طرفه براقارق صرف ملی اولاجق اولان بو سیاستی مشارالیه بروجه آتی توصیف ایتمکده‌در :

« حدود ملیه‌مز داخلنده هر شیدن اول کندی قوتمزه مستنداً محافظهٔ موجودیت ایدرك ملت ومملکتك حقیقی سعادت وعمرانه چالیشمق، علی الاطلاق طول املر پیشنده ملی اضرار ایتمدك . . مدنی جهاندده مدنی وانسانی معامله‌یه وقتضابل دوستلغه انتظار ایتمکدر . »

شکل حکومت مسئله‌سنده جمهوریتك اعلانی جهتنه تمایل هنوز نابهنکامدی؛ شوسببله مصطفی کمال پاشا ، پادشاهی یاکلیش یوله اماله ایدلمش وحال اسارتده کبی کوسترمکده‌در . پادشاه ، حرکت ملیه‌یه مظاهر اولاماز . بناءً علیه حرکت ملیه ، بذاته ومستقلاً حرکت ایدوب حاکمیتی اعلان وقوای تشریعیه واجرائیه‌یی کندنده توحید وتمثیل ایتمك مجبوریتنده ایدی. احوال غیرطبیعیه زائل اولونجه ، پادشاهه، « اساسات قانونیه‌دائره‌سنده» برموقع ویریله‌جکدی مجلس بو دائره‌ده اتخاذ قرار ایتمشدر . حقیقتده بوقرار ایله خلق حکومتی ، جمهوریت تأسس ایتمش بولنیور .

غازینمز مجلس رئیسی

مصطفی کمال پاشا مجلس ریاستنه ودولایسیله حکومتك‌ده ریاستنه انتخاب ایدلمشدر . تقریباً برهفته صوکرا ، اون‌بروکیل‌ده انتخاب وتعیین‌اولونمشدر. ارکان حربیهٔ عمومیه ریاستنه تعیین ایدیلن عصمت پاشانك ، بو صفتله هیئت وکیله‌یه داخل اولماسی خصوصی بعض قوماندانلرجه ، عدم خشنودی‌یی موجب اولمشدی .

غازی مجلس رئیسی اولمق قدره صوکرا

استانبولده ، ملی حکومتك ، ملی حرکتك ، ملی مفکورهنك اك آزیلی دوشمانی وسرایك اك پسپایه اوشاغی داماد فرید، یکی قابینه یی تشکیل ایتمش، پادشاهده ملیتپرورلر علیهنه بر فتوا چیقارمشدی .

بوتون بونلر ، هر تورلو دوشمان واسطه ایله ، حتی طیارهلرله بیله نشر وتعمیم اولوندی .

سلطنت حکومتیله کیزلی جمعیتلردن قوت آلان، بر طاقم مخالف قوتلر هر طرفده فعالیته کیریشدیلر ، بیکارجه کشیدن مرکب چتهلر تورهدی . ملی قوتلر اوزرینه صالدیرهرق مملکتی یاغمایه باشلادی .

بوحالار ، بالخاصه شمال غربیده بولی، آطهپازاری، آنقره؛ شرقیده توقاد، یوزغاد ؛ جنوب شرقیده اورفه ، سیوردك حوالیسنده واقع اولویوردی .

ایلغین حوالیسیله قونیه ودیکر بعض محللردهده عصیانلر ظهورهکلمشدر. ایزمیتده استانبول حکومتی طرفنه « خلافت اردوسی » نامیله بر « خیانت اوردوسی » وجوده کتیرلمش وآنقره جوارینه قادار تلغراف خطلریله تجاوز ایدلمشدر .

قوای ملیه بو مخالفلرك حقندن کلمك ایچون آیلرجه مجادلهیه مجبور اولمشدر. خیانت وطنیه جرائمنه قارشی شدتلی قانونلر وضع ایدلمش واحداث اولونان استقلال محکمهلریده عصیانك اطفاسنی اتمامه خادم واختلال وانقلابك مدافعی اولمشدر .

مصطفی کمال پاشا بویوك نطقلرندهبو ایضاحاتهتردیفاً ازمیردهکی یونان جبههسی ایله آطنهده فرانسزلرك قارشوسندهکی جبههحقنده ایضاحات ویرمکدهدر. یونان جبههسی استانبول حکومتنك ومختلف اسبابك تحت تأثیرنده هنوز اوقادار

قوت بولامامشدی . آطنه‌ده قوای ملیه شایان تذکار موفقیتلر احرازایده‌رك فرانسزلری آطنه ، طرسوس ومرسینده عادتا احاطه ایتمشلردی .

1920 سنه‌سی مایسنك اوائلنده فرانسزلر حکومت ملیه ایله مذاکراته کیریشمشلردر . بو مناسبتله بر ائتلاف حکومتنك استانبول حکومتنه دکل ، آنقره‌یه مراجعتی ایلك دفعه واقعدی. مصطفی کمال پاشا ملی تورك اراضیسنك تماملیه تخلیه‌سنی فرانسزلردن طلب ایتمشدر . بدایةً فرانسزلرله یکرمی کونلك بر متارکه عقد اولونمشدر .

بویوك ملت مجلسنك ایلك اشتغالاتندن بری 1920 مایسنده موسقووایه خارجیه وکیلی بکر سامی بکك ریاستی آلتنده بر هیئت کوندرمك اولدی وبومناسبتله بر خیلی نقاط حقنده ائتلاف حاصل اولمش ایسه‌ده موسقووا مخادنت عهدنامه‌سی آنجق 16 مارت 1921 ده امضا ایدلمشدر .

درشمانه تعرضی

هفته‌لردنبری قوتلرینی تربیه ایتمش اولان وملی جبهه آرقاسنده‌کی داخلی عصیانلردن استفاده ایتمك ایسته‌ین یونانلیلر 1920 حزیرانینده غرب شمالی‌یه ، غرب و غرب جنوبی‌یه دوغری آلتی فرقه ایله ایلریله‌مکه باشلامشلردر . جبهه‌ده‌کی ضعیف قوتلریمز بروسه ، دوملی پیکار ، نازللی خطنه قادار کیری چکیلمشلردی . مصطفی کمال پاشا همان آنقره‌دن جبهه‌یه کیده‌رك جبهه‌یی ، علی فؤاد پاشانك قوماندا‌سی آلتنده یکیدن اسکیشهر ، آفیون قره حصار خطنك غربنده تأسیس ایله‌مشدر . بو حادثات دولایسیله بویوك ملت مجلسی عصبیت و هیجان کوسترمش وبحران وقوعه کلمشدر . مصطفی کمال پاشا بومناسبتله وضعیتی ایضاح ایدرکن دیمشلردی‌که :

« وحدتده واصلده عزم واصرار ایده‌ن ملت ، مغرور ومتجاوز هر دوشمانی اول وآخر غرور وتجاوزاتده نادم قیلابیلیر ... »

یشیل اردو ماهیتی

مصطفی کمال پاشا بویوك نطقلرنده اهمیتی حائز ایکی وقعه‌یی حکایه ایتمشلردر : بونلردن بری « یشیل اردو » نامی ویریلن جمعیتك تشکیلیدر . بوجمعیت شعورلو کیمسه‌لردن و انقلاب ایچون شایان استناد قوت یاپمق فکرندن دوغمش وفقط خفی تشکیلات حالنده توسع ایتمش وچرکس ادهم وقارداشلرینك وقوتلرینك نفوذینه کچمشدر .

شوسببله یشیل‌اردونك داغیلماسنه مجبوریت‌حاصل اولمشدر. بونکله‌برابر ادهم وقارداشلری ، فعالیتلرینه ، منفی بر صورتده دوام ایتمشلردر .

ایکنجیسی‌ده داغیتیلان استانبول مجلس مبعوثانك سابق رئیس ثانیسی وحکومت ملیه‌نك عدلیه وکیلی‌اولان جلال‌الدین عارف بکك خط حرکتیدر. جلال‌الدین عارف بك ، کندیسیله أوداسنه، شرقی آناطولیده بر موقع ممتاز تأمینه چالیشمش ایسه‌ده موفق اولامامشدر .

ارمنی تهلکه‌سنك ازالهسی

شرق حدودیمزده ارمنی تجاوزاتی ، تحملفرسا بر حاله کلمشدی . تورك اهالی ، قتل‌عام ایدیلیور ودوچار ظلم‌واعتساف اولیوردی. نهایت ، وضعیت تحملفرسا بر رادەیه وارمش ویونان تهلکه‌سنه رغماً ، ارمنیلرك تجاوزاتنه مقابله ضرورتنده قالنمشدر . 28 ایلولده شرق جبهه‌سنده‌کی قطعاتمز ، ایلری حرکته باشلامش ، 28 تشرین اولده قارص ضبط ایدلمش و8تشرین‌ثانیده ارمنیلر متارکه نیازنده بولونمشلردر .

2-3 کانون اول کیجه‌سی، کومری معاهده‌سی‌عقداولونمش وبوسایه‌ده 1876 تاریخنده‌کی تورك حدودی ، اعادةً تأسس ایتمشدر. حکومت‌ملیه‌نك عقد ایلدیکی بو ایلك معاهده ناه ایله ارمنی تهلکه‌سی برطرف ایدلمشدر . 16 مارت 921 تاریخلی موسقوا ، 16 تشرین‌اول 921 قارص معاهده‌لری کومری معاهده نامه‌سنك یرینه قائم اولارق ، بوصوك عقدك احکامنی تأیید

وشرق حدودیمزده صلح وسکون ودوستلق تأسس ایتمشدر. بالآخره 1922ده انکلیزلرك ، 1920 حزیرانده تخلیه ایتدکلری اردهان ، آرتوین وباطوم ، حوالیسی دخی ، کورجستان ایله بعدالائتلاف طرفمزدن اشغال اولونمشدر . باطوم ، روسلره اعاده ایدیلهرك حوالیٔ سائره تورکیه‌ده قالمشدر.

تراکیاده کیلر وتراکیانك عاقبتی

اولجه بیان اولندیغی وجهله، تراکیا حرکت ملیه یه صادق ایدی. مع التأسف، ادرنه ایله دیکر بعض تراکیا بلادنده بولنان برنجی قول اردونك قوماندانی عهده‌سنه مودوع وظیفهٔ مشکلهنك اهلی دکل ایدی. یونانلیلر ، آناطولیده کی موفقیتلرندن صوکرا 22 حزیرانده تراکیایه هجوم ایدنجه، مومی الیه قوماندان اسیر دوشمش وقول اردوسی‌ده شجیعانه مدافعه‌سنه رغماً ، داغیلمش وتراکیا ، یونانلیلر طرفندن اشغال اولونمشدر .

1920 تشرین اولنده قونیه‌ده؛ استانبولك تحریکاتی نتیجه‌سی اولارق، برحرکت عصیانیه باش کوسترمش وسرعتله توسع ایلهمشدر. یونان جبهه‌سندن، آنقره‌دن وآطنه جبهه‌سندن جلبنه مجبوریت الویرهن قوای عسکریه، عصیانی اطفا ایتمکله برابر ، تام حضور وسکون تأسس ایده‌مه‌مشدر .

اردو باشقه باشقه عنصرلردن مرکب ایدی. غیرمنتظم وضبط وربطسز قوتلری الغا و اردویی تنظیم وتقویه ضرورتی ، ملی مجادلهنك ضروریاتندن اولمشدی . چرکس ادهم ایله همپالری ، بو تدابیره شدتله مخالفت ایتدیلر . مجادله ملت مجلسنه قدر سرایت ایتدی. ضبط وربط او درجه‌ده بوزولدی که، تشرین اول اواخرنده غرب جبهه‌سی قوماندانی ، ارکان حربیهٔ عمومیه‌نك آرزوسی خلافنه اولارق غیرمنتظم قوتلر طرفندن موضعی برموفقیت استحصالی آرزوسیله ؛ منفرد بر یونان فرقه‌سنه قارشی تعرضه کچمکه مجبور قالدی .

انتظامدن عاری بر صورتده تعرض ایدن قطعاتمز مع الاسف آغیر برهزیمته اوغرادی ویونانلیلره برموفقیت فرصتی ویرلدی .

بووقایع اوزرینه غرب جبهه‌سی قوماندانی علی‌فؤاد پاشا کری‌چاغیریله‌رق موسقووا سفارتنه اعزام ایدلدی ، مشارالیهك یرینه ایکیه آیریلان غرب جبهه‌سنه عصمت ورأفت پاشالر مأمور ایدلدی .

یکی قوماندانلرك وظیفه‌سی ، «غیر منتظم تشکیلات روح واصولی امحا ایدرك سریعاً منتظم برارادو وقوتلی بر سواری قوتی تشکیل ایتمك » ایدی.

عصمت پاشا جبهه قوماندانی

عصمت پاشا موقتاً ارکان حربیه ریاستنده قالیوردی . بالآخره بومقام حالاً ارکان حربیهٔ عمومیه رئیسی بولنان فوزی پاشا عهده‌سنه تودیع اولونمشدر . عصمت پاشا ، چوق کچمه‌دن چرکس ادهم ایله قارداشی توفیق بکك شدتلی مخالفتنه معروض قالمش وبومخالفت ، تشرین ثانی ظرفنده آچیق برعصیان راده‌سنه وارمشدی. چرکس ادهم ، ظاهراً ائتلافپرورانه برطور وحرکت اتخاذایتمکله برابر، منفی‌فعالیتلرینی آرتدیرمقدن کری‌دورمایورلردی. مصطفی‌کمال پاشا، مداخله ایدنجه چرکس ادهم انقیاد ایدرکبی کورونديسه‌ده عسکری کندیسنه امالهیه ، اسلحه وارزاق جمعنه‌دوام ایتمش وطوروحرکتی شبهه‌یی دعوت ایتمکدن خالی قالمامشدی . مقصدی اردویی عصیانه تشویق ایدوب ، جبهه‌یی تفسخه اوغراتمق ایچون وقت قازانمغه معطوف ایدی . کانون‌اول اواسطنه دوغری‌غرب جبهه‌سنك جنوب‌قسمنده باشقه برغیر منتظم قوتك عصیان ایتمسی تهلکه‌سی باش کوسترمدی .

رأفت پاشانك سواریلری ، بونلری داغیتدقدن صوکره، چرکس ادهم ایله‌قارداشلرینك تحریکات خائنانه‌سی، میدان‌علنیته چیقمش ایدی. شوسببله، کوتاهیه‌ده بولنان عاصیلرك تأدیبی‌ضرورتی حاصل اولمشدی. ادهم‌وقارداشلری غرب جبهه‌سنده‌کی قطعاتمزك تعقیباتی قارشیسنده کدوسه دوغری فرارایتمش ویونانلیلرله برلشمشدی .

بوحادثاتك حین جریانده باشقه‌جه‌ده بر طاقم مهم وقایع جریان ایدییوردی. حرکت ملیه‌یی جبراً توقیف وازاله ایتمك امرنده‌کی تشبثی محکوم

عقامت اولان داماد فرید پاشا قابینه‌سی استعفا ایتمشدی . یکی قابینه‌یی توفیق پاشا تشکیل ایتدی .

عزت پاشا ایله صالح پاشا دخی هیئت وکیله‌یه داخل بولونیوردی . بوهیئتك آنقره‌ایله استانبولی یکدیکرینه تقریبه‌چاپشاجغنه انتظارایدیله‌بیلیردی. بویوك ملت مجلسی ، تورکیه‌نك مقدراتنه حاکم یکانه اولدیغندن، استانبولده کندیلرینه حکومت سوسی‌ویرن هیئتك‌تشبثلرینك معناسی‌اولمادیغی آشکاردی. استانبول حکومتنك لزومسزلغنی وملت ایشلرینه ایقاع ایتدیکی مضراتی بالفعل هرکسك نظرنده بر کره داها اثبات، ترجیح ایدلدی .

بوندن دولاییدرکه ، همان تشرین‌ثانی بدایتنده ابتدار ایدن بومقارنت تشبثاتنه قبل‌الوقوع مخالفت ایتمك قراری ویریلدی وتلغراف مخابراتنك اعادةً تأسیسنه معطوف استانبول تشبثنه مخالفت اولونمقله برابر بیله‌جکده عزت وصالح پاشالرله بر ملاقات اجراسی تقرر ایتدی . بوملاقات چرکس ادهم بحرانی هنکامنده 5 کانون‌اول 922 ده وقوع بولدی . مصطفی کمال پاشا ، استانبول حکومتی طانیمامقده اولدیغی جهتله، استانبولدن کلن ذاتلرله [عصمت پاشانك‌ده اشتراك ایتدیکی مذاکرات] غیر رسمی بر صورتده کوروشمشدر . هیئتك مثبت برتکلیفی اولمادیغندن ذوات مذکوره برابرجه آنقره‌یه کیتمشلردر . مصطفی کمال پاشا ، بورجالدن استفاده ایده‌بیله‌جکنی امید ایتدیکی ایچون بویله اختیاری سیاحت ، مطبوعاته اختیاری بر سیاحت اولارق تبلیغ اولونمشدر . 1921 سنه‌سی کانون ثانیسنك آلتیسنده یعنی ادهم ایله همپالرینك یونان طرفنه کچدکلری برکونده یونانلیلرك او چ‌فرقه‌سی ازنیق ـ کدوس خطندن ایلریله‌مکه باشلامشلردر .

برنجی ایه ارکی ظفری

عصمت پاشا قوماندانسنده‌کی غرب‌جبهه‌سی قطعاتمز یونانلیلری این‌اوکنده وقوعه کلن ایلك محاربه‌ده مغلوب ایتمشدر . بو ظفر ، کنج ملی حکومتك ایلك پارلاق ظفری ایدی .

ارضروم تسخیری

چرکس ادهم ایله معیتنده‌کی قوتلر یونانلیلرله هم آهنك اولارق 11

مدافعه اثناسنده مقدس غازینك قارلر اوزرنده اوبورکن آلینان رسمی

کانون‌ثانیده کوتاهیه‌ده ضعیف قوتلرمزه تعرضه کچدی و اوچ کون دوام ایدن شدتلی محاربادن صکرا رجعته مجبور ایدلدی . ایکی سواری‌فرقه‌سی ایله برلکده محاربه میدانه یاقین برمحله کلن رأفت پاشا وقت‌وزمانیله‌براحاطه حرکتی یاپمق خصوصنده اظهار بطائت ایتدی وبوسایه‌ده‌درکه ادهم رجعت ایده‌بیلدی . معمافیه تورك سواریلری ادهمك‌قوتلرینی بلاآرام کونلرجه‌تعقیب ایتدی وداغیتدی . ادهم وقارداشلری برقاچ معیتیله یونانلیلره التجا ایتدی.

بووقایع اوزرینه ملتك، کنج اردوسنه، قوماندانلرینه وبالخاصه‌عزمکار رئیسنه قارشی اعتماد و محبوبیتلری لایتزلزل اولشدی . بوائناده آناطولی‌یه کیدن ذواتك عودت ایتمه‌سندن استانبول حکومتی بی‌حضور ایدی .

لوندره قونفرانسنه دعوت

29 کانون‌ثانیده صدراعظم توفیق پاشا بالذات تماس آرادی و دول ائتلافیه ممثللرینك تبلیغاتنه نظراً 21 شباط تاریخنده لوندره‌ده بر قونفرانس انعقاد ایلیه‌جکنی و بوکا عثمانلی حکومتی مرخصلرینك‌ده دعوت اولندیغنی تبلیغ ایتدی . دول ائتلافیه ، استانبول حکومتندن ماعدا بویوك ملت مجلسی حکومتنك‌ده قونفرانسه اشترا کنی آرزو ایتمکده ایدی . عینی‌زمانده توفیق پاشا شیفره‌لی بر تلغرافنامه‌سنده قونفرانسدن اول تعرضه کچمك مقصدیله یونانلیلرك ازمیره محلی عسکر سوق ایتمکده اولدقلرینی بیلدیرمکده ایدی . مصطفی کمال پاشانك بو اشعاراته 23 و 28 کانون‌ثانیده ویردیکی جوابلردن خلاصةً خصوصات آتیه‌یی ذکر ایده‌رز :

« ارادهٔ ملیه مستنداً تورکیه‌نك مقدراتنه واضع الید اولان یکانه مشروع ومستقل قوهٔ حاکمه آنقره‌ده مستمراً منعقد تورکیه بویوك ملت مجلسی حکومتیدر . داخلی وخارجی بالجمله مسائلده مخاطب انجق اشبو مجلسك هیئت حکومتیدر . استانبولده طوقانلی بر هیئتك بر وضع مشروع وحقوقیسی یوقدر . بویله بر هیئتك خارجه قارشی کندیلرینی مخاطب کوسترمسی قابل تجویز دکلدر . دول ائتلافیه دعوتلرینی تورکیه بویوك ملت مجلسنه دوغریدن دوغری یه توجیه ایتملیدرلر . »

مصطفی کمال پاشا، بوندن باشقه توفیق پاشایه‌یازدیغی خصوصی برتلغرافده:

« ملت و مملکته مشکور خدمتلرده بولنمش بر رفیق محترمه خدمات سابقه‌کزی اکمال ایده‌جك مستثنا برفرصت ظهور ایتمشدر. بالواسطه مدعو اولدیغکز قونفرانسده مملکتی ایکی هیئتك تمثیل ایتمسی محذورلیدر . ملتك قاتلاندیغی فدا کارلقلر یکی وضعیتی احداث ایتمشدر. پادشاه بویوك ملت مجلسنی

طانیدیغنی رسماً اعلان ایتمکدر . ائتلاف دولتلری تبلیغلریله بویوك ملت مجلسی حکومتنی طانیمقده‌درلر . بویوك ملت مجلسنك وضع ایتدیکی اساساتی قبول و بزه التحاق صورتیله وضعیتکزی تصحیح بویوریکز . بو صورتله مجادله‌مزی بر نتیجهٔ مسعوده‌یه ایریشدیرمك خصوصی تسریع ایدلمش اولور . بو تکلیفاتمز قبول بویورلمادیغی تقدیرده پادشاهك وضعیتی متزلزل اولمق تهلکه‌سندن قورقولور وبوندن تولد ایده‌جك مسئولیت، بوتون عواقبیله پادشاهه عائددر . بو وضعیت قارشیسنده وجدانی وتاریخی وظیفه‌کزی تمامیله ایفا ایتمکزه انتظار ایدییورز . »

عینی کونده یازدیغی اوچنجی بر تلغرافده آتیده‌کی خصوصات ، تکلیف ایدلمکده ایدی :

1 — ذات شاهانه ، تورکیه بویوك ملت مجلسنی طانیدیغنی اعلان بویوراجقلردر .

2 — ذات شاهانه،درسعاتده اقامت‌بویورورلر.مجلس وحکومت آنقره‌ده بولونور . استانبولده بویوك ملت مجلسنك بر هیئت ممثله‌سی بولونور .

توفیق پاشا ویردیکی جوابده ؛ وحدت لزومندن بحث ایتمکله برابر ، استانبول مرخصلرینك اعزامنده‌اصرار ایتمش واستانبول حکومتنك الغاسنی قبول ایتمه‌مشدر . توفیق پاشا ایله وقوع بولان مخابرات بر قاچ کون داها دوام ایتمش‌واستانبول حکومتنك وپادشاهك، بویوك ملت‌مجلسنك نقطهٔ‌نظرینی قبول ایتمیه‌جکی آکلاشیلدیغندن ، بویوك ملت مجلسنك وضعیت حقنده‌کی نقطهٔ نظری توفیق پاشایه قطعی اولارق بیلدیرلمش ولوندره قونفرانسنه مستقل بر هیئت مرخصه کونده‌ریلمشدر .

لوندره قونفرانسندن مثبت بر نتیجه حاصل اولمادی . دول ائتلافیه‌نك تکلیفلری ، سه‌ور معاهده‌سنك بر شکل معدلی اولدیغی ایچون ، حکومت ملیه‌جه قبول ایدیلمه‌دی . لوندره مذاکراتی دوام ایتدیکی بر صیراده یونانلیلر بروسه وعشاقك شرقندن تکرار تعرضه کچدیلر .

ایکنجی ایه ارکی ظفری

یونانلیلر این اوکنده عصمت پاشا اردوسی طرفندن ایکنجی بر هزیمته اوغراتیلدی . یونانلیلر ، دها جنوبده دوملی‌پیکارده رأفت پاشانك تعرضلرینه مقاومت ایتدیلر . بونی متعاقب ، رأفت پاشا کیری چاغیریلارق بوتون غرب جبهه‌سی عصمت پاشایه تودیع اولوندی . بیوك ملت مجلسنده افکارك متحول بولونماسی و مخالف غروپلر تشکلی یوزندن تشتت اوغراماسی ، مصطفی کمال پاشایی ، شایان اعتماد بر سیاسی غروپ تشکیلنه توسله مجبور ایتدی . بو غروپ« آناطولی وروم ایلی‌مدافعه‌غروبی» نامنی آلدی. پروغرامنده ایکی‌نقطهٔ اساسیه واردی. مملکتك استقلالی و10 مایس921 تاریخنده قرارکیر اولان تشکیلات اساسیه‌یه کوره حکومت تشکیلی . اعضادن بویوك بر اکثریتك داخل اولدیغی بو غروپ ، حکومته قوی بر مسند اولدی : مارتده عزت وصالح پاشالر حرکت‌ملیه‌یه التحاق قبول ایتمیه‌رك استانبوله عودت ایتمشلردر .

غازی پاشا معظم تطقلرنده بویورمشلردرکه :

« حیات دیمك مجادله ومصادمه دیمکدر. بوده معناً ومادةً قوته، قدرته استناد ایدن بر کیفیتدر . »

غازیمز ، خارجی‌سیاستك داخلی تشکیلاتله متناسب اولماسی لزومنی قیددن صوکرا :

« حقیقتلر قارشیسنده خیالپرست اولمق قادار خطا اولاماز . عقل وعلمك منطقی افاده‌سی بودر. ملتمزك قوی ومستقل یاشاماسی ایچون دولتك ملی بر سیاست تعقیب ایتمسی وبو سیاستك تشکیلات داخلیه‌مزه مربوط اولماسی لازمدر . »

بویوك ملت مجلسی یکی اساسلره مستند یکی بر دولت قوراجقدی .

افکار و تمایلات عمومیه هنوز پادشاهك مظلوم موقعنده بولوندیغی مرکزنده ایدی . بو اعتبارله حیاتی نظر دقته آلمق لازمدی . اساسلریمز شو ایدی؛ حکومت تشکیلی ضروریدر . موقت اولارق بر رئیس دولت طانیمق دوغری دکلدر . ملتی حاکم قیلمق عمدهٔ اساسیه‌در. مجلسك فوقنده برقوت طانیمایاجغز مجلس، تشریعی واجرائی صلاحیتلری حائز اولاجق ومجلسدن تفریق ایدیله‌جك بر هیئت امور حکومتی تدویر ایده‌جك ، مجلس رئیسی‌ده بوهیئتك رئیسی اولاجقدر. بویله حکومتك تشکلنده اساس وحدت قوا نظریه‌سیدر .

رأفت پاشا عصمت پاشانك ارکان حربیه ریاستنه کچیریله‌سی اوزرینه غازیمزه صورمشدی :

ــ بو مقام اك بویوك مقاممیدر ؟

غازیمز :

ــ أوت ، جوابنی ویرمشلردی . رأفت پاشا بونك دوغری اولمادیغنی سویله‌مش، وراضی اولامایاجغنی‌ده علاوه ایتمشدی . علی‌فؤاد پاشا عینی فکرده بولنیورمش، بونلرك کوستردکلری اسباب موجبه شوایمش ؛ کندیلری غازی پاشا ایله داها اول تشریك مساعی ایتمشلرمش .

غازیمز بو نقطهٔ نظرك دوغری ومناسب اولامایاجنی ، عصمت پاشانك استانبولدن حرکتندن اول کندیسیله برابر اولدیغی جوابنی ویرمشدی . غازیمز بو جوابی ویررکن بو پاشالره اتحاد افکار و مشارکت افکارده قدم موضوع بحث اولامایاجغنی‌ده علاوه بیورمشدی. دیکرطرفدن فوزی‌پاشا ایسه بوتعیینی چوق موافق ومعقول کورمش ومدافعهٔ ملیه وکالتنی درحال قبول ایتمشدر. غازیمز بویوك تطفلرنده طنان بر سسله :

ــ محترم افندیلر ، کندیسنه تودیع ایتدیکم وظیفه‌یی هر جهه‌ده موفقیتله باشاردیغندن دولایی عصمت پاشایی ارکان حربیه ریاستنه کتیردیکم ایچون ملته قارشی ، اردویه قارشی ، تاریخه قارشی تمامیله مستریحم .

(سورکلی آلقیشلر)

خلافت اردوسی نامیله استانبول حکومتی طرفندن ایزمیته سوق اولونان قوتك قوماندانسی سلیمان شفیق وصبحی، پاشالرمؤخراً ده ثنائی بك آلمشدی. غازی، صبحی پاشایی سلانیکدن طانیوردی. برکون مانورا اثناسنده کندیسنی تنقید وبوخصوصده بر کتاب نشر ایتمشلر. معهذا آره‌لری چوق صمیمی ایمش.

غازی حضرتلری بویوك نطقلرنده ملی مجادله اثناسنده قوای ملیه قوماندانلغی ایدن آفیون مبعوثی علی، ازمیر مبعوثی محمود جلال، قیلینج علی وعلی صائب بکلرك اسملرینی یاد ایتدیلر.

بوصره‌ده فرانسزلر نامنه مذاکراته باشلامق ایچون استانبولدن بر بیکباشینك کلدیکنی سویلدیلر. غازی حضرتلرینك بیاناتنه کوره بویکباشی ایله آکلاشیلامامش، صکره‌دن سوریه‌دن بر هیئت کلمش وبوهیئتله یکرمی کونلك متارکه یاپیلمش، بومتارکه ایله او وقته قادار ائتلاف دولتلرنجه قبول وتصدیق ایدلمه‌ین بویوك ملت مجلسی حکومتنك اونلرجه قبولی ماهیتنده اولدیغی ایضاح ایدلمشدر.

غازیمز، نورالدین پاشا ایله اولان بر محابره‌یی آکلاتدیلر. باقیکز مسئله نه‌در؟

نورالدین پاشا آنقره‌یه کلمش، غازیمزدن بر طاقم سؤاللر صورمش... بوملاقاتده کاظم وعصمت پاشالرده بولونمش، سؤاللر شونلر:

— مقام سلطنت حقنده‌کی دوشونجه کزنه‌در، بولشه‌ویکلك حقنده تلقیکز نه‌در وانکلیزلره قارشی محاربه‌یه قرار ویریلوب ویرلمه‌جکی؟

غازی حضرتلری نورالدین پاشانك بوشکاله‌کی سؤالنه، مملکتمزك تخلیصی ایچون قارشیمزده بولاجغمز هرهانکی بر قوتله چارپیشاجغز! شکلنده ملی حسیات وآماله ترجمان اولمشدی. قونغره اعضالری بویوکسك جوابی ثانیه‌لرجه آلقیشلامق صورتیله بویوك غازینك اصابت افکارینی جاندن تقدیر ایتدیلر.

مذاکره اوزامش، نورالدین پاشابوایضاحاته قانع‌وراضی اولامایورمش، نهایت کندیسنه ده‌نیلمش‌که: « سزبوکونه قادار ملتك تبلر ایتمش قناعتلرینه تابع اولیکز ، سزه‌ده بر وظیفه ویرهلم . »

اوصراده یونان جبهه‌سنده فعالیت بوتون شدتیله باشلامش ، دوشمان تعرضه کچمشدی، نورالدین پاشا بالآخره‌عصمت‌پاشایی کورمش ودیمش‌دی‌که: « هنوز حکومت و مملکتك اداره‌سی حقنده اساسلی قرارلر آلنامشدر . ریاست حکومتده توفیق پاشا وسائره کبی تجربه صاحبی ذوات یوقدر . کنج آداملر واردر . نهائی قرارلر ویریلمه‌زدن اول بنم‌ده مطالعه‌م آلینسین » عصمت پاشا ، نورالدین پاشانك بومطالعه‌سنی غازیه بیلدیرمش و غازیمزده شایان استغراب بولدیغی بو سوزلر قارشیسنده پاشایه بر وظیفه ویرمه‌سنی عصمت پاشایه بیلدیرمش؛ بووضعیت اوزرینه نورالدین پاشا بونی حقارت تلقی ایتدیکنی وبروسه‌یه چکیله‌جکنی غازی حضرتلرینه تلغرافله عرض ایتمشدی .

نورالدین پاشا بو تلغرافنده تشأم ایدییور ومملکتك بوذهنیتله اداره‌سنی وطن وملت ایچون تهلکه‌لی کوردیکنی‌ده علاوه ایلیوردی. غازیمز ، نورالدین پاشانك بوتلغرافنه‌جواب ویرییور واساساً هنوز کندیسنه بروظیفه ویریلمش اولمادیغی ، افکار و قناعتلری دولایسیله کندیسنك استخدامندن هیئت وکیله‌جه صرف نظر اولوندیغی ، بروسه‌یه کیتمسی کیفیتی ایچون منسوب اولدیغی مدافعهٔ ملیه وکالتنه مراجعت ایتمسی لازم کلدیکی بو جوابده بیلدیریلیور .

غازی حضرتلری تاریخی نطقلرنده بالآخره آنقره‌ده تشکل ایدن یشیل اردودن بحث بیوردیلر . غازیمز ملی اردونك تقویه‌سنه ، داخلی عصیانلری تنکیله چالیشیرکن کندیسنه کویا یاردیم‌مقصدیله تشکیل ایدلدیکنی سویله‌دکلری یشیل اردونك داخل مملکتده بر چوق فنالقلر یاپدیغندن بحث ایتدی . بو جمعیتك کاتب عمومیسی حقی‌بهیج، بك مؤسسلری‌ده چرکس ادهم وقارداشی توفیق بکلر ایدیلر . یوزغاد عصیانك تنکیلنده‌کی بر قاچ موفقیتنه کووه‌نه‌رك

او حوالیده‌کی قوماندانلره محقرانه معامله‌یه باشلادیغنی ، جرأتلرینی آرتدیرارق والی وقوماندانلره امرلرویرمکه باشلادقلرینی ، بویوك ملت مجلسی رئیسنی مجلسك اوکنده آصه‌جقلرینی سویله‌مشلر وبو ایکی قارداش کوتاهیه‌یه کوندریلدکدن صوکرا اورادەده یکی دنیا غزته‌سنده فکرومقصدلرینی متجاوزانه برصورتده نشر ایتمشلردی .

بوندن صکره غازیمز بویوك ملت مجلسی رئیس ثانیسی جلال‌الدین عارف بکله حسین عونی بکدن بحث ایتدیلر . غازیمزك بو خصوصده‌کی ایضاحاتی شو صورتله خلاصه ایدیله‌بیلیر : جلال‌الدین عارف بك برکون غازیمزه کیتمش ، خسته‌لغندن بحثله مأذونیت ایسته‌مش ، عینی زمانده دائرهٔ انتخابیه‌سی اولان ارضروم‌ه کیده‌جکنی‌ده سویله‌یه‌رك حسین‌عونی‌بکله برابرمساعده‌سنی ایسته‌مش. غازی موافقت ایتمش . ارضروم‌ه کیتمشلر. اورادن غازیه تلغراف چکیورلر؛ ارضروم قول‌اردوسنده مدهش‌سوءاستعمال وارمش. اهالی غلیان‌وحساسیت ایچنده ایمش، بونلر کیدنجه انتظار وضعیتی آلمشلر. والی‌وکیلی قوماندان کاظم بکك (ثیمدیکی ازمیر والیسی) تبدیلی ، حسین عونی بکك ارضروم والی وکالتنه تعیینی ، او کلنجه‌یه قادار خلقك آرای عمومیه‌سنه مراجعتله بر والی انتخابی ، بونلر یاپیلمازسه مهم نتایج تولید ایده‌جك ایمش . بوتلغرافی یازان ذات عینی زمانده عدلیه وکیلی بولونیوردی .

غازی دییوردی‌که، حقوق‌پروفسوری اولان بوذاتك بومطالعه‌سی‌بالخاصه خلقك انتخابیله‌والی تعیینی کیفیتی موجب‌استغرابم اولدی. غازیمز بوصیراده کاظم‌قارا بکرپاشادن برتلغراف آلیور. کاظم‌پاشا یوندە‌جلال‌الدین عارف‌بکك ولایات‌شرقیه والیلکنه‌تعیینی‌تکلیف ایدییورووبوتکلیفك تصویبی‌حالنده عسکری‌وملکی‌هرایکی وظیفه‌نك‌لایق اولدیغی‌اهمیتله یاپیلاجغی بیلدیریلیوردی. اردونك‌سوءاستعمالندن، انتخابدن اهالینك غلیانندن بحث ایدن آنقره‌یه عدم اعتماد لزومنی سرد ایدن جلال‌الدین عارف بك اردونك قوماندانیله کوروشییور . اردو قوماندانینه بو تکلیفی یاپدیرییور ، بر اویون وغفلت منظره‌سی . . .

غازی جواب ویرییور : «أموریتله مبعوثلق بر شخصده طوپلانماز . مبعوثلقدن استعفا ایدرسه اورالرده تعیینی هیئت وکیله‌ده کوروشولور، غازیمز

بوخصوصده بعض وثائق قرائت ایتدکدن صوکرا عدلیه وکیلنك بوطورحرکتنك دعما حالنده قالدیغنی مع‌هذا حیاتنی مجادله‌ده کچیرمش آدامدرك بویله شیلرله آلداتیلامایاجغنی سویله‌دی . بعده جلال‌الدین عارف بکه تکلیفاتنك موجب استغراب اولدیغنی و هیئت وکیله‌یه و مجلسه ایضاحات ویرمك اوزره آنقره‌یه کلمه‌سنی بیلدیریبیور . جلال‌الدین عارف بك کلمه‌یور و غازی‌یه ویردیکی جوابده ازجمله شویله برلسان قوللانیبور : « بنی تقدیر ایتك ایچون بنم أشیم وبنم آرقاداشم اولمق لازمدر ؟ » دییور . و هیچ شبهه‌سز غازیمز اوعیارده بر آدام اولامادیغی ایچون جلال‌الدین عارف بکی تقدیر ایده‌مدی وایده‌مزدی . صوکرا کاظم قارا بکر پاشاده وضعیته آکاه‌اولیور، غازیمزه کوندردیکی تلغرافده ؛ « شمدی آکلایورم که جلال‌الدین عارف بك آنقره‌ده کوزل بر پلان یاپمش وبورایه کلمش...» دییور .

جلال‌الدین عارف بکك بوخودسرانه حرکتنی ایلك دفعه دویدق ، بز سامعلر حیرتله و عبرتله دیکله‌دك ، قانونجی ، حقوقجی وپروفسور عنوانلری طاشیبان بو ذات حتی ، عدلیه وکیلی اولدیغنی بیله اونوتارق ارضرومده والی وکالتنی بیله درعهده ایتمش ...

غازی حضرتلری تراکیانك دوشمان ألنه تاصیل کچدیکنی آکلاتیرکن نه‌قدر متأثر اولدق . ملتك کندیسندن طلب ایتدیکی بصیرت ، دقت فداکارلغی کوسترمه‌دن بوطوپراقلری دوشمانه تسلیم ایدن جعفرطیار بك‌ملت وتاریخ اوکنده بوانهزامك یکانه مسئولی ایدی. وطنك هرقاریشنی قات قات فائق دوشمانه مدافعه ومحافظهٔ موجودیت ایدن‌تورك اردولرینك عینی جوهرینی طاشیان برنجی قول اردو لافله ، پولتیقه ایله دوشمان‌مواعد اغفالکارانه‌سنه قولاق ویره‌ن بر قوماندانك قفاسیله اداره‌ایدیله‌مزدی. برقوماندانك‌دوشمان النه اسیر دوشمه‌سی‌ده معذور کوریله‌بیلیردی . فقط اسارت هر وظیفه‌یی یاپدقدن صوکرا قانی آقیتمق فرصتنی بولامادن دوشمان النه‌دوشن بر عسکر ایچون معذرت تشکیل ایده‌بیلیردی .

تراکیاده‌کی قوماندان ایشته بویله حرکت‌ایتمه‌مشدی. غازی سسنی‌بورادم آنجق برملتی یوقدن وار ایدن برخدمتك ویره‌بیلدیکی صلاحیتله یوکسه‌لتدی:

— بز عفو ایتسه‌كده تاریخ عفو ایتمز؛ تورك انقلاب تاریخنك انسال آتیه‌یه خطاب واخطاری بودر !..

ملی اردو غرب جبهه‌سی قوماندانی ارکان حربیهٔ عمومیه‌جه تصویب ایدیلمین خطا آلود بر کوروشنك تأثیریله دالغالی ، انضباطسز ، امر وقوماندا سز بعض حرکتده بولوندقدن صوکرا کدوسده مغلوب اولدی.

بومغلوبیت ضبط وربطسز ، انضباطسز برارادونك یرینه منتظم برارادو اقامه ایتمك خصوصنده غازیمزك دوشونجه‌لرینی بوتون أملیله تأیید ایتمشدی.

بوصیراده برده ناظم بك وقعه‌سی واردر : توقاد مبعوثی ناظم بك بر کون بویوك ملت مجلسنك بولاندیرلق ایسته‌نیلن محیطی ایچنده ناصیلسه 89 رأیه قارشی 98 رأیله داخلیه وکیلی انتخاب ایدلمش .

ودرحال داخلیه‌یه کیده‌رك وکالت صندالیه‌سنه‌اوطوره‌مشدی. غازینك ناظم بکه اعتمادی یوقدی . اجنبی محافلندن بعضلریله تماس قوران، تشویق کوره‌ن، جر منفعت غایه‌سیله بر خلق اشترا کیون فرقه‌سی دیبه باشنه بر قاچ کیشی طوپلایان ، نهایت اجنبی محافله جاسوسلق ایدن بوذات ، مجلس داخلنده مخالفت ایدن بعض کیمسه‌لرك یاردیمی ایله بوموقعه کتیرلمشدی . غازی حضرتلری بالطبع بوکا راضی اولامازلردی . کندیسنی استعفایه مجبور ایتدیرمشدی . غازی حضرتلری بوراده نه‌وجیز بردرس تاریخی ویردیلر .

— (ملت وکیللرینی انتخاب ایدرکن چوق دقتلی و قیصقانج اولمالیدر. بونك ایچون الکسالم تأمینات بر سیاسی فرقه‌نك ملته دلالت ایتمسیدر .)

مهم بر دونوم نقطه‌سی

8 تشرین‌ثانی 1336 ملی مجادله حیاتنده وملتمزك مقدراتنده چوق‌مهم بر دونم نقطه‌سیدر .

غازی حضرتلری غرب جبهه‌سی قوماندانلغندن علی فؤاد پاشایی چکه‌رك عصمت بکی جبهه قوماندانلغنه اعزام ایدییور و غیر منتظم تشکیلاتی یقارق منتظم قطعات اقامه‌سنه قرار ویرییور .

بوقرارك تطبیقی ایچون اك بویوك انکل اولق ایسته‌ین چرکس ادهم ایله رفقاسی وآدامارلی دییورلردی که :

« قوهٔ سیاره‌یی کایشی کوزل اداره لازمدر . بزم افرادیمز آرالرینه ضابط کیررسه اونلری عنرائیل ظن ایدرلر ، والحاصل بز بردرلو منتظم اولامایز . »

غازی بوخائنلری ، حرکات عسکریه‌یی چاپولجیلق عد ایدن حیدودلقلری شارلاتانلق ، ویایغاره‌لریله بوتون وطنی ازعاج ایدن کستاخ و رذیل اولان بوانسانلری تأدیب و انقلاب تاریخمزه بر عبرت مؤثره اولق اوزره قید ایتدیردی .

انقلاب تاریخمزك بوصحیفه‌سنی قاپارکن شونی قید ایده‌لم که ، رأفت پاشانك بوخائنلری تأدیب وتعقیب مسئله‌سنده تعقیب ایتدیکی پك چیرکین طرز حرکته نطقك متنی اوقویان ملتمز نفرتله مطلع اولاجقدر .

توفیق پاشا حکومتنك آناطولی‌یه کوندردکلری مرخصلر صالح وعزت پاشالر بواثناده بیله‌جکه کلمشلردی .

غازی حضرتلری بو بولوشمه کیفیتنی شویله آکلاتدیلر :

هیئت بیله‌جك استاسیونده بزی بکله‌یوردی . استاسیون بناسنك براوطه‌سنده برلشدك. ایچری‌یه کیرنجه ایلك سوزم شو اولدی :

— بن بویوك ملت مجلسنك و اونك حکومتنك رئیسی مصطفی کمالایم .. کیملرله مشرف اولدیغمی آکلامق ایسترم .

صالح پاشا بوسوزده‌کی مقصدیمی آکلامایارق دیدی که ؛

— حربیه ناظری عزت ، بنده کزده بحریه ناظری صالح ... ناظر صفتنی سویله‌دکلری زمان درحال شوجوابی ویردم .

— بویوك ملت مجلسی و اونك رئیسی استانبولده بر حکومت طانیمایورکه اونك ناظرلرینی طانیه‌یم .. بومکالمه‌یه بعضی مبعوثلرده اشتراك ایتمشدی . ایکی ساعت کوروشدك . استانبوله کیده‌جکلری یرده آنقره‌یه کلمرینی سویله‌دم . 6 کانون اولده هپ برابر آنقره‌یه کلدك . استانبول هیئتنی آرزولری خلافنه توقیف ایتمشدم . آنجق بونی اعلان ایتمکی موافق بولمادم . حیثیتلرینی محفوظ بولوندیرمق ایسته‌دم . یالکز موضوع بحث ذواتك حکومتله تماس ایتمك ایچون استانبولدن چیقدقلرینی مملکتك سلامتنه داهامثمر برصورتده چالیشمق اوزره التحاق ایتدکلرینی اعلان ایتدم .

لوندره قونفرانسنی تعقیب ایدن کونلرده یونانلیلر مدهش بر تعرضه باشلامشلردی . غرب جبهه‌سی قوماندانی عصمت پاشا اینواکنده دوشمنی أزدی . تپه‌لدی ومدهش بر مظفریت قازاندی ایدی. بونك اوزرینه‌غازیمزك عصمت پاشایه چکدیکی تلغراف بر شاه اثردی. غازیمز بوتاغرافنده عصمت پاشایی ورفقای مساعیسنی تبریك ایتدکدن صوکرا ؛ « سزیالکز اینواکنده، یونانلیلری منهزم ایتمدیکز، ملتك معکوس طالعنی‌ده یه‌کدیکز ، بوتون‌وطن ظفریمزی تسعید ایدییور . »

ایکنجی اینواکی محاربه‌سندن صوکرا ، جبهه‌ده اوچ آی سکونت حکم سوردی، تورك‌اردوسی، آناطولو دمیریولنك‌غربنده، صاغ جناحیله‌اینواکنده صول‌جناحیله کوتاهیه- آلتوز طاش- جوارنده بولونیوردی . صول جناحی آفیون قره‌حصار جوارنده‌کی ایکی فرقه ایله حمایه ایدییوردی . یونانلیلر ، بالخاصه بروسه و عشاق حوالیسنده تکاثف ایتمشلردی .

10 تموز 921 ده بو خطدن تعرضه کچدیلر. اون درت کونلك آغیر محاربه‌لردن‌صوکرا ، اردومز دوشماندن مسافه‌آلارق‌سقاریا کریسنه‌چه کیلدی.

اردومز، هنوز أیی تجهیزوعمومی برسفربرلکله تقویه اولونمش یونان‌اردوسنه

26 آغستوس 922 ده تعرضه کونده غازی قرجه تپه ده حرکات حربیه‌یی تعقیب ایده‌رلرکن

مقابله‌ایده‌بیله‌جك وضعیتده دکلدی. ملی حکومت، مع‌الاسف عمومی برسفرلك یاپامامشدی . وسائط نقلیه، شایان اندیشه بر درجه‌ده مفقود ایدی. فرقه‌لرك مانوره وحرکت قابلیتی همان صفر ایدی. یاپیله‌بیله‌جك شی، یکی اردویی تشکیل وتجهیزه مقتضی زمانی قازانه‌بیلمك ایچون یونانلیلری توقیف ایتمك، ضربه‌لرینه مقابله ووقت قازانمق ایدی ، بویوك ملت مجلسی ، متهیج ایدی .

غازی حضرتلری باسه قوماندانلغه

دوستلر و دوشمانلر - طبیعی هربری آیری آیری سبب‌لردن - مصطفی کمال پاشانك باش قوماندانلغی درعهده ایتمسنی آرزو ایدییورلردی . مصطفی

کمال پاشا بووظیفه‌یی قبول ایده‌جکنی بیان وفقط بویوك ملت مجلسنك بوبابده‌کی صلاحیتنك کندیسنه تفویضی وامرلرینك قانون اولارق مرعیتنی طلب ایتدی. اوزون مذاکره‌لردن صوکرا ، مجلس بوتکلیفی قبول وپاشایی 5 آغستوس 921 ده اول‌امرده او چ آی ایچون تورك اردولری باش قوماندانلغنه تعیین ایتدی . مشیر فوزی پاشا ، ارکان حربیهٔ عمومیه ریاستنده قالدیلر . رأفت پاشا ، مدافعهٔ ملیه وکیلی اولدی . مملکتك بوتون وسائطنی، بوتون‌قوتلرینی طوپلامق و اردو امرینه ویرمك ایچون ، پك بویوك بر فعالیت باشلادی . اولجه ذکر اولونان استقلال محکمه‌لری ، شمولی پك واسع اولان تدابیرك حسن تطبیقنی مراقبه‌یه مأمور اولدیلر .

باش قوماندان، 12 آغستوسده اسکیشهر ـ آنقره شمندوفری اوزرنده کائن پولاطلیده بولونان قرارکاه عمومیه کیتدی ، 23 آغستوسده یونان تعرضی باشلادی ، 13 ایلوله قدر کیجه و کوندوز ، یوز کیلو مترو امتداندهکی سقاریه جبهه‌سنده بوغوشولدی . بالخاصه صاغ جناحلرنده ، موضعی بعضی موفقیتلرینه رغماً یونانلیلر ، تورکلرك صارصیلماز مقاومتلری قارشیسنده کوشه‌دیلر واك نهایت ، تورك مقابل تعرضلریله مغلوب ایدلدیلر.

سقاریا ظفری

سقاریا میدان محاربه‌سی یونانلیلرك ، آناطولی‌یی استیلالرینك دونوم نقطه‌سیدر . بویوك ملت مجلسی مصطفی کمال پاشایه مشیرلك رتبه‌سیله برابر غازی عنوانی ویردی . بوپارلاق موفقیتدن صوکرا فرانسزلرله ملی حکومت آراسنده 20 تشرین‌اول 1921 ده آنقره ائتلافنامه‌سی عقد اولوندی . بوائتلافنامه ایله ، فرانسه ، تورکیه‌نك سیاسی ، اقتصادی وعسکری نقاط نظردن استقلال تامی طانیمش اولمغله‌برابر آناطولونك جنوبنده اشغال ایتمش اولدیغی واسع برمنطقه‌یی تخلیه ایتدی. بومعاهده درت آیلق چتین‌مذاکراتك نتیجه‌سی ایدی . فرانسز مرخصی فرانقلهٔن بویون ایدی . بوصورتله غرب دولتلریله ایلك معاهده عقد اولونمش و میثاق ملی ؛ کمال ظفرله مدافعه اولونمشدی .

مقدس غازی

26 آغستوسده قوجه تپه‌ده حرکاتی اداره ایده‌رلرکن

فوطو – ادهم

22 مارت 922ده دول ائتلافیه ، بر تورك ـ یونان متاركه‌سی تكلیف ایتدیلر . یونانلیلر ، بوتكلیفی درحال قبول ایتدیلر ؛ بزده قبول ایتدك . فقط ، مذاكرات صلحیه‌دن اول آناطولونك یونانلیلر طرفندن تخلیه‌سنی طلب ایتدك . بوندن دولایی ، مذاكرات اولمادی ؛ اولسه بیله ، ذاتاً عقامتی محققدی .

تعرضه حاضرلقلری

922 تموزنده تورك اردوسی ، تعرضه حاضردی . هر ایكی اردو ، شمالدن جنوبه دوغرو قارشی قارشیه بولونویورلردی . یونانلیلر ، (15) فرقه ایله ، اسكیشهر ، و دوملو پیكار شرقنده ، جناح مفرزه‌لری ازنیق ومندره‌س حوالیسنده بولونویوردی . بزم ایسه ، (18) پیاده فرقه‌سی و(5) سواری فرقه‌سی واردی . توفك و افراد اعتباریله ، هرایكی اردو ، تقریباً مساوی ایدی ؛ یالكز تورك سواریسی فائق ایدی. بوكا مقابل یونانلیلر ، طوپچی ، طیاره وفنی تجهیزات اعتباریله پك زیاده قوتلی ایدیلر.عصمت‌پاشانك قوماندا‌سنده‌كی غرب جبهه‌سی ، ایكی اردویه آیرلمش ایدی . برنجیسنك قوماندانی نورالدین پاشا وایكنجیسنكی یعقوب شوقی پاشا ایدی . غازی مصطفی كمال پاشا طرفندن عصمت وفوزی پاشالرله مذاكره‌دن صوكرا،تثبیت ایدیلن پلان ، شو ایدی :

تعرض دوشمانك محوینی انتاج ایتمه‌لی ایدی . تعرض اصلی ، دوشمانك آفیون قره‌حصار ـ دوملو پیكار آراسندن صاغ جناحه قارشی احاطوی بر صورتده توجیه اولوناجق ودوشمان جبهه‌سی صاغدن اعتباراً دوریله‌جكدی . هرشی كمال اهتمامله صاقلاندی . آنجق 27 و28 تموزده یوكسك قوماندانلر خبردار ایدلدی. 15 آغستوسدن اعتباراً هركون تعرضه حاضر بولونیلدی. صوك ایكی هفته‌یی غازی مصطفی كمال پاشا آنقره‌ده كچیردی . اولوب بیتنلردن آنجق پك‌آز آدام خبرداردی. تعرضدن برقاچ كون‌اول اوطوموبیل ایله آنقره‌یی ترك ایتدی . كریده قالان دوستلری اوراده اولدیغی حسنی ویردیلر . 20 آغستوسده غرب جبهه‌سی قرارگاهنه واردی .

اك بویوك ظفریمز

26 آغستوسده باشلایه‌رق بوتون یونان اردوسنك دكزه دوكوله‌سیله بیتن اك بویوك ظفریمزی غازینك بالذات كندیسندن دیكله‌یه‌لم .

بومراسمده ایلك دفعه اوله‌رق سانجاق، خلاصكاری سلاملایور.

ظفرك یل دونومنده اجنبی سفراسنك اشتراكیله یاپیلان مراسم ورسم كچیدی

1340 سنه‌سنده دوملوپیكارده‌اجرا ایدیلن مراسمده ایرادبویوردقلری نطقدن بعض اقسامی درج ایدییورز .

غازی پاشا حضرتلری دییورلركه :

« — بنی ملتم ، تورك ملتی امنیت واعتمادینه لایق كوره‌رك بو حركاتك باشنده بولوندوردی. بووظیفه ومأموریتمك مسعود خاطره‌سنی ملتمه قارشی دائما اك درین منتدارلقلرله متحسس اولارق حظ ایله، افتخار ایله محافظه ایدییورم .

« طیبق بو کونکی کبی 38 سنه‌سی آغستوسنك 30 نجی کونی ساعت ایکیده شیمدی هپ برابر بولوندیغمز بو نقطه‌یه کلمش، اوزرنده بولوندیغمز صیرتلرده قهرمان اون برنجی فرقه‌مز (أليله اشارت ایده‌رك) شو قارشیکی تپه‌لرده محاربه‌یه مجبور ایدیلن دوشمن قوای اصلیه‌سنه تعرض ایچون یاپیله‌رق ایلریله‌مکده بولونیوردی . شو کوردیکمز (چال) کوبی آله‌ولر ، دومانلر ایچنده یانیوردی . بنی بورایه قدر کتیره‌ن وسائطك نه اولدیغنی ایضاح ایچون خاطرلادیغم برایکی نقطه‌یی تکرار ایده‌جکم. 29 – 30 آغستوس کیجه‌سی صباحه قارشی غرب جبهه‌سی حرکات شعبه‌سی مدیری توفیق بك بر معتاد او ساعته قدر مختلف قرارکاهلردن وهرطرفدن کلن راپورلره کوره خریطه اوزرنده تثبیت واشارت ایتدیکی وضعیت عمومیه‌یی جبهه قوماندانی عصمت پاشایه کوسترمش واوده « درحال پاشایه کوستر » امریله توفیق بکی یانمه کوندرمشدی. قره‌حصارده بلدیه دائره‌سنده بکا تخصیص اولونان اوطه‌ده یاتمقده ایدم. بنی اویاندیران توفیق بکك کوستردیکی خریطه‌یه باقدم ، همان یاناقدن فیرلادم .

دوشمن احاطه ایدلمشدی

آرقاداشلر ، خریطه‌ده کوردیکم شی شو ایدی که ، اردولرمز دوشمن قوای مهمه‌سنی شمالدن ، جنوبدن، غربدن احاطه‌یه مساعد بر وضعیت آلمش بولونیورلردی. شو حالده تصور ایتدیکمز واعظمی نتایج تأمین ایده‌جکنی امید ایله‌دیکمز وضعیتلر تحقق ایدییوردی .

فوزی وعصمت پاشالرله برابر

درحال « فوزی وعصمت پاشالری چاغیریکز » دیدم . اوچمزده طوپلاندق، وضعیتی بر دها مطالعه ایتدك .

قطعیتله حکم ایتدك که ، تورکك حقیقی خلاص کونشی (30) آغستوس صباحی افقدن بوتون شعشعه‌سیله طلوع ایده‌جکدر .

بو قراره کوره اردولره یکی امر و تعلیمات یازیلدی . ساعت (6,30) اولدی. فقط، وضعیت اوقدر مهم، اوقدر سرعت وشدت طلب ایدییوردی که بو تحریری امرلرله اکتفا ایتمك موافق احتیاط اولامازدی . اونك ایچون فوزی پاشا حضرتلرندن بالذات (آلتون طاش) و جنوبندن حرکت ایدن ایکنجی اردومزك وبونك داها غربنده بولنان سواری قول اردومزك نزدینه کیده‌رك تصورمزه کوره حرکاتی تنظیم بویورماسنی رجا ایتدم. دردنجی قول اردوسیله استهداف ایتدیکمز دشمن قسم کلیسنی جنوبدن تعقیب ایدن برنجی اردو قرارکاهنه بن بالذات کیده‌جکدم . عصمت پاشانك قرارکاهنده قالوب وضعیت عمومیه‌یی اداره ایتمه‌سنی مناسب کوردم .

غربه حرکت

فوزی پاشا حضرتلری شماله حرکت ایدرکن بنده اوطوموبیلله شمندوفر کذرکاهنی تعقیباً غربه حرکت ایتدم . (آقچه شهر) ده برنجی اردو قرارکاهنه ساعت طقوزدن اول ایدیَکه واصل اولدم . اردو قوماندانله برطرفدن جبهه‌نك تحریری امری تودیع اولونورکن

بن‌ده کندیسنه شفاهاً وضعیتی ایضاح ایتدم. ودردنجی قول اردونك تکمیل فرقه‌لریله و سرعت و شدتله بو کویك ، « چل » کوینك غربنده‌کی دشمن قسم کلیسنی احاطه ایده‌جك صورتده محاربه‌یه‌مجبور ایتمه‌سنی امر ایتدم وعلاوه ایتدم که :

« دشمن اردوسی برمه‌حال الحا اولوناجقدر . »

اردو قوماندانی بنم یانمده تلفونله قول اردو قوماندانی کمال‌الدین پاشایی بولدی. بم اورایه کلدیکمی وامر مك‌نه‌اولدیغنی تبلیغ ایتدی. بر مدت بو قرارکاهده قالدم . متمادیاً کلن مختلف رتبه‌ده‌کی اسیر ضابطانله کوروشدم .

بوتون جنرالر درحال اسیر ایدیلدیلر

بونلردن بری ارکان‌حرب ضابطی‌ایدی. زوالللی ویردیکی معلومات میانده‌ایسته‌میه‌رك، باش‌قوماندان‌وظیفه‌سنی آلان‌جنرال «تریقوپیس» ك وایکنجی قول اردو قوماندانی جنرال « پیه‌نیس » ك بزم چه‌ویرمك ایسته‌دیکمز چنبرك ایچنده بولوندیغنی‌افاده ایتمش اولدی. درحال‌یانمده بولونان اردو قوماندانله : « کمال‌الدین پاشایی بولوکز . بالذات « تریقوپیس » ایله برابر بوتون‌دشمن جنرالرینی بهمه‌حال‌اسیرایتمه‌سنی سویلیکز » دیدم . بو امر درعقب تلفونله تبلیغ اولوندی . »

دشمن منبوحانه غیرتلر ایچنده

« آرقاداشلر ، ساعتلر ایلریله‌دکجه کوزلرم اوکنده انکشاف

ایدن منظره شو ایدی : دشمن باش قوماندانلنك شو قارشیکی تپه‌ده صوك غیرتیله چالیشدیغنی کورویور کیبدم . »

جهانده بویوك بر انهدام اولاجقدی ...

« دشمن مواضعنی صاران بر دائره اوزرنده موضع آلمش اولان بطاریه‌لرمزك فاصله‌سز و آمانسز آتشلری دوشمان مواضعی ایچنده بارینیلاماز بر جهنم حالنه کیریبوردی، کونش مغربه یاقلاشدقجه آتشلری قاتلی و أولوملی بر قیامتك قوپمق اوزره اولدیغی بوتون روحلرده حس اولونیوردی .

بر آن صوکرا جهانده بویوك بر انهدام اولاجقدی وبکله‌دیکمز خلاص کونشنك طلوع ایله‌مسی ایچون بو انهدام لازمدی . ظلمتلر ایچنده بو انهدام وقوع بولمالی ایدی »

« حقیقةً سمانك قارارديغی بردقیقه‌ده تورکك سونکولری دشمن دولو او صیرتلره هجوم ایتدیلر . آرتق قارشیمده بر اردو ، بر قوت قالمامشدی، کاملاً محو اولمش، پریشان بقیة السیوف کتله‌سی بولونیوردی. کندیلرینك دیدیکی کبی بر خوف ولرزان ، بی‌شکل بر کتله، عجیب بر خلیطه حالنده فرار ایچون فرجه آرییوردی . آرتق کیجه‌نك خروشان ظلمتی نتیجه‌یی کوزله کورمك ایچون کونشك تکرار طلوعنه انتظاری ضروری قیلیوردی . »

26 آغستوسده آفیون جنوبنده‌کی موضعلری اشغال اولونان دشمنك باش قوماندانلغك تعرض پلانه توفیقاً دوملی پیکار و جوارنده تماماً

احاسی ایچون، قول اردولر بوتون غیرتلریله چالیشیورلردی . دشمن ایچون آفیون موضعنك سقوطندن صوکرا طوتونه‌جق اك طبیعی واك مساعد موضع ، دوملی پیکاردی . بو سایه‌ده ازمیر استقامتی اك قیصه واك فضله مناعت طبیعیه‌یه مالك بر خط اوزرنده قاپاتاجنی کبی شاید بوراده‌ده عدم موفقیته اوغرارسه ترن یولیله راحت راحت چکیله‌بیلیردی . بوکا بناءً ایلك کوندن اعتباراً دشمنك استهداف ایتدیکی غایه‌ده دوملی پیکار موضعنی بر آن اول طوتمقدی. فقط تورك باش قوماندانلغنك تعرض منطقه‌سنی انتخابده کوستردیکی اصابت وقول اردولرمزك آمان‌ویرمز تعقیبلری دشمنه بردرلو بوفرصتی ویرمیوردی.

28 آغستوسده اردو قوماندانلغنی اله آلان تریقوپیس ایکنجی اردومز جبهه‌سندن چکیلن ایکنجی قول اردوسیله آفیون مواضعندن بوزولمش برنجی قول اردوسنی برلشدیرمك وطوقلی سیوریسیله دوکر آره‌سنده متوسط بر موضع اشغال ایتمك خیال خامنه دوشدی ، بو بلکه هزیمتلرینك بو درجه قهقری اولماسنه‌ده سببیت ویرمشدر . درحال اوکون جنوبده‌کی برنجی اردوقطعاتی وخاصةً برنجی عزالدین پاشا قول اردوسیله دردنجی کمال‌الدین سامی‌پاشا قول اردولری طرفندن شماله دوغرو آتیلدیلر. برنجی اردومزده صول جناحیله دوملی پیکار استقامتنه یورویه‌رك دشمندن اول بوموضعك اشغالی وظیفه‌سنی آلدی.

آفیون مواضعنك اك صاغ جناحنی تشکیل ایدن وعینی زمانده دوملی پیکار موضعنه‌ده داخل بولونان طوقلی سیوریسی‌ده بو کون ضبط‌اولونارق برنجی قول اردومزك ایلری قطعه‌لری‌داها 28 آغستوس آقشامی طوملی پیکار موضعنه کیرمش بولنیورلردی . 29 آغستوسده

غربه دوغری ایلریله‌مکده دوام ایدن برنجی اردومز بر قسم دشمن قوتلرینی ینه شماله آتدی وعشاق یولنه تماماً حاکم اولدی. برطرفدن دوشمن بو صورتله شماله دوغری آتیلیرکن دیکر طرفدن‌ده شمالدن جنوبه دوغری ایلریله‌ین ایکنجی اردومز دشمنی آدیم آدیم جنوبه تضییق ایدییور و بو ایکی متوازن قوت آراسنده أزیلمکه باشلایان دشمن ایسه ، یاپاجغی حرکته دائر اساسلی برفکره مالك بولنمیوردی. او ، آرتق تورك باش قوماندانلغنك حرکاتنه تابع قالمسندن واونك سوروکلدیکی بر زخه کیرمکدن باشقه چاره بولامایوردی . نهایت 29 30 کیجه‌سی دشمن وضعیتنی آفیونده‌کی قرارکاهنده ، یعنی بلدیه دائره‌سنده تدقیق‌ایدن باش‌قوماندان آرتق اطرافی چورپلمش وبرطوربه ایچریسنه دوشورولمش اولان عاجز یونان قوتلرینه صوك و قطعی ضربه‌نك ایندیرلمسی لازم کلدیکنه قرار ویردی . حالنه ، احوالنه ، بوینه‌بوصنه باقمایوب‌ده امپریالیزم‌الندە برآلت اولارق تورك‌یوردینه، بو قهرمانلر دیارینك تا اورتەلرینه قدرصوقولمق کستاخلغنی کوسترن بو پالیقاریالرك ایسه بو مهیب سیلله تماماً حقی ایدی.

داها اوکیجه‌دن غرب‌جبهه‌سی اردولرینه‌وسواری قول‌اردوسنه، ایرتسی کونی‌یاپاجقلری حرکاتی بیلدیردم . بو امره نظراً چال کوپی منطقه‌سنه واصل اولمش بولونان ایکنجی اردو . دشمنك صولنی ودوملی‌پیکار منطقه‌سنده‌کی برنجی اردو ایسه دردنجی وایکنجی قول اردولریله صاغنی احاطه ایده‌جك برنجی قول اردو عشاق استقامتنه چکیلمکه‌موفق اولان‌جنرال فرانقونك‌اوچ فرقه‌سنه‌تعرض ایله‌یه‌جك، سواری قول اردوسی دشمنك چکیلمه‌سنه یارایه‌بیله‌جك اولان یکانه

پاتیقه‌یی، قیزیل طاش دره‌سی بوینی‌سد ایده‌رك دشمنك فرار ایتمه‌سنه قطعیاً میدان ویرمه‌یه‌جك ایدی .

دشمن 30 آغستوس صباحی صوك برتشبث داها یاپدی. دوملی پیکار اوزرندن عشاقه کیدن یولی طوتمش اولان 23 نجی فرقه‌مزه تعرض ایتدی .

فقط بو تعرض اوقادار قورقاقجه ایدی که شدید بر آتشی متعاقب درحال سکونه منقلب اولدی. ودشمن طیقیلدیغی منطقه‌ده یعنی اصلحانلرله چال کوپی آره‌سنده‌کی طار محلده مدافعه‌یه مجبور قالدی . حالبوکه احاطه‌یه مأمور اولان قوتلریمزك موضعلری بورایه نظراً چوق حاکمدی. اوکلنه دوغری همان تکمیل جبهه‌ده تعرضه کچیلمش ، فاصله‌سز بر طوپجی آتشی قولاقلری صاغر ایده‌رجه‌سنه بلافاصله دوام‌ایدییوردی دشمن صوك دمنك یاقلاشدیغنی‌حس ایتدیکی ایچون مرمیلرینی بویوك بر مبذولیتله اسراف ایدییور ، جبهه‌یه کتیریلن آغیر بطاریه‌لریمز ایسه‌دوشمنه نظراً برآز داها یاواش وفقط چوق اصابتلی انداختلریله یونانلیلری جان اُوندن اوربیوردی. تعرض ختامه ایردکدن صوکره کوردوکمز وجهله برچوق دوشمن بطریه‌لری‌اصابت ایدن آتشلریمزله صفدن خارج براقیلمشلر و حتی بر چوق یرلرده طوپجی افرادی تام طوپی دولدیروب آتاجقلری آنده بی‌روح اولارق یره‌سریلمشلر.

صباح ایرکندن برنجی اردو نزدینه عزیمت ایدن باش قوماندان بوراده دورامادی ، محاربه‌یی داها یقیندن کورمك و اداره ایتمك ایچون بالذات آتش خطنده‌کی قطعاتك یانینه، اون برنجی فرقه قوماندانلغی قرارکاهنه تشریف ایتدیلر . بورادن کوریلن منظره شو ایدی :

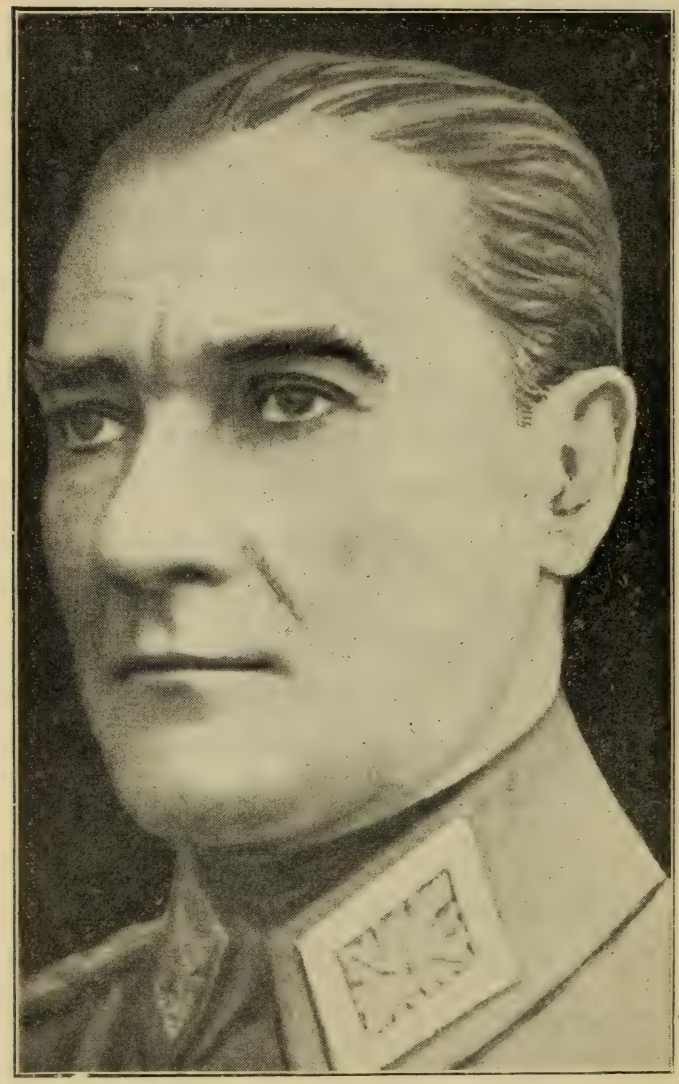

تورکلك بویوك قوماندانی غازی مصطفی کمال پاشا حضرتلری

قطعه‌لریمز بش کونلك متمادی فعالیت ، کیجه اویقوسزلقلرینه رغماً زنده وچالاك .. هله آفیون موضعنك سقوطیله نشئه‌لنن قطعات تعرض ایچون بویوك بر خواهش کوستریبور و تعرض امید ایدلمز درجه‌ده سرعتله ایلریله‌یور .

دشمنه کلنجه ؛ او عاقبتنك او کون تعین ایده‌جکنك فرقنده ایدی . ظفردن آرتق امیدینی‌ده کسمشدی . یالکز آقشامه قدر هر نه بهاسنه اولورسه اولسون مقاومت ایتمك و کیجه قاراکلغندن بالاستفاده قاچمق نیتنده ایدی . فقط زوالللی بیلمه‌یورکه آرقه‌سنده امنیت ایتدیکی یکانه پولده قهرمان سواریلرمز طرفندن طوتولمق اوزره‌در . جبهه‌ده بو صورتله محاربه بوتون شدتیله دوام ایده‌رکن اراضی‌یی قاریش قاریش‌بیلن سواری قول اردومز بودوره‌یی مختلف نقطه‌لرندن قطع ایله‌مشدی . ایلك قدمه‌نك قارشیسنه چیقان حال وجعتده‌کی بر اوطوموبیل قولی اوزرینه شدید بر آتش آچیلدی . مرتباتی‌قسماً مقتول وقسماًده اسیر ایدیلن بوقوللك اوطوموبیللری‌ده بو دره ایچریسنه صیقیشدیریلارق مکمل بر ماریقاد تأسیس ایدلدی. ایشته اوندن صوکراده‌بوراسی دوشمن قطعه‌لرینك آولانماسنه یارایان بر آغ ماهیتنی کسب ایتمشدی .

اصل جبهه‌ده دوشمنه تعرض ایدن قطعه‌لریمز غروبه دوغری دشمن سپرلرینك اوکنه واصل اولمشدی . کونشك صوك شعاعاتی آلتنده وبعض منطقه‌لرده مهیب برایکی سونکو هجومنی متعاقب‌تکمیل دوشمن بو اك صوك موضعندن‌ده چیقارلمش و برر برر اسیر ایدلمکه باشلانمشدی. کیجه‌نك قاراکلغندن بالاستفاده فرارایده‌ن بقیةالسیوف

ایسه ازمیره دوغرو دكل. مراد داغنك صیق اورمانلقلرینه النجا ایده بیلدیلر . بر قاچ كونلك آجلغی وسفالتی متعاقب ایسه بالذات تریقوبیس ودیه نیس ده باشلرنده اولمق اوزره قطعاتمزه دخالته مجبور قالمشلردی . بر كون ظرفنده دوشمنك 4 ، 5 ، 9 ، 12 ، 13 نجی فرقه لریله 1 و 7 نجی فرقه لرینك قسم كلیسی كاملا احاطه ایدلمش وآناطولی داخلنده ایسه باشی بوش برقاچ فرقه دن باشقه یونان قوتی قالمامشدی. عدداً مساوی اولدیغی بر خصمه قارشی بو قدر قاهر ضربه یی تاریخ پك ایدر قید ایتمشدر . و بوده آنجق تورك اردوسنك اداره سنده كوستریلن داهیانه حركتلر وتورك عسكرلرنده كی شجاعت ، حس فداكاری ووطن پروری سایه سنده حصوله كلمشدر .

عینی قوتده كی آلمان اردوسنی بویله قاهر بر ضربه ایله ازمه یی بلكه مارشال فوش دخی خاطرینه كتیرمه مش، اونك ایچون دییورم كه ای تورك ملتی ، قهرمان اردونك بو كون قازاندیغی ظفری ایی بیل وبونكله افتخار ایت ! »

لوزانه قونفرانسی

بویوك ظفر یمزدن صوكرا ، ائتلاف دولتلری آرایه كیردیلر . غازی پاشا ، یونانلیلر كندیلكلرندن ادرنه داخل اولدیغی حالده ترا كیایی مریجه قادار تخلیه ایتدكاری تقدیرده حركاتك تحدیدینه لزوم كورمیه جكنی بیلدیردی . بوشرائط تحتنده 3 تشرین اوله باشلایان مدانیه قونفرانسنی قبول ایتدی. ائتلاف مرخصلری عصمت پاشانك ریاستی آلتنده طوپلاندیلر. اوزون مذاكره لردن صوكرا ، 11 تشرین اوله مدانیه متاركه نامه سی امضا ایدلدی .

آناطولو وتراکیا آرتیق سربست قالمش بولونیوردی .

28 تشرین اولده لوزان قونفرانسنه دعوت واقع اولدی . اوزون ملاحظاتدن صوکرا عصمت پاشا خارجیه وکیلی انتخاب و هیئت مرخصه ریاستنه تعیین اولوندی. ائتلاف دولتلری استانبول حکومتنی ده دعوت ایتمشدی. بو حرکت غازی پاشایه صوك وقطعی ضربه یی ایندیرمك فرصتنی ویردی . سلطنتك الغاسی وبونی متعاقب 3 تشرین اولده غازی طرفندن شخصی مطالعه لرله احضار اولونان مذاکرات مجلسده باشلادی. مذاکرات اوزادی. نهایت انجمنده غازی شو بیاناتده بولوندی :

« حاکمیت ویریلمز ، آلنیر . اولجه عثمانلی خاندانی غصب ایتمشدی . بوکون ملت استرداد ایدیور . بوبر حقیقتدر . شیمدی بوحقیقتی قبول ایتمك ، موضوع بحثدر . بو، یاپیله جقدر. بوراده طوپلاناناللر بونی طبیعی بولمالیدرلر . عکسی حالده حقیقت ینه تجلی ایده جکدر. فقط بلکه برقاچ قافا قوپاجقدر ! » بو ایضاحات مقنع اولدی . سلطنت وخلافتك تفریقی وسلطنت شخصیه نك الغاسی قبول اولندی .

(1 تشرین اول 922) . صوك سلطان وحیدالدین اجنبی حمایه سنه کیرمش و تورکیه یی ترك ایتمشدی ، وحیدالدین خلافتندن اسقاط ویرینه مجید افندی انتخاب ایدلدی . (18 تشرین ثانی 922) . 21 تشرین ثانیده لوزان مذاکراتی باشلادی . مذاکرات آغیر ایدی . فقط تورکلر ثبات ایتدیکی تقدیرده موفقیت محقق ایدی . اوصراده غازی مصطفی کمال پاشا غربی آناطولیده بر سیاحت یاپدی؛ غازی مصطفی کمال پاشا هریرده اهالیی طوپلادی . کندیسنه سربستجه سؤالار صوردورتدی. واکثریا بش الی یدی ساعت سورن نطقلرنده خارجی و داخلی وضعیتی ایضاح ایتدی . عینی زمانده موجود اولان آناطولی وروم ایلی مدافعهٔ حقوق جمعیتی یرینه قائم اولهجق فرقه نك تشکیلاتنی حاضرلایوردی . سلطنت طرفدارلری ده پروپاغاندادن واز کچمیورلردی . بونلر خلیفه یی بوتون مسلمانلرك حکمداری وتورك ملتنی استحصال مقاصد ایچون امرینه ویرلمش واسطه اولهرق تصویر ایدییورلردی. غازی مصطفی کمال پاشا تورك ملتنی بوکبی خیالی، دینی وظائفدن تنزیه ایتمکده در . دیکر ملتلر خلیفه یه عالمشمول بر قدرت ویردکلری تقدیرده

بونی یالکز تورکلر یاپمازلر ، تورکلر شیمدی‌یه‌قدر پك چوق قان دوکدیلر، یکی تورکیه ویکی تورك ملتی یالکز کندی موجودیتنی و کندی رفاهنی دوشونه‌جکدر . هیچ کیمسه‌یه هیچ بر شی بخش ایده‌مز ؛ سوزلری غازی مصطفی کمال پاشانك بوخصوصه‌کی ایقاظیدر .

بوتون بو پروپاغاندا یالکز خلافت اویونجاغنی صحنه‌دن قالدیرمغه سبب اولمشدر . غازی مصطفی کمال پاشا بو فرصتدن بالاستفاده یکی تورك دولتنك ماهیتی حقنده بیان فکر ایتمکده‌در . 21 نیسان 924 تاریخلی تشکیلات اساسیه‌قانونده موجود «دولتك دینی،دین‌اسلامدر» جمله‌سی اوزمانکی‌ذهنیته یاقین بر زمانده لغو ایدلمسی الزم بر تعویض تلقی ایدلکده‌در . یکی فرقه‌نك عمده‌لری 8 نیسان 923 ده نشر اولوندی . بو عمده‌لر حاکمیت ملیه‌نك تقویه‌سی ایله برابرمحاکمك، قانونلرك، ویرکیلرك ، تدریساتك، شومندوفلرك، بانقه‌لرك اصلاحی ، خدمت عسکریه‌نك تقصیرینی متضمندر ، بوعمده‌لرده خلافتك الغاسی ، تکیه‌لرك سدی ، جمهوریتك اعلانی ، شرعیه وکالتنك الغاسی ، مدرسه‌لرك الغاسی ، فسك قالدیرلماسی کبی الك قطعی تدابیردن بحث یوقدر؛ چونکه بونلرك اشاعه‌سی جائز دکیلدر . غازی مصطفی کمال پاشا، بز نظریات‌واقواله افعال‌ایله تقدم ایتمکی ترجیح ایتدك دییور. لوزان قونفرانسی 3 شباط 923 ده انقطاعه ،وغرادی . ائتلاف تکلیفاتی یکی تورکیه ایچون غیر قابل قبول ایدی. عصمت پاشا آنقره‌یه دوندی، مخالفت عصمت پاشایه کونلرجه تعرض ایچون بونی فرصت اتخاذ ایتدی .

غازی مصطفی کمال پاشا بو قاریشیق مجلسك خیرلی ایش کورمیه‌جکنه قناعت ایتدی . مبعوثلرده بوکا قناعت کتیردیلر . 1 نیسان 1923 ده یکی انتخابات تقرر ایتدی . خلق فرقه‌سنك تشکیلی بونی تعقیب ایتدی . انتخابات موفقیتله جریان ایتدی .

فقط یکی مجلسه بعض لیاقتسز اعضاده کیره‌بیلدی . یکی مجلس ، لوزان صلحنامه‌سی 24 تموز 923 ده تورکیه‌نك سربستی تامنی تأمین وبونکله درت سنه‌لك مجادله حیرتبخش بر موفقیتله تتوج ایتدیکی بر صیراده طوپلاندی . 24 آغستوسده مجلس معاهده‌یی تصدیق ایتدی . موندروس‌متارکه‌سندنبری ائتلاف دولتلری تورکیه‌یه‌صلح تکلیفلری یاپمشلردی.

فقط بونلرك هیچ بری بزجه شاپان قبول دكلدی . تورك ملی مفكوره‌سی لوزانله تحقق ایدر .

لوندره قونفرانسنه كیدن خارجیه وكیلی بكرسامی‌بكك انكلتره وفرانسه وایتالیاحكومتلریله بویوك ملت‌مجلسنك معلومات ورضاسی اولمادن صرف كندی مطالعهٔ شخصیه‌سیله عقد ایتدیكی مقاوله‌لردن باشلادیلر . بكر سامی بكك اوچ دولتله‌عقدایدوب امضا ایتدیكی بومقاوله‌لرك خلاصه‌لرینی غازیمز اوقودیلر. انكلیزلرله یاپیلان مقاوله‌یه نظراً انكلیزلر بزم بر قسم اسیرلریمزی ، بزده انكلیزلرك اسیرلرینی ویره‌جكدك، بكرسامی‌بك12 مارت921ده ایتالیاایله‌ده‌عقد ایتدیكی مقاوله‌ده ایتالیانك‌صلح قونفرانسنده‌مطالبمزی ترویج ایچون‌چالیشه‌جغنه مقابل بر چوق ولایتلریمزده ایتالیایه تشبثات اقتصادیه ایچون حق رجحان اعطاسنی وارکلی‌معدننك‌بر ایتالیان ـ تورك‌شركتنه‌ویرلمسنی قبول‌ایدییوردی. غازیمزمقاوله‌لر حقنده ایضاحات ویردكدن صوكرا بكرسامی بكك لوئیدجورج ایله واقع اولان ملاقاتندن بحث ایتدیلر و بوملاقات خارجیه دوسیه‌لرنده اولدیغنی بكرسامی‌بكك‌سویله‌مه‌سنه‌رغماً خارجیه‌دوسیه‌لرنده‌بویله‌برشی‌بولونمادیغنی افاده بویوردیلر . بكر سامی بك ، بو مقاوله‌لرله آنقره‌یه عودت ایدییور و بو مقاوله‌لرك منافع عالیهٔ مملكته موافق اولدیغی قناعتی مجلسده‌ده ایضاح ایده‌جكنی‌سویله‌یور، غازیمز بوخصوصده ایضاحات ویردكدن‌صوكرا بكرسامی بكك قناعتلرنده اصابت اولمادیغی محقق اولدیغنی قید ایدییور . نهایت بكر سامی بكه استعفا تكلیف ایدیلیور وبكر سامی بك خارجیه وكالتندن استعفا ایدییور . بكر سامی بك تكرار آوروپایه كیده‌رك بعض رجال سیاسیه ایله تماسلره باشلاینجه كندیسنك هیچ بر صفت رسمیه‌سی اولمدیغی اعلان اولونیور . غازیمزك یاپدیغی خلاصه‌یه كوره ، بكر سامی بك هرچه‌باد آباد صلح یاپمق موافق اولدیغی و حربك ادامه‌سی موجب فلاكت اولاجغی قناعتنده بولونمقده ایدی .

غازیمز بوندن صوكرا مجلسه نقل كلام ایتدیلر ، تشتت افكار حصوله كلدیكی ، تساند ، استقلال ، مدافعهٔ حقوق ، خلق، اصلاحات كبی حزبلر تشكل ایتدیكنی وحزبلرك‌خصوصی‌مقصدلرله حال‌فعالیتده بولوندقلرینك‌محسوس اولدیغنی ایضاح بویوردیلر .

غازی حضرتلری بوندن صوکره ارضروم مبعوثی رائف خوجانك «محافظهٔ مقدسات» دییه اورتایه برفکر آتدیغی، اومقصدینك حقوق خلافت وپادشاهی‌یی محافظه اولدیغنی سویلدیکنی، جمهوریت شکلندن قطعیاً صاقینمق لازم کلدیکی حقنده‌کی افکار ومطالعاتنی ایضاح بیورارق؛ ارضرومده بولنان رائف خوجانك صاری قامیشده بولونان کاظم قره بکر پاشانك یانه کیتدیکنی وکاظم پاشا ایله بوخصوصده جریان ایدن مخابراتی تفصیل ایتدیلر. کاظم قره‌بکر پاشانك غازیمزه کوندردیکی اوزون تلغرافده، پاشا تشکیلات دولتك تبدلنده، رجال ملکیه وعسکریه‌نك، مدافعهٔ حقوقك، انقلاب اداری‌ده مسئول ومشترك اولانلرك رأی ومطالعه‌لرینك آلینماسی لازم کلدیکی قناعتنی اظهار ایدییور و غازیمزك

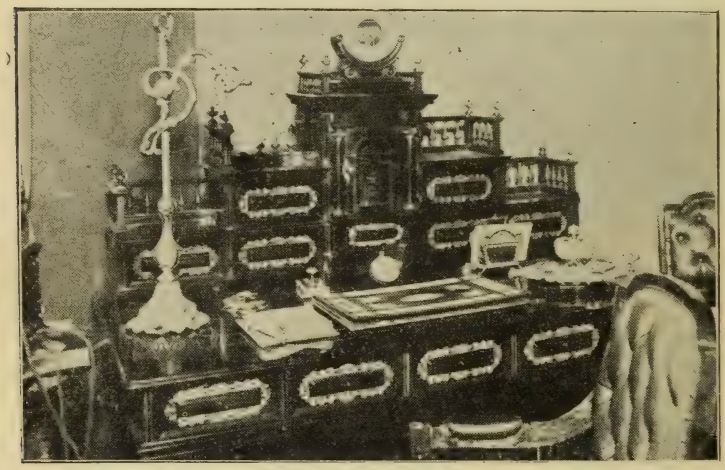

غازیمزك مجلس صالونده‌کی یازیخانه‌اری

مجلسده تشکل ایدن مدافعهٔ حقوق غروپنك ریاستندن آیریلماسنی؛ بیطرف قالماسنی موافق بولوبوردی.

غازی حضرتلری بوتلغرافه‌اوزون جواب ویرییور. وخلقجیلق جریانتی اساسلی صورتده تثبیت ایتمك ومتمادیاً نا اهللر ألنده سوء استعمال ایتدیریلن بوحقك صاحب حقیقیسی اولان ملته ویرلمسی مطالعه‌سنده بولنیور و غروپ رئیسلکنی قبول ایتمه‌مسی تکلیفنده؛ «بوتون هویتله چالیشدیغم وقاریشدیغم

جمعیتدن آیرلمقلغم غیر قابلدر » دییورلردی . غازیمز بوندن صوکره آنقره‌ده بولونان عزت‌وصالح پاشالره نقل‌کلام ایده‌رك آنقره‌یه بردرلوایصینه‌مادقلرینی، حتی مجلس‌صالونته بردفعه کیرمدکلرینی، استانبوله عودتلرینه‌مساعده‌اولوندیغنی تقدیرده استانبوله کیدنجه درحال نظارتدن استعفا ایده‌جکلرینی وبر وظیفهٔ سیاسیه آلمایاجقلرینی اولاناموسلری‌اوزرینه‌صوکراده تحریراً تأمین ایتدکلرینی بوندن صوکرا استانبوله کیدنجه فی‌الحقیقه استعفا ایتدکلرینی ، آنجق بك‌قیصه بر زمان صوکرا تکرار باشقه نظارتلر قبول ایله‌دکلرینی ایضاح‌وبوخصوصده عزت پاشانك تلغرافلرینی نقل بیوردیلر : عزت‌پاشا ویردیکی سوزی طوتارق استعفا ایتدیکنی، فقط منافع‌عالیهٔ وطن ایچون وقوع‌بولان تکلیف‌قارشیسنده وظیفه‌سنی ایفا ایتمك اوزره نظارتی قبوله‌ده مضطر قالدیغنی بو تلغرافده بیان ایدییوردی . غازی حضرتلری بو تلغرافلره ویردکلری جوابلرده ناموسی اوزرینه سوز ویردکلری حالده بو سوزنده دورمادقلرینی بیلدیرمشدی .

غازیمز بو پاشالره آنقره‌ده ایکن ملی وظیفه ویرمکی تکلیف ایتدیکی حالده قبول ایتمدکلرینی‌ده بیاناتلرینه علاوه بیوردیلر .

سوکیلی غازیمز بو خصوصه دائر سوزلرینی بیترنجه صالونی آلقیش طوفانه غرق ایدن شو خطابه‌یی ایراد بیوردیلر ؛

— محترم افندیلر، نجیب تورك ملتنه ونسل آتیه توصیه‌م شودرکه: میدانه‌کلن بتیشمزیه‌رك باشنك اوسته هیچقاره‌جغی آدامدرك قانده‌کی ، وجدانده‌کی جوهر اصلیی تحلیل ایتمك دقتنده بولنه فراغت ایتمسین!

یونان‌اردوسی تعرضه‌کچمشدی. یونانلیلرك بوتعرضیله وقوعه‌کلن برسلسلهٔ محاربات واردر . بو سلسلهٔ محاربات اون بش کون دوام ایتمشدر . 25 تموز آقشامی اردومز قسم کلیسی ایله سقاریه‌شرقنه چکیلمشدی. غازیمزبوچکیلمه‌یی ضروری قیلان اسباب وعواملی ایضاح بیوردقدن صوکرا، یونانلیلر انسان، مالزمه وهرشدرلو وسائط‌حربیه اعتباریله بزه‌فائق اولدقلرینی یکی قوت‌کتیرمك ایچون لازم کلدیکنی ، بواعتبارله ترتیبات لازمه آلندیغنی ، بوچکیلمه کیفیتنك مجلسده عکسی تأثیرلری کورولمه‌یه باشلادیغنی ، برطاقم مبعوثلرك « ملت‌نره‌یه

کوتورولیور ، اردو نره‌یه کیدییور ، بو حرکاتك البته بر مسئولی واردر .

غازیمزك ملت مجلسنده‌کی صالونلری

اردو باشنده اونی کوره‌مه‌یورز ؟ . . » سسلرینك یوکسه‌لدیکنی ومرسین مبعوثی صلاح‌الدین بکك غازی‌یی قصد ایده‌رك ؛ « اردونك باشنه کچسین » دیدیکنی ایضاحله دیدیلرکه :

— بوتون بونلر مهزم اولدیغنی ظن ایتدکاری اردونك باشنده بنم شخصیتمك‌ده مهزم اولماسنی ایسته‌یورلردی . بردیکرلری‌ده ؛ بنم اردونك‌باشنه کچمکلکمی صوك امید وصوك چاره اولارق کوستریبور - لردی . مذاکرات بو وادیده اوزایوردی . درحال کرسی‌یه چیقدم. برتقریر ویردم . بوتقریرمده دییوردم‌که ؛ عمومی صورتده کوستریلن آرزو اوزرینه باش قوماندانلغی قبول ایدییورم ، اردونك سوق

واداره‌سنی بر قات داها تقویه وترصین ایچون مجلسك حائز اولدیغی بو خصوصده‌کی صفت وصلاحیتك اوچ آیلق بر مدت ایچون بکا ویریلمه‌سنی طلب ایدییوردم . باش قوماندانلق عنوانینه اعتراض ایدنلر اولدی ، « باش قوماندان وکیلی » اولمالی ده‌نیلدی .

مجلسك صلاحیتنك بکاویریلمه‌سنه اعتراض ایدلدی. نهایت‌ویردیکم مدلل ومقنع‌جوابلرله تقریر قبول‌ایدیلدی و5 آغستوس 337ده باش قوماندانلق مجلسك صلاحیتیله برابر بکا توجیه ایدلدی .

غازی بوندن صوکره مدافعه وکالتنی اشغال ایدن فوزی پاشانك یالکز ارکان حربیهٔ عمومیه ریاستیله مشغول اولماسنك تنسیب ایدلدیکنی وداخلیه وکیلی اولان رأفت پاشانك‌ده مدافعهٔ ملیه وکالتنه کتیرلدیکنی سویلدیلر . مجلسك ویردیکی صلاحیت اوزرینه اردوده چالیشانلرکبی جبهه کیریسنده بولونانلرك‌ده مدافعهٔ ملیه‌یه اشتراکلری لازم‌کلدیکنی ، بواعتبارله خلقك هردرلو لوازمندن معین مقدارلرده تکالیف حربیه‌نك بدللری بالآخره ویرلمك اوزره آلتماسی خصوصنده امرلر نشر ایتدیکنی وعصمت پاشا ایله برابرجبهه‌یه کیده‌رك دوشمانله تماسه باشلادقلرینی نقل بویوردیلر ودیدیلرکه :

« خط مدافعه یوقدر ، سطح مدافعه واردر . او سطح بوتون وطندر . وطنك هرقاریش طوپراغی وطنداش قانیله ایصلانمادقجه ترك اولونامـاز ... »

دوشمانه مقابل تعرضه کچمشدك ؟ غازیمز دیدیلرکه :

— بومقابل تعرضمزده یونان اردولری سقاریه‌ده‌مغلوب ورجعته مجبور ایدلدی . سقاریه‌نك شرقنده دشمن اردوسندن اثر قالمادی . 22 کون وکیجه بلافاصله دوام ایدن بوسقاریه ملحمهٔ کبراسی جهان تاریخنده اندر اولان بر ظفر قازاندیردی . (غازیمزك بوسوزلری یوره کدن قوپان «یاشا» سسلری وآلقیشلرله قارشیلاندی)

غازی عنوانك توجیهی

غازیمز دوام بویوردیلر :

— عثمانلی دولتی طرفندن بکا ویریلن رتبه‌نك ینه اودولت طرفندن آلندیغی معلومدر . سقاریه مظفریتی اوزرینه ملت بکامشیرلك رتبه‌سیله برابر غازی عنوانی توجیه ایتدی .

غازی بوندن صوکره ، فرانقلن بویيون ایله یاپیلان مذاکراتدن بحث ایدرك دیدیلرکه :

— 2 تشرین‌اولده فرانقلن بویيونله سیاسی، عسکری‌واقتصادی هیچ بر شکلده استقلالمزی فدا ایتمه‌دن یاپدیغمز ائتلافنامه ایله اجزای وطنمزك بر قسمنی تخلیص ایتمش اولدق . بوائتلافنامه ایله آمال ملیه فرانسزلرجه قبول وتصدیق ایدلمش بولونیوردی .

پونتوس حرکاتی

غازیمز بالآخره پونتوس مسئله‌سنه نقل کلام ایتدی وپونتوس فعالیتندن اوزون‌اوزادیه بوحرکاتی اداره ایدنلرك اعللرندن،پلانلرندن بحث بویوردیلر. غازی ایضاحاتنه دوام ایده‌رك ، بالآخره بلاقید وشرط خدمت‌ایتمك ایسته‌ین نورالدین پاشانك مرکز اردوسی‌قوماندانلغنه تعیین ایدلدیکنی وفقط صلاحیتی خارجنده اهالینك بعض حقوقنه تجاوز ایتدیکندن دولایی عزل و حتی مجلس طرفندن محاکمه‌سنه لزوم کوسترلدیکنی ، کندیلرینك پاشایی مدافعه ایده‌رك آغیر حقارتلره دوچار اولدقدن قورتاردقلرینی ایضاح ایتدیلر .

غازی مجلسده مخالف جریانلردن بحث‌ایدرکن برنجی ملت مجلسنده ایکنجی غروپدن اولان جانیك مبعوثی امین بکك ، رؤف بکله اولان بر محاوره‌سنی کندیسنه آکلاتدیغنی بیان بویوردیلر . امین بك بر کون رؤف بکه دیمش که:

— کوستردیکك پول بزی دار آغاجنه قادار کوتوریر ، اوزمان برابر کله‌جکمیسك ؟

— رؤف بك بوسؤاله درحال شو جوابی ویرمش :

— برابر کله‌زسه‌م نامردم ...

غازیمز مجلسده‌کی مخالفت جریانلرندن ، قارا واصف و صلاح‌الدین بکلرك فکر وتمایلاتلرندن بحث ایتدیلر ؛ « بزم ، وظیفه‌مز ، سیاست یاپمقدر » دیه‌ن مخالفلردن صلاح‌الدین وقارا واصف بکك سوزلرینه ؛

« بزم وملتك یکانه وظیفه‌سی طویرا قدیمزده بولونان دوشمانی سونکوله‌یمزله طرد ایتمکدر ! »

جوابنی ویرن غازیمزه بدایتده صورمشلر :

— پاراسز بوحرکاتی ناصل اداره ایده‌جکسکز؟ غازیمزجواب‌ویرمشلر:

— پارا ایستر اولسون ایستراولماسون، اردو واردر ، اولاجقدر. ملت استقلالنی قورتاراجقدر !

غازیمز بالآخره باش قوماندانلغك لزومسزلغنه دائر مخالفلر طرفندن چیقاریلان جریانلردن بحث ایتدیلر و نتیجه‌ده ملت مجلسی ، مدتی بیته‌ن باش قوماندانلق قانونك مدتی تمدیده قرار ویردی .

مخالفلرك اردو علیهنده آچدقلری جریانلردوام ایدییوواردونك وضعیتنك ایی اولمادیغندن بحث اولونیوردی . حقیقتده ایسه اردو نواقصنی اکمال ایتمك اوزره ایدی .

غازیمز دیدیلرکه :

— افندیلر ، آرتق بویوك تعرضدن بحث ایتمك لازم کلدی . سقاریه محاربه‌سندن صوکرا دوشمان اردوسی آفیون ایله دوملی‌پیکار آراسنده بولونیوردی . طرفین قوتلری همان مساوی ایدی . یالکز دوشمانك جبخانه وسائر وسائط حربیه‌سی بزه متفوقدی .

غازیمز بوراده علی احسان پاشادن بحث ضرورتی حس ایتدیلر. مختلف راپورلرده علی احسان پاشانك هرهانکی برعدم موفقیتی یامافوقنه ویاخودمادونه تحمیل ایتمك ذهنیتنده اولدیغنی، مالطه ده منفی بولوندیغی زمان انکلیز مانداسنك قبولی ایچون مالطه دن فرید پاشایه مکتوب یازدیغی وداها سائر بر چوق خصوصات بیلدیریلیوردی. اوزون سوره ن وسراپا علی احسان پاشانك علیهنده بولونان بووثیقه لری عبرتله دیکله دك. ازجمله علی احسان پاشانك اردو ارکان حربیه ریاستی یاپان سابق قسطمونی مبعوثی خالد بکك جبهه قوماندانی عصمت پاشایه یازدیغی بر مکتوبده علی احسان پاشانك محترص بر آدام اولدیغندن، فرصت بولدیغی زمان هرشیئی یاپابیله جکندن بحث ایده رك اوزون مکتوبنه شو صورتله خاتمه ویریبوردی :

« مار سرما دیده یه ریم کونش کوسترمه سین ! »

غازیمز تعرضه نقل کلام ایده رك :

— مقصدیمز بر امحا میدان محاربه سی یاپمقدی. تدبیرلریمزی بوکا کوره آلدق، سریع و قطعی نتیجه یی آلمق ایچون ووراجغمز جبهه یی تعیین ایتدك. فوزی وعصمت پاشالر ایله پلانلریمزی حاضرلادق...

26 آغستوس صباحی قوجه تپه ده حاضردم. امرلر ویرلمشدی. شفقله برابر طوپجی آتشمزله تعرضمز باشلادی. 30 آغستوسده باش قوماندانلق میدان محاربه سنده دوشمن قوای اصلیه سنی امحاایتدك. باش قوماندانلری جنرال تریقوپیس ده اسیرلر میانده ایدی. تصور ایتدیکمز نتیجهٔ قطعیه بش کونده آلنمشدی؛ 30 صباحی اردولرمز قوای اصلیه سیله ازمیر استقامتنده حرکت ایده رکن دیکر قوتلریمزده

باشقه استقامتلرده دوشمنی تعقیب ایدییورلردی. بو مظفریتلری اهمیتسز تبلیغ رسمیلرله اهمیتسز کوستریبوردق. مقصدیمز یونانلیلری قورتارمق ایسته یه جکلرك یکی تشبثلرینه میدان ویرمه مکدی .

بو صیراده استانبولدن بر متارکه تکلیفی کلیوردی . ازمیرده کی انکلیز، فرانسز وایتالیان قونسلوسلری حکومتلرندن آلدقلری تعلیمات اوزرینه مذاکره یه باشلامق اوزره برمحل ملاقات تعیین ومرخصمزی کوندرمه مز بیلدیریلیوردی . غازیمز بوقونسولوسلره موعد ملاقات ایچون قیصه جه شویله جواب ویرمشدی :

« 9 ایلولده نیفده » . فی الحقیقه غازیمز 9 ایلولده اوراده بولوندیلر. یالکز ملاقات ایتمك ایسته ینلر اوراده دکلدیلر . چونکه غازینك اردولری بویوك قوماندانك ایلك ویردیکی هدفه آق دکزه واصل اولمشلردی. بورالری نقل ایدرکن بویوك قونغره، داهی رئیسنی نه قادار آلقیشلادی .

غازی بو ظفری شویله افاده ایتدی :

— بو حرکات تورك اردوسنك ، تورك ضابطانك و قوماندا هیئتنك یوکسك قابلیتلرینی تاریخده برداها تثبیت ایدن معظم بر اثریدر. بو اثر تورك ملتنك، تورك حریت واستقلال فکرینك لایموت آبده سیدر. بو اثری وجوده کتیرەن نجیب تورك ملتنك ، بر أولادی و اوملتك اردوسنك باش قوماندانی اولدیغمدن الی الابد مسعود وبختیارم . . .

ائتلاف دولتلرندن حرکاتك تعطیلی حقنده مراجعتلر کلیوردی. نتیجه ده بو مطالبمز قبول ایدیلیور ، مدانیه ده عصمت پاشانك ریاستنده طوپلانان قونفرانسده متارکه نامه امضا ایدیلیوردی .

لوزان مذاکراتنه دعوت اولوندیغمز وقت رؤف بك عصمت پاشانك رئیس اولارق کیتمه‌سنی موافق بولمایورمش . غازیمز عصمت پاشایه تکلیف ایتمش ، عصمت پاشا متحیر قالمش و عسکر اولدیغندن بحثله اعتذار ایتمش . نهایت تکلیفی ، « امر صورتنده قبول ایدرم » دیمش ولوزانه حرکت ایتمشدر. غازینك صوردیغی بر سؤاله رؤف بك شو جوابی ویرمش :

ـــ بن مقام سلطنت وخلافته وجداناً وحساً مربوطم، بنم بابام پادشاهك نان نعمتیله پرورده اولمشدر . اونك بنده ذراتی واردر . بو مقامك لغوی فلاکت وخسرانی موجب اولور .

رأفت پاشا ایسه تمامیله رؤف بکك فکر ومطالعه‌سنه اشتراك ایتدیکنی سویله‌مش :

علی فؤاد پاشاده ، موسقوادن هنوز کلدیکنی سویله‌یه‌رك بو خصوصده بیان مطالعه‌دن اجتناب ایتمش .. غازی حضرتلری ، بوندن صوکرا خلافت وسلطنتی بربرندن آیرمق، سلطنتی لغو ایتمك ایچون مجلسده‌کی فعالیت وبیاناتلرینی ایضاح بویوردیلر ودیدیلرکه :

ـــ مقام سلطنته وجداناً وحساً مربوط اولدیغنی سویله‌ین رؤف بکه دیدمکه ، بو خصوصده مجلسده بونی قبول صددنده بیاناتده بولوناجقسکز ، رؤف بك بونی قبول ایتدی و او صورتله بیاناتده بولوندی . عجبا رؤف بك تبدیل قناعتمی ایتدی . یوقسه بیاناتنده صمیمی دکلیدی ؟

بو صیراده وحیدالدین انکلیز حمایه‌سنه التجا ایله بر انکلیز زرهلیسیله استانبولدن فرار ایتدی ، عبدالمجید خلیفه انتخاب ایدلدی .

رأفت پاشا عبدالمجید، خلیفه اولدقدن صوکرا « قونیه » اسمنده‌کی آتنی خلیفه‌یه هدیه ایتمکه قرار ویریبور . سر یاورینه اوزون ، طمطراقلی بر مکتوب کوندریبور . بو مکتوبده مجید افندی‌یه حسیات تعظیمکارانه‌دن وسائره‌دن بحث ایتدکدن صوکرا « حیوانك خلیفه طرفندن قبول ایدیلمه‌سنی برلطف الهی تلقی ایده‌جکم » دیبور. أك قلبی وعبودیتکار حسلرله اللرندن اوپدیکنی‌ده علاوه ایدیبور .

عصمت پاشا، عهده‌سنه‌مترتب‌وظیفه‌یی بویوك‌برصبر وسکینت وفوق‌العاده بر فکر دوربینانه ایله وبارلاق بر صورتده ایفا ایتمش وفقط مخالفتك رسماً ده‌کاسه بیله ، فعلاً ممثلی اولان باش وکیل رؤف بك بردرلو تبدیل قناعت ایده‌مه‌مشدی . عصمت پاشانك وظیفه‌سنی پك زیاده اشکال ایتمش اولان رؤف بك ، مشارالیهك عودتنده استقبالنه وتبریکنه کیتمه‌مك ایچون، باش وکالتدن چکیلدی . کمال پاشایه وداع ایده‌رکن، رؤف بك، دولت ریاستنك تزیید نفوذی وجوبنی ایضاحه چالیشه‌رق ، خلیفه‌نك حکم ونفوذینی تقویه‌یه یه‌لته‌مشدی .

غازی پاشا ، بوطلبنی ترویج ایده‌جکنی وعد ایتمش وفقط بو وعددە بولونورکن ، جمهوریتك اعلانی دوشونمکده بولونمش ایدی. حقیقت حالده بویوك ملت مجلسی ، اوزمانه قدر هرکونا قدرت وقوته واضع‌الید بولنیور ؛ غازی پاشاده آرتق بو مجلسك رئیسی صفتیله ایفای وظیفه ایدییوردی . بوصورتله تدویر حکومتده برنقصانلق واردی . شو سببله غازی مصطفی کمال پاشا جمهوریتك رسماً اعلانی وبر رئیس دولت مقامنك احداثنی تصور ایدییوردی . الیوم پارس سفیر کبیری بولونان فتحی بك ، هم باش وکیل وهم‌ده بدایةً داخلیه وکیلی صفتیله ، رؤف بکی استخلاف ایتدی.

آنقره مقر حکومت

بر خیلی مناقشاتدن صوکرا ، 13 تشرین‌اول 923ده استانبولك مقر حکومت اولارق قالماسنی التزام ایدن مخالفتك آرزوسنه رغماً ، آنقره ، مقر حکومت اتخاذ ایدلدی . مخالفتك ، بعض منافع ذاتیه‌نك‌ده انضمامیله، بویوك ملت مجلسنده تولید ایتدیکی تذبذب دوام ایتدی. یکی قابینه‌یه، لایعد مشکلات ایقاع اولوندی . یکی باش وکیله محوملر اولدی . مخالفتك افعال و حرکاتی یوزندن ، فتحی بك ، داخلیه وکالتندن استعفا ایتدی . هنوز پك آز اول، پك ناخوش احوال‌تحتنده استعفا ایدن رؤف بکك، مجلس ایکنجی رئیسلکنه وارزنجان مبعوثی ثابت بکك داخلیه وکالتنه انتخابی، فرقه‌جه تقرر ایتمشدی.

غازی مصطفی کمال پاشا ، 25 و 26 تشرین‌اولده ، فتحی‌بك ورفقاسی

ایله استشاره ایتدی ، نتیجه‌ده قابینه استعفا ایتدی . غازی پاشانك انتظار ایتدیکی وضعیت حاصل اولمشدی . بویوك ملت مجلسنده‌کی مختلف غروپلر ، اکثریتی حائز بر هیئت وکیله تشکیلنه قادر اولامایور ، هیئت عمومیه‌نك وکالتی ارائه ایتمك حقندن استفاده‌دن عاجز بولوندیغنی تظاهر ایدییوردی .

جمهوریت اعلانه حاضرلق

غازی پاشا 28 تشرین‌اول آقشامی ، صمیمی رفقاسندن بعض ذوات ایله اثنای ملاقاتنده ، فرداسی کونی جمهوریتی اعلان ایده‌جکنی بیان ایتمش وایجاب‌ایدن موادقانونیه‌یی احضار أیله‌مشدر. بوموادك‌باشلیجه‌لری،جمهوریتك اعلانی ، ریاست جمهور مقامنك احداثی متضمن ایدی . رئیس جمهور ، عندالایجاب بویوك ملت مجلسی ایله قابینه‌یه ریاست ایده‌بیله‌جکدی . هیئت وکیله رئیسی‌ده ، رئیس جمهور طرفندن ارائه وتعیین اولوناجقدی. قابینه‌یی باش وکیل تشکیل ایدر و هیئت عمومیه‌سی ، بویوك ملت مجلسنك تصدیقنه اقتران ایلهر . فرداسی 29 تشرین‌اول کونی ایچون هرشی مکملاً احضار اولنمشدی ، بر چوق مذاکراتی متعاقب فرقه هیئت عمومیه‌سی ، غازی پاشانك بحرانی حل ایتمه‌سنی رجا ایتدی . غازی پاشانك احضار ایلدیکی تکلیفلری قبول اولوندی. ساعت 6 ده بویوك ملت مجلسنك اجتماع عمومیسی کشاد اولوندی .

جمهوريتك اعلانندن صوكرا...

تشكيلات اساسيه انجمنى غازى پاشانك لايحه‌سنى تدقيق و عاجلاً مذاكره‌سنى تكليف ايتدى . مجلس ساعت 8,30ده ، جمهوريتك اعلانيله تشكيلات اساسيه قانوننك مواد متعلقه‌سنك تعديلنه قرارويرمش بولونيوردى.

غازيمز رئيس جمهور

ساعت 8,50 ده ، غازى پاشا ، رئيس جمهور انتخاب اولونارق ، كيفيت كيجه ياريسندن بر آز صوكره بوتون مملكتده 101 پاره طوپ ايله اعلان ايدلمشدر . ايلك قابينه‌يى عصمت پاشا تشكيل ايتمش، فتحى بك ، بويوك ملت مجلسى رياستنه انتخاب اولونمشدر .

جمهوريتى بوتونيله مملكت مسرتله قارشيلادى

جمهوريتك اعلانى بوتون تورکيه‌ده شوق‌وسرور ايله قارشيلانمش‌اولديغى حالده مخالفت رؤساسى واستانبول مطبوعاتنك بر قسمى ، بوسروره اشتراك ايتمه‌مشدر . بونلر قسماً تصويب ماسكه‌سى آلتنه كيزلنه‌رك، ملاقات ومقالات شكلنده يازيلرله جمهوريتك تنزيل قدر وقيمتنه سعى ايدييورلردى .

اونلرك كيزلى مفكوره‌لرى حالا ، خليفه‌يه قوة اجرائيه بخش ايتمك مركزنده اولديغى ايچون ، آلداندقلرينه ، آتلاتيلدقلرينه قانع ايديلر. رؤف بك، رأفت پاشا ، دوقتور عدنان بك وبونلردن ماعدا : استانبوله‌شتاب‌ايدن برنجى وايكنجى اردو مفتشلرى، كاظم قره‌بكر وعلى‌فؤاد پاشالر وديكر بعض ذوات ، بوخوشنودسزلغك مديرانى ايديلر .

خلافت لهنده تحریکات

جمهوریتك تنزیل قیمتنه معطوف نشریاته ضمیمه ، خلافت لهنده‌ده واسع بر پروپاغاندا باشلایوردی . خلافت ، بوتون عالم اسلامك مرکز توقیراتی برمقام[*] وتورکیه‌نك ملی برخزینه‌سی اولمق اوزره، توصیف ایدیلیور وبومقامك تنزیل قدرندن ویاالغاسندن توقی ایدلمسی وجوبندن‌دم‌وورولویوردی.. انور پاشانك فعالیتی‌ده بوپروپاغاندا اوغورینه ایله‌ری سورولویوردی . کویا انور پاشا ، حالا بر حیات و «داماد خلافتپناهی» عنوانی آلتنده اتحاد اسلام مفکوره‌سنی قوه‌دن فعله ایصال ایچون تورکستانده چارپیشیوردی. عین‌زمانده،

---

[*] مخالفلرله استانبول مطبوعاتندن بر قسمی مقام خلافتی عالم اسلامك یکانه مرجعی ظن ایتدکلری ویاخود اویله کوسترمکلری حالده بوندن داها اول ، مقدس غازینك آنادولو مجاهده‌لری اثناسنده قافقاس ، ایران ، هندستان ومصر کبی عالم اسلامك بویوك مرکزلرینی کزمش و بوندن عالم اسلامی استانبولده برخلیفه دکل، آنقره‌ده برمصطفی کمال طانیدقلرینی کورمش ومشاهداتمی 16 ایلول 338 تاریخنده استانبولده خلیفه وانکلیز اردوسی بولوندیغی برزمانده نشر ایتدیکم ظفر کتابه‌لرنده شوصورتله یازمشدم .

پاشا حضرتلری !

تورکلکی ومفکوره‌کی مدافعه‌ایچین سلاحه صاریلدیغك برزمانده ایرانده، هندستانده، مصرده بولوندم. بوخطه‌لرده غزته‌لر موفقیتی ایستیور، مظفریتك ایچین بندلر یازییورلردی .

کزدیکم یرلرده خلقك ایلك سؤالی سنی صورمق ، سنك اوصافکی ، سنك مزایاکی آکلامقدی .

اهالی سنی تقدیس ایدییورلردی .

اسلامیتك اك مزدحم کتله‌لرینك بولوندیغی هندستانده مسلمانلر استانبولی دکل ، آنقره‌یی مرکز وسنی رئیس اولارق طانیورلردی.

سن وظیفهٔ ریاستی تمامیله ایفا ایتدك . بناءً علیه ریاسته لایقسك .

ظفر کتابه‌لری؛ صحیفه : 284

- طابع -

غازی پاشانك احوال صحیه‌سی حقنده ، مبالغه‌کارانه خبرلر نشر و تعمیم اولونیوردی . بوذاتلرك پیش خیالنده انکلیز قانون اساسیسنه مشابه وفقط بارز بر ماهیت دینیه‌یی حائز بر حکومت مشروطه دولاشیوردی .. اونلرده کرچه ملته حاکیتنی براقمق وفقط متردی خاندان آل عثماندن بر ذاتی‌ریاست حکومتده کورمك ایسته‌یورلردی .

رؤف بك ، بوغروبك رئیسی صفتیله فعالیت کوسترییوردی . اوحالا حکومت فرقه‌سنه منسوب کبی کورونویور وفقط بوانتسابی ، محضا آنقره‌یه عودتنده فرقه‌یی داغیتمق فکرینی کوده‌رك محافظه ایدییوردی . غازی پاشا اوندن اول داوراندی . 22 تشرین ثانیده وقوع بولان بر فرقه اجتماعنده رؤف بك ، شدتلی مدافعه‌سنه رغماً ، خیلی صیقیشدیریلدی. وتمامیله انقیادی یوقسه فرقه‌دن افتراقی ایده‌جکی سؤالی قارشیسنده بیراقیلدی . رؤف بك انقیاد ایدوب بدایةً فرقه‌ده قالدی وانتریقه‌لرینه دوام ایتدی ..

خلافتك استانبولده بقاسی ، دائمی بر حضورسزلغی موجب اولیور . وآتیاً برطاقم اویونسزلقلر وقوعی احتمالی درپیش ایتدیرییوردی. 1924 کانون ثانیسنده ، غازی پاشا، بویوك بر حرب اویونده حاضر بولنمق اوزره، ازمیره کیتدی . بو سیاحت اثناسنده مشارالیه ، خلافتك الغاسی زمانتك حلول ایتدیکنه قناعت حاصل ایتدی . وعصمت پاشا مدافعهٔ ملیه وکیلی ، کاظم پاشا وارکان حربیهٔ عمومیه رئیسی فوزی پاشالرله بعدالمشاوره خلافتك وشرعیه و اوقاف وکالتلرینك الغاسی قرارلاشدیرلدی . بو خصوصه‌کی استحضاراتی متعاقب ، الغاسی متصور مقاماته عائد بودجه مذا کراتی‌اثناسنده غازی پاشا ،1 مارت 924 تاریخنده بر نطق ایراد ایتدی. مارتك‌ایکیسنده تکلیفلری فرقه اجتماعنده قبول اولوندی . هیئت عمومیه اجتماعی مارتك‌اوچنده وقوع بولدی. غازی پاشانك رفقاسندن اوچ ذات شو اوچ تکلیفی درمیان ایتدی :

1 — خلافتك الغاسیله خاندان آل عثمان اعضاسنك طرد وتغریبی ،
2 — امور شرعیه واوقاف وکالتلرینك الغاسی ،
3 — معارف عمومیه‌نك توحیدی .

درحال مذا کراته کیریشیلدی .

خلافت الغا ایدلدی

آقشام ساعت 6,15ده بش ساعت دوام ایدن مذاکرات نتیجه‌سنده مقصد حاصل اولمش ، خلافت الغا ایدلمش ، عثمان خاندانی ابدیاً طرد وتغریب اولنمش، علمی وفنی بالجمله مؤسسات تدریسیه‌معارف‌وکالتنك امرینه‌ویرلمشدی. غازی‌پاشا، خلافتی‌بالذات درعهده‌ایتمسی حقنده‌کی تکلیفی بوش بر خیالپرستلك اولق اوزره رد ایتمش ودیمشدر که :

ـــ افندیلر ؛ اهل اسلامی بر خلیفه هیولاسیله حالااشغال واغفال‌ایدنلر یالکز وآنجق‌اهل اسلامك وبالخاصه‌تورکیه‌نك دوشمانلریدر . بویله براویونه ربط خیال ایله‌مك‌ده آنجق وآنجق جهل وغفلت اثری اولهبیلیر.

آغیر بر هزیمته‌اوغرامش اولان مخالفت، مقابلی حرکته قرار ویردی. مبعوثلر آراسنده طرفدارلر قازاندی ، کاظم قره بکر ، علی فؤاد ورأفت پاشالرك دلالتیله اردو اوزرنده اجرای تأثیره چالیشدی . غزته‌لری کندینه اماله ایتدی . وبونلر واسطه‌سیله ملتی تحریك ایتدی . یاز موسمی سیاسی بر حضورسزلق ایچنده کچدی. 1924 سنه‌سی صوك بهارنده خارجی‌وضعیت سیاسیه غایت کرکین ایدی ، موصل جهتنده‌کی موقت حدود بوینده تورکلرله نسطوریلر آراسنده وقوعه کلن مصادمات اوزرینه انکلتره تورکیه‌یه بر اولتیماتوم تودیع ایتدی . حرب تهلکه‌سی باش کوستریبوردی .. . ایشته بوائناده مخالفت باش قالدیردی . کاظم قره بکر وعلی فؤاد پاشالر ـ بویله بر وضعیتده نامسبوق برحال ! ـ عینی زمانده اردو مفتشلکندن استعفاایده‌رك مبعوثلغه حصر فعالیت ایتدیلر . غازی پاشا بر سوء قصده هدف اولدیغنی کوردی . ونه‌یاپمق لازم کلدیکنی درحال تیقن ایتدی . عینی زمانده امرای عسکریه‌دن بولونان رفقاسی مبعوثلری یا عسکرلکدن، یاخودمبعوثلقدن استعفا ایتمکه دعوت ایتدی . هر ایکی صفتك اجتماعی موافق حکمت و حکومت اولادیغنی درمیان ایلدی . غازی پاشا بووجهله مبعوثلرك اردو ایله ارتباطنی کسدی. تشرین ثانی اوائلنده مجلسده حرارتلی مذاکره‌لر، مناقشه‌لر جریان

ایتدی . مخالفلر ازهرجهت حکومته هجوم ، کمال پاشانك اداره‌سنك وجههٔ استقامتنی تنقید ایدییور وصوك درجه هیجانه دوشن استانبول مطبوعاتی‌ده حکومت‌علیهنده‌مقالات شدیده نشرایده‌رك مخالفلره مظاهرت ایدییوردی.[*] کونلرجه امتداد ایدن مجادلات نتیجه‌سنده مخالفلر ینه بر هزیمت قهقریه‌یه کرفتار اولدی. عصمت پاشا قابینه‌سی 19 رأیه قارشی 148 رأی ایله قاهر بر اکثریت احراز ایتدی . استانبول مطبوعاتی آتش پوسکورویوردی .

ترقی پرور لر

مخالفین ایسه بودفعه ماسکه‌یی آتاراق کاظم قره بکر پاشانك ریاستی آلتنده یکی برفرقه، « ترقی پرور جمهویت فرقه‌سی » تشکیل ایتدی . فکر رقابتله وجوده کلن فرقه ایچون انتخاب اولونان بونام کذب صرف ایدی . چونکه فرقه‌نك دینی و خلافت پرور اساسلری طوغریدن طوغری‌یه ارتجاعکارانه ایدی .

بوفرقه‌نك مؤسسلری اجانب سویندیره‌جك بر طرزده کنج جمهوریتی صارصمق ایسته‌یورلردی .

1925 سنه‌سنده ظهوره کلن شرق عصیانی قسماً بومخالفلرك دینی پروپاغاندالرینه عطف اولونابیلیر . عصمت پاشانك‌راحتسزلغی اوزرینه باش وکیل‌اولان فتحی بك رؤسای‌مخالفینك نظردقتنی تحریکات واقعه‌لرینك‌تأثیرات

---

[*] استانبول مطبوعاتنك بو مخالف تظاهراتك نشر ایدلدیکی تاریخدن ایکی‌سنه اول استانبولده نشرایتدیکم ظفرکتابه‌لرنده یازدیغم مقاله‌ده هندستان رئیس علماسندن شیخ محمد بلبله حضرتلرینك شوسوزلری نشر ایدلمشدی :

— جناب حقك عدالتی مصطفی کمال پاشاده تجلی ایدییور وبوتون عالمی احاطه ایده‌جکدر . بن بوکا بوتون اعتقادمله امینم . ـ صحیفه : 228 ـ طابع ـ

مهلکه‌سی اوزرینه جلب ایتمش ایسه‌ده رؤسا حقیقت حالی کورمك ایسته‌مدکلرندن

بو رسمده شایقه لرهنده اهالی طرفندن یاپیلان تظاهراتده
غازی ایراد نطق بیورویورلردی

حقلرنده خائن وطن کبی معامله اجراسنه ضرورت حاصل اولمشدر . بوتون مملکتده ادارهٔ عرفیه اعلان ایدلمش ، اردو سفربر حالنه کتیرلمشدر . استقلال محکمه‌لری تکرار فعالیته باشلادی. « ترقی‌پرورفرقه » فسخ ایدلدی.

ازمیر سوءقصدی

مخالفلر اویونی غائب ایتدکلرینی کورونجه ازمیر سوء قصدینی ترتیب ایتدیلر . فقط جمهوریت عدالتنك دست منتقمی بتکرار سوء قصدجیلره غلبه چالوب جمهوریتی قورتادی . بوتدبیرلر حکومتی خائنلره قارشی وقایه ایتمك واستحاله دور مهلکنی کچیرمك ایچون ضروری ایدی .

ادارهٔ عرفیه‌نك تأثیرات نافعه‌سی سایه‌سنده فسك ، بوجهل وضلالت ، وخصم ترقی اولان تعصبك بی‌معنا نشانه‌سنك الغاسی، تکیه‌لرك سدی، مراتب

علمیه‌نك انغاسی ، والحاصل عصرلردنبری ملتك فکرینی بند و اضلال ایدن بالجمله ترقی مانعه‌لرینك ازاله‌سی کبی اصلاحات قوه‌دن فعله ایصال ایدلمش، قادینك حریتنی ، عائله‌نك موجودیتنی کافل اولان یکی قانون مدنی وضع اولونمشدر . حکومت مستمراً شوغایهٔ یکانه‌یی استهداف ایتمکده‌در :

ملتی عالم مدنیتده اشغال ایتمك طالب اولدیغی مرتبهٔ معلومه یه اصعاد ایتمك ، دائما ودائما جمهوریتی تقویه ایتمك وبووجهله استبداد فکرینی امحا ایلمك !

غازیمز، لوزان‌صلحنی امثالی‌نامسبوق سیاسی برظفر اولدیغنی قید ایتدکدن صوکره هیئت مرخصه رئیسی اولان عصمت پاشا ایله اوزمان باش وکیل بولونان رؤف بك آراسنده‌کی اختلافاتدن اوزون اوزادیه بحث بویوردیلر . عصمت‌پاشانك قونفرانس اثناسنده تعلیمات آلمق ایچون هیئت وکیله ریاستندن صوردیغی خصوصاته بعضاً اوچ کون جواب آلامادیغنی ایضاح ایتدیلر . رؤف بك عصمت پاشانك مذاکراتی حسن صورتله اداره ایده‌مدیکی قناعتی پرورده ایتمکده ایمش . عصمت پاشا صلحی آرزوی ملیه موافق بر شکل وصورتده امضا ایتدکدن صوکره غازیمز کندیسنه تبریك تلغرافی چکوب سیاسی ظفرندن دولایی عصمت‌پاشا ایله رفقای مساعیسنی تبریك ایتمشلردی .

رؤف بك عصمت پاشانك بوظفرینی تبریك بیله ایتمیور ، حتی بر ذاته : « جانم سز هر شیئی عصمت پاشا یاپدی ، دییورسکز . بز بوراده بر شی یاپمادقمی؟ » دییور . رؤف‌بك بوخصوصده حتی داها ایلری کیده‌رك غازیمزه دییورکه: « عصمت‌پاشایی استقباله کیده‌یم ، قارشی قارشیه کله‌یم ، مساعده ایدرسه‌کز دائرهٔ انتخابیه‌مده بر سیاحت یاپه‌یم . »

غازیمز : « باش وکیل صفتیله بولونماکز لازمدر ! » دییور . رؤف‌بك « کندیمه حاکم اولامام » غازی « او حالده هیئت وکیله ریاستندن استعفا

ایدرسکز، اوندن صوکرا آرزو ایتدیککز سیاحته چیقابیلیرسکز ! » دییور ونهایت رؤف بك استعفا ایدییور .

جمهوریت اعلانته دائر پروژه حقنده فرقه‌ده مناقشات جریان ایدرکن بر چوق خطیبلر میانده مرحوم عبدالرحمن شرف بك قالقیور و: « حاکمیت بلا قید وشرط ملتکدر ، دیمك جمهوریت دیمکدر . یعنی چوجوغك آدینی قویمق لازمدر . آما بو بعضیلرنك خوشنه کیتمه‌یورمش ، کیتمیه‌جکمش وارسین کیتمه‌سین! » دییور . قانون لایحه‌سی مجلسه‌سوق ایدیلیور، مستعجلاً مذاکره‌سی تکلیف اولونیور « یاشاسین جمهوریت ! » ندالریله آلقیشلرله‌قبول ایدیلیور .

جمهوریت‌اعلانته دائر قانون قبول ایدلدکدن‌صوکرا رئیس‌جمهور انتخاباتی یاپیلیور، رئیس شونتیجه‌یی تبلیغ ایدییور ؛ انتخاباته158 ذات اشتراك‌ایتمش و 158 رأی ایله متفقاً غازی مصطفی کمال پاشا ریاست جمهوراته انتخاب ایدلمشدر .

غازیمز کرسی‌یه کلییور ، اوزون وتاریخی نطقلرینی ایراد بیوربیورلر . جمهوریت اعلانی آقشام 8,30 ده رئیس جمهور انتخابی 8,45ده یاپیلیور . مملکتك هرطرفنه تبلیغ اولونیور .

غازیمز صوکرا کاظم قارابکر وعلی فؤاد پاشالرك انکلیزدن بر اولتیماتوم آلدیغمز کونلرده استعفا ایدرك اردو باشندن ناصل آیرلدقلرینی آکلاتدیلر . کاظم قارا بکر پاشا استعفا نامه‌سنده « تفتیش حقنده‌کی راپورلرم نظر دقته آلینمامور . عهده‌مه دوشن وظیفه‌یی مبعوثلق صفتیله داهااییی یاپاجغمدن‌اردو مفتشلکندن استعفا ایدییورم » دییوردی .

کاظم قارا بکر پاشا استعفا ایدنجه همان‌اردویی ترك‌ایدرك آنقره‌یه کلمش وعلی فؤاد پاشاده وظیفهٔ تشریعیه‌سنه باشلایاجغنی سویله‌یرك ایکنجی اردو مفتشلکندن استعفا ایتمشدر. غازیمز بواستعفالری شوصورتله‌ایضاح بویوردیلر: « بر قومپلو قارشیسنده قالدیغمزی آکلامشدق . دها اول رؤف بکله قارا بکر ، علی فؤاد ورأفت پاشالر آراسنده بر ترتیب دوشونولمش ، اردویی

أله آلمق ایسته‌مشدر . مفتشلکلره تعیینلرندن صوکرا بونلر اردولری أللرینه آلدقلری‌ظننه دوشدیلر؛ برسنه ظرفنده‌کی اجراآتمز مشترك ترتیب صاحبلرینی دها زیاده فعالیته سوق ایتدی . مملکت داخلنده علیهمزه جریان ویرمکه چالیشدیلر . توحیدافکار ، وطن، طنین و طوق سوز کبی غزته‌لرده بونلرله چالیشدیلر . وبو غزته‌لرله علیهمزه آنونیم بر تعرضه کچدیلر . » غازیمز بونك اوزرینه درحال اردو مفتشی جواد وقول اردو قوماندانلری عزالدین ، علی حکمت ، شکری نائلی ، فخرالدین وجعفر طیار پاشالره بر تلغراف یازمش وکندیلرینه اولان اعتماد ومحبتلرینه‌استناداً درحال مبعوثلقدن استعفا ایتمه‌لرینی رجا ایتمشدم . عینی زمانده مشیر فوزی پاشانك بو خصوصده‌کی رجامی قبول ایدرك درحال استعفا ایتدکلرینی بیلدیرمش، بوقوماندانلرمزدن جواد وجعفر طیار پاشالردن ماعداسندن آلدیغی تلغرافلرده تکلیفك حرفیاً قبول ایدلدیکی بیلدیریلیوردی . غازیمز بو کزیده قوماندانلر حقنده کوسترد کلری امنیت واعتماددن دولایی تشکر ایتدی . دیکرلری دائرهٔ انتخابیه‌لرینه قارشی مسئول وضعیتده بولونورز ، سببنی ایضاح ایدیکز دییورلردی . جوادپاشا بالآخره بورایه کلدیکنده درحال استعفا ایتدی .

غازی بالآخره اردویی ترك ایدن مفتش پاشالره خلفلری کلنجه‌یه قادار وظیفه‌لری باشنه کیتمه‌لری دور وتسلیم معامله‌سنی یاپمالرینی تبلیغ ایتدیکنی آکلاتدقدن صوکرا خلاصةً دیدیلرکه :

« ــ افندیلر ، لایحه‌لرینك قبول ایدلمدیکنی سویله‌ین سابق مفتش پاشا مملکتك درتده اوچنه شامل بر اردویی باشسز بیراقه‌رق کیفنك ایسته‌دیکی آنده ترك ایتمکی نه قادار تهلکه‌لی و نه قادار مهم اولدیغنك فارقی دکلیدی ؟

بونی یاپمقله اردویه‌فنا بر آنارشی نمونه‌سی کوسترد یکنی آکلامایورمیدی؟ وطائف عسکریه‌نك دور و تسلیمی قانونی بر وظیفه و بونی یاپمق برمجبوریت اولدیغنی بیلمه‌یورمیدی ؟

کندیسنه تسلیم اولنان شیفره‌لری، محرم‌امرلری خلفنه‌دورایتمه‌دن کیتمه‌نك موجب مسئولیت اولدیغنی ادراك ایتمه‌یورمی ایدی ؛

عصمت پاشا حکومتی، استیضاحلره جواب ویردکدن‌صوکرا کی کونلرك برنده‌برمخالف غزته‌نك نشریاتنی وهجوملرینی موضوع بحث ایدرکن‌دیدیلرکه:

— بزم‌چهره‌مز هرزمان تمیزوپاك کدر. دائما تمیز وپاك قالاجقدر چهره‌سی و وجدانی چیرکینلکلرله دولو اولانلر بزم ناموسکارانه ، وجدانپرورانه اولان حرکاتمزی چیرکین کوسترمکه قالقانلردر .

غازی بوندن‌صوکرا ماسکه‌لرك آتیلدیغنی، ترقیپرور فرقه‌نك ناصل‌تشکل ایتدیکنی، کاظم قارا بکر پاشانك فرقه‌سنك تجدد علیهنده تشویقدن باشقه برشی اولمادیغنی ، ترقیپرور دییه‌جکلرینه محافظه‌کار فرقه دیمه‌لری‌داهادوغرو اولاجغنی ، شرق عصیانینده تاریخ مسببلری آراشدیردیغی زمان مهم وبارز سببلری آره‌سنده‌بوفرقه‌نك تشویقات وتحریکاتی‌بولاجقلرینی، الهرینه آلدقلری دین بایراغیله مملکتی نره‌یه کوتوره‌جکلرینی ، مرتجعلرك، سوء قصدجیلرك استنادکاهی بولوندیغنی اوزون اوزادیه ایضاح ایتدکدنصکرا مملکتی فنالغه وقیامه سوق ایده‌جك بوفرقه‌نك سدی مجبوریتنده قالندیغنی ، بوندن صوکرا نامردانه برصورتده صوك ازمیر سوء قصد تشبثنه کیردکلرینی، جمهوریتك‌قهار پنجه‌سنك بودفعه‌ده سوء قصدجیلری الته کچیردیکنی نقل بویوردقدن صوکرا 36ساعت و33 دقیقه سوره‌ن تاریخی نطقلرینه[*] آتیده‌کی‌بلیغ خطابه ایله آلقیشلر آراسنده نهایت ویردیلر.

---

[*] بو نطقك بر قسمی استانبول مطبوعاتنده انتشار ایتمش وخلاصه‌سی آیك تاریخنده نشر ایدلمشدی . بزآیك تاریخنده‌کی خلاصه‌دن تلخیص ایده‌رك بو کتابه خلاصه‌نك خلاصه‌سی حالنده درج ایتدك . بو نطقك تمامنك یقینده تورك طیاره جمعیتی طرفندن انتشارایده‌جك خصوصی کتابده درج ایدیله‌جکنی قارئلرمزه تبشیر ایده‌رز . طابعلر

تاریخی نطقك صوکنده غازی حضرتلرینك کنجلکه خطابه‌سی

محترم افندیلر ،

سزی کونلرجه اشغال ایدن اوزون و تفرعاتلی بیاناتم ، اك نهایت ماضی اولمش بردورك حکایه‌سیدر. بونده‌ملتم ایچون ومستقبل اولادلرمز ایچون دقت و یقظی دعوت ایده‌بیله‌جك بعض نقطه‌لر تبارز ایتدیره‌بیلمش ایسه‌م کندیمی بختیار عد ایده‌جکم .

افندیلر ،

بو بیاناتمله ملی حیاتی ختام بولمش فرض ایدیله‌ن بویوك برملتك استقلالنی ناصل قازاندیغنی وعلم وفنك اکصوك اساسلرینه مستند ملی وعصری بر دولتی ناصل قوردیغنی افاده‌یه چالیشدم .

بو کون واصل اولدیغمز نتیجه‌عصرلردن بری چکیلن ملی مصیبتلرك انتباهی وبوعزیز وطنك هر کوشه‌سنی صولایان فلاکت بدلیدر. بو نتیجه‌یی تورك کنجلکنه امانت ایدییورم .

ای تورك کنجلکی! برنجی وظیفه‌ك تورك استقلالنی، تورك جمهوریتنی الی الابد محافظه ومدافعه ایتمکدر .

موجودیتکك واستقبالکك یکانه تملی بودر. بو تمل ،سنك اك قیمتلی خزینه کدر.

استقباله دخی سنی بو خزینه‌دن محروم ایتمك ایسته‌یه‌جك داخلی وخارجی بدخواهلرك اوله‌جقدر . بو کون استقلال وجمهوریتی مدافعه مجبوریتنه دوشرسه‌ك وظیفه‌یه آتیلمق ایچون ایچنده بولنه‌جغك وضعیتك امکان وشرائطنی دوشونمیه‌جکسك . بوامکان وشرائط چوق نامساعد برماهیتده تظاهر ایده‌بیلیر. استقلال وجمهوریتکه قصد ایده‌جك دشمنلر بوتون دنیاده امثالی کورولمه‌مش برغالبیتك ممثلی اولابیلیرلر .

جبراً وحیله ایله عزیز وطنك بوتون قلعه‌لری ضبط ایدلمش، بوتون ترسانه‌لرینه کیرلمش، بوتون اردولری داغیتیلمش ومملکتك هر کوشه‌سی بالفعل اشغال ایدلمش اوله‌بیلیر. بوتون بوشرائطدن دهاالیم ودهاوخیم اولق اوزره مملکتك داخلنده اقتداره صاحب اولانلر غفلت وضلالت وحتی خیانت ایچنده بولنه‌بیلیرلر . حتی بو اقتدار صاحبلری شخصی منفعتلرینی مستولیلرك سیاسی امللریله توحید ایده‌بیلیرلر . ملت ، فقر وضرورت ایچنده خراب وبی‌تاب دوشمش اولابیلیر. ای تورك استقبالنك اولادی! ایشته بواحوال وشرائط ایچنده دخی وظیفه‌ك تورك استقلال وجمهوریتنی قورتارمقدر . محتاج اولدیغك قدرت دامارلرنده‌کی اصیل قانده موجوددر ! »

تورکك آلتون كتابی

برنجی قسم

غازینك حیاتی

فهرست

آلتونجه كتاب

برنجی قسم

غازینك حیاتی

برنجی فصل

صحیفه

مقدمه 5

11 — چوجوقلغی، مکتب حیاتی

12 — عسکرلك مراقی

13 — مصطفی کمال اسمنك منشائی

14 — فرانسزجه مراقی

14 — ادبیات مراقی

15 — حربیه مکتبنده

15 — خطابت مراقی

سیاسی وعسکری حیاتنك ایلك صفحه‌لری

16 — ارکان حرب صنفلرنده

صحیفه

16 — غازی غزته‌جی

17 — ایلك توقیف

19 — ایلك نفی

19 — حریت جمعیتنك تأسیسی

21 — ما کدونیایه رسماً نقل

مشروطیتدن صوکرا

22 — مشروطیتدن صوکرا

22 — 31 مارتدن صوکرا

24 — طرابلس وبالقان حربلری

ایکنجی فصلك مندرجاتی

27 — عمومی حربه کیره‌رکن

30 — حربك قورقونج نتیجه‌لرینی درپیش

31 — دولت رجالنی ایقاظ ایچون توصیه‌لر

34 — آنافارطه‌لر قهرمانلغی

صحیفه

35 — آنافارطه‌لردن صوکرا
36 — بیلدیریم اوردوسی قوماندانلغی
41 — آلمانیایه سیاحت
41 — مصطفی کمال ووحیدالدین
45 — مصطفی کمال وقیصرویلهلم
47 — مصطفی کمال، هیندنبورغ و لوده‌ندورف

صحیفه

55 — آلمان آتش خطنده

عمومی حربدن چیقارکن

59 — عمومی حربدن چیقارکن
67 — اوردو باشنده متارکه
71 — وحید الدینله اسرار-انکیز بر ملاقات

اوچنجی فصلك مندرجاتی

77 — ملی مجاهده‌نك ایلك صفحه‌سی
79 — غازینك صامسونه چیقیشی
82 — ارضرومده
83 — ارضروم قونغره‌سی مقرراتی
84 — آمریقان مانداسی
86 — استانبول ایله قطع مناسبت
88 — مصطفی کمالك شرطلری
90 — صالح پاشا ایله تماس
95 — استانبول باصقینی
96 — سعید منلا قحبه‌سی
99 — یالانجی پیغمبر
101 — تاریخی بر قرار
104 — غازیمز مجلس رئیسی

غازی مجلس رئیسی اولدقدن صوکرا

106 — دوشمان تعرضی
107 — یشیل اردو ماهیتی
107 — ارمنی تهلکه‌سنك ازاله‌سی
108 — ترا کیاده کیلر وترا-کیانك عاقبتی
109 — عصمت پاشا جبهه قوماندانی
110 — برنجی اینونو ظفری
111 — ادهمك تنکیلی
112 — لوندره قونفه‌رانسنه دعوت
114 — ایکنجی اینونو ظفری
120 — مهم بر دونوم نقطه‌سی

صحیفه
123 — غازی حضرتلری باش قوماندان
124 — سقاریا ظفری
126 — تعرض حاضرلقلری
127 — اك بویوك ظفریمز
128 — دوشمان احاطه ایدلمشدی
129 — فوزی وعصمت پاشالرله برابر
129 — غربه حرکت
130 — دشمن اردوسی بهمه حال امحا اولوناجقدر
130 — بوتون جنرالار درحال اسیر ایدیلهجك
130 — دشمن مذبوخانه غیرتلر ایچنده
131 — جهانده بویوك بر انهدام اولاجقدی .

صحیفه
137 — لوزان قونفهرانسی
145 — غازی عنوانك توجیهی
145 — پونتوس حرکاتی
150 — آنقره مقر حکومت
151 — جمهوریت اعلانندن حاضرلق

جمهوریتك اعلانندن صوکرا

152 — غازیمز رئیس جمهور
152 — جمهوریتی بوتون مملکت مسرتله قارشیلادی
153 — خلافت لهنده تحریکات
155 — خلافت الغا ایدلدی
156 — ترقی پرورلر
157 — ازمیر سوء قصدی

ـ تورك کنجلکنه ـ

غازینك تاریخی خطابه‌سی

تورکك آلتون كتابی

بويوك خلاصكارمز حقنده منورلرمزك ومشاهيرمزك

انطباعات ومطالعاتی

بو اثر

تورك نشريات يوردی

طرفندن احضار ايدلمشدر

بو اثرده مندرج یازیلر ، ورود تاریخلری نظر اعتباره آلنه‌رق
او صورتله درج ایدلمشدر .

1 حزیران 1928
تورك نشریات یوردی مؤسسلری
ناجی قاسم م . حسین

غازینك ظهوری

مقدمه

غازینك ظهوری

اونك ظهوری آسیانك ودولایسیله جهانكاك بویوك حادثهسیدر .

ازمیر ظفری آسیانك ، کوله آفریقا منزلهسنه ایندیریلهمیه جکنك قطعی بربیانیدر. متارکهیه تقدمایدن کونلرده بوغازلانمغه اوغراشیلان عرقداشلرمك صفلرنده یرمی اشغال ایتمك ایچون قفقاسیهده بولونیوردم .بومناسبتله آسیانی شمالدن جنوبه قطع ایلهمك مواجههسنده قالدم . آسیا ، آیاغمك آلتنده بیوك برنعش حالنده سریلمش کبی ایدی . دکل معمورهلری ، خرابهلری بیله خراب اولمشدی. آسیا ئولیوردی وکرهٔ ارض ایکی قطعهیه ـ آوروپا ورقیبی آمریقایه ـ تنزل ایدیوردی .

غازیظهور ایتدی، آسیا قورتولدی. ئولوقطعه و 750 ملیون انسانآنك نفخهسیله جانلاندی ومتفسخ طوپراقلر درین برنفس آلدی .

ظفرمزی متعاقب نشر ایله‌دیکم ظفر کتابه‌لرنده‌ده سویله‌دیکم وجهله غازی‌یه ایرانده مفکوره ، چینده صنم، هندستانده معبود دیه طاپیوردلری.

*
* *

« تورکك آلتون کتابی » صنعتی ومسلکی طابعلك اولان « تورك نشریات یوردینك » بیوك غازی‌یه وبیوك تورك ملتنه یاپه‌بیله‌جکی برتقدمه‌در . غازینك و تورك ملتنك بیوکلکی ایله نسبت قبول ایتمه‌ین بو چوبان ارمغانینك صفوت حسیاتمزه باغشلاغمسنی وحسن‌قبوله مظهرقیلنمسنی رجا ایدرز . ایکی سنه‌دنبری اوزرنده چالیشدیغمز بو اثر ایسته‌نیلن وبکله‌نیلن کوزللکی حائز دکلسه سببی بیوك غازیمزحقنده احتساسلرینی کندیلرندن رجا ایله‌دکلرمزدن ، استرحاماتمزه : « غازی‌یی آکلاتامایز . چونکه آکلایشمزك فوقنده‌در . » طرزنده مقابله کورمش اولمقلغمزدر . کویاکه **حافظ** بزم آغزمزدن :

« هانکی‌طرفه قولاق ویردم‌سه اورادن ندای حیرتدن بشقه برشی‌کلدی » دیمشدر .

ناجی قاسم
تورك نشریات یوردی مدیرلرندن
معارف کتبخانه‌سی صاحبی

عبد الحق حامد

نه‌در بو انقلاب دیده‌تاب ،
بو ناشر ظفر قوای خارقه ؟

لوای مصطفی کمال ،
خرافه کش او بارقه
که پرده کوکده هنوز خلق اولونمامش سیری !

* * *

نه‌در قوای مصطفی کمال ؟
دهای مصطفی کمال !

* * *

اوبر دها که دییور کائناته ـ آرش ایلری
های همتنك شرق وغرب ، بال وپری .
جهانشمول اوله‌جقدر اونك بوشاه اثری !

* * *

اوت ، بو انقلاب پرشتاب ،
عدالتك قیامی‌در ، وحقك اختلالی‌در ،
ظلام قهر وظلمك اندفاع وانحلالی‌در ؟

یا اولماسون می مستجاب
دعای مصطفی کمال ؟

بقیهٔ وطن اونك ودیعهٔ جلالی‌در .
علائم ظفر اونك دهاسنك ظلالی‌در .

سماده کوردیکك هلال زمینه بر اشارتی .
زمینه یا زمانه‌یه تنورك بشارتی :
ضیای مصطفی کمال !

که انعکاسنی ایمان ایدیندی تورك نفری :
کمالنك بوده پیغمبرانه بر ظفری !

*
* *

خدای مصطفی کمال ،
اونك قدومی ایچون صاقلامش بو اولکه‌لری .
فقط سزادر او خالق ایدرسه کوکله یری ،
فدای مصطفی کمال !

سامی پاشازادہ سنزائی

مسلمانلر جامعلرینه ، خریستیانلر کلیسالرینه ، بت‌پرستلر معبدلرینه ناصیل کیدرسه بنده سزه اویله کلیورم . دشمن استانبوله کیره‌رك عثمانلی سلطنتی نهایت بولمش ایکن سز دست دها کزله نشوونما دوره‌لرینه حاجت قاله‌دن طوپراقدن جسماً برحال کماله چیقان حضرت آدم کبی یوقدن بر دولت‌علیه وجوده کتیردیکز .

تورك ، او بویوك آسیانك نهایتسز ساحه ومسافه‌لرنده دولتلر تشکیل ایتمش، او دولتلردن بعضیلری جهانکیر اولمش ، فقط بوتون بو دولتلرمتردد ، دوامسز ، بر نقطهٔ استقرار آرامقله بی قرار قالمش کورونویورلردی . تورك یوزلرجه سنه‌لردنبری آرادیغی او نقطهٔ استقراری شیمدی رئیس رها کاریناك جمهوریتنده بولدی .

بو کون سویله‌یه‌جکم سوزی بنم بویوك سعدیمدن اقتباس ایدییورم :

« سنك حقکده اوقودق ، ایشیتدك ، سویله‌دك، یازدق. عمریمز نهایته ایریبور . بز حالا وصفکك ابتداسنده‌یز . »

یونس نادی

غازی اوزرنده اُتوز

معارف کتبخانه‌سی[*] اوزاقدن ویاقیندن تماس ومعارفه‌سی اولانلردن غازی مصطفی کمال پاشا حقنده‌کی فکر وانطباعلرینی آلمق وبونلری برآره‌ده جمع ایده‌رك بر (آلتون کتاب) وجوده کتیرمکی تصور ایتمش. برقاچ آی وارکه کتبخانه‌دن بنده بومقصدی ناطق برمکتوب آلدم . کتبخانه مکتوبلرینه جواب آلمقده مشکلات چکمش ویاحالا چکمکده اولسه کرکدر. أزجمله ایشته برایکی مکتوبدن صوکره بالواسطه مکرر رجاله رغماً بنده هنوز جواب یازمامش بولونیورم. هرکلنه :

ـــ قولای ، یازارم .

دییورم ، وصوکره یازمایورم . سببی؟.. سببی شوکه یازیلاجق موضوع ایلك وهله‌ده اویله ظن اولونه‌سنه رغماً اصلا قولای دکلدر . بروسیله ایله آرقاداشلردن بری غازی‌یی آکلاتمغه چالیشیرکن بولابیلدیکی کلمه‌لردن هیچ برینك کندیسنی تطمین ایتمدیکنی کوره‌رك کلمه‌لری اشیا ایله بویولتمك احتیاجی وکنده بر آره‌لق :

ـــ قوجامان برطاغ :

دیمشدی ، فقط درحال بوندن‌ده ممنون اولمامش ، همان داها یوکسکه چیقه‌رق :

ـــ خایر خایر ، طاغ دکل ، کونش !

سوزلرینی علاوه أیله‌مشدی . معارف کتبخانه‌سنك مکتوبنه ظاهرده چوق قولای کورونن جوابی ناصل یازه‌یم که بن آرقاداشك (کونش) ینی‌ده کافی کوره‌نلردن دکلم . برکره هرهانکی برفکری اشیا واشباح ایله افاده‌یه

[*] بو اثری طبع ایده‌ن « تورك نشریات یوردی » معارف و شرق کتبخانه‌لرینك اشتراکیله تأسس ایتمشدر .

چالیشمقده ایلك تمایان اولاجق حقیقت بشرك عجزندن عبارتدر. اوندن صوکره ـ ولوکه عاجزانه‌ده اولسه ـ اکر بوافاده طریقنده نهایت هرهانکی درجه‌سنده برقدرت وموفقیت وارسه بوده موضوعی یالکز برجبهه‌سندن کورمکه انحصار ایتمك ضروریدر. حال‌بوکه بنم کوردیکمه، حس ایتدیکمه کوره مصطفی کمال اولسه اولسه بیك‌بر جبهه‌لی برمنشوره مشابهدر. هرجبهه باشلی باشنه برجهان منظره‌سی ویره‌بیلیر . هر وضعیت یکیدن یکی‌یه مرکب ومغلق عالملر عرض ایده‌بیلیر. بیك‌بر جبهه‌لی منشورك نظرلره اهدا ایده‌جکی الواح وتماثیل اکر بیك‌بر منظره‌دن عبارت اولسه ایدی بلکه نهایت اوکاده قاتلانیر ، اونلرك بیك برینی‌ده آیری‌آیری تماشا وتثبیت ایده‌بیلیردك . خایر، اویله‌ده دکلدر. بر کره بیك بر جبهه‌لی منشورك منظره اعتباری ایله مرکباتنده‌کی تنوع لایتناهیدر . ثانیاً مصطفی کمالك اویله بر منشوره تشبیهی‌ده ساده‌جه بر فکر ایدیمك احتیاج و اضطرارندن ایلری کلمشدر . یوقسه مصطفی کمالك اویله بر منشور ایله‌ده افاده اولونه‌مایه‌جغی محققدر . منشور ، نهایت کوزله کورولور وأل ایله طوتولور برماده‌در . مصطفی کمال ایسه مسافات وأزمان ایچنده تعین ایتمش برفکردر ، وسیال برفکر . برفکرکه اشخاص وافکار ایچنده دائر وسائردر . برفکرکه محیطاتك اسرارینه نافذ وحاکمدر. برفکرکه اوکنده‌کی معین برمسئله‌یی هرفانی کبی مطالعه ایده‌ر، وفقط مطلقا هرفانیدن داها قطعی بروضوح وصراحتله کسدیرر. بر فکرکه حالی محیط اولدیغی قدر استقبالی‌ده شامل کبیدر ... ایشته معارف کتبخانه‌سنك حقنده فکر وانطباع ایسته‌دیکی شخصیت بودر. اعتراف ایتملیدرکه کندیسنی بیلن هیچ بر قلم غازی‌یی حقیله تعریف و افاده ایتمك ادعاسنده بولونه‌میه‌جقدر . غازی حقنده یازیلاجق ، سویله‌نه‌بیله‌جك سوزلر بعضی مشاهده‌لرك ، بعضی حادثه‌لرك ، بعضی مطالعه‌لرك شویله بویله حکایه‌سندن عبارت اولابیلیر . بیلمم‌که بونلر بویوك بر حقیقت کونشنك اوزاقدن اوزاغه عکس‌ایتمش خفیف لمعه‌لری رولنی اولسون‌اوینایه‌بیلیرلرمی ؟.. غازی‌اوشخصیتدرکه نه‌قدر فضله بیلنیرسه اوقدر یازیلمسی‌مشکل اولور . دهانك بیك‌بر التماعی اوکنده کوزلر داها زیاده قاماشیورده اوندن غالبا !... اکر مصطفی‌کمالك حقیله تعریف وافاده‌سنه امکان اولسه ایدی‌بوکا مقتدر وموفق اولاجق بختیار قلم حیاتده وکائناتده بویوك کوچوك باشقه هیچ برمظهریت ایسته‌میه‌رك مسعود ومستریح چکیلیر کیده‌ردی . چونکه اونك

براقه‌جغی أثر عادتا کائناتك اسرارینی فتح ونقش ایتمش مخلد برآبده‌اولوردی .
مع هذا تجربه ایتملی . تجربه‌یه دکرمعظم برایشدر. حقیله باشاریلامایه‌جغی بیلینمکله برابر ینه تجربه ایدیلمه‌لی . بو اعتبار ایله کتبخانه‌نك تشبثی أینی بر فکردر . تجربه‌لرك تعددی غازی حقنده شویله بویله دخی اولسه ، اوزاقدن اوزاغه دخی‌اولسه هرحالده برفکرویره‌جك درجه‌لره‌قدر چیقه‌بیلیرسه بونك‌ده برموفقیت تشکیل ایده‌جکنه شبهه یوقدر .

فقط نره‌سندن باشلامالی؟.. تجربه‌ایده‌لیم دیمك قولای‌اما موضوعی‌اوکنه آلوب ایشه باشلامق چوق کوچ . خصوصیله بکا کوره حافظه‌م غازی‌یه عائد چوق حادثه و چوق مشاهده ایله محولدر . اونلره سسسز صداسز ، حرفسز وکلمه‌سز ، صامت وساکت ، خیال کوزی اوکنده رسم‌کچید یاپدیرمق چوق ذوقلی برتماشادر . فقط اونلری کاغد اوزرنده نقش و تثبیت ایتمك مقصدی ایله ضبط وتسخیره قیام ایتدیکمکز زمان قارشیکزه بوتون کثافتی ایله همان مخاله یاقین برزورلق عالمی دیکیلیور. دها دمین پروزسز بر سینه‌ما شریدینه بکزه‌ین واضح خاطره‌لر اوست‌اوسته بیغیلارق شکلسز دینله‌جك قاره‌بلوطلر حالنده یوکسه‌لیور وقایناشیور. ایشته عاجز برقلم پارچه‌سیله بوبلوطلر تحلیل اولونه‌جق، آییرد ایدیله‌جك ، قدرتلی برفکر ونظر ضیاسیله اونلر ملون‌بهار بلوطلری‌حالنده افقلرك اوستنده نازان وخرامان بر سیرانه سوق ایدیله‌جك، صنعت ذاتاً زور . کورویورسکزکه موضوع بلکه صنعتدن‌ده مشکل‌ومغلق.

هرحالده باشلامالی. فقط ناصل ونره‌سندن؟.. شوراسی محققکه برکره بوکون ایچون اوتجربه‌یه باشلامغه دخی امکان یوق . چونکه یومی برغرته‌نك بکا مخصوص ستونی داها زیاده اوزاتیلمغه مساعد دکل . بو وسیله ایله بو کونلك بومشکل تجربه‌نك آلتنه کیرمه‌مکله عادتا متسلی کیم . یالکز هیچ برشی سویله‌مش اولمامق ایچون قید ایتمش اولایم باریکه 910 سنه‌سنده سلانیکده (اولیمپوس) غازینوسنده متعدد اجتماعلرینه اشتراك ایتدیکم قول آغاسی مصطفی کمال ایله بوکونکی جمهوررئیسی مشیرغازی مصطفی‌کمال‌آره‌سنده هیچ برفرق یوقدر. کندیسی اوزمان فکر و نظر، مسلك ومشرب اعتباریله نه ایدی‌ایسه دون‌ده اویله ایدی، بوکونده اودر واویله‌در. اوزمان‌عسکری اویونلری و مانورالری چالاك بر افاده ایله بزله حکایه ایدن قول آغاسی مصطفی کمالی ، تاریخدن اون اوچ سنه صوکره بر صباح چاك قایاده زیارت

ایتمشدم . ساقاریه محاربه‌سندن صوکره ایدی . ارکان حرب ضابطی جبهه‌دن آلنان معلوماتی باش قوماندان، مشیر غازی مصطفی کمال اوقوپوردی . معلومات میانده جبهه قوماندانلرندن بری سید غازی ویا دوکرك بیلمم نه قدر شرق ویا شمالنده بردشمن فرقه‌سی کورونديکندن بحث ایدییوردی. پاشاقاشلرینی چاغه‌رق :

ـــ خایر اوراده دشمن فرقه‌سی اولاماز و یوقدر . یازیکز ، أیی باقسونلر .

دیدی . ارکان حرب ضابطی کیتدکدن صوکره اوراده‌ایکی ساعت‌داها قالدم . بزصوفره‌ده اوکله یمکی یيرکن ضابط تکرار کلدی :

ـــ جواب آلدم ، فی‌الحقیقه اوراده دشمن فرقه‌سی یوق‌ایمش أفندم.

دیدی . جبهه‌ده‌کی قوماندان کوزله کورولمش بردشمن فرقه‌سندن بحث ایده‌رکن غازی پاشا آلتی یوز کیلو مترو اوزاقدن اوراده دشمن فرقه‌سی اولادیغنی کورویور واخطار ایدییوردی .

سیواس مبعوثی
راسم

هر حادثه‌نك مناقشه ومقايسه قابليتى واردر . بونك بر استثناسى وارسه اوده تاريخ مصطفى كمالدر. نجه غازينك بويوكلكى تاريخك قيد ايتديكى‌داهيلرله كندينى مقايسه امكانى نزعه موفقيتيدر .

مدحت جمال

غازی

کچ قالمش اولانلرده بوکون بیلملی‌درکه :
غازینك افقلردن اوزانمش آلی‌درکه ،
طوپراقلری تارخ ایلهٔ جغرافیایه صوقدی .
بر کون‌که وطندر دینه‌جك بر کوشه یوقدی .
کیتمش‌ده وطن قالمش اولان طاغدی ، دکزدی ؛
بر ناطقه‌سز ، قوصقوجه کوك ناصیه‌سزدی .

کوکلردن او أل اینمه‌مش اولسه‌یدی ، محقق ،
فجرك کیجه کوز نوری دوکوب أوردیکی بایراق
- آی ییلدیزی کوکسنده قارارمشدی‌ده - به‌زدی ،
بیك فورطنه قوپسه‌یدی تموج ایده‌مزدی !

کچ قالمش اولانلرده أوت ، بیلملی‌درکه
غازینك افقلردن اوزانمش آلی‌درکه
طوپدن ویریلن شیلری بر بر کری آلدی ؛
تورکك قوجه تاریخی بوکون یوقسه ماصالدی .

فاطمه علیه

مصطفی کمال پاشا حضرتلرینه داهی دیمك کافی دکلدر . دهات اربعه‌ده ، آنلردن اول وآخر شرق وغربده کلن بوتون داهیلرده تدقیق ومطالعه‌دن کچیرلنجه بونلرك هربری خلاصکاریمزه مثال اولاماز، او یوکسکلکه واراماز.

اردوسی داغیدلمش ، اسلحه‌سی طوپلانمش ، اشغال آلتنه آلنمش بر ملتك قارشوسنده‌کی صوك سیستم اسلحه وتجهیزاتیله مرتب اردولره غلبه‌سی او داهیلرك‌ده عقل ایردیره‌بیله‌جکی بر شی دکل ایدی .

مصطفی کمال پاشا وطنی خلاص ایده‌جکنی ، دشمنی دکزه دوکه‌جکنی سویله‌دی . بر قومك پیغمبرینك مواعدینه اعتقاد ایله‌مسی کبی اطرافنه طوپلانان ملت اکا اعتماد ایله‌دی . بو نه موفقیتدر . آناطولی‌یی تدقیق وتفتیشه کیدن اجنبی ضابطلرینك ممتازلری عقلاً وفناً یونان‌اردولرینه غلبه‌مز ممکن اولمدیغنی سویله‌یورلر ، آرتق وطنك پارچه ، پارچه تقسیمندن باشقه برشی قالمادیغی‌ظننده بولونیورلردی. ـ مکرکه برمعجزه اوله ـ دینیلییوردی . غازیمز دیدیکنی یاپدی خارقه‌لرکوستردی . وطنه استقلالیتنی‌ده قازاندیردی . قادینلره جمعیت بشریه‌ده‌کی موقعلرینی ویردی . یالکز تورك تاریخنك دکل تاریخ جهانك اك پارلاق صحیفه‌سنی اشغال ایله‌دی .

ـ بویوك مصطفی‌کمال ـ تاریخده بویوك نامی ویریلنلردن دهابویوك اولدی. غلبه‌مزك آنجق برمعجزه‌یه قالدیغنی ارباب فن سویله‌مشلردی . ظفری قازانان حضرت غازی بر معجزهٔ ربانیدر .

وصفی راشد

سوكيلى قارداشم ناجى بكم

بويوك غازيمز حقنده‌كى احتساساتمى صوريبورسك . قدرتلى غازى حقنده‌كى احتساسم حياتى جداً سوه‌ن وياشامغى بوتون انسجه وعضله‌سيله ، سيكيرلريله ، انسياقيله ايسته‌ين بر آدمك حيات حقنده‌كى احتساسنك عينيدر .

عفو ايدرسك ، اكسيك سويله‌دم . حياته قوتلى باغلرله مربوط بر آدم‌ده هرانسان كبى بركون مطلقا حياته وداع ايتمك لازم كله‌جكنى بيلير . اولوم ، حياتى ولذت حياتى تحديد وتهديد ايده‌ن بر افقدر . هربرمز او افقك كون كچدكجه دها فضله قارارديغنى كورمكله مرارت طويارز . دها وجودمزطوپراق اولمادن حياتك لذتلرينه وداع ايتديره‌ن ، حياتك حضورينى حضورسزلق قيلان اختيارلغك وهنى صورتنده تجلى ايليان اولومله هم‌فراش اولمغه باشلارز. احتضار دينيلن نوميد جداللرك عواقب مشئومه‌سيله چيلديران انسياق ، تدهش أيله‌يه‌ن نظر نسلك بقاسنده تسليسنى بولور واعظم نشاطى طاتار. غازى‌حقنده‌كى احتساسم اوغرينه جان ويرىلن اولادى قورتارلمش برآنا ، بابانك ياوروسنك حياته اعاده‌سى مواجهه‌سنده طويديغى احتساسك عينيدر .

ينه آكلاته‌مادم ينه اكسيك سويله‌دم.

سوکیلی ناجی؛ رقم ایله افاده ایدیلیرسه عشرات ایله افاده ایدیله بیلن قیصه بر زمان اول فقط « بویوك حادثه‌لر بویوك کلمه‌لردر » دییه‌ن « ینچه » نك دوشونه‌جکی کبی هر بری برر بویوك حادثه‌یه دال اولان « مشروطیت » ، « خلع » ، « جهان‌حربی» ، « استقلال جدالی » ، « میثاق‌ملی» ، « حاکمیت ملیه » ، « لوزان عهدی » ، « جمهوریت » ، کبی بویوك کلمه‌لرك تلخیص ایله‌دکلری بویوك حادثه‌لر ایله افاده ایدیلیر ایسه پك اسکی بر ماضیده ، « صحافلر چارشوسنده‌کی » کتبخانه‌کی زیارت أیله‌یه‌ن کنجلری وکنجلکی البته که خاطرلارسك . اوکنجلکه ، کندیلرندن اولان برشاعر حقسز یره :

« ای حس ایدوب ایش کورمیان اطفال غم آکین »

دییه خطاب‌وعتاب ایلمشدی . حقسز یره دیدم . چونکه غازی‌اوکنجلکك منسوب اولدیغی نسلدندر . اوکنجلك بوکونکی وطنی ، اوکونلرده یاراتمق ایچون کوله کوله جان ویرییوردی . اوزمانکی آنالر وآتالر ، بوکونکی آنالر وآتالر کبی تورك وطننی وار ایتمك ایچون اولادلرینی یوق ایتمکه ، آتیسز اولمکه ـ ألم ایله‌ده اولسه ـ قاتلانیورلردی . اوغرینه اولونمش مفکوره‌لری حقیقت قیلمش غازی، اوغرینه آتالرك یارینسز قالمغه قاتلانمش اولدقلری وطنی وار ایتمش غازی ابدی حیات دینیلن کائنات وارلغنك تاکندیسیدر .

یاراتان غازینك آیاغنك باصدیغی یردن حیات فیشقیرر ؛ طوتدیغی حیاته اولاشدیرر . یوق اولمش بر اوردودن قهار بر سلاح یاراتان ، یوق اولمش بروطنه قادر برموجودیت ویره‌ن غازی ذات حیات ده کیلمیدر ؟

جلال سامر

بويوك قورتارمجى يه

غ غربت اولدى بزه أوز وطنمز ،
ا اسارت دردندن ياندى جانمز ...
ز زرهلاندى اراده كله ايمانمز ؛

ى يول آچدك سن بزه ، كوروندى نجات .

م محيطى قاپلايان بر كيجه واردى ،
ص صباحى ئوزله‌ين كوزلر قاراردى ...
ط طاك يرنده بردن بر نور آغاردى ،
ف فر ويردى كوزلره ، روحلرى صاردى .

ى ياراتدك وطنده يكى بر حيات .

ك كنديكى قول ايتدك بر عشقه كنديك ؛
م ملت اسيريسك ، اودر افنديك ؛
ا او عشقك كوجيله هر گوجى يكدك .

ل لاكن بو ، حر اولمقدن شائلى بيك قات .

خلیل نهاد

مصطفی کمال

رأی وتدبیر ایله نظام امور دولت
ید تأیید خدا صفدر هیجای وطن

یکیدن بخش حیات ایله‌دی جسم وطنه
یریدر دینسه او محیی‌یه مسیحای وطن

بو وطن ملکنی صارمشدی فراعین جهان
چیقدی میدانه اولوب ثانیٔ موسای وطن

ملتك بادیهٔ ظلمته دوشمشدی یولی
نوره سوق ایله‌دی اما ـید بیضای وطن

بزده سودای وطن یوقدی دیسه‌م دوغرو اولور
یاقدی دللرده اوبر آتش سودای وطن

ظن ایدردك که وطن دوغدیغمز یرلردر
نه قدر باشقه ایمش آه مؤدای وطن

بر وطنپروره اولمشمی بو دنیاده نصیب
عزم ورزمنده اولان غیرت احیای وطن

همت تربیت دست فسونسازیله
اولدی بر شاهد نازنده هیولای وطن

ضبط وقید ایتهمش امثالنی تاریخ بشر
ذاتی هر ملته تمثال معلای وطن

مندمج نسخهٔ ذاتنده وطن مفهومی
منجلی اسم شریفنده مسمای وطن

مصطفی ذات کمالنده تجلی ایتدی
بویله تقدیر ایدوب الله تعالای وطن

رائف نجدت

غازی ! . . ایشته غزا و دهانك مختلف جبهه و صفحه‌لرینی عصرك یکانه بویوك شخصیتنده تجلی ایتدیرن یکی معنالی ، نورلی و فسونلی برکله !. یکی معنالی ، دییورم . . چونکه اسکی معناسیله غازی کله‌سی تورك داهیسنی حقیله تصویر و افاده‌دن چوق عاجزدر . صانکه بوصفت، موصوفك عظمت و قدرتندن آلدیغی سحرلی بر حیات و هیجان رعشه‌سیله بردن جانلاندی ، چیچکلر و چلنکلر ایچینده یکی و افسانوی بر معنا قازاندی ! . .

شیمدی « غازی » دینیلنجه خیالمزده تاریخده‌کی غازیلردن بوس بوتون باشقا بر سیمای مستثنا ارتسام ایدییور : بو ، اسکیدن اولدیغی کیبی یالکز مظفر و مشهور بر قوماندان دکیل ؛ ملی برمنجی ، قدرتلی بربانی، خصوصیله تجدد و مدنیت غزاسنك امثالسز بر قهرمانیدر . اونك ایچون بوکونکی غازی کله‌سنده هم مادی وعسکری ، هم‌ده معنوی و مدنی بر معنای غزا مندمجدر. فی‌الحقیقه غازی دنیلینجه شیمدی خاطره حرب میدانلرندن ، پارلاق ظفرلردن زیاده الهی بر شجاعت مدنیه‌نك شاه اثری اولان او قورتاریجی و دیریلتیجی ، او جذری و معجزوی انقلاب غزاسی کلییور .. غازی صفتی تعلق و توصیف ایتدیکی دهأ ایله درت بش سنه‌در هویتنی ، شخصیت لغویه‌سنی دکیشدیرمش ؛ فلسفی و اجتماعی بر قیمت و قدرت ، طلسملی و سطوتلی برزنك و آهنك آلمشدر . دینیله‌بیلیرکه جهان تاریخنده هیچ بر ملی و عسکری سردار ، غازی مصطفی کمال کیبی مدنی وسیاسی بر خلاصکار اولامامشدر . . .

تورکلر یکرمنجی عصرك حاکمی و فاتحی‌درلر . چونکه یکرمنجی عصرك اك بویوك آدامنی تورکلر یتیشدیرمشلردر . رئیس جمهور حضرتلری دهألریله تاریخه ابدی شرف ویرن مشاهیر سلسله‌سنك شاهقه‌سنی تشکیل ایتسه‌نز سزادر . زیرا غازینك بویوکلکی ، دیکر بویوکلر کیبی ، برجبهه‌لی دکیلدر .

تاریخك طانیدیغی برقاچ بویوكك مجموعیدركه اونك بویوكلكنه آنجق تقابل ایده‌بیلیر .

فی‌الحقیقه غازی‌دن بحث ایدركن آنافارطه‌لر قهرمانی‌می ، ساقاریا ودوملوپیكار ملحمه‌لرینك افسانوی‌خالقی‌می، آنقره‌دن ازمیره نوردن بریلدیرم كیبی یتیشن اساطیری خلاصكاریمی ؛ یوقسه عصرلره حاكم سطوتلی وطراوتلی ذكاسیله بوتون كهنه مؤسسه‌لری ، عنعنه وخرافه‌لری پارچالایان ، ذلت و ظلمتدن قورتاردیغی تورکیه‌یی بین‌الملل سیاست عالمنده شایان حرمت برقوت یاپان دامی‌یی‌می دوشونمه‌لی ؟.. أوت ، مظفر سرداری‌می .. سه‌ور معاهده‌سنی قاهر بر غرورله ، بر پاچاورا كیبی ، اوروپانك صوراتنه فیرلاتان استقلال مبدعی‌می .. یوقسه نور وضیایه ، مسالمت ومدنیته مفتون متفكر انقلابجی‌یی ، بویوك سیاسی‌یی‌می ؟.

غازینك بویوكلكنك تأثیری یالكز ملی ومحلی دكیلدر . . چوق ده‌رین و انكین‌در ، انسانی و جهانی‌در .. چونكه او ، قدرتلی دهأسنك نورلی روزكاریله دنیا سیاستنك محورینی دكیشدیرمشدر ! . زیرا چاك قایا ، أمپریالیزمك و جهل و خرافه‌نك بویوندوروغی آلتنده أزیلن ، ایكله‌ین مظلوم و مظلم ملتلر ایچون برنور قاینای ، برارشاد كعبه‌سی اولمشدر !..

ایشته اوریژینال دهاسی مختلف جبهه وصفحه‌لردن برشیمشك كیبی چاقان وروحی قاماشدیران بو مبجل تورك بویوكنی عمومی تاریخده متنوع قدرتلرله یوكسلمش برقاچ بویوكك مجموعنه مساوی كوسترمكله ساده‌جه ، تاریخی برمعادله شكلنده ، ریاضی برحقیقتی افاده ایتمش اولویورم :

قروموءل + واشینغتون + لوتهر + بویوك پترو = مصطفی كمال.

کوپریلی زادہ محمّد فؤاد

ایکی بیك یللق ملی تاریخمزك بو « شاه ـ اثر » ی قارشیسنده ، بنده ، هر تورك کبی ، شکران ومنته مترافق بر « غرور » دویارم : « مصطفی کمالی » ی یتیشدیرەن بر ملتك هر فردی ، کندیسی ایچون بوندن بر غرور حصەسی چیقارمقده حقلیدر !

شیمدی یه قدر هیچ بر ملتك تاریخی ، مفکورەسنی بو قدر قوتله تمثیل ایدن برقهرمان یاراتامامشدی. آنجاق تورك ملتیدرکه ، اوزون زمانلر چکدیکی بویوك اضطرابلردن صوکرا ، یکرمی عصرلق معظم تاریخنك اسرارلی منبعلرندن آلدیغی بر قوتله ، « غازی » سنی یاراتدی ؛ وایشته بو سببله ، بوکون تورك ملتنك نظرنده « ملی مفکوره » « غازی » دن و « غازی » « ملی مفکوره » دن باشقه بر شی دکلدر .

خالد فخری

تورکلکه خطاب ایده‌ره‌ك شعرنده :

عصرك بویوك دهاسی ترقی‌یه رهبرك ،
هرآن اوککده مشعله غازی کمال پاشا .
« یورد » ك آتش یورکلی خلاصکاری ، اك درین

بر وجد ایچنده سسله‌نیور هر وطنداشه :

دیللرده دستان اولدی بویوك قهرمانلغك ؛
أی تورك !.. أك أسکی دوشمانی سنسك قارانلغك !..

نجيب عاصم

مصطفی کمال

فوق‌العاده بویوکلکلرك حقیقی حدودی ، حقیقی رنکی ومعناسی آکلاشلمق ایچون اوزرندن زمان کچمسی لازمدر. نه بر داهی‌یه ونه‌ده اثرینه یاشانیرکن ویریلن قیمت حقیقی قیمتی اوله‌مشدر واوله‌ماز .

چونکه اونك قیمت شمولی حقیقی خطریله کوره‌بیلمك ایچون اونك کبی اولمق ، اونك کبی کورمك ایجاب ایدر . بن ، بزم ملی داهیمزه شیمدی‌یه قدر ویریلن قیمتی بواعتبارله آز کورورم . وبودوشونوشم ایله‌درکه سرلوحه اوله‌رق اونك ساده‌جه اسمنی یازدم . اونك اسمنك چوره‌سنه اوره‌جك‌هاله‌ٔ تقدیس ومنتی افاده ایدن لایق برکلمه تام بروصف بولامادم .

ذاتاً بویوکلك و فوق‌العاده‌لکلره اك زیاده یاقیشان وصف‌ده ساده‌جه اسملری دکلیدر ! یانی باشنه قونه‌جق هر هانکی بر وصف او اسمك افاده ایتدیکی معنایی تحدید دکلدرده نه‌در ؟

تورك ملتنه یاشامق حقی قزاندیرمق ایچون ، کمالك ، موفقیتله باشاردیغی ایشلرینی برر ، برر دوشونه‌لم :

حرب عمومینك یرلره یووارلادیغی ، سلاحسز ، امیدسز بر ملتی آیاغه قالدیره‌رق هیچ بکله‌نمیه‌ن برآن‌ده وبرحرکتله حق‌واستقلالنی الده ایتدیرمسی؛

عصرلردن بری کوکله‌شمش وسوکولوب آتلمسی غیرقابل عدایدیلن اجنبی تسلط و مداخله‌سنك رفعی ؛

دین و اعتقادك مملکتده‌کی حالتی اعتباریله سلطنتك دها اوزون مدت شاهانه طفیلیلکنده دوام ایده‌جکنك محقق اولدیغی بر زمانده حدود خارجنه آتلمسی ؛

دونك حکومت‌شکل وتلقیسنه تمامیله ضد بر حکومت جمهوریه تأسیسی؛ برر معناسز تعصب ومسکنت اوجاغی تکیه ، مدرسه‌کبی مؤسساتك الغاسی ؛ کهنه عرب قانوننك یرینه مدنی آوروپا قانوننك اقامه‌سی ، سرپوش وقیافت مدنیه‌نك تعمیمی الخ .....

ایشته بوتون بو اجراآتك هر بری ملتك طوتدیغی بختیارلق یولنده باشلی باشنه بردولت آدامنی ، بر ملت رهبرینی ابدیاً حرمت و منتله یاد ایتدیره‌جك برر آبدهٔ دهائت اولدیغی حالده بونلردن بریسنك صوکدیغی شهرت تاجیله مصطفی کمالزك شخصیت معنویه‌سنی به‌زه‌مك طوغری اولورمی ؟

مثلا یالکز منجی دیمك اونك دهاسنی ودهاسنك آثارینی تحدیداولزمی؟ او ، منجی‌در ، متفکردر ، متجددر ، صمیمی‌در ، داهی‌در . . . الخ . و وجدان ملیده‌ده مصطفی کمال اسمی بووصفلرك یوغوردیغی‌وجدایله طویولیور.

فقط.. اونك‌اصل قیمتنی ویره‌جك‌اولان بزدکل یارینکی نسلدر. چونکه او ، حالده استقبالی یاراتمشدر . چونکه او ، بوکون دکل یارینکی .

اسماعیل حقّی

مصطفی کمال پاشانك شخصیتی

بنجه بو بویوك آدامی دیکر انسانلردن آیبران باشلیجه او چ فرق واردر:

برنجیسی فکره عائددر: مصطفی کمال پاشاده وقوعاتی غایت واضح کورن، وقوعاتك یاقین ، اوزاق نتیجه‌لرینی قطعیتله سزن بر ذکا واردر . کرچه بو ذکاده فیلسوفلره عائد اولان ذهنی ترکیبلره ، صنعتکارلره مخصوص اولان بدیعی تخیللره تصادف ایدلمز ؛ فقط اوراده تاریخك حادثه‌لرینی دلیك دشیك ایدرجه‌سنه تحلیل ایدن و قارانلق هیچ بر یوزینی براقامق اوزره آیدینلاتان بردقتك حیات مرکزی واردر ...

ایکنجی فرق حسیاته عائددر: مصطفی کمال پاشا روحیاتجیلرك حسیات شخصیه دیدکلری فردی منشألی حسلر اعتباریله بلکه زنکین بر روحه مالك دکلدر ؛ فقط عینی روحده ملیت ، مدنیت کبی بشری حسلرك قوتلی برمحراقی واردر..

اوچونجی فرق اراده‌یه عائددر: بواراده‌نك الك مهم عنصری ثبات خاصه‌سی در. بو ثباتکارلغك بکا خاطرلاتدیغی شی ، مادیات عالمی اداره ایدن ضرورت قانونلریدر . بشرك بوتون مداخله‌لرینه رغماً بو قانونلر طبیعتده قطعی حکمنی اجرا ایتدیکی کبی ، کندندن باشقا انسانلرك وجمعیتلرك بوتون مداخله‌لرینه‌رغماً بواراده‌ده تورك ملتنك حیاتنده قطعی حکمنی اجرا ایتمه‌ده‌در ...

خلاصه، مصطفی کمال پاشانك شخصی خلقتك اوزه‌نه‌رك وجوده کتیردیکی موفقیتلی اثرلردن بریدر . بر اجنبی « هیچ برملتك تاریخی تورك انقلابی قادار سرعتلی بر انقلابی قید ایتمه‌مشدر !.. » دیبور ؛ هیچ برانسانك یارادیلشی ده مصطفی کمال پاشانك یارادیلشی قادار انقلابجیلغك شرطلرینی بر آرایه کتیرمه‌مشدر!..

احمد رفیق

غازی مصطفی کمال

آلمان مورخی رانکه دیبورکه : « تاریخ ، نوعلری شخصلرینه منحصر داهیلرك اثریدر. بوداهیلرك هربری کندیلرینه مخصوص بررفعالیت ساحه‌سنه مالکدرلر . برملتك ویا بردورك انکشافی ، اودورك افکارینی شخصلریله‌اك کوزل تمثیل ایدن بویوك آداملره تابعدر. دنیایی آلت اوست ایدن، پره‌نسیپلر دکلدر .

اصل اوپره‌نسیپلری شخصلرنده تمثیل ایله‌ین قدرتلی شخصیتلردر » .

ایشته مصطفی‌کمال پاشا ، تورکیه تاریخنده ، صوك عصرك اك نافع واك مدنی پره‌نسیپلرینی شخصنده تمثیل ایدن ، اونلری یوکسك دهاسیله تورك وطننده بویوك برموفقیتله تطبیق ایله‌ین یکانه قدرتلی شخصیتدر .

مصطفی کمال ، بویوك و موفقیتلی بر سردار صفتیله ، تورك طوپراقلرینی یالکز دشمن پنجه‌سندن قورتارمادی ؛ او طوپراقلرك فیضنی آرتدیرمایه ، اوطوپراقلرده یاشایان خلقك رفاه وسعادتنی‌ده تأمینه چالیشدی . مصطفی‌کمال، مطلقیت واستبدادآلتنده یاشایان شرق ملتلرینه یالکز پارلاق ظفرلریله حریت واستقلال یوللرینی کوسترمه‌دی، شرقك بوتون سیماسنی دکیشدیردی. شرقده حر و مستقل بر تورکیه یاراتدی ، و اوراده ، سیاسی ، دینی و اجتماعی اك بویوك انقلابی قدرتلی شخصیتی و ممتاز ذکاسیله وجوده کتیردی . بناءً علیه

مصطفی کمال ، یالکز مظفر وطالعلی بر سردار دکلدر ؛ عین زمانده ، شرقده عصری و یکی بر دولت تأسیس ایدن ، تورکلری دها وقابلیتلریله متناسب اك عصری مؤسسه‌لره نائل ایله‌ین یکانه خلاصکاردر .

مصطفی کمال ، ظفرلرینك و موفقیتلرینك سرینی خلقك روحندن آلمش ، ظفرلری وموفقیتلریله ینه خلقی مسعود ومرفه ایتمه‌یه چالیشمشدر . تورك ملتنه یکی بر روح ، یکی برحیات ویکی برعرفان قازاندیرمشدر . تورکك تاریخنده یکی وپارلاق بر دور آچمشدر . شرقی اسیر حالنده کورمه‌یه آلیشمش اولان غرب عالمنه فعلاً کوسترمشدرکه ، شرق ملتلری ایچنده تورکلر ، بوتون کهنه ومضر رابطه‌لری برآنده قیرابیلن صرف خلاصکار بر مرشده نائل اولامامق یوزندن ، عصرلردن‌بری ألده ایده‌مه‌دکلری تکملاتی عصرلری آشارق اکتسابه چالیشان ، عرفان ومدنیت عاشقی برملتدر .

بوکون ، ایچنده یاشادیغمز ایچین ، بوبویوك دهانك تورك طوپراقلرنده کوستردیکی تکملاتی آنجق بوقادار تقدیر ایده‌بیلیورز . فقط عصرلر کچسین؛ تورك ملتی مصطفی کمالك تورك روحنه الهام ایله‌دیکی عرفان ومدنیت عشقیله، حریت واستقلال آتشیله ، بوتون مؤسسه‌لرینك تکاملی ایچنده رفاه ومسعودیتنی ادراك ایله‌سین ؛ ایشته اوزمان ، بوتون کنج نسللر مصطفی کمالی آلهی برقهرمان تلقی ایلیه‌جکلر ، تورك وطنی قورتاران وتورکه استقلال وعرفان یولنده ایلك وعزمکار برمرشداولان بویوك غازینك نامنه داستانلر وجوده کتیره‌جکلردر.

حسن عایلے

فردی وجدانك دویدیغی آرزو ، اشتیاق و اضطرابلری انطاق ایدنلره « صنعتکار » دییورلر . اجتماعی وجدانك أمللرینه تحقق امکانی ویرن ، داءالصلهلرینی تسکین ایدن و نهایت بویوك انسان کتلهلرینك اسارتدن متولد آجیلرینه دوا بولان بختیارلرده « انقلابجی » لر زمرهسنی تشکیل ایدییورلر.

هر ایکی زمره ، انسانلغك تاریخنده پارماقله کوستهریلهجك قادار أندر یتیشن داهیلردن مرکب ... فقط بونلردن برنجیسنده ، اکثریا ملی و انسانی وارلقلری آنجاق کندی بنلکلرنده بولانره تصادف ایدییورز . حالبوکه ایکنجیلر، کندی بنلکلرینی ملی وانسانی وارلقلره قلب ایدهبیلهجك قدرتدهکی « فوقالبشر » لردر .

بو حقیقتی کندی حیاتمزه تطبیق ایتدیکم زمان کوربیورم و ایچنده اك کوچوك بر ادبیات بیله اولمامق اوزره دییورم که :

تورك ملتی ، « غازی » در .
« غازی » ، تورك ملتیدر .

عینی‌زاده حسن تحسین

غازی حقنده کی دویغولرمز هیچ اویله برفاچ سطرایله تصویر اولنه بیلیرمی؟ واقعا ایچمزدن یتیشه جك حقیقة دها صاحبی برشاعر بوتون برملتك حسیاتنی آتشین وخروشان بردستان حماست شکلنده ترنم ایدنجه یه قدر بو خصوصده نه یازسه ق بویوك منجیمزك یوجه شاننه نسبتله پك سونوك قاله جقدر . بونکله بن اولا هر وطنداشم کبی اوکا قارشی دائما بویوك برمنت وشکران ایله متحسسم. چونکه دشمنلرك بوینمزه کچیرمش اولدیغی اسارت زنجیرلرینی او قوپارمش اولماسه یدی اونلرك آغیرلغی آلتنده چوقدن ازیلمش اولاجقدق . بوندن صکره بویوك منجیمزك عزم ودهاسنی نهایتسز برحیرت وتقدیرایله تجیل ایتمکده یم . فی الحقیقه بزده هر تجدد حرکتنك تصادف ایتدیکی بعضاً پك قانلی ممانعت و مقاومتلرله غازینك موفق اولدیغی انقلابك عظمتی موازنه ایدیلیرسه انسان حیرتدن بشقه نه حس ایده بیلیر ؟ فقط بن امینم که اخلاف بویوك منجیمزی بزدن دها چوق ایی آکلایه جقدر .

رجب

غازی پاشا یکی تورکیه‌نك بوتون تاریخنده مطالعه ایدیلیر . اونك بویوك شخصیتی آرزو بویوردیغکز کبی محدود بر قاچ سطرده مطالعه ایتمکی غیر ممکن عد ایده‌رم افندم .

رجائی زاده ارجمند اکرم

غازی

خیزینی انکلیزدن آلان برقومه قارشی ،
قیلیجنك شمشکی پارلداتهرق عرشی ،
بر ملت قابلیدر بویله ئوجنی آلسین ؟.
سن ظفر کوکارنده قاناد ووران قارتالسین !
سقاریاده ، ازمیرده ، آفیونده ، این ئوکنده ،
غالب کلنجه حربك أك امیدسز کونده ،
کوکلمزدن سیلیندی کدرك ، دردك ایزی ،
ای شرفلی قوماندان ، ای یوجه ناملی غازی !

*
* *

أللرمز باغلانمش ، بز ایکلدیورکن یاسدن ،
طبقی یانار داغ کبی ، کورونمشدك سیواسدن ؛
دیدك که : « تورکك آلنی لایق دکل قارایه ! »
بر آووج أر طوپلایوب ، یرلشدك آنقرهیه .
هرکس طویدی خلاصکار سسکی اوزاق ، یاقین ..
باشلادی ، تاریخلرده کورولهمش ، برآقین .
دوشمانلرك أریدی قارشیکده دیزی دیزی . .
بیك عصرده بر دوغان ، ای یوجه ناملی غازی !

*
* *

آرتق بر علاقه‌مز یوقدر غمله ، ألمله ..
تاریخده یکی بردور آچدك چلیك قلمله .
تعصبك ایکلركن قاراكلقلرنده ، دون .
بوكون سكا بورجلیز نورینی تجددك .
دنیا عزمنی كوردی تورك اوغلی دینن أرك ..
بز اسیری دكلز بوغوجی ظلمتلرك !
سنسك قورتاران بزی ، سنسك قورتاران بزی !
ای مجدد قهرمان .. أی یوجه ناملی غازی !.

امينة سميه

لاهوتی یه صدا

(افرنجی) 10 نیسان 1918 تاریخنده ، حرب قاصیرغالری دنیایی آلت اوست ایده‌رکن قافقاس جبهه‌سنده چارپیشان بر قول اوردو قوماندان وکیلنك (فرقت آللری سبنه تورم ایتمش) غایت کنج زوجه‌سنی (داووس پلاس) ه کوتورمك اوزره یوله دوشمشدم . اوتازه‌نك آننه‌سی الك صمیمی بر محبه‌مدی ؛ اونك استرحاملی اصرارلری ـ اویله تهلکه‌لی بر زمانده ـ بنی (اسویچره) نك سکونت محیطنه فیرلاتمشدی ...

یولجیلق‌اثناسنده اسمی هنوز طویولان (اسپانیول نزله‌سی) نی بن‌ده قاپدیغمدن ، انسانیت وظیفه‌سنی ایفادن صوکره تداویم ایچین (مونترو) یه کچمشدم ، حالبوکه نقاهتم اوزون سورمش و(آلمان) اوردولرینك طاغیلماسی اوزرینه عودتم احتمالری‌ده قپانمشدی ...

او پریشان کونلرمده (آوروپالی) لرجه ـ (تورك) لك شرفلی معناسی ـ (آلمان) عسکرلرینك مغلوب چیزمه‌لریله برابرسوروکلنمکدن عبارت‌صانیلیور..

وبزلره چه‌وریله‌ن محقرنظرلر آلتنده ـ معنویاتم ـ قارالر کیمنیور... ـ امیدلرم ایسه ـ یوقلق تأثرلری ایچنده بوغولویور . . . خلاصه ، چولده صوسزلقدن بوکالان سیاحلره دونییوردم !

او اثناده ـ جهانك بوتون موجودیت و مسرتی ـ غولیبانی خیاللری کبی ایکلیوب قیوریلارق ، بویویوب کوچوله‌رك کوزلرم اوکنده رسم‌کچید یاپییور.. آه نه موحش عذابلر چکییوردم !

غروب ألنك افقلرده چیزدیکی ظریف لوحه‌لر ـ (لاق دوله‌مان) ك زمردلو سطحنه عکس‌ایده‌رکن ، ایشله‌دیکی نظر قاپیجی‌لطافتلر بیله ، صاری، قیرمزی و یشیل رنکلرله آلاجالی ییلانلر شکلنه کیره‌رك طولاندیغی روحمی صوقویور... صوقویور... حظ وذوقدن نه‌یه‌مالکسه‌م هپسنی‌ده زهرله‌یور... ـ اوف اللهم ! جهنمك بوتون حشراتی ، بوتون آتشی ؛ بنلکمی دیشله‌یوب قاووریوردی ...

یینه بر کون ، معنوی اشکنجه‌لرله مضطرب کن ، (لاهوت) دن بر صدا چیقدی . . . وجان قولاغمه : « ـ بویوك تورك اوغلی (مصطفی‌کمال) پاشا » جمله‌سنی أوفله‌دی . . . بردن طوغرولدم ، تورکلك آلنمه دامغالانمق ایسته‌نیلن (قارا یازینك) همان سیلیندیکنی کوردم ...

خاطره‌لرمی یوقلادم . . . (چاناق قلعه) حربنده یوزمزی آغارتان بر غضنفر قوماندان رسمی نظرمده بوتون شان و شرفیله تجسم ایتدی ... او زمان ، یارادانك الهاملریله پارلایان (تورك) ك أوز جانبی او مقدس شخصیتده مظروف کوردم ؛ ئه‌وت ، بوندن صوکره (تورك) ابدی‌اولارق یاشایاجقدی ؛ بوکا او دقیقه‌ده ایمان ایتدی ، زیرا (آنادولو) مزده بر خارقه اولمش ودها ییلدیزیمز طوغمشدی !!!

ـــ جنتده سماوی (براق) ك الیمی بر سسه مفتون اولماسی کبی ، روحمده ـ او لاهوتی صدایه باغلانمش ... 16 آغستوس 1919 ده‌وطنمه آتیلنجه خلاصکار قهرمانمزك اثری اوزرنده یورومکه باشلامشدم .

آرتیق بویوك غازینك معجزه‌لریله (آرسلان تورك) ی باغلایان

زنجير بوغوملری بررر چوزولويور... استانبول‌افقنده قورتولوش كونشلری طوغويوردی ! ـ اوكونشلردن نور طوپلايان بناكمده ـ يالكز ، او شجيع موجوديتی كوروب زيارت‌ايتمك أملی‌طولاشارق تحسرلری‌طوتوشديريوردی!..

اوخ ! نهايت (آنقره) ده بو سعادته ايره‌بيلدم :

ـــ هيجانمدن تيتره‌ين نظرلرمی ـ هيبتلی اولارق تصور ايتديكم ـ او مبارك سيمايه عطف ايدنجه ... سه‌وينجلی برحيرت ايچنده قالدم !!!

ياربی : او نه ساكن برچهره ، اونه مونس باقيشلردی ؟..

كندمی ـ ايكی‌براق أنكينك‌شفيق وحليم ماويلكلرنده مصفا برحاله‌كوردم .. او درين يومو‌شاقلقده قدسی بر قلمك يازديغی : « ـ تورك قادينلرينه‌ده حق وحريتلری ويرىله‌جك ... » جمله‌سنی اوقودم . باطنی اولان بوفرمانك حكمی شيمدی اجرا ايديليور. آتيلمش‌اولديغمز اجتماعی حياته يكيدن قبول‌ايدلمكله، بويوك غازی‌يه مديون بولوندیغمز منتدارلغمزی ـ اك نزيه قادينلق حسلرمزله ده‌متله‌يوب عرض و تقديم ايده‌رز .

سن بيكلرجه ياشا ای قدرتلی حاميمز
غازی (مصطفی كمال) پاشا افندمز

آورام غالانتی

مغبتی مصطفی کمال

مصطفی کمالك اسمنی خاطرلار ایکن ، مضطرب جهان ، کوزم اوکنده تجسم ایدر وهمان متهیج اولورم . عین تهیجی ، هرآقشام بك اوغلنده، مصطفی کمالك فطوغرافلرینی چیقاران وجامکانده تشهیر ایدن « فوطوفرانسه » اوکنده طوردیغم وقت ، دویارم . جامکان اوکنده ، الك زیاده عسکر البسه‌لی مصطفی کمالی طویه‌طویه ، دوشونه‌دوشونه سیر وپك ممنون اولهرق یوله دوام‌ایدرم .

نه دوشونیورم ونه ایچون ممنون اولیورم ؟

بن مصطفی‌کمالی ، هرکسك آکلادیغی کبی آکلامام . هرکس عندنده، مصطفی کمال تورکیانی أولومدن قورتاران شایان تجیل بر قهرمان و منجیدر . بنجه ، مصطفی‌کمال ، یوندن بیك دفعه بیوکدر . بو بیوکلك ، شیمدی‌یه قدر هیچ برفرده نصیب اولامشدر . بو بیوکلکی آکلامق ایچون اسیر مملکتلرده یاشامق‌لازمدر. بن1904-1909 ده اسیرمصرده مظلوملرایله برابریاشادم، اونلرایله برابرآغلادم : کولدم ، چونکه ساخته مدنیتجیلر کولمکه مساعده ایتمزلر. پروغراملری ، مدنیت (!؟) نامنه اسیر ایتدکلری ملتلری ، فراغته سوق ایتمکی و قره جاهل براقمغی استهداف ایدر . ساخته مدنیتجیلرك ظلم واعتسافندن بزمش اولان بوتون آسیا وآفریقا مملکتلرینك وضعیتلری، طبقی مصرك وضعیتنك عینیدر . بر میلیار خلق امیدسز بر حالده واضطراب ایچنده یاشار ایکن ، پلوتارق [1] یاپراقلرنده‌کی بیوکلرایله قهرمانلری کریده براقان

[1] یونان وروما اکابرینك ترجمهٔ حالارینی یازان یونانلی مؤرخ .

و جهانده شیمدی‌یه قدر دنکی اولمیان مصطفی کمال ، یدی دوات طرفندن أولدیرلمش تورکیایی ، پك ناقص وسائط ایله وپك آز برزمان ایچنده قورتاردی.

مصطفی کمال ، او « معظم ایشی » یازینك هنوز تعمم ایتمدیکی بر صره‌ده یاپمش اولسه ایدی ، مطلقا اساطیری برسیما اولهجق ایدی . لکن بو « معظم ایش » ك فاعلی صاغدر ، ایچمزده یاشایور ، اونی کوریورز ، هر کس کبی أتدن وکمیکدن برمخلوقدر. فقط ، بومخلوقك ، شیمدی‌یه قدر هیچ بر کیمسه‌یه نصیب اولمیان فوق‌العاده‌لکی واردر . ایشته ، ممالك مظلومه‌یی تسخیر ایدن ، اونلری رعشه‌یه کتیرن ، حرکته سوق ایدن واونلره یکی بر روح نفخ‌ایدن بو فوق‌العاده‌لکدر . أوت ، مصطفی کمالك روحی هر بر مانعه‌یی رفع و قلع ایده‌جك قدر متین وقوتلیدر . دنیاده متین وقوتلی سجیه‌لر ، معجزه‌لر یاپار ، مصطفی کمالك ملهم ومکون روحیله آشیلانمش اولان مظلوم مملکتلر ، ایرکیچ استقلاللرینی الده وکندیلرینه بو امکانی ویردیکی ایچون ، بر ملیار خلق ، بو فوق‌البشر تورك ایله قوماندا ایتمش اولدینی تورك اوردوسنه سجده ایده‌جکدر.

ایشته مصطفی کمالك فوطوغرافی اوکنده بونی دوشونیورم ومظلوم ملتلر، استقلاللرینی ، استحصال ایتمکه تشبث ایتمکه باشلادقلرندن طولایی ممنون اولویورم . بنده‌کی بودوشونمه عندی دکل ، بلکه یکرمی ایکی سنه‌دنبری مظلوم مملکتلرك لسانلریله اوروپا لسانلرنده یاپیلان نشریاتده تعقیب ایتمکده اولدیغم آسیا وآفریقا مستملکه سیاستی یعنی اوروپانك ظلم واعتسافی حقنده‌کی تدقیقاتمك نتیجه‌سیدر . دنیاده بو انقلابی یاپان یعنی برملیار خلقه قوجامان بر « اوخ » چکدیرن مصطفی کمال ، کچمش وشیمدیکی زمانك اك بیوك آدمیدر .

احمد امين

نام سرعتله تجدد

بوندن تام برعصر اول ، قاینارجه معاهده‌سی عقد ایدلدیکی صیره‌ده عثمانلی دولتنك زوالی پك یاقین کورونیوردی. بوتون بیطرف مدققلر انقراضك دها فضله تأخیرایدیله‌میه‌جکنه اتفاق ایدییورلردی. عمومی حکمه رغماً دولتك ولو اراضیسی آزالارق، نفوذ واهمیتنی غائب ایدرك یاشایابیلمه‌سنك حکمتنی، غرب مدنیتنه عائد بر طاقم واسطه و اصوللرك یارم یامالاق اولسون قبولنده آرامق ایجاب ایدر . فقط بو یارم کیدیش ، مستقل ومساوی بر عضو صفتیله جهاندهکی حیات مجادله‌سنه قاریشمامزه کافی دکلدی. ماضینك بوتون زنجیرلرینی سیلکه‌رك تام یولله ایلری کیتمدیکمز تقدیرده بزی پك الیم برعاقبت بکلیوردی. بویله اولدیغی حالده اك جرأتکار متفکرلربیله ماضینك تضییقندن تامیله قورتولمش و دنیانك موفقیتلی کیدیشنه هر خصوصده اویمق فکرینی سربستجه مناقشه‌یه جسارت ایده‌میورلردی. مصطفی کمال پاشانك بویوکلکی، ماضی ایله اوزلاشمق صورتیله ادارهٔ مصلحت ایتمکه وقتمز قالمدیغنی غایت واضح بر صورتده کوره‌بیلمه‌سنده وماضینك زنجیرلرینی شایان حیرت برعزم ونامحدود برجرأتله بربرر قیرماسنده‌در . آنجق بوجرأت ، بودور اندیشلك ، بوداهیانه سوق و اداره سایه‌سنده تورك ملتی ، بین‌الملل سیاستك اراده‌سز بر اویونجاغی ، غافل ونیم مستقل برشرق هیئت اجتماعیه‌سی حالنده قالمقدن قورتولمش ، غرب مدنیت زمره‌سی داخلنده کندینه شایان حرمت بر موقع حاضرلامشدر .

ادهم عزت

اختیار کره صوك دورنده تك بر باش یاراتدی : غازی ...
موسولینی بی طانیایورم. او، ساده‌جه قویو، فقط موفق اولان برمرتجع.
له‌نین غازی‌یه أش اولاماز . کوروش ، سه‌زیش ، دوشونوش ، یاپیش ، اصابت ونهایت هرشی اویله فرقلی که ...
له‌نینه ، قیزیل انسانلرك بوقیزیل ربنه یالکز برملت بویوکی ، بوبوك بر بر انقلابجی دییه‌بیلیرز . اوقادار .
غازی‌یه : واشینغتون ، ناپولئون ، لوتهر ، ده‌لی پترو ...
دییه‌نلرده بولوندی . محقق که ، غازی بوتون بونلرك هیچ بری دکل ، هپسی .
مصطفی کمالی هر هانکی بر ملتك بویوکنه ، بر انقلاب ویا اختلالجیسنه بکزه‌ته‌مه‌یز . تشبیه خطادر ، کناهدر . مصطفی‌کمال بوتون جوهرلری حائز هرجوهردن اوستوندر . جوشغون ، ییقان ، یاراتان ، یاشاتان ، أشسز ، بکزه‌یشسز بر دهاءدر .
بونی ایضاحه‌ده ، تفصیله‌ده حاجت یوق . ایشته او چ شعورلی دوره : ملی قیام ، ظفر ، انقلاب .
هم ، غازی یالکزتورك ملتنك مصطفی‌کمالی دکلدر . تاریخده بردونوم، بر دوردر . مقدر برانقلابك رئیسی اولدینی قادار مستقبل بر جدال وانقلاب کبیرك‌ده رهبری‌در .
اکر ، بویله اولماسه ایرانده تختلر کوچه‌ز ؛ آوروپا ، آفریقا وآسیاده یرلر انهدامله اولماز ، اختلاللر قوپمازدی ! بونلره هپ بردن :
— اونك أثری‌در ...
دیمك نه مبالغه ، نه ریا، نه خطا ، نه‌ده افراطدر. حقیقت بودر. حتی ، بز دویغولرمزی صاقلاساق بیله تاریخ واستقبال بوحقیقتی سویله‌میه‌جکمی ؟

دوقتور فخرالدین کریم

مضمرنده

طبیعت قانونلرنده ماده وقوت دستور فلسفیسنی اوقویانلر ایچون رؤیا فیزیولوژی حادثه‌لرینك فوقنه چیقاماز . پسیقوفیزیکجیلر نظرنده رؤیا شعور وتحت الشعورده مکنوز انطباعلرك جانلانماسندن عبارتدر . مخیله‌مزده قوتلی ایزلر براقان حادثه‌لر اوزرنده دماغمز یالکز اویانیق ایکن دکل، اویقوده‌ده چالیشیور . هیچ شبهه یوقکه بو حادثه‌لر شخصلرك فکری قابلیتلرینه کوره دکیشیر . اوفاق بر دقتله آکلاشیلابیلیرکه رؤیائی حادثلر بك زنکین وعینی زمانده سیالدر . رؤیانك انتظام وزنکینلکی شعورده‌کی انطباعك قوتیله مبسوطاً متناسبدر . کسکین ایزلرك رؤیائی انکشافلریده او نسبتده جانلیدر. انقلابك باشی دوندیرن قوت وقدرتی علمی بولدن تدقیقه جهد ایدن بردماغ ایچون انقلابمز واونك ولود منبعی قدر کسکین بر انطباع موجودیدر ؟. روحیاتك موضوعی ، روحی حادثه‌لرك منبعی اولان دماغ حافظه آنبارینی کونك شئونی ایله دولدیرمایورمی ؟ بو واسع ساحه داخلنده انقلابه جان وکوکلدن مربوط برکنجك رؤیالرنده انقلاب قهرمانلرنك التفاتنه مظهراولماسی اونك ایله مصاحبه‌سی قدر طبیعی بر حادثهٔ روحیه اولابیلیرمی ؟.. تورك انقلابنك باشندن بری اراده قهرمانی بر قاچ دفعه رؤیاده کوردم ؛ هیچ انقطاعه اوغراتمقسزین ساعتلرجه حسبحالده بولوندم. شعور وتحت الشعورمك قوتلی آرزوسنی رؤیام تطمین ایتمشدی. فقط بوتطمین کافی دکلدی. بوطاتلی رؤیا کافی دکلدی . بو طاتلی رؤیا طب قونغره‌سیله حقیقت اولدی . قسطمونیده

یکی وفیضلی برتجددك صاغلام تملی آتان غازی‌یی مملکتك صحت اوردوسنی دیکلرکن یاقیندن اوقومغه چالیشدم هر بریمز آیری آیری حضورینه قبول ایدوب ألمزی صیقمق صورتیله التفاتده بولوندیغی زمان دویدیغم ودویدیغمز هیجانی هر آن حس ایدییورم وایدییورز . هر خیرلی انقلابی سینه‌سنده بسله‌ین ، بویوتن طبیه‌نك انقلابجی اولادلری بو التفات وتوجهی عمرلری مدتنجه اونوتمایاجق ونسلدن نسله قیمتدار بر خاطره اولاراق تودیع ایده‌جکلردر . مصطفی کمالك شخصیتنده تورکك روح و شعوری تجسم ایتمکده‌در . او شعور شاشقین کمی‌یی ساحل سلامته چیقارمش، بولانیق ، روحلری یقامش ، أولو دماغله ، حیات نفخ ایتمشدر . تورك انقلابنك پسیقولوژیسنی یازاجق روحیاتجی ایچون مصطفی کمال قدر زنکین و فیاض بر موضوع موجودمی‌در ؟ کنیش جبهه‌سی ؛ نافذ نظرله اوقونان قوتلی اراده انقلاب پسیقولوژیسنك آنا خطنی تشکیل ایده‌جکدر . خلقك هیجانلرینی ؛ حسلرینی نفسنده جمع ایدن ؛ زمان‌زمان اوهیجانی سوسلیه‌رك، نورلاندیرارق خلقه سرپن اراده وعزم تمثالنك دولغون واولغون محصولی قدر زنکین بر ساحهٔ تتبع هانکی ملتده موجوددر ؟. ره‌والك خسته آدامنی مشروطیت شرینغه‌لری حالت‌نزعدن قورتارمشدی . فقط اونك مفکره‌سی ، دماغی خسته ایدی . عضویتنده سقولاستیکك قیح دوغوران میقروبلری‌سینسی برطرزده اجرای حکم ایدییوردی. قدرتلی انقلابجی نورلی آرقاداشلریله دماغی وبنیه‌یی تمیزلدی . تورکك انکشاف قدرتنی بالطه‌لایان خرافه‌لری دماغمزدن‌چیقاردی. بو کون یکی تورك یکی حیاتنه جید برحس ، قوتلی فکر وصاغلام اراده‌ایله داخل اولیور. دماغنده انقلاب شعله‌سی پارلایور . بوشعله‌دن چیقان‌شعاعات ونورلر یالکز تورکیه‌ده دکل بوتون شرقده قسوت وسفسطه یووالرینی آیدینلاتمجق ، اوبویانمرك حس بصرلرینی تنبیه و کندیلرینه دوغرو یولی کوسترمجکدر . ملتك مفکره‌سنه نور و ایمان آشیلایان بویوك غازی‌یه علم یولنك ناچیز بر یولجیسی صفتیله بیکلرجه منت وسلام .

ابراہیم علاؤالدین

غازی پاشا وسطی برآز تجاوز ایده‌ن معتدل ومتناسب برقامتك اوستنده کنیش اوموزلرله ووسعتلی برکوکسله هیکلی براندام طاشیبور. بومهیب هیکله آلتون صاریسی صاچلرله ، اشیا وحادثاتك روحنه نفوذ ایده‌رکبی باقان کوك ماویسی کوزلرله ، طوغ صلابتی حسنی ویره‌ن عضلی برسیما ایله جداً ممتاز بر باش ریاست ایدییور. بللی که اوباش یالکز مصطفی کمالك دکل بوتون تورکلرك باشیدر وملتك ذکا واداره قدرتلری اوراده طوپلانمشدر. دوداقلرك صیم صیقی قاپانیشی، چکه‌نك متین وضعیتی اوممتاز سیماده‌کی معنای اراده‌یی صراحةً انطاق ایدییور . صداستده معدنی برطنتله برابر ماورائی برماهیت وار . دوغرو ، وجیز و طبیعی قونوشیور . سوزلرنده اوقادار کافتسزلك و وضوح وارکه نه قادار بلوری بروضوح ایله دوشوندیکنی استدلال ایتمه‌مك قابل دکلدر. استیضاح وایضاحنده (سقراطی) برانسجامه تصادف ایدییورسکز: فکرلرینی سؤاللرندن صوکره ایضاح و سنزی کندی قناعتلریکزله الزام و ارشاد ایدییور . دقت ایتدیککز زمان حس ایدییورسکز: هرمسئله‌یه عائد اولان سؤالی موضوعك روحنه تماس ایتمکده‌در . مختلف موضوعلر حقنده قونوشدیغی زمان ایمان ایدییورسکز که : چاناق قلعه‌نك استقبالنی آنافارطه‌دن ، ازمیرك وتورکیه‌نك قورتولوشنی دوملوپیکاردن سزه‌ن اوامثالسز قهرمان یالکز بردهای عسکری

دكلدر . ملى حياتك اقتصادى و اجتماعى صفحه‌لرى ، مدنى و عصرى دنيانك حقيقى و شأنى احتياجلرى اونك قدرتلى كوروشنى اوكنده متبلر و منكشف دوريبور .

حادثه‌لرك مولودى اولان بويوك اسملر واردركه اونلرى طاشيبيان شخصيتلرك حضورنده انسان سقوط خياله اوغرار. فقط حادثه‌لرك ، ظفرلرك و انقلابلرك والد و مبدعى اولان بويوك غازينك حضورنده اك آز روح آشنا واك محدود درجه‌دن سياشناس اولانلر بيله امثالسز بر قوت قلب اكتساب ايده‌جكدر .

تورك‌ك مزيتلرينى كورمك واومزيتلردن اك امكانسز برزمانده برخارقه وجوده كتيرمك شبهه‌سز مثلى اولمايان برقدرته دلالت ايده‌ردى. فقط تورك‌ك ضعفلرينى و نقصانلرينى بحق تشخيص ايده‌رك اونلرى يكديكرينى ولى ايده‌ن حماسلرله تعمير وتداويه تشبث ايتمك اوندن دها يوكسك برقدرته وبر (دها) يه متوقفدى‌كه ملت اوايكى صفتك بويوك پاشاده تجليسنه شاهد اولدى .

فطرتك برچوق بدايعى واردر. فقط شبهه يوق‌كه مكمل برانسان بوتون او بدايعك فوقنده برشاه اثردر. شو حكمه برتام قناعتله اشتراك ايتمك ايچون بويوك غازيمزك مبجل حضورنده برآن بولونمق كفايت ايدييور .

عبدالله جودت

Gouverner, c'est prévoir دیمك پك دوغرودر .

Le génie est une longue patience دیینده کسکین بر کوروشله مسلحدر.
مصطفی کمال بو ایکی قطعی حقیقتك تجلی ایتمش اولدیغی بر شخصیت اولدی .
بنم اونا نه قادار حیران ونه قادار درین برعلاقهٔ فکر ونظرله مربوط اولاجاغمی
قولای تخمین اولونه‌بیلیر : اوتوز بش سنه‌دنبری تأمل ، تحسر وسماوی
وارضی سلطنتلره قارشی مدافعه ایتدیکم ایله‌ری آدیملری ملته پیغمبرانه امر
ایتدی . وبو امری ینه ملتك روحندن آلدیغی نفخه ایله ویردی . شو
قناعتده‌یم که ملتلرك غیر شعوری روحی ومنورلرینك اشتیاقلرینی افاده ایتمه‌ین
هیچ بر اجتماعی ویا سیاسی انقلاب موجود ومعمر اولاماز .

مصطفی کمال پاشا ، اولمش وطولمش چیبانلری فراسی وکسکین برنظرله
پك ایی کوریبور واونك نیشترینی ، دالدیغی یردن چیقارکن ، قان دکل دائما
مبذول بر جراحت سیلی تعقیب ایدییور وبو عملیه‌یی کورن ، بو نیشتری یه‌ین
وجود بیوك بر استراحت وعافیت حسی دوییور .

مصطفى كمال ، بيوك بر شاعردر . فقط شعر يازان بر شاعر دكل شعر يابان بر شاعردر .

محتمل كه بوتوانا ، دانا وبرنا قوماندانمز A. Samain كـ Symphonie heroïque ينى اوقومايه وقتى اولمامشدر .

فقط

Et c'set nous qui forgeons surhumains ouvriers
Tour à tour la vieille âme humaine à notre image.

و

Et l'épopée humain est fait avec nos rêves

دين قهرمانلرك شاهقهٔ سائقه‌سنه عروج ايتمك ايچون ، باشقالرى طرفندن اعمال ايديلن ، وبونلره وياخود آلتنه چكيلن « براق » لره محتاج مبرسملردن اولمامشدر .

مسئله يالكز وورمايى بيلمكدن عبارت دكلدر . اصل روح مسئله وورمانك زمانى تعيين ايتمك ، نه زماندن اول ، نه زماندن صوكره ، نه مقتضى قوت وشدت درجه‌سندن اكسيك‌وفضله شدت وقوتله‌وورمامقدر. بونى كتابلر اوكرتمز ، جان كوزيله كورمكدن باشقا برشى اولمايان و Intuition دنيلن قدرت بونى تعيين ، تقدير وتطبيق ايدر .

بز چوق زماندنبرى « يالكز برمدنيت واردر وبو مدنيت عائلهٔ انسانيتك بابا ميراثيدر . اوصاف مدنيه‌ده مساويله‌شه‌رك‌دركه ، ملتلر شخصيت‌مليه‌لرينى محافظه وكنديلرينه بر حيات استقلال تأمين ايده‌بيلرلر » [*] ديمكده‌يز .

فقط بز بونلرى تكلم ايتدك . مصطفى كمال ، فكرلرى فعل ايله تتويج ايتدى وحياته كيدن يولى ملته آچدى .

بو كون ملت مجلسنده ايراد ايتديكى نطق ، بو عصرك اك بيوك رجال

[*] (اجتهاد) كـ مدير فكرلرندن

دولتنی اشغال ایدن یوکسك اندیشه‌لرله طولودر : ملته و وکلای ملته سعادت و رفاهکزی طوبرا قدر ، مقادر مزدر ، منابع طبیعیه مزدر ایستدیك دییور . سیاست اقتصادیه وداخلیه‌مزك بوندن داها سالم بر استقامتی اولاماز. بوکونك اك محیط معلوماتیله مجهز بر رجل دولت اولان E. Herriot دخی Créer سنی بو اندیشه‌لرله یازمشدر .

آناطولومزك بر خطهٔ زراعیه اولیشی بر خصلت تالیه‌در . او ، حقیت حالده ، بر خطهٔ معدنیه‌در . (فرانسه) ده « طبقات‌الارض والمعادن » پروفه‌سوری موسیو Delauney :

Ia richesse miniére de l 'Asie Mineure

یعنی (آناطولونك ثروت معدنیه‌سی) آدلی کتابنده بو دعوایی روشن قیلمشدر . مصطفی کمال پاشا 1 تشرین ثانی 1925 نطقنده بو نقطه‌یی اهمال ایتمه‌مشدر . دییه‌بیلیرزکه او ، کونش کیبی یوقاریلرده التماع ایدن هر شیئی کورن ، هرشیئی ایی کورن بربصیرت وبصیریت ایله زنده‌در . معاصرلاشمانك بر مسئلهٔ حیاتیه اولدیغی اجتهادینی بسله‌ینلر ایچون اونك بیوك شکوهی هم نا قابل ضبط بر سیر ، هم‌ده صواعق فرسا برسیر صاعقه‌در : چونکه ملت ومملکتك جسمانیاتی تخلیص ایتمش وروحانیاتی اعلابه قویولمشدر . استقلال سیاسی ، استقلال اقتصادی تعبیر دیکرله حریت ، حیثیت ، رفاه یولی اونك بزه کوستردیکی واوکده بر مشعل کیبی ایله‌ریله‌دیکی یولدر .

جناب شہاب الدین

رئیس جمهور مز

ناچیز فکرمجه بیوك غازی ، آلمان متفکری « نیچه » نك übermensch دیدیکی کمال بشر نمونه‌سیدر . اونك عظمت اجرا آتنی حقیقی ابعادی ایله احاطه ایچون تاریخ انقلابمزه هیچ اولمازسه اللی سنه ایلریدن ومثلا عصر حاضرك نهایتندن باقمق لازم کلیر ؛ بیوك ایشلر وبیوك آدملر ، بیوك طاغلرك خلافنه اوله‌رق ، جسامت طبیعیه‌لرینی آنجق اوزاقدن کوسترلر . ایچریسنده یاشادیغمز شئونك قیمتنی ، ممکن دکل ، بحقٍ ادراك ایده‌مه‌یز . منجیمزك هیکل معنویسی یارین بزم حیرانیتلرمزدن چوق یوکسك بر تقدیر کرسیسی اوزرنده یوکسله‌جکندن امین ایم .

بو کون بیلدیکمز شوکه علمی وترقی‌یی سومك اونك قانون دهائتی‌در. اونی دائما فکرك‌وحسیاتك عناصر نجیبه‌سیله‌مسلح کورویورز . « خاندان » ك باشندن ایندیردیکی تاجی ملتك جبهه‌سنه اتحاف ایله باشلایه‌رق تاریخمزی قوتلی قبضه‌سنه آلدی وسعیك یورغونلق بیلمز بر شکلی ایله قوت اوستنه قوت طوقویه‌رق جمعیت قومیه‌مزه یکی ومدنی بر حیات ابداع ایدییور ...

اونك حسابلری بزم کبی علی‌العاده فانیلرك دفترینه صیغماز . معمافیه حس ایدییورزکه سیاستی دوربین وخرده‌بین‌در ؛ ثولن هر ساعتدن یاقین واوزاق آتیلرده مظفراً یاشایه‌جق بر قاچ فکر یاراتیور ؛ دستور فعالیتی بو کونکی مساعی ایله یارینکی‌مساعی‌یه ولود دستکاهلرحاضرلامق‌در. عصرلرجه‌یوموشاق یاصدیق ظن ایتدیکمز چوروك تخته‌لرك هر برینی بر ضربه‌ده کوچریرکن استقبال ایله قول قوله کیره‌جکمز حیاتك کذرکاهلرینی ترصین ایتدیکندن شبهه‌سی یوقدر . کوك یوزینی کوسترمك قصدیله‌درکه طاوانی بیقار وبرکتله وجوده کتیره‌جکندن امین اولمادقجه بر ذره‌یی فدا ایتمز .. بنای اجتماعیمزك تملرینی بقا ارضنده تثبیت ایدرکن لسان افعالی ایله هربریمزه : « الی‌الابد یاشامق ایسته‌که الی‌الابد یاشایه‌سك ! » دییور وبزی کوچك دکل ، بیوك یاشاتمق ایسته‌یور . اویله صانیورم‌که غازی‌نظرنده وارلغه محبت اللهه‌محبت‌در . اك سفیل کناه وارلق ایچون چالیشمامق‌در. سرایك فوقنده مرجعلربولوندیغنی بزه او اوکرتدی؛ فقط: « اورالرده‌آووجکزی‌یالکزدعا ایله‌طولدورمایکز، چونکه سعیدن کچمین مناجات هیچ بر سماده مستجاب اولماز ! » دییور . اونجه مرحمتك معناسی ضعف دکل ، حتی اغماض و مسامحه بیله دکل‌در ؛ نوری میدانه چیقارمق ایچون ماضینك بولوطلرینی ییرتارکن شمشك کبی‌ظلمتی قاناتمقده تردد کوسترمز . اونده الکتریقك شیمدی ضیا ، شیمدی‌حرارت وشیمدی قوهٔ محرکه اولان مبدع ومحیی شفقتنی آرامالیز . وطن دیدیکمز بر تك آنادن طوغمش اون میلیون خلقك اك فدا کار عاشقی ، شبهه یوق‌که، اودر ؛ لکن عشقی دماغنه کوز باغی ایدن بصیرتسز عاشقلردن دکل‌در ؛ او ، قلبنك هر ضربه‌سی ایله بتون قومك ضربان قلبنی قوتلندیرمك ایسته‌ین بر عاشق ، عشق ولود حیات بر عاشق‌در . اونك محبتی : « کونشدن نور آملق ایسته‌مه‌ینی بیلدیریم یاقار ! » دیر . اونجه بشرك قوتی بشری قوتلر یاراتمق ایچون بشری ضعفلری أزمکده‌در . کندیسنك فکراً وفعلاً لاینقطع چالیشان قوللری فعلاً ویا فکراً چالیشانلره دائما آچیق طورور . صدای حیاتی بزه دییورکه : « هر فرد وهر جمعیت کندی فتوای مقدراتنی

کندی قلمی ایله یازار . فوزونجاح کبی رق و ظلامك مفتاحی‌ده سزده‌در . جهنمی وجنتی کندی الله کزله آچارسکز ... ای عزیز وطنداشم ، بوکون مملکت سنك تختك‌در وسمای مملکت سنك تاجك ، شوشرط ایله چالیشه‌سك. بوش کزرسه‌ك چالیشمایان حکمدارلر کبی تاج و تختك آره‌سنده بر اسیر اولورسك . کندی قوللرینك کنیش برانحنای فعالیتی ایله حریت أکن‌در که حزیت بچر . هرپرده قیرلر سعی ایله زمرد بر سرای یاخود رخاوتله قارانلق برمحبس وبرمزار اولیور . ترقینك برألی رفاه وبر ألی چینغ یووارلار .... یدی‌یوز بیللق بطائت دورندن چیقدق؛ بزم ایچون‌ده سرعتله حرکت‌عصری حلول ایتدی . مدنیته یتشمك دیله‌ین تاریخمز رایلراوزرنده قوشه‌جق: آرتق قاغنیلرطورسون وآغیرآیاقلی ماندالر دیکلنسین. دونکو متروك طاغلروایصسز اووالر آره‌سنده مسافه‌لری بیرته‌رق وقحط وفقرك تهدیدلرینه قارشی استحقار ایله ایصلیق چاله‌رق ایشته کوزل ضیا یوکلو تجدد قطاری ایشله‌یور . اونك دومان‌وآتشله صورغوجلانان سلسله‌سی هرکیشنده روحلره‌برآیدینلق طالغه‌سی براقه‌جق ؛ اونی کوره‌ن قولوبه‌لر یوکسلوب أو اوله‌جق وکیمسه‌سزلك‌ایچنده ابکم طوران وسعتلر اونك شن‌کورولتوسندن حیات موسیقیسی آله‌جق ... شمندوفر موقفی هرتورلو یوقسوللغك بیوك تداویخانه‌سیدر. ای‌اوزون‌سکوت ایچنده اویوشمش کویلر ، آرتق طاغلر سزی بقیهٔ بشریتدن آییران آشلماز مناعتلر دکل‌در؛ بوندن صوکره یکی بریورد تازه برخرابه اوله‌رق طوغمایاجق وبیقیلمغه محکوم یاشامایه‌جق . عصرلردنبری چاتلاقلری یأس ایله صیرتمش کبی طوران بدبخت طوپراقلرکزی هایدی اویاندیرکز . نهایتسز آرامامرده بریکن قوتکزله فتح مدنیته چیقمق زمانی‌در. بیلیکزکه یالکز عزم وسعیك اوجنده استقبال وار وتنبل ایچون لوقوموتیف ، آتش یاصدیغنه اوزانمش، بر یانار طاغ‌در !.... »

رسول زاده محمد امین

قورتولاده شرقك سمبولی

« آلتون کتاب » هیئت تحریریه‌سی طرفندن وقوع بولان تکلیفه ویریله‌جك جوابمی دوشونورکن ، غازی پاشانك یوکسك شخصیتندن دویدیغم هیجانلری کندی کندیمه تدقیق ایتدم . باقدم که ، حریت واستقلالی ایچون قانلی ، فقط شانلی مجادله‌یه کیریشده شرقك کندیسنده مضمر بولونان بویوك مفهوملرك کافه‌سی مصطفی کمالك شخصنده کمال درجه‌سنی بولمش ، آیدین ومتبلر برعمده حالنه کیرمشدر .

* * *

اورتا زمان ذهنیتندن معاصر ذهنیته چیقان شرق ، باشده مبارز تورکیه جمهوریتی اولدیغی حالده هر طرفده کرستردیکی تظاهرلری ایله ، وقتیله فه‌ئودالیته ذهنیتندن ده‌موقراسی ذهنیتنه کچن آوروپانك ، بالخاصه 19 نجی عصرده یاپدیغی تکرارلامقده‌در .

19 نجی عصر آوروپا ده‌موقراسیسی ، باشلیجه ، داخلی دشمنلر ، یعنی

آریستوقراسی زمره‌لری ایله چاریشمش، حریت، مساوات وعدالت پره‌نسیپلری، باشلادیغی بویوك دعوانك ایلك پایه‌سنی تشکیل ایتمشدر . فقط صوکره ، آمریقا ده‌موقراسیسنك آوروپا استیلا و استثمارینه قارشی آچدیغی استقلال حربی ایله، معاصر ده‌موقراسینك دوردنجی رکنی تشکیل ایده‌ن ملیت مبدأی‌ده عینی قدسیت و علویتله تقدیر اولونمش ، حریت ، مساوات ، عدالت پره‌نسیپلری ملیت پره‌نسیپی ایله تکمیل ایدلمشدر .

یکرمنجی عصر ، شرق ده‌موقراسیسنك عصریدر . بوعصرك شعوری، اون دوقوزنجی عصر آوروپا ده‌موقراسیسنده کوردیکمز کبی ، ملی حاکمیت فکرلرینك عمومی وجدانلرده حصوله کتیردیکی تحاوللر نتیجه‌سنده دوغمشدر . شوقدرکه آوروپا ده‌موقراسیسی ابتدا حریت و صوکره حاکمیت ایچون مجادله ایتمش‌ایکن ، شرق ده‌موقراسیسی ابتدا حاکمیت ، صوکره‌ده حریت‌عمده‌لرینه صارلمق مجبوریتنده قالمشدر .

آوروپا ایله آمریقاده ملی استقلال دعواسنی درعهده ایده‌ن سیاسی فرقه‌لر « حقوق بشر » دعواسنده بولونان متقدم تعضولرك متأخر بر شکلنی تشکیل ایتمش ایکن ، شرقده ، تورکیه مثالنده کوروله‌دیکی وجهله ، حریت وده‌موقراسی شعاری ملیت شعارینك بر استطاله‌سی شکلنده ظهور ایدییور . اوراده حریت مفهومی ملیت مفکوره‌سنی ، بوراده ملیت مفکوره‌سی حریت غایه‌سنی دوغوریبور. غرب ایله شرق تاریخلرینك خصوصیتندن دوغان بوفرق بیله « حریت » له « ملیت » مفهوملرینك بری‌دیکرندن آییرلماز برکل‌اولدیغنی اثبات ایتمزمی ؟ !

* * *

اون دوقوزنجی عصر ده‌موقراسی تاریخنك قیدایتدیکی ایکی تیپیك حادثه واردر : بویوك فرانسز انقلابی ایله آمریقا استقلال محاربه‌سی !

فرانسه انقلابی مستقل بردولت حالنده ایکن ، بشری حقنی قازانمقله حر برجمعیت حالنی آلمق ایسته‌ین برملتك حرکتیدر ؛ آمریقا اختلالی ایسه ، حر

برجمعیت حالنده ایکن ، مستقل بر دولت حیاتی ایله یاشامق عزمنی کوسترمن بر ملتك حمله‌سیدر .

منحوس سه‌ور معاهده‌سی ایله انقراض واضمحلال اوچورومنه یووارلانان تورکیه‌نی بوکونکی شانلی موقعنه چیقاران حرکت ، تورکیه استقلالنی قازانمه‌یه متوجه برحرکتدی . ثه قدمکی بویوك حرکتك شرفلی رهبرلکنی تمثیل ایدن بو شانلی غزانك غازی رهبرینی آمریقا استقلال حربنك بویوك قهرمانی (واشینغتون) له قیاس ایدەنلر البته آلدانمیورلر ؟

فقط غازی پاشا یالکز (واشینغتون) دکلدر . او ، تورکیه‌نك اجنبیلره قارشی استقلال وحاکمیتنی مدافعه ایتمکله قالمادی ؛ عینی زمانده ، بویوك فرانسز انقلابنك تأمین ایتدیکی حریتی‌ده تأسیس ایتدی .

که ، بو مثالی ایله او ، دورغون شرق محیطنك حریت و حرکت ساحه‌سنه آتیلماسنی‌ده تشویق ایتمش اولدی .

بعضی منقدلر غازی پاشایی بویوك آمریقالی ایله مقایسه ایدرکن ، اونك داخلی و فرقوی بر مسئله عد ایتدکلری جمهوریت و ده‌موقراسی مجادله‌لرنده بیطرف قالماسنی آرزو ایتمشلردی. بوآرزو ، بزجه ، اوزمانکی آمریقاحرکتی ایله شمدیکی شرق حرکتی آره‌سنده موجود بویوك فرق کوره‌مه‌مکدن ایلری کلیوردی .

بیکرمنجی عصرك شرقی، اون‌دوقوزنجی عصر غرب تاریخنك قید ایتدیکی آمریقا اختلالی ایله فرانسز انقلابنی بر حمله‌ده یاپمق ضرورتنده‌در . مصطفی کمالك بویوکلکی ایشته تاریخك بوضرورتی قاورایبشنده‌در . بوشموللی دهاسی ایله تورك ملیتجیلکنك شانلی باشبوغی ، عینی زمانده قورتولان شرقك‌ده سمبولیدر !

محمد رؤف

غازی‌یی تجیل

غازی ، هیچ کیمسه ایچون بن ایچون اولدیغی‌قدر مقدس ومبجل الاماز، چونکه او ، برملت‌قهرمانی ، برحکومت رئیسی‌صفتیله ، بن بتون کنجلکمك اك بالاپرواز مفکوره‌لرینی ، اك‌مافوق‌الامکان امللرینی‌ساحهٔ حقیقته چیقارمش علوی برموجودیتدر .

کنجلکم ، استبدادك اك خونین سنه‌لرنده قهر وتباه اولدی ؛ حکومتك ذلتی ، سرایك ظلمی ، خلقك مسکنتی اك قاهر بر انکسارله بنی خرده‌خاش ایدییوردی . بتون ایکرنج درینلکلرینه حلول ایتدیکم استبداد میخانیکیتی بالخاصه نظرمده خلقك ضعف وعقامتی سایه‌سنده تحکم ایدییور ، ملت کندینی دوغرایان یجانی کندی پیله‌یور ، کیکلرینی قیران جندره‌یی کندی صیقیوردی. بومعطل ومغشوش خلق‌قورتارمق ایچون خیرکار رهبرلر ، اونی سلامته‌سوق وانسانجه اداره ایچون نجیب مرشدلر لازمدی . فقط سنه‌لر کچیور ، احوال بدتر اولیور ، تك برامید لمعه‌سی پارلامایوردی .

بن وبز ، یعنی‌ادبیات جدیده‌جیلر ، ادبیاتدن زیاده سیاسیات واجتماعیات ایله مشغولدك ، بربرمزه أدبی تمایللرمزدن زیاده بوفکرلرده‌کی اشتراکمزدن دولایی ربط قلب ایتمشدك . اکثریا طوپلاندیغمز برآرقداش أونده دیوارده تیه‌رك اوچنجی فرانسز جمهوریتنی اعلان و مبعوثان مجلسی کشادینی مصور بر لوحه واردی (بونی خبر آلسه‌لر بتون محله‌یی هوایه اوچوررلردی !) ؛ بولوحه‌یه اك هجرانلی حسرتلرله ، بزم ایچون اولاشیله‌ماز السهی بر سعادت اوله‌رق باقاردق . هپمز تاریخك استبداد دشمنی بتون قهرمانلرینی کندمزه

معبود تلقی ایتمش ، هپ آوروپا جریانات سیاسیه واجتماعیه‌سنی تعقیب ایدر ، المزدن اختلال تاریخلرینی دوشورمزدك .

حیاته ، تاریخه دیکر ملتلرله هم عیار بر شرف و وقار ایله داخل اولمق ایچون نه یاپملی ایدی ؟ بونی یاپامامق ، یاپیلامایه‌جغنی بیلمك وبوتکمه وبالطه حکومتنك مظالمنه بویون بوکمك بزی قهر و خراب ایدر ، فتور بحرانلریله اکثریا نیهیلستلکه قادار یووارلاندیغمز اولوردی .

ادبیات جدیده‌یه بونقطهٔ نظردن سیاسی اولامادیغندن ادبی قالمش منور کنجلك اختلالی دنیلسه مبالغه اولماز ؛ چونکه اطرافمزده‌کی اجتماعی قرحه‌لری محو ایده‌مدیکمز ، حیاتی و جمعیتی اصلاح ایده‌مدیکمز ایچون ادبیاته هجوم ایدیبوردق .

ملتلرینی دوشدکلری اوچورومدن قورتارمش کیوم تهلر ، مملکتلرنده قرالارینه قارشی اختلال اداره ایتمش قروموه‌للری ، تبعه‌لرینی جذری اصلاحاته سوق ایتمش مارکی‌ایتولر حتی برصلاح ورفاه تأمین ایده‌میوب ساده استبداده تکمه آتمش وانطوانلر ، مارالری درین پرستشلرله تعزیز ایدر ، و « آه بزده‌ده اولیه‌جقمی؟ بوزواللی‌ملتی‌محودن قورتاراجق برقهرمان چیقمیه‌جقمی؟ » دیه حسرتله صیزلاردم .

نهایت تاریخ هیچ برزمان هیچ برمملکتده تجلی ایتمه‌مش یکانه برقهرمان نمونه‌سی خلق وابداع ایچون بیك برشیع مصیبتی ملتمزك بوینه کتله‌دی ، هیچ برملتك باشنه کلمه‌مش بیك براضمحلالی تورك ملتنك اوموزینه بیغدی : قانلی مغلوبیتلر ، شنیع اشغالار آلتنده ازلدك ، ملت صوك اختضار نفسی ایله اوچورومه یووارلانمشدی .

ایشته اوزمان چلیك برعزم ، دیو براراده فوق‌البشر بر تجلی ایله تجسم و مصطفی کمال تشخص ایتدی . مقاومت ، مدافعه ، محاربه وظفر صفحه‌لری توالی ایتدی . بوتاریخك هیچ بردورنده دنیانك هیچ برکوشه‌سنده برمثلی دها کورولمه‌مش جلیل وغرا برخارقه‌در .

فقط غازینك بتون حشمت موجودیتی بنجه اصل بوندن صوکره باشلایور ؛ انکلیز حکیم ومؤرخی طوماس قارلایلك « قهرمانلر وقهرمانپرستی » أثرنده

تصویر ایتدیکی تك برنمونه‌سی هنوز جهان تاریخنده تجسم ایتمه‌مش برموجود خیالی اولان اصل قهرمانك جانلی تمثالنی کوسترمکه بوزماندن اعتباراً باشلادی.

حرب وضربله ، دشمنی أزن و ملتنی استیلادن قورتاران قوماندانلر ... (هرنه قادار غازینك مظفریتی پك یکانه شرائطی جامع ایسه‌ده) آز چوق نظیرلری واردر ؛ غازینك یکانه‌لکی اوقادار امثالسزظفردن صوکره کمال محویتله اداری اصلاحاته‌ده کچمسی ، ملتی قان دشمنندن قورتاردقدن صوکره ، جهل وعنعنه دشمنندن قورتارمق ایچون عین‌عزم وعین اراده ایله اداری واجتماعی مجاهده‌یه آتلماسیدر . بوبر !...

ایکنجیسی واك مهم نقطه‌سی ، تاریخ کوزمزك اوکنده ، هر هانکی بر ظفراستحصال ایتمش‌هانکی برحریت قهرمانی واردرکه ، درعقب سوءاستعمال ساحه‌سنه آتلماسون ؟ بتون قهرمانلقلر بویله‌جه ، ظلم واستبداده برباصه‌ماق اولمقدن خالی قالمامشدر ؛ بزم قهرمانمز ایسه ، ینه قارلایلك عدیم‌التصور عد ایتدیکی بوخارقه‌یی‌ده کوسترمش ، بلا عارضه ، بلا ادعا ظفر تختندن اصلاحات سریرینه تعالی ایتمشدر .

بو ساحه‌ده ایسه ایش یالکز قهرمانلقله قالمایور ، اك یوکسك دهائت مرتبه‌سنه صعود ایدییور ؛ غازی‌تورکلکی اوچورومدن قورتاردی ، شمدی جان ویرمکه ،وغراشیور .. شمدی‌یه قادار عسکری دهاسنه حیران ایدك ، شمدی بونی فرسخ فرسخ کچن اداری واجتماعی دهاسنه مسخور اولیورز .

* * *

آرتق یابانجی قهرمانلره تنزل ایتمه‌یورم ، کندی قانمك ، کندی عرقمك یتشدیردیکی اونلرك هپسندن‌علوی کندی وجودمه قاووشدم . تاچوجقلغمدنبری هم عسکری ، هم اداری ساحه‌ده طلوعنی روحمك بتون وجد وتحسریله بکله‌دیکم ایچون ، اوهرکسدن زیاده بنم قهرمانمدر .

بکا وملته بوسعادتی بخش ایدن قهرمانمله عینی یولده کندیسنی تعقیب ایدن بتون بویوك آرقداشلرینه بندن أزلی وأبدی تجیللر !

تورك آلتون كتابى

ايكنجى قسم

بويوك خلاصكاريمز حقنده

متفكرلرمزك ومشاهيرمزك انطباعات

واعتقاداتى

فهرست

صحیفه		مندرجات
3	—	غازینك ظهوری - مقصد طبع -
7	—	عبدالحق حامد بك
11	—	سامی پاشا زاده سزائی بك
15	—	یونس نادی بك
21	—	سیواس مبعوثی راسم بك
25	—	مدحت جمال بك
29	—	فاطمه علیه خانم
33	—	وصفی راشد بك
37	—	جلال ساهر بك
41	—	خلیل نهاد بك
45	—	رائف نجدت بك
49	—	کوپرولو زاده محمد فوأد بك
53	—	خالد فخری بك
57	—	نجیب عاصم بك
61	—	اسماعیل حقی بك

صحيفه		مندرجات
65	—	احمد رفيق بك
69	—	حسن عالى بك
73	—	عينى زاده حسن تحسين بك
77	—	رجب بك : سابق مدافعهٔ مليه وكيلى
81	—	ارجمند اكرم بك
85	—	امينه سميه خانم
89	—	آورام غالانتى بك
93	—	احمد امين بك
97	—	ادهم عزت بك
101	—	دوقتور فخرالدين كريم بك
105	—	ابراهيم علاءالدين بك
109	—	دوقتور عبدالله جودت بك
113	—	جناب شهاب‌الدين بك
117	—	رسول زاده محمد امين بك
121	—	محمد رؤف بك